

DAMAGE BOOK

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200596

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. K811

Accession No. 5 k 190

P18k

Author వాల్మీకి

Title శ్రీ మద్ రామాయణము

This book should be returned on or before the date
list marked below

ಸಮ್ಪಾದಕವಿಯ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯದೂಳಿಗಣ

ಕರ್ಣ ರಸಾಯನಂ

— ೨ —

ಸಂಗ್ರಾಹಕರು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಧೀನಕಾರರು.

ಕೆ. ವಿ. ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟರು, ವಿದ್ವಾನ್, ಬಿ. ಎ. ಐ. ಓ. ಎಲ್.

1953

ಬೆಂಗಳೂರು

ಎರಡುನೆಯ ರೂಪಾಯಿ

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ
1953

ಪ್ರಕಾಶಕರು
ಎಂ. ಸುಬ್ರಾಯ ಭಟ್ಟ,
ಬೀಳ ಪೋಸ್ಟ್, ಕುಂಬಳೆ ದ. ಕ.

ಮುದ್ರಕರ
ವಿಜಯ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್
ಪಬ್ಲಿಷರ್ಸ್ ಲಿಮಿ
ಮಂಗಳೂರು

ಬಿನ್ನಹ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಸುಗ್ಗಿಯ ಎಂದೋ ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದುದೇನೋ ನಿಜವು ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲಕೆಲವು ಎಂದೋ ಬೇಕು ಕಂಡು ಈಗ ಕಾಣಿಸದಾಗಿವೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವವುಗಳೆಂದರೆ ಹಾಯಾಗಿ ಓದತಕ್ಕ ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳ . ಲಾಷಾಬಾ ಸದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗತಕ್ಕ ನರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಸುಯಾಗಿಲ್ಲವೆ “ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಡತನವೇ” ಎಂದು ಜಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೊದಗಿರುವುದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದರೆ ನಿಶಾದವಾಗುವುದು ರಾಜಾಧಿರಾಜರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬಳೆದಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಮೂಲೆಪಾಲಾಗುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲವೆ ಅದನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬರತಕ್ಕವರಾರು? ಮಾತೃಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಹೀಗೆ ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರೆ ಮುಂದಣಿ ನಮ್ಮ ಜನಾಂಗದ ರಾಜೇನು ಎಂಬ ಗೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಘನವಿದ್ದಾಂಸರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವಿವಾನ್ ಕೆ ವಿ ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟ, ಕಾವೇರಿಕಾನ ಬಿ ಎ , ಬಿ ಎ ಎಲ್ ಅವರು ರನ್ನ ಕವಿತೆಗೆ ಪ್ರತಿಯ ಸಹಸ್ರ ಸಾರ್ಪಿಕೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾಸಸ್ಥಿ ಮುಜುಗುವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಾಗಿ ಆ ಉದ್ದಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು ಅದರೊಂದಿಗೆನೇ ಪಂಪನ ಕಣ-ರಸಾಯನವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ವಾ ಬಾ ನ ಬರೆದು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ, ಇಂಗ್ಲೀಷು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ವ್ಯವಸಾಯಮಾಡಿ ವಿಶೇಷಅನುಭವಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಅವರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯು ಆಗಬಹುದು ಎಂದು ಅವರ ಒಡನಾಡಿಗಳು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೇಳೆಗೆ, ವಿಧಿ ನಿಯಮವು ತಿರುದ್ದವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೆ ಮಾರೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲರು? ಆಕಸ್ಮಿಕವಾದ ಹೃದಯಸ್ತಂಭನಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಕಾಲಾಧೀನರಾದರು ಅವರ ಕೈಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯಾಗುವ ಯೋಗವಿಲ್ಲವೋ? ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪಡೆಯುವ ಋಣವಿಲ್ಲವೋ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅವರು ಪಂಪರನ್ನರ ಕೃತಿಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹುರುಳುಗೊಂಡು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದವುಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯು ನಾರವಾಗಿ ಬಿಡಬಾರದೆಂದೂ, ಅದರ ಉಪಯೋಗವು ತಪ್ಪದೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಅವರ ಸೋದರರಾದ ಶ್ರೀ ಕಾವೇರಿಕಾನ ಕೆ. ವಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಭಟ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಾಗ, “ಬಹುಜನರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬೀಳುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಆಗತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಬೆಳಕುಗಾಣಲಿ” ಎಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದೀತೆಂಬ ಭರವಸೆಯಿಂದ ಈ “ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ”ವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವೆನೆಂದು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವೆನು.

ಇತಿ,

ಪ್ರಕಾಶಕ.

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಕವಿಕಾವ್ಯವಿಚಾರ

ಸಾಹಿತ್ಯವು ನಾಡಿನ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಪ್ರತೀಕವು. ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೀಮಾ ಪುರುಷನೆನಿಸಿದ “ಮಹಾಕವಿ ವಂವ”ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳದವರಿಲ್ಲ. ಕುಬೇರನ ಭಾಂಡಾ ಗಾರವು ಕ್ಷಯಿಸಿ ಹೋದರೂ, ಮಹಾಕವಿಪಂಪನ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪತ್ತು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಮೆರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆತನ ನಿರರ್ಗಳವಾದ ವಾಗ್ವರಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ತಲೆವಾಗದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಯರಲಾರನೊಂದರಿ. ಆ ಮಹಾಕವಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಕರ್ನಾಟಕಾಂಜೆಯ ಧನ್ಯತೆಗೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲ. ಸತ್ಪುತ್ರನು ವೃದ್ಧನಂತೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು ಕಣ್ಣಡಕದಂತೆ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ (ಪಂಪಭಾರತ) ಅದಿಪುರಾಣ (ಆದಿತೀರ್ಥಂಕರ ಚರಿತ್ರೆ)ಗಳೆಂಬ ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಅಲೌಕಿಕಪರಗಳಾದ ಗ್ರಂಥರತ್ನಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಕನ್ನಡಮ್ಮನ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಪಂಪನು ಸಂಸ್ಕೃತಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಹಾಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದಿಕವಿಯೆನಿಸಿ ನಾಡೋಜನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ಅಂತಹ ಮಹಾಕವಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಜನಿಸಿ ಹೇಗೆ ಮೆರೆದನೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು, ಅಲ್ಲದೆ ಆತನ ನಿಜವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರವು.

ವೆಂಗಿಮಂಡಲದ ವೆಂಗಿಪಳುವೆಂಬ ಊರಲ್ಲಿ ವತ್ಸಗೋತ್ರೋದ್ಭವನಾದ ಮಾಧವ ಸೋಮಯಾಜಿಯು ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಪ್ರವೀಣನಾಗಿ ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ದಾನಶಾಲಿಯಾದ ಅಭಿಮಾನ ಚಂದ ನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನ ಮಗ ಕೊಮರಯ್ಯನೆಂಬವನು ವೇದವೇದಾಂಗಪಾರಗನಾಗಿ ಹೆಸರುಪಡೆದಿದ್ದನು. ಆತನ ಮಗ ಅಭಿರಾಮದೇವರಾಯನೆಂಬವನು ಗುಣವಂತನೂ ಜ್ಞಾನೋನ್ನತನೂ ಬಹು ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದು ಜಿನೇಂದ್ರಧರ್ಮವೇ ಉತ್ತಮವಾದುದೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಅದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದನು. ಅವನ ಮಗನೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕವಿಪಂಪನು. ಅದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ತನ್ನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು—

ದುಂದುಭಿಗಭೀರನಿನದಂ । ದುಂದುಭಿಸಂವತ್ಸರೋದ್ಭವಂ ಪ್ರಕಟಯಶೋ ।

ದುಂದುಭಿಸಿಂಹಾಸನಸುರ । ದುಂದುಭಿ ಪತಿಚರಣಭೃಂಗಂ ಪಂಪಂ ॥

ಕದಳೀಗರ್ಭಶ್ಯಾಮಂ ಮೃದುಕುಟಿಲ ಶಿರೋರುಹಂ ಸರೋರುಹವದನಂ ।

ಮೃದುಮಧ್ಯಮತನುಹಿತಮಿತ । ಮೃದುವಚನಂ ಲಲಿತಮಧುರಸುಂದರವೇಷಂ ॥

ವತ್ಸಕುಲತಿಲಕನಭಜನ । ವತ್ಸಳನಭಿಮಾನಮೂರ್ತಿ ಸುಕವಿಯಶೋನಿ— ।

ರ್ಮತ್ಸರನಮೃತಮಯೋಕ್ತಿಶ । ರತ್ನಮಯಸುಧಾಂಶುವಿಶದಕೀರ್ತಿವಿತಾಸಂ ॥

ಈತನ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಳ್ಳುಕೃದ್ವಲ್ಲ ಒಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ಎರಡನೆಯ ಅರಿಕೇಸರಿಯು ಕವಿವರನಾದ ಪಂಪನನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಬರವಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಖ್ಯಾತಿಯು ನೆಲಸುವಂತೆ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತ ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪುಲಿಗೆರೆಯಲ್ಲೇ ನೆಲಸುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು (ಆ ಪುಲಿಗೆರೆಯಿಂದ ಈಗ ಧಾರವಾಡದ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಮಿರಜ್ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ವರಪುರವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ) ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಪೂಷಕನಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡು ಕೇವಲ ಆರು ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ ಭಾರತ ಕಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವ “ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ”ವೆಂಬ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಆಶ್ವಾಸಗಳುಳ್ಳ ಚಂಪೂ ವಾದಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದನು. ಕವಿಯು ತನ್ನ ಪೂಷಕನಿಗೆ ಅರಿಗ, ಸರಿಗ, ಗುಣಾರ್ಣವ ಇವು ಮೊದಲಾದ ಏಲವು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಭಾರತಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ವಿಕ್ರಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿರುವನು. ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿ ರಾಜನನ್ನು ಹಾಗೂ ಉದ್ವಾಮಪಂಡಿತರನ್ನು ತಲೆದೂಗಿಸಿ ಪಂಪನು ರಾಜಕೃಪೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಒಚ್ಚಿ ಸುಸಿರದಲ್ಲಿರುವ ದರ್ಶನಪುರವೆಂಬ ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ವಡೆದು ಕೊಂಡನೆಂದು ಶಾಸನದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಒಳಿಕೆ ಕವಿಯು ಮತದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪದಿನಾರು ಆಶ್ವಾಸಗಳೂಳ ‘ಆದಿಪುರಾಣ’ವೆಂಬ ಆಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕೇವಲ ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲೇ ಬರೆದು ಆದಿಕವಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು.

ಈತನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಯು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪ್ರಚಂಡವೀರನೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ಅವನ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ—

ವಂಪಂಧಾತ್ರೀವಳಯ ನಿ | ಇಂಪಂಚತುರಂಗಬಳಭಯಂಕರಣಂ ನಿ— |
 ಸ್ಥಂವಂಲಲಿತಾಲಂಕರ | ಣಂ ಪಂಚಶರೈಕರೂಪನಪಗತಪಾಪಂ ||
 ಕವಿತೆಗೆಗಿಟ್ಟಿಯೆನ್ನಿಹಿಸಿ ಜೋಳದ ಪಾಯಿನಿಜಾಧಿನಾಥನಾ
 ಹವದೊಳರಾತಿನಾಯಕರ ಪಟ್ಟನೆ ಪಾಯಿಸಿ ಸಂದವೆಂಪು ಭೂ |
 ಭುವನದೊಳುಗಳಂ ಬೆಳೆಗೆ ಮಿಕ್ಕಭಿಮಾನದ ಮಾತುಕೀರ್ತಿಯಂ
 ವಿವರಿಸಿ ಸಂದನೇಂ ಕಲಿಯೊ ಸತ್ತವಿಯೋ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವಂ ||

ಪಂಪನು ಕೊಂಡಕುಂದಾನ್ವಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಜೈನಕವಿಯು ಅವನಿಗೆ ಕವಿತಾ ಗುಣಾರ್ಣವ, ಪುರಾಣಕವಿ, ಸುಕವಿಜನಮನೋಮಾನಸೋತ್ತಂಸಹಂಸ, ಸರಸ್ವತೀ ಮಂಜುಹಾರ, ಸಂಸಾರರೂಪೋದಯ ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳಿದ್ದಂತೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ

ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು ಇವನ ಗುರು ದೇವೇಂದ್ರಮುನಿಯು. ಆತನು ರಾಜ ಪೂಜಿತನೆಂದೂ, ಭಾರತೀಭಾಳಪಟ್ಟನೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ

ಸಂವನ ಕಾಲವನ್ನು ಆದಿಪುರಾಣದ ಅವನ ಹೇಳಿಕೆಯೇ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು—

“ಶಕವರ್ಷಮೆಂಟುನೂಡಿ . ಕೆಕಡೆಯೊಳಯಿವತ್ತು ಮೂಡಿಸಂದಂದು ಜಗ- ।

ತ್ವಕಟಿಪ್ಪನಸಂವತ್ಸರ । ದ ಕಾರ್ತಿಕಂ ಮುದಮನೀಯೆ ನಂದೀಶ್ವರದೊಳ್ ॥

ಸಿತವಕ್ಸದ ಪಂಚವಿದಿನ । ವತಿವಾರಂ ಶುಭದಮೂಲನಕ್ಷತ್ರದೊಳ್ ।

ಸ್ಥಿತಮಾಗೆ ನೆಗಯಿ ದೀಮ । ತ್ಯುತಿಜಗದೊಳ್ ಪುದಿದು ಸಾಗರಾಂತಂ ಬರೆಗಂ” ।

ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಶಕ 863ನೆಯ ಪ್ಲವ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಕ್ರಿ ಶ (863+78) 941ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುವುದು ತಾನು ದುಂದುಭಿ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆಯೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ (941-39) ಪ್ಲವದಿಂದ ದುಂದುಭಿಯ ವರೆಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಲೆಕ್ಕನೂಡಿದರೆ ಪಂಪನು ಕ್ರಿ ಶ 902ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಗ್ರಂಥಬರೆದಾಗ ಆತನಿಗೆ 39 ವರ್ಷವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು ಕವಿಯು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬನವಾಸಿ ದೇಶವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೊಗಳಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ಅದು ಆತನ ಹುಟ್ಟೂರಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದೆಂದು ವಿವಾಂಸರು ಊಹಿಸುತ್ತಿರುವರು

ಪಂಪನು ತನ್ನ ಭಾರತಕಾವ್ಯದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ವೇದವ್ಯಾಸನೊಬ್ಬನನ್ನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಾವ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ಮತಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ವಿದ್ವತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮುಂದಣ ಜೈನ ಮಹಾಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈತನನ್ನು ಬರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೊಗಳಿರುವರೆಂದರೆ ಅವನ ಮಹಿಮೆಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು ಅವರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ ಶ ಸು. 1385ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾಗ ಮಧುರನು ಪಂಪನನ್ನು ಕುರಿತು—

“ಆದಿಕವಿಪಂಪನೆಂದನು | ವಾದಿಸಿ ವಾದಿಸಿ ವಿರೋಧಿ ವಿಪರೀತತೆಯಿಂ ।

ದೋದೆವಿಲೋಮದೆ ಪೆಸರಂ | ಮೇದಿನಿಯೊಳಗವನಪೆಸರೆ ಪೆಸರ್ಪಡೆಸೆಗಂ”॥
ಎಂದು ಬಹುಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿರುವನು.

ಕವಿಯು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು “ರಾಜದ್ರಾಜಕಮೆನಿಸಿದ ಸಾಜದ ಪುಲಿಗೆಱಿಯಿರುಳ ಕನ್ನಡದೊಳ್” ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥವಾದ

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೃಪತುಂಗನು- ಕಿಸುಮೇಶ್ವರಿ, ಕೆಕೊಸಣ, ರಗನ, ಪುಲಿಗೆಡ್ಡೆ, ಬಂಕುಂದೆ—ಇವುಗಳ ನಡುವಣ ನಾಡೆ ನಾಡೆ ಕನ್ನಡದ ತಿರುಳ್ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡ ನ್ಯಾಕರಣಗಾರರೆಲ್ಲರೂ ಪಂಪನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿರುವರೆಂದರೆ ಭಾಷೆಯ ರುದ್ಧತೆಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಕ್ಷ್ಯವೆನೂ ಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಪಂಪನ ಪದ್ಯದೊಡನೆಯು ಕವಿಗಿಂತಲೂ ಲಲಿತವೂ ಸ್ವಯಂಗಳಮವೂ ಆಗಿರುವುದು ಮುತ್ತಿನ ಮಾತಿಯಂತ ಪದಗಳು ಹೊಂದಿವೆಯಾಗಿವೆ. ಬಂಧವು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಭಾವಗಭೀತವಾಗಿದೆ. ಇಂಗೋಲಿನಂತ ಜಗಿಯುವವನ ಶಕ್ತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ರಸವು ಒಸರುತ್ತಿರುವುದು ಇವನ ವಾಗ್ಮ್ಯರಣ್ಯವು ಇತರ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಲ್ಲ ಸ್ವಾಯತ್ಯ ದೊರೆಯಲಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದರ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಾರದು.

ಪಂಪನು ತನ್ನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ಜನನದಿಂದ ಕಾರವರ ವಧೆಯ ವರೆಗಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. “ಒಂದೆ ಆನೆಕರು ಭಾರತಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು ಅದರ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಬಿಡದಂತ ಕ್ರಮವಾಗಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಬರವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾರೂ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ” ಎಂದು ವಿವಾಂಸರು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು “ಪೇಟಿರೊಡರ್ಚಿದೊಪ್ರಬಂಧಮಂ” ಎಂದು ಮೊದಲುಮಾಡಿ ಲೋಕಪೂಜ್ಯನೆನಿಸುವ ಉದ್ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ತಾನು ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಕುಲ ಸಾರ್ವಭೌಮನೆನಿಸಿದನು.

ಅಂತಹ ಮಹಾ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಮನನಮಾಡುವುದು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯವು. ಆ ಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂದ ನಾವು ವಂಚಿತರಾದರೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಲೋಪ ತಂದುಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ನೂಡುವುದೇನು? ಅದು ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾದ ಮಧುರಪಾಕವಾದರೂ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ನೀರಿಳಿಯದ ಗಂಟೆಲ್ಲ ಕಡುಬನ್ನು ತುರುಕುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಷ್ಟಕರವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಎಂದೂ ಸಂಪರನ್ನರ ಭಾಷೆಯು ಕೇವಲ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರುವುದೆಂದೂ ದೂರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಕೋಲಾಹಲವೇ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಪಂಪನ ಪ್ರಸಾದವು ಸರ್ವಜನರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಅವನ ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂಚರಿಸಿದರೇನೇ ಅದು ರಾರಾಜಿಸುವ ರಾಜಮಾರ್ಗವಾಗುವುದು ತರುಣರಿಗೆ ಅದು ಸುಗಮವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗನಿಗೂ ಇರುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯು ಎಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ “ಪಂಪನು ತನ್ನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಿಟ್ಟಿರುವ ಬೇರೊಂದು ಕಾವ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವ, ಮುಕ್ತಕಂಠವಾಗಿ “ಕರ್ಣಾಟಸಾಯನ”ವೆಂದು ಕೊಂಡಾ

ಡಿದ ತನ್ನ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಕರ್ಣನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಬಂಭಟ್ಟ ಗ್ರಾಂಥಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು “ಯಥಾರ್ಥಬೋಧಿನಿ”ಯೆಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆಯುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಈ ಕರ್ಣರಸಾಯನವು ತರುಣರ ಆಸ್ವಾದನಗೈದೊರೆಯುವಂತಾಗಿ ಆ ನಾಡೋಜನ ಓಜಸ್ವಿತೆಯು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತಾದರೆ ನಮ ಪರಿಶ್ರಮವು ಪರಿಹಾರವಾದಂತಾಗುವುದು.

—ಇಂತು ಬಿನ್ನಯಿಸುವ,

ಕಾವೇರಿಕಾನ
ಎಡನಾಡು
೧೯೫೦

ಸಜ್ಜನ ವಿಧೇಯ,
ಕೆ. ವಿ. ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟ ವಿಧ್ವಾನ್
ಬಿ. ಎ , ಬಿ. ಓ. ಎಲ್

॥ ಶ್ರೀರಸ್ತು ॥

ಪಂಪಭಾರತಮೆಂಬ

‘ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯ’ದೊಳಗಣ

ಕರ್ಣರಸಾಯನಂ

ಪೀಠಿಕೆ.

“ನೆನೆಯದಿರಣ್ಯ ಭಾರತದೊಳಿಂ ಪೆಜಿರಾರುಮನೊಂದೆ ಚಿತ್ತದಿಂ ।
ನೆನೆವೊಡ ಕರ್ಣನಂ ನೆನೆಯ ಕರ್ಣನೊಳಾರಾದೊರೆ ಕರ್ಣನೇಱು ಕ-॥
ರ್ಣನ ಕಡುನನ್ನಿ ಕರ್ಣನಳವಂಕದ ಕರ್ಣನ ಚಾಗಮೆಂದು ಕ- ।
ರ್ಣನ ಪಡಮಾತಿನೊಳ್ ವುದಿದು ಕರ್ಣರಸಾಯನಮಲ್ಲೆ ಭಾರತಂ” ॥

॥ ಕರ್ಣಾಟಕಕರ್ಣರಸಾಯನಕ್ಕೆ ಯಥಾರ್ಥಬೋಧಿನಿ
ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಶುಭಮಸ್ತು ॥

ಕಂ ॥ ಶ್ರೀಗೌರೀಹೃದಯೇಶಂ
ವಾಗೀಶಾದ್ಯಬಿಲದಿವಿಜನುತವಿಶ್ವೇಶಂ ॥
ಶ್ರೀ ಗುರುರೂಪಮಹೇಶಂ
ರಾಗದಿನಮಗೀಗಭೀಷ್ವಸಿದ್ಧಿಯನನಿಶಂ ॥

ಸ್ತುತಿ ॥ ‘ಕಾವ್ಯಂ ಯಶಸೇಽರ್ಥಕೃತೇ ವ್ಯವಹಾರವಿದೇ ತಿವೇತರಕ್ಷತಯೇ ।
ಸದ್ಯಃ ಪರನಿರ್ವೃತಯೇ ಕಾಂತಾಸಮ್ಮಿತಯೋಪದೇಶಯುಜೇ’ ಮತ್ತು ‘ಪರಮ-
ಪ್ರೀತಿನಿಮಿತ್ತಂ ನಿರತಿಶಯ ಯಶೋನಿದಾನಮಪ್ಪುದಯಿನಿಹಂ ಪರಮೆಂಬಿರಡರ್ಕಂ
ಬಂಧುರಕಾವ್ಯನಿಬಂಧದಿಂಹಿತಂ ಪೆಜಿತುಂಟೇ’-ಇತ್ಯಾದಿ ಕವಿವಚನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ‘ಚಲ
ದೊಳ್ ದುರೈಯೋಧನಂ ನನ್ನಿಯೊಳಿನತನಯಂ ಗಂಡಿನೊಳ್ ಭೀಮಸೇನಂ ಬಲದೊಳ್
ಮದ್ರೇಶನತೃನ್ನತಿಯೊಳಮರಸಿಂಧೂದ್ಭವಂ ಚಾಪವಿದ್ಯಾಬಲದೊಳ್ ಕುಂಭೋದ್ಭವಂ
ಸಾಹಸದ ಮಹಿಮೆಯೊಳ್ ಫಲ್ಲುಣಂ ಧರ್ಮದೊಳ್ ನಿರ್ಮಲಚಿತ್ತಂ ಧರ್ಮಪುತ್ರಂ

ಮಿಗಿಲೆ'ನಿಸಿದವರುಗಳಿಂದ ಲೋಕಪೂಜ್ಯವಾದ ಭಾರತದ 'ಕತೆ ಪಿರಿದಾದೊಡಂ ಕತೆಯ ಮೆಯ್ಯಿಡಲೀಯದೆ ಮುಂ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತಮನವೂರ್ವಮಾಗೆ ಸಲೆ ಪೇಟ್ಟಿ ಕವೀಶ್ವರ ರಿಲ್ಲ'ದಿದ್ದುದರಿಂದ 'ವರ್ಣಕಂ ಕತೆಯೊಳೊಡಂಬಡಂ ಪಡೆಯೆ ಪೇಟ್ಟಿೞ್ವಾಡೆ ಪಂಪನೆ ಪೇಟ್ಟಿ ಮೆಂದು ಪಂಡಿತರೆ ತಗುಟ್ಟಿ ಬಿಚ್ಚಬಿೞೆ' 'ರಾಜದ್ರಾಜಕಮೆನಿಸಿದ ಸಾಜದ ಪುಲಿಗೆಱಿಯ ತಿರುಳ ಕನ್ನಡದೊಳ್' 'ಕರಮುಟ್ಟಿತು ಸಮಸ್ತ ಭಾರತ ಕಥಾ ಸಂಬಂಧ' ವನ್ನು 'ಸರಸ್ವತಿಗೆ ವಿಲಾಸಮಂ ಮೊಸತು ಮಾಡುವ ವಾಗ್ವಿಲಾಸ'ದಿಂದ ಸರಸಕಾವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧವಾಗಿ ಹೇಳಿದ 'ಕವಿತೆಯೊಳಗ್ಗಲೆ'ನೂ 'ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವ'ನೂ ಪಸರಿಪ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಡೆಯನೊರ್ವನೆ ಸತ್ಯವಿ'ಯೂ ಆದ ಪಂಪನ 'ನಿವ್ಯಾರ್ಜದಸಕದೊಳೆಪುದಿ ದೊಂದೊಡೆ ಬಲದಿನಿಯ ಕವಿತೆ'ಯ ನಾಥುರೈವನ್ನು ಸವಿಸವಿದು ಕೊಂಡುಕೊನೆಯದ ಕನ್ನಡಿಗರಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗದು. ಅಂತು ಅಖಂಡಕರ್ಣಾಟಲೋಕ ಪ್ರಿಯನೆನಿಸಿ ಕರ್ಣಾಟಕಕವೀಂದ್ರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರತಾಂಬೂಲಕ್ಕೆ ಅರ್ಪನಾದ ಆ ಅದಿಪಂಪ ಮಹಾ ಕವಿಯ 'ವಂಪಭಾರತಂ' ಎಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡ 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯಂ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ 'ಒಳ್ಳುಣಿಸನುಂಬೆಡೆಯಲ್ಲಿ ರಸಾಯನವೆಂತಂತೆ' ರಸಭರಿತ ವಾಗಿ ಮನಂಗೊಳಿಸುವ ಕರ್ಣಾಚರಿತವನ್ನು ಪಂಪನ ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದ ಸವಿಸುಡುಗಳಲ್ಲಿಯೆ 'ನಾತಿಸಂಕ್ಷೇಪವಿಸ್ತರ'ವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ "ಕರ್ಣರಸಾಯನಂ" ಎಂಬ ಅನ್ವರ್ಥನಾವನ ನ್ನಿಟ್ಟು—

ಕಂ || ಜನನುತಪೂವನ ವಾಗ್ವಿಲ—

ಸನಮಹಿಮೆಯಿಂನಿಂಪು ಪಸರಿಪಾ ಕರ್ಣರಸಾ - ||

ಯನಮಂ ಯಥಾರ್ಥಬೋಧಿನಿ—

ಯೆನಿಪೀಸುವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಿಂದೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದವೆಂ ||

ಕನ್ನಡಿಗರ್ಗಿದುವೆ ತಿರುಳ್—

ಗನ್ನಡದೊಂದೊಳ್ವನರಿಯಲೊಪ್ಪುವ ನಲ್ಲಿ— ||

ಗನ್ನಡಿ ವಾಣಿಗೆ ಸರಸದ

ಮುನ್ನುಡಿಯೆನಲೊಪ್ಪಮೊಪ್ಪುತಿರ್ಪುದು ತಪ್ಪೇ ||

ಅದಂತೆಂದರೆ,—

ನೆನೆಯದಿರಣ್ಣ—ಇಂತೆಂದು ಪೀಠಿಕೆ || ಮಹಾಕವಿ ಪಂಪನು, ಲೋಕಪೂಜ್ಯ ವಾದ ಸಮಸ್ತಭಾರತವು ಹೇಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು 'ನೆನೆಯದಿ ರಣ್ಣ—' ಇಂತೆಂಬಿ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇದು ಕರ್ಣಾ ವಸಾನಕಥನದ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಇದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಚರಿತ್ರದ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರ

ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಕರ್ಣರಸಾಯನವಾದ ಕರ್ಣ ಚರಿತಕ್ಕೆ ಇದು ಹೀರಿಕೆಯಂತಿರುವುದರಿಂದ, ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ 'ಹೀರಿಕಾ' ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನವೆಂದರೆ ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪಾದ ಪದಾರ್ಥ (ಪದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ)ವೆಂದು ಒಂದರ್ಥವು, ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಕಥಾ ಮೃತವನ್ನುಳ್ಳದೆಂದು ಇನ್ನೊಂದರ್ಥವು. ಮಧುರರಸಭರಿತವಾದ ಪಾಕವು ರಸಾಯನವೆನಿಸುವುದು ಔತಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣುಗಳ ರಸಾಯನವನ್ನು ಕಂಡರಿಯದವರೂ ಉಂಡರಿಯದವರೂ ಇರುವರೇ? ಶರೀರವುಷ್ಟಿಹರವಾದ ಮದ್ದೆಂದು ಮೈದ್ಯರು ಚೈವನವ್ರಾಶ ಇತ್ಯಾದಿ ರಸಾಯನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಯಾರು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ? ಅದರಂತೆ ನವರಸಭರಿತವಾದೀ ಕರ್ಣಚರಿತದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತವೂ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕವಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿಯೇ 'ನೆನೆಯದಿರಣ್ಣ — ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗುತ್ತಾನೆ ಅಣ್ಣ' = ಪ್ರಿಯ ವಾಚಕನೇ, [ಅಣ್ಣ = 'ಜೈಷ್ಠಭ್ರಾತೃ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಓದುಗನನ್ನು ದ್ವೇಶಿಸಿ 'ಅಣ್ಣ' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ ಅಣ್ಣ' ಎಂಬೀ ಶಬ್ದವು ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಕವಾದುದು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಬೀರದಾಸರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ 'ಕಹತಕಬೀರಾ ಸುನೊಭಾಯಿಸಾಧೂ' = (ಕೇಳಣ್ಣ ಸಾಧು! ವೇದ್ವಿಪನೀ ಕಬೀರಂ) ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನೆಂಬೀ ಪದವು ಹಿರಿಯನನ್ನಾಗಲೀ ಕಿರಿಯನನ್ನಾಗಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಂಚೋದಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕುತ್ತನೆಯನ್ನು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರ್ಪಡಿಸುವೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದುಂಟು. ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡಿಗನಾದ ನಮ್ಮ ಪಂಪನಿಗೆ ಈ ಪದಪ್ರಯೋಗವು ಬಹುಪ್ರಿಯವೆಂದು ತೋರುವುದು— ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ, "ಅಱಿಯಿರೆ ನೀಮುಮಾಮೊಡನೋದಿದೆವೆಂಬುದನಣ್ಣ?— ೨|೪೮, "ಜನಮೆಲ್ಲಂ ನೆರೆದಕ್ಕಟಣ್ಣರಿವರಿದೆವೆಂದರೇವೋದರಿಂಬಿನಮೇಂವೋಪಮೆ?"— ೩|೬೫, "ಸೊರ್ಕಿ ನೀಂ ನುಡಿಯದಿರಣ್ಣ"— ೪|೬, "ಕುಡುವಣ್ಣಂ ಕುಡುಗಿವೆ"— ೬|೪೯, "ನೀನಾಗಳುಮಣ್ಣ ಬೇಡಿದಪೆ ಸಜ್ಜನದಂತೆ"— ೯|೪೬, ಈ ಕಲಹದೊಳಣ್ಣ ನಿಮ್ಮ ಕುಲವಾಕುಲಮಂ ನಿಮಗುಂಟು ಮಾಡುಗುಂ"— ೧೦|೨೧, "ಎಕೆ ನೀಂ ವಳಂಚಲೆದಪೆಯಣ್ಣ"— ೧೦|೨೩, "ಮುದುವರ ಬಿಲ್ವಿಲ್ವಿಯು ಮಿಱಿವದಟುಂಬಗಿವಾಗಳಣ್ಣನೆಂದಂತುಟಿ ತಪ್ಪದು"— ೧೦|೨೪, "ಪೋ ಮಾತು ಲೇ ಸಣ್ಣ ಸೆಟ್ಟಿಯ ಬಳ್ಳಂ ಕಿಱಿದೆಂಬುದೊಂದು ನುಡಿಯಂ ನೀಂ ನಿಕ್ಕುವಂಮಾಡಿದೆಯಾ?"— ೧೨|೧೭೫, ಎಂಬಿವುಗಳನ್ನೂ, ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ಪೆಂಪನೆತ್ತತಪಃಪೋತದಿ ನಣ್ಣ ನೀಂ ತಡಿಯನೆಯ್ದು"— ೩|೫೬, ಎಂಬುದನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದು.] ಭಾರತದೊಳ = ಸಮಸ್ತ ಭಾರತಕಥೆಯಲ್ಲಿ, ಪೆರಾರಾಮಂ = ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೂ, ಇಂ =

ಇನ್ನು, ನೆನೆಯದಿರು = ಸ್ಮರಿಸಬೇಡ, ಒಂದೆ ಚಿತ್ತವಿಂ = ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ನೆನೆ
ವೊಡೆ = ಸ್ಮರಿಸುವುದಾದರೆ, ಕರ್ಣನಂ ನೆನೆಯ = ಕರ್ಣನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು (ನೆನೆಯ-
'ನೆನೆ ಯೆಂಬ ಧಾತುಗೆ ವಿಭ್ವರ್ಥದಲ್ಲಿ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ 'ಅ'ತ್ವವು "ಧಾತುಗೇಕವಚನದೊ
ಳತ್ವಂ-ಶ. ಮ. ದ ಸೂತ್ರ || ೧೨೫ || ಮತ್ತು "ಅಯೋಲ್ಲುಪಾ"-ಕ. ಶಬ್ದಾನು
ಶಾಸನದ ಸೂತ್ರ || ೪೬೮ ||) ಕರ್ಣನೊಳ್‌ದೊರೆತರ? - ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಮಾನ ಯೋ
ಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವರು ಯಾರು? (ಕರ್ಣನೆಣೆಗಂತೊಣೆಗಂ ನೃಪರಾರುಮಿಲ್ಲ"-ಪಂ ಭಾ
೧೨|೧೦೦ನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು 'ಕರ್ಣನೊಳಾರ್‌ದೊರೆ'-ಇಱಿವಬೆಡಂಗ
ನೊಳಾರ್‌ದೊರೆ'-ಗದಾಯುದ್ಧದ ೧|೧೮ರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ. 'ಶಶಭೃತ್ಪಾಂತಿಗೆ
ಮಿಂಚುಂಬುಯಿ ಸಮನಕ್ಕುಮೊ ದೊರೆಗಮೊರೆಗಮೊಣೆಗಂ ತೊಣೆಗಂ'-ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣ
೧೨|೬೭) ಕರ್ಣನ ಏಱಿ = ಕರ್ಣನ ವೆಂಪು, ಉತ್ತರೋತ್ತರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಸಮಗ್ರ
ತ್ವವು 'ಏಱಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವೆಂಪು, ಸಮಗ್ರತ್ವ, ಉತ್ತರೋತ್ತರಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಅಭ್ಯಾ
ದಯ, ಹತ್ತುವುದು, ಏರುವುದು, ದಾಳದ ಏಸಾಟಿ, ಗಾಯ, ಹೊಡೆತ ಎಂಬ ಅರ್ಥ
ಗಳುಂಟು) ಕರ್ಣನ ಕಡುನನ್ನಿ = ಕರ್ಣನ ಕರಿನ ಸತ್ಯವ್ರತಾಚರಣವು, ಕರ್ಣನ
ಅಳವು = ಕರ್ಣನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು (ಕಡುಗಲಿತನವು), ಅಂಕದ = ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ,
ಕರ್ಣನ ಚಾಗಂ = ಕರ್ಣನ ತ್ಯಾಗಗುಣವು, ಕರ್ಣನ ದಾನಶೂರತ್ವವು, (ಅಂಕದ ಕರ್ಣನ
ಚಾಗಂ' ಎಂದಾಗಲಿ, 'ಕರ್ಣನ ಅಂಕದ ಚಾಗಂ' ಎಂದಾಗಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯಿಂದ
ಅರ್ಥ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬಹುದು ಕರ್ಣನ ತ್ಯಾಗವು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ, ಅಂತಹ
ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೇ ಆತನು ದಾನಶೂರಕರ್ಣನೆಂದು ವಿಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬುದರಿಂದ
'ಕರ್ಣನ ಚಾಗಂ ಅಂಕದ ಚಾಗಂ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಔಚಿತ್ಯವುಂಟು)
ಎಂದು = ಹೀಗೆಂಬುದಾಗಿ, ಕರ್ಣನ ಪಡೆನಾತಿನೊಳ್‌ವುದು - ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತ
ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ಕರ್ಣನ ಸಂಬಂಧವಾದ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು,
(ಪಡೆನಾತು = ವೃತ್ತಾಂತ, ವಾರ್ತೆ, ಹೆಚ್ಚುವಾತು, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ಖ್ಯಾತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥ
ಗಳು ವೃತ್ತಾಂತ, ವಾರ್ತೆ, ಸುದ್ದಿಯೆಂಬರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿಯೆ ಪ್ರಯೋಗ
ಗಳು-"ಅಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರ ಪಡೆನಾತಾವುದು"-೪|೩೧ನ, "ಧನಂಜಯನ ಬರವಿನ
ಸಂತಸದೊಸಗೆ ಪಡೆನಾತಂ ಮುಂದುವರಿದಲಿವುನಂತೆ"-೪|೩೨ನ; "ನುಡಿಯಿಸಿ
ಕೇಳ್ದಂ ಸರಿಗನ ಪಡೆನಾತನೆ"-೪|೫೬, "ವಿರಹದೊಳಾದ ಪಡೆನಾತಂ ಕರ್ಣಪರಂ
ಪರೆಯಿಂ ಕೇಳ್ದು"-೫|೧೯, "ನಾಡಂ ದಯೆಗೆಯ್ದು ನೀಂ ಕುಡುವಿನಂ ಪೆಲಿತೇಪಡೆ
ನಾತೊ?" (ಪಂ. ಭಾ ೯|೪೨) "ಅಱಿದಿರಲ್ ನಮಗಬ್ಬಮನೊಂದನಿದೊಡೆತಲಿ
ಪಡೆನಾತೊ ಮತ್ತಮಿರನೇಯ್ವುದು ಪನ್ನೆರಡಬ್ಬಮಂ ಮನಂಮಱಿಗೆ ಬನಂಗಳೊಳ್"
ಪಂ. ಭಾ. ೮|೪೯, "ಆ ಪಡೆನಾತನಿದರ್‌ದಿರ್‌ದಲಿಯೆ ಕೇಳ್ದು"-೮|೮೧ನ, 'ಕೇಚಕನ

ಪಡೆನಾತನೆ ನುಡಿಯೆ’—೮೮೨ವ, ‘ಗುಡಿಗಂ ಬದ್ತವಣಕ್ಕವುಪ್ಪ ಪಡೆನಾತೇನಾತಿ ದಂಕೇಳ್ವೋಡೀಗಡೆಮೆಚ್ಚೀಯಲೆವೇಲ್ಲಿದು’—೮೮೩ ‘ಬಹಳ ಮಾತಿನಿಂದೇನು ? ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳಲೇಕೆ ?’ ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ, ‘ಅಲಮತಿ ವಿಸ್ತರೇಣ’ ‘ಕಿಂಬುಕುನಾ, ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಾಗಿಯೂ ಈ ಪದವು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ—‘ಪೆಲಿತೇಂ ಪಡೆನಾತೊ ನಿನ್ನದೀ ಮೇದಿನಿ ಪಟ್ಟಿಮುಂ ನಿನತೆ’—೯೩೪, ನುಡಿಯೆನದಂ ನಿನ್ನಂಜಿಕೆ, ಪಡೆನಾತೇಂ. ಕೊಂತಿ’—೯೩೭೮. ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ಪ್ಯಾತಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ, ವಂಪನ ಅದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಯೋಗವು—‘ಕಡುಗಲಿತನಮುಂ ಚಾಗದ । ಪಡೆನಾತುಂ ವಿದೈಯುರ್ಕುನೊರ್ವ ನೊಳಂತುಂ || ನಡೆಯವು ಭುವನಾಂತರದೊಳ್ । ವಿಜಯಗಂ ನಡಿಯರೊಳರಿದೇಂ ವಿಸ್ಮಯಮೋ’—೧೨೧೦೪, “ಕರ್ಣನೊಳಾರ್ದೊರೆ” ಕರ್ಣನ ಏಲಿ, ಕರ್ಣನ ಕಡುನನ್ನಿ, ಕರ್ಣನ ಅಳವು, ಅಂಕದ ಕರ್ಣನ ಚಾಗಂ” ಎಂಬ ಈ ಪಡೆನಾತಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ-ಕರ್ಣನ ಎಂದು ಕರ್ಣಪದದ ಪೌನರುಕ್ಯವು ನಿದೋಷವಾಗಿದೆಯೆಂದಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಕರ್ಣನ ಏಲಿ ಏಲಿ, ಉಳಿದವರ ಏಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಏಲಿ, ಕರ್ಣನ ಕಡುನನ್ನಿಯೇನನ್ನಿ, ಕರ್ಣನ ಅಳವೇ ಅಳವು, ಕರ್ಣನ ಚಾಗವೇ ಚಾಗವು ಎಂದೀ ಬಗೆ ಯಾಗಿ ಕರ್ಣನ ಗುಣಾತಿಶಯವನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಭಾವಿಸಿ ನುಡಿವುದರಿಂದ,— ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷದ್ವ್ಯೇತಕವೂ ಆಗಿದೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ (“ಮಾವಿನಕೊನೆ ಮಾವಿನನನೆ । ಮಾವಿನ ಪೂ ಮಾವಿನೆಳೆಯಮಿಡಿ ಮಾವಿನ ಕಾಯ್ || ಮಾವಿನ ಸಣ್ಣೆಂದು ಜನಂ । ಭಾವಿಸಿ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಂ ಮಾವೆ ವಲಂ” || ೪೮೭ || ಎಂಬ ಪದ್ಯದೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ.) ಭಾರತಂ = ಸಮಸ್ತಭಾರತ ಕಥೆಯು, ಕರ್ಣರಸಾಯನಂ — ಕರ್ಣರಸಾಯನವು, ರಸವತ್ತಾದ ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾದ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಬಂಧವು, ಅಲ್ಲೆ = ಅಲ್ಲವೇ? ಅಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಈ ‘ಕರ್ಣರಸಾಯನ’ದ ನವಗ್ರಾಸಗಳ (ಒಂಭತ್ತು ತುತ್ತುಗಳ) ಸವಿನೋಡಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು (ಚಂಪಕಮಾಲಾವೃತ್ತವು. ಅದರ ಲಕ್ಷಣ-ನಜಭಜಜಂಜರಂಬಗೆಗೊಳುತ್ತಿರೆ ಚಂಪಕಮಾಲೆಯೆಂದಪರ್ ||)

ಪ್ರಥಮಗ್ರಾಸಂ = ‘ಮೊದಲನೆಯ ತುತ್ತು’ ಈ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ರಸಾಯನವೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿಯ ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಸಗಳೆಂದು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಥಮಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ‘ಕರ್ಣನಏಲಿ’ವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವ ಕರ್ಣನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತ, ಕರ್ಣನ ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಪರಿಣತಿ, ಕರ್ಣನಕವಚಕುಂಡಲದಾನ, ಕರ್ಣನ ಇಷುವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ—ಎಂಬೀ ವಿಷಯಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಪರಶುರಾಮನ ಶಾಪದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಉಂಟಾದ ‘ಏಲಿ’ (ಮನಃಕ್ವತ)ವೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಪ್ರಥಮ ಗ್ರಾಸಂ

ಮತ್ತಿತ್ತ ನೆಗಟ್ಟಿಯ ಪುರು- ।

ಪೋತ್ತಮನ ಪಿತಾಮಹಂಗೆ ಶೂರಂಗೆ ಮಗಳ್ ॥

ಮತ್ತಗಜಗಮನೆ ಯದುವಂ- ।

ಶೋತ್ತಮೆಯೆನೆ ಕುಂತಿ ಕುಂತಿಭೋಜನ ಮನೆಯೊಳ್ ॥ ೧ ॥

ಬಳೆಯುತ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗಮಾ- ।

ನಳಿನಾಸ್ಯೆಯ ಗೆಯ್ದುದೊಂದು ಉಶ್ರೂಷ ಮನಂ- ॥

ಗೊಳೆ ಕೂಟ್ಟಂ ದುರ್ವಾಸಂ ।

ವಿಳಸಿತಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಂಗಳಂ ದಯೆಯಿಂದಂ ॥ ೨ ॥

ಅನಂತರಣಿಕೆ ॥ ‘ಗಾಂಗೇಯಂ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಂಗೆ ಗಾಂಧಾರಂಜ ಸೌಖ್ಯಲನ ಮಗ
ಈಪ್ಪ ಗಾಂಧಾರಿಯಂ ಶಕುನಿಯೊಡವುಟ್ಟಿದಳಂ ತಂದುಕೊಟ್ಟು’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರೆಗಿನ ಭಾರ
ತದ ಆದಿಪರ್ವಾಂತರ್ಗತವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಕುಂತೀಸ್ವಯಂವರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು
ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ, ಪಂಪನು ಕರ್ಣನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ‘ಮತ್ತಿತ್ತ ನೆಗ
ಟ್ಟಿಯ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಪಿತಾಮಹಂಗೆ’ ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗುತ್ತಾನೆ

ಮತ್ತಿತ್ತ .. ಇಂತೆಂದು ॥ ಕಂದಂ ॥ ಮತ್ತೆ = (ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಗಾಂಧಾರಿಯರ
ವಿವಾಹವೃತ್ತಾಂತದ) ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, ಇತ್ತ = ಈ ಕಡೆ, ನೆಗಟ್ಟಿಯ ಪುರುಷೋತ್ತ
ಮನ = ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ (‘ದೇವಕೀ ನಂದನಃ ಶಾರೀ
ಶ್ರೀಪತಿಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ’ — ಎಂದು ಅಮರವು,) ಪಿತಾಮಹಂಗೆ ಶೂರಂಗೆ = ಅಜ್ಜ
(ತಂದೆಯ ತಂದೆ)ನಾದ ಶೂರನೆಂಬಾತನಿಗೆ, ಮಗಳ್ = ಮಗಳಾದ, ಕುಂತಿ = ಪೃಥ
ಯೆಂಬ ಅಂಕಿತನಾಮವುಳ್ಳ ಕುಂತಿಯೆಂಬಾಕೆ (ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ‘ಕೊಂತಿ’ಯೆಂಬ ಪ್ರಯೋ
ಗವೂ ಉಂಟು) ಮತ್ತಗಜಗಮನೆ = ಮದ್ದಾನೆಯ ನಡಿಗೆಯಂತೆ ನಡಿಗೆಯುಳ್ಳಾಕೆ, (ಮಂ
ದಗಮನದ ಭಾಮಿನಿ), ಯದುವಂಶೋತ್ತಮೆಯೆನೆ = ಯದುಕುಲದ ಉತ್ತಮ ಕನ್ನಿಕೆ
ಯೆಂಬಂತೆ; ಕುಂತಿಭೋಜನ ಮನೆಯೊಳ್ = ಯದುವಂಶದ ಕುಂತಿಯೆಂಬ ಜನಪದಕ್ಕಧಿ
ಪತಿಯಾದ ಕುಂತಿಭೋಜನೆಂಬಾತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ; ಬಳೆಯುತ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ = ಪ್ರವರ್ಧ
ಮಾನಳಾಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ (ಬಳಿ (ಧಾತು) — ಪ್ರವೃದ್ಧಾ, ಬೆಳಿ (ಧಾತು) — ಸಸ್ಯವೃದ್ಧಾ
“ಬೆಳೆಯೆಂಬ ಧಾತು ಸಸ್ಯಾವಳಿಯೊಳ್ । ಬಳೆಯೆಂಬ ಧಾತುಮಿಕ್ಕಡೆಯೊಳ್ ಸಂ- ॥
ಗಳಿಕುಂ, ತಳಿಯುಲ್ಬರ್ಪದು । ಬೆಳಿಬಳಿವಿಗಳೆಂಬ ಭಾವವಚನದ್ವಯದೊಳ್” — ಶಬ್ದ
ಮಣಿದರ್ಪಣಂ — ಸೂತ್ರಂ ॥ ೨೧೮ ॥) ಕುಂತಿಭೋಜನು ತನಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ

ಶೂರನ ಮಗಳಾದ ಕುಂತಿಯನ್ನು ದತ್ತಕ್ಕೈ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಾಕಿದನು, ಆ ನಳಿನಾ ಸೈಯ = ಕಮಲಮುಖಿಯಾದ ಕುಂತಿಯ (ನಳಿನದಂತೆ ಎಂದರೆ ಕಮಲದಂತೆ ಸುಂದರ ವಾದ ಆಸ್ಯ ಎಂದರೆ ಮುಖವುಳ್ಳವಳು ನಳಿನಾಸೈ), ಗೆಯ್ದುದೊಂದು ಶುಶ್ರೂಷ = ಮಾಡಿದ ಒಂದಾನೊಂದು ಸೆ ವೆಯು ('ನಳಿನಾಸೈಯಗೆಯ್ದುದು'— ವಿಭಕ್ತಿಪಲ್ಲಟವು, ಪ್ರಥಮೆಗೆ ಷಷ್ಠಿ, ಇಂತೀ ವೇಟ್ಟಿವಿಭಕ್ತಿಗ— ಳಂತುಂ ಪಲ್ಲಟಿಸುಗುಂ" — ಶ. ಮ ದ. ಸೂ || ೧೩೪ ||) ಮನಂಗೊಳೆ = ಮನಸ್ಸು ಮೆಚ್ಚುವಂತಿರಲು, (ದುವರ್ವಾಸಮುನಿಯ) ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗಿರಲು (ಮನಂಗೊಳ್ (ಧಾತು)— ಚಿತ್ತವಿಮೋಹನೇ); ದುವರ್ವಾಸಂ = ದುವರ್ವಾಸನೆಂಬ ಋಷಿಯು (ದುವರ್ವಾಸನು ಅತ್ರಿಯೆಂಬ ಋಷಿಗೆ ಅನ ಸೂಯೆಯೆಂಬ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು, ಅತಿಕೋಪಿಷ್ಠನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು. ಅನೇಕರು ಈತನ ಕೋಪಶಾಪಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಕಥೆಗಳು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿವೆ ಅಭಿ ಷ್ಠಾನ ಶಾಕುಂತಲವೆಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ "ಏಷದುವರ್ವಾಸಾ ಸುಲಭಕೋಪೋ ಮಹರ್ಷಿಃ"— "ಈ ದುವರ್ವಾಸನು ಸುಲಭಕೋಪನಾದ ಮಹರ್ಷಿ"ಯಂತೆಂದು ಈತನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದ ಕಾಳಿದಾಸನು, ಈತನ ಶಾಪವೃತ್ತಾಂತಸಂಯೋಜನದಿಂದ ಆ ನಾಟಕದ ಕಥಾ ವಸ್ತುವಿಗೆ ವಿಶೇಷಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾವೆ), ವಿಳಸಿಕಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಂ ಗಳಂ = ಪ್ರಯೋಗಸಿದ್ಧಗಳಾಗಿ ಬಹುವ್ರಭಾವವುಳ್ಳ ಐದು ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು, ದಯೆ ಯಿಂದಂ ಕೊಟ್ಟಂ = ಕರುಣೆಯಿಂದ ಉಪದೇಶವಿತ್ತನು ("ಆ ನಳಿನಾಸೈಯ.... ದಯೆಯಿಂದಂ ಕೊಟ್ಟಂ" ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಕವಿಯು 'ಕನ್ನಡಭಾರತ'ದಲ್ಲಿ ಆದಿವರ್ವದ ೩ನೆ ಸಂಧಿಯ ೧೩ನೆ, ೧೪ನೆ, ೧೫ನೆ ೧೬ನೆ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.) "ಮತ್ತಿತ್ತ" ಮತ್ತು "ಒಳಿ ಯುತ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ" ಎಂದಾರಂಭಿಸುವ ಈ ಎರಡು ಕಂದ ವದ್ಯಗಳಿಗೂ 'ಕೊಟ್ಟಂ' ಎಂಬ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ರಿಯಾಪದವೊಂದೇ ಆದುದರಿಂದ ಒಟ್ಟಾಗಿಯೆ ಅನ್ವಯವು ಹಿಗಿರುವುದನ್ನು "ಕುಲಕ"ವೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು ಕಂದ ಪದ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ-ಗಿರಿಶಂ, ಧೂರ್ಜಟಿ, ಶರ್ವಂ ಪುರಾರಿ, ಮುಖರಿವು ಎಂಬ ಮಾತ್ರಾಗಣಗಳಿಂದ ಕಂದವಾಗುವುದು ಒಂದನೆ ಮೂರನೇ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೂರು ಗಣಗಳೂ, ಎರಡನೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಗಣಗಳು ಐದೈದೂ ಇರಬೇಕು ಪದ್ಯಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಮ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಗುರುವುಳ್ಳ ಪುರಾರಿ ಗಣವಿರಕೂಡದು ಆರನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪುರಾರಿ ಅಥವಾ ಮುಖರಿವುವಿದ್ದು ಮೊದಲ ಹ್ರಸ್ವದ ಮುಂದೆ ಯತಿಯಿರಬೇಕು ಅಂತ್ಯದವುಗುರುವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರಬೇಕು ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಆರ್ಯಾ' ವೃತ್ತಭೇದವಾದ ಕಂದವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಕಂದ ಪದ್ಯವಿಲ್ಲದ ಹಳಗನ್ನಡ ಚಂಪೂಗ್ರಂಥಗಳಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಅದನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮೆಚ್ಚಿದವರೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ || ೧—೨ ||

ವ || ಅಂತು ಕೊಟ್ಟಯ್ಯ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಗಳನಾಹ್ವಾನಂಗೆಯ್ಯ ನಿನ್ನ ಬಗೆಗೆ
ಬಂದ ಪೋಲ್ತೆಯ ಮಕ್ಕಳಂ ವಡೆವೆಯೆಂದು ಬೆಸಸಿದೊಡೊಂದು
ದಿವಸಂ ಕೊಂತಿ-

ಪುಚ್ಚವಣಂ ನೋಡುವೆನೆ- ।

ನ್ನಿಚ್ಚೆಯೊಳಿ ಮುನಿಯ ವರದ ಮಹಿಮೆಯನೆನುತಂ- ॥

ದುಚ್ಚಸ್ತನಿ ಗಂಗೆಗೆ ಶಫ- ।

ರೋಚ್ಚಳಿತತರತ್ತರಂಗೆಗೊರ್ವಳೆ ಬಂದಳಾ ॥ ೩ ॥

ಬಂದು ಸುರನದಿಯ ನೀರೊಳಾ ।

ಮಿಂದಿನನಂ ನೋಡಿ ನಿನ್ನ ದೊರೆಯನೆ ಮಗನ- ॥

ಕ್ಕೈಂದಾಹ್ವಾನಂಗೆಯ್ಯಲೊ- ।

ಡಂ ದಲ್ ಧರೆಗಿಬಿಡನಂದು ದಶಶತಕಿರಣಂ ॥ ೪ ॥

ಅಂತುಕೊಟ್ಟ .....ಇಂತೆಂದು ನಚನಂ || ಅಂತುಕೊಟ್ಟ ಅಯ್ಯ ಮಂತ್ರಾ
ಕ್ಷರಂಗಳಂ = ಹಾಗೆ ಉಪದೇಶಕೊಟ್ಟ ಐದು ಮಂತ್ರಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು (ಉಚ್ಚರಿಸಿ) ಆಹ್ವಾ
ನಂಗೆಯ್ಯ = (ಇಷ್ಟವುಳ್ಳ ದೇವತೆಗಳನ್ನು) ಆವಾಹನಮಾಡಿ, (ಆಹ್ವಾನಿಸಿ = ಸವಿಾ
ಪಕ್ಕೆ ಕರೆದು); ನಿನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಬಂದ = ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೊಪ್ಪಿದ, ಪೋಲ್ತೆಯ = ಹೋಲಿಕೆಯ
(ಆವಾಹ ದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನ ಬಗೆಗೆ ಬರುವರೋ ಆಯಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುವಂತಹ
ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು, ಮಕ್ಕಳಂ ಪಡೆವೆಯೆಂದು, ಬೆಸಸಿದೊಡೆ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು,
ಒಂದು ದಿವಸಂ = ಮತ್ತೆ ಒಂದಾನೊಂದು ದಿವಸದಲ್ಲಿ 'ಒಂದು ದಿವಸಂ'-ವಿಭಕ್ತಿ
ಪಲ್ಲಟವು-ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಮೆ, ಕೊಂತಿ = ಕುಂತಿಯು.

ಪುಚ್ಚವಣಂ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೊಳ್ = ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ,
ಈ ಮುನಿಯ ವರದ ಮಹಿಮೆಯಂ, ಪುಚ್ಚವಣಂ ನೋಡುವೆನ್ ಎಂದು = ಪರೀಕ್ಷೆ
ಮಾಡಿ ನೋಡುತ್ತೇನೆಂದು; ಉಚ್ಚಸ್ತನಿ = ಉನ್ನತ ಸ್ತನಗಳುಳ್ಳು (ಈ ವಿಶೇಷಣದಲ್ಲಿ
ಕುಂತಿಯ ತಾರುಣ್ಯ ಶೋಭೆಯ ಧ್ವನಿಯಿದೆ), ಶಫರೋಚ್ಚಳಿತ ತರತ್ತರಂಗೆಗೆ = ಹೊಳೆವ
ವಿಾನುಗಳ ಚಲನದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ತೆರೆಗಳುಳ್ಳಂತಹ ('ಗಂಗೆಗೆ'ಯೆಂಬ ಮುಂದಿನ
ಪದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಿದು), ಗಂಗೆಗೆ = ಗಂಗಾನದಿಗೆ, ಒರ್ವಳೆ ಬಂದಳಾ = ಒಬ್ಬಳೇ
ಬಂದಳು || ೩ ||

ಬಂದು—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಬಂದು, ಸುರನದಿಯ ನೀರೊಳ್ = ದೇವ
ನದಿಯೆನಿಸಿದ ಗಂಗೆಯ ನೀರಲ್ಲಿ, ಮಿಂದು; ಇನನಂ = ಸೂರ್ಯನನ್ನು, ನೋಡಿ; 'ನಿನ್ನ

ವ || ಅಂತು ನಭೋಭಾಗದಿಂ ಭೂಮಿಭಾಗಕ್ಕಿಟಿದು ತನ್ನ ಮುಂದೆ
ನಿಂದರವಿಂದಬಾಂಧವನಂ ನೋಡಿ ನೋಡಿ, ಕೊಡಗೂಸುತನದ ಭಯ
ದಿಂ ನಡುಗುವ ಕನ್ನಿಕೆಯ ಮನದ ಶಂಕೆಯುಮಂ ನಡುಗುವ ಮೆಯ್ಯ
ನಡುಕಮುಮಂ ಕಿಡನುಡಿಂತೆಂದಂ—

ಬರಿಸಿದ ಕಾರಣಮಾವುದೊ |

ತರುಣಿ ಮುನೀಶ್ವರನ ಮಂತ್ರಮೇದೊರೆಯೆಂದಾಂ ||

ಮರುಳಿಯೆನೆಯಜುದುಮಜುಯದೆ |

ಬರಿಸಿದೆನ್ನೀಟಿಮೆಂದೊಡಾಗದು ಪೋಗಲ್ || ೫ ||

ಮುಂ ಬೇಡಿದ ವರಮಂ ಕುಡ— |

ದಂಬುಜಮುಖಿ ಪುತ್ರನೆನ್ನ ದೊರೆಯಂ ನಿನಗ— |

ಕೈಂಬುದುಮೊದವಿದ ಗರ್ಭದೊ— |

ಳಂಬುಜಮಿತ್ರನನೆ ಪೋಲ್ವ ಮಗನೊಗೆತಂದಂ || ೬ ||

ದೊರೆಯನೆ ಮಗನ್ ಅಕ್ಕಿ' ಎಂದು = 'ನಿನ್ನ ಸರಿಸಮಾನನಾದಂತಹನೇ ಮಗನು
ಆಗಲಿ' ಎಂದು, ಆಹ್ವಾನಂಗೆಯ್ಯಲೊಡಂ = ಆವಾಕನೆ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ, ಅಂದು,
ದಶಶತಕಿರಣಂ = ಸಕಪ್ರಕಿರಣವೆನಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನು, ಧರಣಿ ಇಟಿದಂ ದಲ್ = ನಿಶ್ಚಯ
ವಾಗಿಯೂ ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದು ಬಂದನು. (ದಲ್-ನಿಶ್ಚಯಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯವು) || ೪ ||

ಅಂತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು, ನಭೋಭಾಗದಿಂ = ಆಕಾಶದತ್ತಣಿಂದ
ಭೂಮಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಇಟಿದ ಅರವಿಂದ ಬಾಂಧವನಂ = ಸೂರ್ಯನನ್ನು [ಸೂರ್ಯೋದಯವಾ
ದಾಗ ಅರವಿಂದ (ಕಮಲ)ಗಳು ಅರಳುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಅರವಿಂದಗಳಿಗೆ ಬಾಂಧವ
(ಬಂಧು, ಮಿತ್ರ)ನು] ನೋಡಿ ನೋಡಿ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ (ಅಭೀಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ದ್ವಿರುಕ್ತಿ
ಶ. ಮ. ದ-ಸೂ || ೧೯೫ || “ದೂರಾಭೀಕ್ಷಣವಿಶ್ವೇ | ದಾರಾನುಕ ತಿ ಕ್ರಿಯಾಸಮ
ಭಿಹಾರ ಸಮಾ— || ಪೋರುತರ ಜಾಪಳಾದಿಗೆ | ಸಾರಂಬುಧರಿಂ ಪದಕ್ಕೆಯುಗಳೋ
ಚ್ಚರಣಂ ||”) ಕೊಡುಗೂಸುತನದ = ಕನ್ಯಾಭಾವದ (ಕೊಡುಗೂಸು-ಮದುವೆಮಾಡಿ
ಕೊಡಲಿರುವ ಕೂಸು, ಕನ್ಯಿಕೆ ಕೊಡುಗೂಸಿನ ಭಾವವು ಕೊಡುಗೂಸುತನವು)
ಭಯದಿಂ ನಡುಗುವ = ಅಡಕೆಯಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿರುವ (ಈ ತೆರನಾದ ಭಯಕ್ಕೆ ಸಂ
ಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಸಾಧ್ಯಸ'ವೆನ್ನುವರು) ಆಕೆಯ; ಮನದ ಶಂಕೆಯುಮಂ = ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಕ
ಯವನ್ನೂ, ನಡುಗುವ ಮೈಯ ನಡುಕಮುಮಂ, ಕಿಡನುಡಿಡು = ಹೋಗಾಡುವಂತೆ
ಮಾತಾಡಿ; ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು — ||

ಬರಿಸಿದ-ಮತ್ತು ಮುಂಬೇಡಿದ-ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂಗಳ್ || ತರುಣಿ = ಎಲಾ

ಒಡವುಟ್ಟಿದ ಮಣಿಕುಂಡಲ ।

ಮೊಡವುಟ್ಟಿದ ವಜ್ರಕವಚಮಮದ್ದು ತನ್ನೊಳು* ॥

ತೊಡದಿರೆಯುಂ ಬಂದಾತಂ ।

ನಡುಕಮನೊಡರಿಸಿದನಾಗಳಾ ಬಾಲಿಕಯಾ

॥ ೭ ॥

ತರುಣಿಯೇ 'ಬರಿಸಿದ ಕಾರಣಂ ಆವುಮೊ' = ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬರಮಾಡಿದಕಾರಣವೇನು? (ಎಂದುಸೂರ್ಯನು ಕೇಳಲು) ಮುನಿಯ ಮಂತ್ರಂ ಏದೊರೆಯೆಂದು = ಮುನಿಯ ಮಂತ್ರೋಪದೇಶವು ಎಷ್ಟು ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ಸರಿಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೇಂದು, ಅಂ = ನಾನು, ಮರುಳಿಯೆನೆ = ಹುಚ್ಚಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಅಱಿದುಂ ಅಱಿಯದ ಬರಿಸಿದಂ = ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿಯದವಳಂತೆ ಬರಮಾಡಿದನು. ಇನ್ನೇಱಿಂ = ಇನ್ನು ಹೋಗಿರಿ, ಎಂದೂಡೆ = ಇಂತೆಂದು (ಕುಂತಿ ಹೇಳಿದಾಗ), ಅಂಬುಜಮುಖಿ = ಎಲಾ ಕಮಲಾಸನಿ (ಸುಂದರಿಯೆ), ಮುಂ ಬೇಡಿದ ವರಮಂ ಕುಡದೆ = ಮೊದಲು (ನೀನು) ಬೇಡಿದವರವನು ನೀಡದೆ, ಮೋಗಲ್ ಆಗದು = (ನಾನು) ಹೋಗುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಎನ್ನ ದೊರೆಯಂ ಪುತ್ರಂ = ನನ್ನ ಸರಿಸಮಾನನಾದ ಮಗನು, ಅಕ್ಕ = ಆಗಲಿ, ಆಗು-ಧಾತುಗೆ ವಿಧ್ಯರ್ಥವರವಾದಾಗ ಅಕ್ಕಾದೇಶವಾಗಿ ಬಂದ ರೂಪವಿದು ಎಂಬುದುಂ = ಎಂದು (ಸೂರ್ಯನ) ಹೇಳಿದಾಗಳೆ, ಒಡವಿದ ಗರ್ಭಮೊಳ್ = ಉಂಟಾದ ದಿವ್ಯ ಗರ್ಭದಿಂದ, ಅಂಬುಜಮಿತ್ರನನೆ ಮೋಲ್ವ ಮಗಂ = ಕಮಲಮಿತ್ರನೆನಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನನ್ನೆ ಹೋಲುವ ಮಗನು, ಒಗೆತಂದಂ = ಹುಟ್ಟಿದನು. (ಓಲೆಯಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ 'ಮುನಿಯ ಮಂತ್ರಮೇ ದೊರೆಯೆಂದಾ ॥ ಮರುಳಿಯೆನೆ' ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಸರಿಯೆನ್ನಬಹುದು ಹೇಗೆಂದರೆ, - "ಮುನಿಯಮಂತ್ರಂ ಏದೊರೆಯೆಂದಾ? ಮರುಳಿ" = ಮುನಿಯ ಮಂತ್ರವು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದೆಂದೇನೋ ಅಲ್ಲವೇ ಆ' ಮರುಳಿ', ಎನೆ = ಎಂದು ಸೂರ್ಯನು ಹೇಳಲು, ಕುಂತಿಯು "ಅಱಿದುಮಱಿಯದೆ ಬರಿಸಿದೆನ್ನೇಱಿಂ ಎಂದೂಡೆ" - ಹೀಗೆಂದೂ ಅರ್ಥಮಾಡುವಲ್ಲಿ "ಏದೊರೆಯೆಂದಾ? ಮರುಳಿ?" ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಆ' ಮರುಳಿ-ಅಯ್ಯೋ ಹುಚ್ಚೀ' ಎಂಬ ವಿಸ್ಮಯೋಕ್ತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಸೊಗಸುಳ್ಳದಾಗಿದೆ) ॥ ೨-೬ ॥

ಒಡವುಟ್ಟಿದ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಒಡವುಟ್ಟಿದ = ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ, ಮಣಿಕುಂಡಲಂ = ರನ್ನದ ಕಿವಿವಡುಗೆಯು, ಒಡವುಟ್ಟಿದ, ವಜ್ರಕವಚಂ = ವಜ್ರಕವಚವು, ಅಮದ್ದುಂ = ಅಮರಿಕೊಂಡು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡು, ತನ್ನೊಳು = ತನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ; ತೊಡದಿರೆಯುಂ = ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಬಂದಾತಂ = ಹುಟ್ಟಿಬಂದಾ ಬಾಲಕನು, ಆಗಳ್, ಆ ಬಾಲಿಕೆಯೂ (ಬಾಲಿಕೆಯೂ = ಬಾಲಿಕೆಯ, ಷಷ್ಠೀವಿಭಕ್ತಿಯ 'ಅ'ಕಾರಕ್ಕೆ ದೀರ್ಘಾದೇಶವು ಶ.ಮ ದ ಸೂತ್ರಂ ॥ ೧೧೭ ॥ "ಆದರಿಪರ್ ಕೆಲ

ವ || ಅಂತು ನಡನಡನಡುಗಿ ಜಲದೇವತೆಗಳಪ್ರೊಡಂ ಮನಗಾಣ್ಣರೆಂದು
ನಿಧಾನಮನೀಡಾದುವಂತೆ ಕೂಸಂ ಗಂಗೆಯೊಳೀಡಾಡಿ ಬಂದಳಿತ್ತ
ಗಂಗಾದೇವಿಯುಮಾ ಕೂಸಂ ಮುಲುಗಲೀಯದೆ ತನ್ನ ತೆರಿಗೆಲೆಂಬ
ನಳಿತೋಳ್ಳಳಿನೊಯ್ಯನೂಯ್ಯನ ತಟ್ಟಿಸಿ ತರಿ ಗಂಗಾತೀರದೊಳಿರ್ವ
ಸೂತನೆಂಬವಂ ಕಂಠು-

ಬಾಳದಿನೇಶಬಿಂಬದ ನೆಲಿಲ್ ಜಲದೊಳ ನೆಲಿಸಿತ್ತೋರೇಣ್ ಫಣೀಂ- |

ವ್ರಾಳಯದಿಂದಮುರ್ಚಿದ ಫಣಾಮಣಿಮಂಗಳರೂಪೋ ಕರಂ ||

ಮೇಳಿಸಿದವ್ವುಪೆನ್ನದೊಯನೆಂದು ಬೊದ್ದಿಸಿ ನಾಯ್ಕ ನೀರೊಳಾ |

ಬಾಳನನಾದಮಾದರದೆ ಕಂಡೊನೆವಂ ನಿಧಿಗಂಡನಂತರೋ || ೮ ||

ಬರ್ ದಿ | ಘರದೇಶಮನಗ್ರದಲ್ಲಿ ಷ್ಠಿಯಕಾರಕ್ಕೆ-”) ನಡುಕಮಂ = ನಡುಕವನ್ನು,
ಒಡರಿಸಿದಂ = ಉಂಟುಮಾಡಿದನು ಒಡರಿಸು (ಛಾ) - (ವಜ್ರಕವಚ ಸಹಜಕುಂಡಲ
ಸಮೇತನಾಗಿ ಜನನಕ್ಕೆ ಬಂದಾ ಬಾಲಕನು ಆ ಸಹಜವಾದ ಭೂಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಕಾಂತಿ
ಯುಕ್ತನಾದ ದಿವ್ಯಾಕೃತಿಯಿಂದಲೂ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮೋಹವನ್ನುಂ
ಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕುಂತಿಯು ವಿನಾಹಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತನಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಪ
ತ್ತಿಯಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದಳು) || ೭ ||

ಅಂತು ನಡನಡನಡುಗಿ - ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು, ನಡನಡನಡುಗಿ =
ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡುಕವೆತ್ತಿ ('ನಡನಡ' - ತರಳಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅನುಕರಣವು ವು 'ನೆತ್ತರ್ ನನ
ಪನವರಿಯೆ',) ಜಲದೇವತೆಗಳಪ್ರೊಡಂ = ಜಲದೇವತೆಗಳಾದರೂ, ಮನಗಾಣ್ಣರ್
ಎಂದು = ಪ್ರೀತಿ ತೋರಿಸುವರೆಂದು, ನಿಧಾನಮಂ = ದ್ರವ್ಯನಿಕ್ಷೇಪವನ್ನು, ಈಡಾಡು
ವಂತೆ = ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಿಸಾಡುವ ಹಾಗೆ, ಕೂಸಂ = ತಿರುವನ್ನು, ಗಂಗೆಯೊಳ್ ಈಡಾಡಿ
ಬಂದಳ್, ಇತ್ತ ಗಂಗಾದೇವಿಯುಂ = ಗಂಗಾದೇವಿಯಾದರೂ, ಆಕೂಸಂ, ಮುಲುಗಲೀ
ಯದೆ = ಮುಲುಗಲಿಗೆ ಬಿಡದೆ, ತನ್ನ ತೆರಿಗೆಲೆಂಬ, ನಳಿತೋಳ್ಳಳಿಂದೆ = ಕೋಮಲ
ವಾದ ತೋಳುಗಳಿಂದ, ತಟ್ಟಿಸಿ = ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ತರಿ = ತರು
ತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ (ತರಿ ಸತಿಪ್ರಮಿ), ಗಂಗಾತೀರದೊಳ್ ಇರ್ವ = ಗಂಗೆಯ ತಡಿಯಲ್ಲಿ
ವಾಸವಾಗಿದ್ದ, ಸೂತನೆಂಬವಂ ಕಂಡು = ಸೂತನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಬೆತ್ತರವನು ನೋಡಿ
ದವನಾಗಿ,-

ಬಾಳದಿನೇಶಬಿಂಬದ-ಇಂತೆಂದು ಉತ್ಪಲಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಬಾಳದಿನೇಶಬಿಂ
ಬದ = ಉದಯಕಾಲದ ಸೂರ್ಯನ ಬಿಂಬದ, ನೆಲಿಲ್ = ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು, (ಪ್ರತಿಚ್ಛಾಯೆ,

ನರಳು; ಜಲದೊಳ್ ನೆಲಸಿತೋ = ನೀರಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿತೋ ? ಮೇಣ್ = ಇಲ್ಲವೆ, ಫಣೀಂದ್ರಾ
 ಲಯದಿಂದ = ಪಾತಾಳದತ್ತಣಿಂ (ಫಣೀಂದ್ರ)-ಫಣಿ-ನಾಗಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ, ಇಂದ್ರ ಒಡೆಯ
 ನಾದ ವಾಸುಕಿಯ, ಅಲಯದಿಂದ-ವಾಸಸ್ಥಾನದತ್ತಣಿಂದ ಎಂದರೆ ನಾಗಲೋಕದ
 ಅಥವಾ ಪಾತಾಳದ ಕಡೆಯಿಂದ) ಉರ್ಚಿದ = ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸೂಸಿದ, ಫಣಾಮಣಿಮಂಗಳ
 ರತ್ನಿಯೋ = ಹೆಡೆನಣಿಯ ಶುಭಕರವಾದ ಕಿರಣವೋ? (ಹೀಗೆಂಬ ಸಂಶಯದಿಂದ)
 ಎನ್ನ ಎರ್ದೆಯಂ = ನನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು, (ಎರ್ದೆ-ಸಹಜಶಿಥಿಲವು, ಶ.ಮ ದ.ಸೂ
 ತ್ರಂ || ೪೫ || ಕರಂ = ಅಧಿಕವಾಗಿ (ಕರಂ-ಅಧಿಕಾರ್ಥಬೋಧನೆಯ ಅನ್ವಯವು);
 ಮೇಳಿಸಿದಪ್ಪದು = ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು (ಹೊಂದಿಸುತ್ತಿರುವುದು) ಎನ್ನೆರ್ದೆಯಂಕರಂ
 ಮೇಳಿಸಿದಪ್ಪದು = ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಎಂದು
 ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಎಂದು = ಹೀಗೆಂದು ಭಾವಿಸಿದನನಾಗಿ, ಬೊದಿಲ್ಲೆನೆ ನೀರೊಳ್ ಪಾ
 ಯ್ದು = ಬೊದಿಲ್ಲೆಂದು ನೀರಲ್ಲಿ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ (ಬೊದಿಲ್ಲೆನೆ-ಬೊದಿಲ್-ಅನುಕರಣಶಬ್ದವು
 ಧಪುರಿಧಟ್ಟುಂ ಪೊಪ್ಪೆನೆ ಧೊವ್ವಧೊಗಪ್ಪೆನೆ ದಿಧಿಲ್ ಬೊದಿಲ್ಲೆನೆ ಗದೆಗಳ - ರನ್ನನ
 ಗದಾಯುದ್ಧಂ ೮೧೧ ||) ಆ ಬಾಳನಂ = ಆ ಬಾಲಕನನ್ನು, ನಿಧಿಗಂಡನಂತೆವೋಲ್ =
 (ನಿಧಿಯಂ ಕಂಡನಂತೆವೋಲ್-ನಿಧಿಗಂಡನಂತೆವೋಲ್) ಹರಾತ್ಮಗಿ ನಿಕ್ಷೇಪವನ್ನು
 ಕಂಡವನ ಹಾಗೆ, ಆದಂ = ಅಧಿಕವಾದ (ಆದಂ-ಅಧಿಕಾರ್ಥ ಬೋಧನೆಯ ಅನ್ವ
 ಯವು) ಆದರದೆ ಕಂಡೊಸಿದಂ = ಆದರದಿಂದ ಕಂಡು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು (ಎಳೆ
 ಸೂರಬಿಂಬದ ಕಾಂತಿಯು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಕಿರಣಗಳ ಕಾಂತಿಗಿಂತ
 ಅಧಿಕಮನೋಹರವಾಗಿದೆ, ಆದುದರಿಂದ ಬಾಲನ ಸುಂದರ ಕಾಂತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಮೃ
 ದುಲಶರೀರವು ಬಾಲದಿನೇಶಬಿಂಬದ ನೆಬಿಲಂತೆ ತೋರುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ತರುಣ
 ತರಣಿಯ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ತನಯನು ತತ್ಪರಂಗಳಿಂದ ತಳ್ಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ತೇಲುತ್ತು ತೊಳ
 ಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸೂತನ ಮುಂಗಡೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿದಾ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕವಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು
 ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ, ನೋಡಿರಿ. ಸ್ವಚ್ಛದರ್ಪಣದಂತೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು
 ಕಾಣಿಸುವ ನಿರ್ಮಲಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ, ಮೇಗಣಿಂದ ಬಂದು ನೆಲಸಿದ ಬಾಲಸೂರ್ಯಬಿಂಬದ
 ಪಡಿನೆಳಲೋ? ಇಲ್ಲವೆ, ಕೆಳಗಣಪಾತಾಳಲೋಕದತ್ತಣಿಂದ ಹೊರಸೂಸಿದ ವಾಸುಕಿಯ
 ಹೆಡೆನಣಿಯ ಮಂಗಳರತ್ನಿಯೋ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅವುದಿರಬಹುದೆಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನೂ
 ಚಿತಾ ಕರ್ಷಣವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಸೂತನು ನೀರಲ್ಲಿ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿದಾಗ, ಅದು
 ಬಾಲದಿನೇಶಬಿಂಬದ ನೆಳಲೂ ಅಲ್ಲ, ಫಣೀಂದ್ರಾಲಯದಿಂದಮುರ್ಚಿದ ಫಣಾಮಣಿ
 ಮಂಗಳರತ್ನಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಅದು ತೀಜೋಮೂರ್ತಿಯಾದೊಂದು ಶಿಶು, ಹೀಗೆ ಹಠಾ
 ತ್ತಾಗಿ ಕಂಡುದರಿಂದ, ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನಿಧಿಯನ್ನು ಕಂಡವನ ಹಾಗೆ ಆತನು ಆ
 ಬಾಳನಂ ಆದಂ ಆದರದೆ ಕಂಡೊಸಿದನು.) ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಾಲಂಕಾರವು;

ವ || ಅಂತು ಕಂಡು ಮನಂಗೊಂಡೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ತಂದು ರಾಧೆ-
ಯೆಂಬ ತನ್ನ ನಲ್ಲಳ ನೋಂಕಿಲೊಳ್ ಕೂಸನಿಟ್ಟೊಡಾಕೆ ರಾಗಿಸಿ
ಸುತನಸೂತಕಮಂ ಕೊಂಡಾಡ-

ಅಗುಟ್ಟಿ ರಲಾ ಕುಟಿಯೊಳ್ ತೊ- |

ಟ್ಟನೆ ನಿಧಿಗಂಡಂತೆ ವಸುಧಗನದಳಮಾಯ್ತು- ||

ಮಗನಂದಮೆಂದು ಲೋಗರ್ |

ಬಗೆದಿರೆ ವಸುಷೇಣನೆಂಬ ವೆಸರಾಯ್ತಾಗಳ್ || ೯ ||

ಅಂತು ವಸುಷೇಣನಾಲೋ- |

ಕಾಂತಂಬರಮಳವಿ ಬಳೆಯೆ ಬಳದನಕಮದೋ- ||

ರಂತೆ ಜನಜನಿತಕರ್ನೋ- |

ವಾಂತದೊಲೊಗೆದನೆಯೆ ಕರ್ಣನಂಬನುಮಾದಂ || ೧೦ ||

‘ಆ ಬಾಳನಂ ನಿಧಿಗಂಡಂತೆವೋಲ್ ಆದಮಾದರದೆ ಕಂಡೊಸೆದಂ’ — ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉಪ
ಮಾಲಂಕಾರವು || ವೃತ್ತದ ಲಕ್ಷಣ- ಉತ್ಪಲಮಾಲೆಯೆಪ್ಪುದು ಭರಂನಭಭಂರಲಗಂ
ನೆಗಟ್ಟಿರಲ್ || ೮ ||

ಅಂತುಕಂಡು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತುಕಂಡು, ಮನಂಗೊಂಡು =
ಪ್ರೀತಿದೋರಿ, ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ತಂದು; ರಾಧೆಯೆಂಬ ತನ್ನನಲ್ಲಳ = ರಾಧೆಯೆಂಬ
ತನ್ನ ಮನೋವಲ್ಲಭೆಯ, ನೋಂಕಿಲೊಳ್ = ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ, ಕೂಸಂ ಇಟ್ಟೊಡೆ = ಮ
ಗುವನ್ನು ಇರಿಸಿದಾಗ, ಆಕೆ = ಅವಳು, ರಾಗಿಸಿ - ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ; ಸುತನ ಸೂತಕಮಂ
ಕೊಂಡಾಡೆ = ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾಯಿತೆಂಬ ಸಡಗರದಿಂದಿರುತ್ತಿರಲು — ||

ಅಗುಟ್ಟಿ ರಲಾಕುಟಿಯೊಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಇದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು
ಮುಂದಣ ಕಂದ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಧೆಯು ಸಾಕಿದ ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಸುಷೇಣ
ಕರ್ಣ ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯಗಳು ಹೇಗುಂಟಾದುವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಅಗುಟ್ಟಿ
ರಲ್ ಆ ಕುಟಿಯೊಳ್ = ಗೆದ್ದಿದ್ದ ಆ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿಯೇ (ಅಗುಟ್ಟಿ-ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವು)
ತೊಟ್ಟಿಗೆ = ಧಟ್ಟನೆ (ತೊಟ್ಟಿಗೆ-ತೊಟ್ಟಿನೆ-ಇವೆರಡೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು-ಶೀಘ್ರಾರ್ಥ
ಬೋಧಕ ಅವ್ಯಯ, ನಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಕಲ್ಪದಿಂಗಳಾರಂ), ನಿಧಿಗಂಡಂತೆ = ನಿಕ್ಷೇಪವನ್ನು
ಕಂಡ ಹಾಗೆ, ಆ ಮಗನ ಅಂದಂ = ಆ ಮಗುವಿನ ಜನನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ರೀತಿಯು
ವಸುಧೆಗೆ = ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ, ಅಸದಳಂ ಆಯ್ತು = ಅಸದೃಶವೆನಿಸಿತು, ಎಂದು
ಲೋಗರ್ ಬಗೆದಿರೆ = ಎಂದು ಸಮಸ್ತಜನರೂಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆಗ ವಸುಷೇಣನಿಂ
ಪೆಸರ್ ಆಯ್ತು || ೯ ||

ಅಂತು ವಸುಷೇಣ -- ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅಂತು ವಸುಷೇಣಂ, ಆಲೋ
ಕಾಂತಂಬರಂ = ಆ ಲೋಕಾಂತದ ವರಿಗೆ, ಸಮಸ್ತ ದಿಗಂತದ ವರಿಗೂ, (ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗ

ವ || ಆಗಿಯಾತಂ ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯೊಳತಿಪರಿಣತನಾಗಿ ನವಯಾವನಾ
ರಂಭದೊಳ್ —

ಪೊಡೆದುದು ಬಿಲ್ಲ ಜೇವೊಡೆಯೆ ಮೀಟುವ ವೈರಿನರೆಂದ್ರರಂ ಸಿಡಿ- |
ಲೊಡೆದವೊಲಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿ ಕಡಿದಿಕ್ಕಿದುದಾದೆಡರಂ ನಿರಂತರಂ ||
ಕಡಿಕಡಿದತ್ತ ಪೊನ್ನೆ ಬುಧಮಾಗಧವಂದಿಜನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೋ- |
ಡೆಡರದೆ ಬೇಡಿದೋಡಿಮಿದು ಚಾಗದ ಬೀರದ ಮಾತು ಕರ್ಣನಾ || ೧೧ ||

ವಂತೆ) ಅಳವಿ = ಪರಾಕ್ರಮ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು, ಬಳಿಯೆ = ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿರಲು, ಒಳದ
ಎಸಕಂ = ಶಕ್ತಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು; ಅದು ಓರಂತೆ = ಅವೊಂದೆ ಸವನೆ,
ಜನಂಗಳ ಕರ್ಣೋಪಾಂತದೊಳ್ = ಜನರ ಕಿವಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲ, ಒಗಿದು ಎಸೆಯೆ =
ಹುಟ್ಟಿ ಪಸರಿಸಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲು, ಕರ್ಣನೆಂಬನುಂ ಆದಂ = ಕರ್ಣನೆಂಬ ಹೆಸರಿ
ನವನೂ ಆದನು. ಕರ್ಣನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿ
ಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಜನರು ಕರ್ಣಕರ್ಣಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿ ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡುದರಿಂದ
ಆತನಿಗೆ ಕರ್ಣನೆಂಬ ಅಭಿಧಾನವಾಯ್ತು || ೧೦ ||

ಆಗಿ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಆಗಿ = ಹೀಗೆ ವಸುಷೇಣ ಮತ್ತು ಕರ್ಣ ಎಂಬ
ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಡೆದವನಾಗಿ, ಆತಂ = ಆ ಬಾಲಕನು, ಶಸ್ತ್ರಶಾಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯೊಳ್ = ಶಸ್ತ್ರ
ವಿದ್ಯೆ (ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆ)ಯಲ್ಲಿಯೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಅತಿ ಪರಿಣತನಾಗಿ =
ಬಹು ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನುಳ್ಳವನಾಗಿ, ನವಯಾವನಾರಂಭದೊಳ್ = ಹೊಸ ಜನ್ಮನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ||

ಪೊಡೆದುದು — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾ. ವೃತ್ತಂ || ಕರ್ಣನು ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ
ಅದ್ವಿತೀಯನೂ, ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನನೂ ಎನಿಸಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೊಗಲಿತ್ತಿಯನ್ನೂ
ನೆಗಲಿತ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದ ರೀತಿಯನ್ನು ಕವಿಯು ಈ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಬಹು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ
ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ ಹೇಗೆಂದರೆ—ಬಿಲ್ಲಜೇವೊಡೆಯೆ = ಧನುಷ್ಪಂಕಾರ ಮಾತ್ರವೇ (ಬಿಲ್ಲನ
ಹಗ್ಗವನ್ನೆಳೆದುದರಿಂದುಂಟಾದ ಧ್ವನಿಯೊಂದೇ) ಮೀಟುವ = ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವ, ವೈರಿ
ನರೆಂದ್ರರಂ = ಶತ್ರುರಾಜರನ್ನು; ಸಿಡಿಲೊಡೆದವೊಳ್ = (ಸಿಡಿಲ್ + ಪೊಡೆದವೊಳ್)
ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದ ಹಾಗೆ, ಅಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿ = ಓಡಿಸಿ ಮೇಲೆ ಬದ್ದು, (“ಅಲಿೆಯಿಟ್ಟಿಮುಟ್ಟಿ
ಪಿಡಿತಂದು”—ಗದಾಯುದ್ಧಂ ೧/೧೯); ಪೊಡೆದುದು = ಹೊಡೆದು ಹಾಕಿತು ಬಿಲ್ಲನ್ನು
ಜೇವೊಡೆದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಶತ್ರುರಾಜರು ನಿರ್ವೀರರಾಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ಬಾಣಗಳ ಏಸಾ
ಟಕ್ಕೆ ಮೆಯ್ಯೊಡ್ಡುವ ಹಗೆಗಳೇ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕೆ ? ಅನಾಯಾಸದಿಂದ
ಶತ್ರುನಿರ್ಬಂಧನವಾಯ್ತೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು “ಕಾ ಕಥಾ ಬಾಣಸಂಧಾನೇ ಜ್ಯಾಶಬ್ದೇ

ನೈವ ದೂರ : 1 ಕುಂಕಾರಿಣೀವ ಧನುಷಃ ಸಹ ವಿಘ್ನಾನವೋಪತಿ—ಕಾಳಿದಾಸನ ಅಭಿ
ಜ್ಞಾನ ಶಾಕುಂತಲಂ—ತೃತೀಯಾಂಕ—ಶ್ಲೋಕ ೧) ಅದೆಡರಂ = (ಅದ + ಎಡರಂ)
ಉಂಟಾದ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು (ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು, ಬಡತನವನ್ನು ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಆಗುವು
ದು) ನಿರಂತರಂ ಕಡಿಕಡಿದು = ಎಡಬಿಡದೆ ಕಡಿದುಹಾಕಿ (ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿ) ಇತ್ತ
ಪೊನ್ನೆ = ಕೊಟ್ಟಂತಹ ಸುವರ್ಣವೇ, ಬುಧಮಾಗಧವೆಂದಿ ಜನಕ್ಕೆ = ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ
ಹೊಗಳುಭಟ್ಟರಿಗೂ, ಸ್ತುತಿಪಾರಕರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟ ಕೊಡು = ಕೊಟ್ಟಂತಹ ದಾನ
ವಾಗಿರಲು, ಅಂತಹ ತ್ಯಾಗವು. (ಅಥವಾ = ನಿರಂತರಂ ಕಡಿಕಡಿದು ಇತ್ತಪೊನ್ನೆ, ಬುಧ
ಮಾಗಧ ವಂದಿ ಜನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುಕೊಡು (ಆಗಿ) ಅದೆಡರಂ ಕಡಿದಿಕ್ಕಿದುದು' ಎಂದೂ
ಅನ್ವಯವೂ ಹೇಳಬಹುದು, ಅದುದರಿಂದ) ಅದಎಡರಂ = ಉಂಟಾದ ಬಡತನವನ್ನು
ಕಡಿದಿಕ್ಕಿದುದು = ಕಡಿದು ಹಾಕಿತು ನಿರಂತರವೂ ಬುಧಮಾಗಧವಂದಿ ಜನಕ್ಕೆ ಕಡಿ
ಕಡಿದು ಕೊಟ್ಟ ಸುವರ್ಣವೇ ಅತನಕೊಟ್ಟ ದಾನವಾಗಿರಲು, ಅಂತಹ ಆ ದಾನವು
ಅಶ್ರಿತಜನರ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಹೋಗಾಡಿಸಿತು ಕರ್ಣನ ಜಿಲ್ಲೆಜಿಪೊ
ಡೆಯ ಮಿಂಚುವ ವೈರಿ ನರೇಂದ್ರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಕೊಡು (ದಯ) ಮತ್ತು ಆತನು, ನಿರಂ
ತರಂ ಕಡಿಕಡಿದಿತ್ತ ಪೊನ್ನೆ ಬುಧಮಾಗಧವಂದಿಜನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೊಡು (ದಾನ) ಆಗಿ
ರಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದನಾದುದರಿಂದಲೇ, “ಎಡರದೆ ಬೇಡಿಂ ಓಡಿಂ ಇದು ಕರ್ಣ
ನಾಚಾಗದ ಬೀರದ ಮಾತು” ಎಡರದೆ ಬೇಡಿರಿ-ಇದು ಕರ್ಣನಾಚಾಗದ ಮಾತು, ಎಡ
ರದೆ ಓಡಿಂ—ಇದು ಕರ್ಣನಾ ಬೀರದ ಮಾತು” ಎಂಬ ಪೊಗಟ್ಟಿಯೂ ನೆಗಟ್ಟಿಯೂ
ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹರಡಿದುವು. ಎಡರದೆ = ಏನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಬೇಡಿಂ = ಬೇಡಿರಿ
ಇದು = ಇಂತೆಂಬುದು, ಕರ್ಣನ ಚಾಗದ ಮಾತು, ಎಡರದೆ = ಏನೂ ಅಡ್ಡಿ ತಂದೊ
ಡ್ಡದೆ, ವಿಘ್ನಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡದೆ, ಓಡಿಂ = ಓಡಿಕೋಗಿರಿ, ಇದು = ಇಂತೆಂಬುದು
ಕರ್ಣನ ಬೀರದ ಮಾತು) ಇದು ಕರ್ಣನ ಚಾಗದ ಮತ್ತು ಬೀರದ ಕುರಿತುಂಟಾದ ಪಡೆ
ಮಾತು ಯಾರು ಬಂದು ಬೇಡಿದರೂ ಸರಿ, ಕರ್ಣನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊ
ಳ್ಳಿರಿ, ಬೇಡಿದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಾನು ಕೊಡುವಂತಹನೇ” ಎಂದು ಬೇಡಿದವರಿಗೆ ದಯವನ್ನೂ
ಯಾವ ಶತ್ರುಗಳು ಇದಿರೊಡ್ಡಿದರೂ ಸರಿ, ಅಂತಹರಿಗೆ ಆತನು - ಯಾವ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನೂ
ಉಂಟುಮಾಡದೆ ಓಡಿರಿ” ಎಂಬಂತೆ ಭಯವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದು
ಭಾವವು ‘ಎಡರದೆ ಬೇಡಿ ಮೋಡಿದುದು ಚಾಗದ ಬೀರದ ಮಾತು ಕರ್ಣನಾ’ ಈ
ಯೊಂದು ಚಿಕ್ಕಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ದಾನಶೂರತ್ವವನ್ನೂ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಚಮ
ತ್ಕಾರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪ್ರದಯುಗಮವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು ನೋಡಿರಿ ಪಂಪನಂತಹ ಕವಿ
ಶ್ರೇಷ್ಠರಿಗೇ ಇದು ಸಾಧ್ಯವು ಸಿಡಿಲ್ ಮೊಡೆದಮೊಲಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟಿಪೊಡೆದುದು” ಎಂಬಲ್ಲಿ
ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು. ವೈಶ್ವದೆ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವೂ ಇದೆ ಚಂಪಕ
ಮಾಲಾವೃತ್ತವು || ೧೧ ||

ನ || ಅಂತು ಭುವನಭವನಕ್ಕೆಲ್ಲಂ ನೆಗಟ್ಟ ಕರ್ಣನ ಪೊಗಟ್ಟಿಯಂ ನೆಗಟ್ಟಿಯುಮನಿಂದ್ರಂ ಕೇಳ್ವು ಮುಂದೆ ತನ್ನಂಶದೊಳ್ ಪುಟ್ಟುವರ್ಜು ನಂಗಮಾತಂಗಂ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಮುಂಟೆಂಬುದಂ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ದಿಂದಮಹಿದುವಿಂತಲ್ಲದೀತನನತೆಂ ಗೆಲಲ್ವಾರದೆಂದು—

ಬೇಡಿದೊಡೆ ಬಲದ ಬರಿಯುಮಂ— ।

ನೀಡಾಡುಗುಮುಗಿದು ಕರ್ಣನೆಂದಾಗಳೆ ಕೈ— ||

ಗೂಡಿದ ವಟುವಾಕ್ಯತಿಯೊಳೆ ।

ಬೇಡಿದನಾ ಸಹಜಕವಚಮಂ ಕುಂಡಳಮಂ || ೧೨ ||

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ನಚನಂ || ಅಂತು ಭುವನ ಭವನಕ್ಕೆಲ್ಲಂ = ಹಾಗೆ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೂ (ಭುವನಭವನ—‘ಲೋಕ ಮಂದಿರ’ ಎಂದಷ್ಟೇ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟರಬ್ಧಾರ್ಥವಿದ್ದರೂ ‘ಸಮಸ್ತ ಲೋಕ’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪಂಪನು ‘ಭುವನಭವನ’ ‘ಭೂಭವನ’ ಎಂದು ಹಲವೆಡೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ) ನೆಗಟ್ಟ ಕರ್ಣನ = ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕರ್ಣನ, ನೆಗಟ್ಟಿಯಂ ಪೊಗಟ್ಟಿಯುಮಂ = ಪ್ರಾತಿಯನ್ನೂ ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನೂ (‘ಪೊಗಟ್ಟಿಯಂ’ ಸಮುಚ್ಚಯದ ‘ಉಂ’ಗೆ ಅರ್ಥಾರೋಪವು), ಇಂದ್ರಂ ಕೇಳ್ವು ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಅಂಶದೊಳ್ ಪುಟ್ಟುವ ಅರ್ಜುನಂಗಂ = ಮುಂದೆ ತನ್ನಂಶದಿಂದ ಕುಟ್ಟುವಂತಹ ಅರ್ಜುನನಿಗೂ, ಆತಂಗಂ = ಆತನಿಗೂ (ಕರ್ಣನಿಗೂ, ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಂ ಉಂಟು ಎಂಬುದಂ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಹಿದು = ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವಾಗುವುದುಂಟೆಂಬುದನ್ನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದು, (ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಿರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಅಂತಹ ಶಕ್ತಿಯೇ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವು); ಇಂತಲ್ಲದೆ = ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ, ತಾನು ಯೋಚಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಿಸುವಿತೆರನಾಗಿಲ್ಲದೆ, (ಅಹಿದು+ಇಂತಲ್ಲದೆ—ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ‘ಅಹಿದಿಂತಲ್ಲದೆ’ ಎಂದು ಕನ್ನಡ ಲೋಪಸಂಧಿಯಾಗಬೇಕಿದ್ದಿತು. ಅಥವಾ ಅಹಿದುಂ+ಇಂತಲ್ಲದೆ ‘ತಿಳಿದೂ ಹೀಗಲ್ಲದೆ’ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿ, ‘ಅಹಿದುಮಿಂತಲ್ಲದೆ’ ಎಂಬ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಜಮಾಕಾರಕ್ಕೆ ವಕಾರಾದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಅಥವಾ ‘ಅಹಿದು+ಇಂತಲ್ಲದೆ’ ಎಂಬುದನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕನ್ನಡ ವಕಾರಾಗಮ ಸಂಧಿಯ ವಿಕಲ್ಪವೆಂದು ಹೇಳಿ ‘ಅಹಿದುಮಿಂತಲ್ಲದೆ’ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಬಹುದು.) ಈತನಂ ಆತಂ ಈ ಕರ್ಣನನ್ನು ಆ ಅರ್ಜುನನು, ಗೆಲಲ್ ಬಾರದು ಎಂದು = ಜಯಿಸಲಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದಾಗಿ ||

ಬೇಡಿದೊಡೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಬೇಡಿದೊಡೆ = ಬೇಡಿದ್ದೇ ಆದರೆ; ಕರ್ಣಂ ಬಲದ ಬರಿಯುಮಂ = ಕರ್ಣನು ತನ್ನ ಬಲಭಾಗದ ಪಕ್ಕೆಯೆಂಬುದನ್ನೂ ಕೂಡ,

ಬೇಡಿದುದನರಿದುಕೊಳ್ಳೆನೆ ।

ಬೇಡಿದುದಂ ಮುಟ್ಟಲಾಗದೆನಗೆನೆ ನೆಗಟ್ಟ- ॥

ಲ್ಲಾಡದೆ ಕೊಳ್ಳೆಂದರಿದೀ- ।

ಡಾಡಿದನಿಂದ್ರಂಗೆ ಕವಚಮಂ ರಾಧೇಯಂ

॥ ೧೩ ॥

ಉಗಿದು = ಸೀಳಿ, ಈಡಾಡುಗುಂ ಎಂದು = ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದದ್ದು; ಆಗಲೆ ಕೈಗೂಡಿದ ವಟುವಾಕೃತಿಯೊಳೆ = ತತ್ತ್ವಗಣವೇ ತಾಳಿದ ವಟು ರೂಪದಲ್ಲಿ (ಕೂಡಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು 'ವಟು ವಾಕೃತಿ' ಎಂಬುದರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಟು + ಆಕೃತಿ 'ವಟುವಾಕೃತಿ' ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಗುಣ ಸಂಧಿಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ; ಒಂದು ವೇಳೆ, ವಟುವ ಆಕೃತಿಯೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ 'ವಟುವ'—'ವಟುವಿನ' ಎಂದರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕು) ಆ ಸಹಜ ಕವಚಮಂಕುಂಡಲ ಮಂ = ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ಬಂದಿದ್ದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆ ವಪ್ರಕವಚವನ್ನೂ ರತ್ನಕುಂಡಲ ವನ್ನೂ; ಬೇಡಿದಂ = ಯಾಚಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿ ಈ ಕಥಾಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಕರ್ಣನ ಕವಚಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಬೇಡಿದ ಪ್ರಸ್ತುತವು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ— ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕರ್ಣಜ್ಞನರ ಕಾಳಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರವೇಷದಿಂದ ಒಂದು ಬೇಡಿದನೆಂದು ಕಥೆಯಿದೆ.) ಇಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತಾಲಂಕಾರವು ೧೨ ॥

ಬೇಡಿದುದನರಿದು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಕರ್ಣನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಹಜ ಕವಚವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟದನ್ನು ಕವಿಯು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುಂಡಲ ಗಳನ್ನು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿಯೇ ಕೊಟ್ಟನೆಂದೂಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬೇಡಿದುದಂ ಅರಿದು ಕೊಳ್ = ನೀನು ಬೇಡಿದಂತಹ ಈ ಕವಚವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೋ [ಅರಿ-(ಧಾತು) ಕತ್ತರಿಸು-ಕೃಂತನೇ-ಅಪಿ = ತಿಳಿ]; ಎನೆ = (ಎಂದು ಕರ್ಣನು) ಹೇಳಲು; ಬೇಡಿದುದಂ = ಬೇಡಿದ ವಸ್ತುವನ್ನು; ಎನೆಗೆ ಮುಟ್ಟಲಾಗದು ಎನೆ = ನಾನು ಮುಟ್ಟಕೂಡದು ಎಂದು ಹೇಳುವ ನಾಗೆಯೇ; ರಾಧೇಯಂ = ಕರ್ಣನು (ರಾಧೆಯು ಸಾಕಿ-ಬಳಿಯಿಸಿದುದರಿಂದ ಕರ್ಣನು 'ರಾಧೇಯ'ನೆನಿಸಿದನು), ನೆಗಟ್ಟು = ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೆಂತಂತೆ; ಅಲ್ಲಾಡದೆ = ಒಂದಿಷ್ಟಾದರೂ ಅಲುಗಾಡದೆ (ಧೈರ್ಯಕಡದೆ); ಸ್ಥೈರ್ಯದಿಂದ; 'ಕೊಳ್' ಎಂದು = ಇಕೋ, ತೆಗೆದುಕೋ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ; ಕವಚಮಂ = ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಕವಚವನ್ನು, ಅರಿದು = ಕತ್ತರಿಸಿ; ಈಡಾಡಿದಂ = ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು. ॥ ೧೩ ॥

ಎಂದು ಪೋಗಿಂದನೆ ಮಾ- ।

ಣಿಂದನೆ ಪೆಟತೊಂದನೀವೆನೆಂದನೆ ನೊಂದಃ ॥

ಎಂದನೆ ಸೆರಗಿಲ್ಲದೆ ಪಿಡಿ ।

ಯೆಂದನಿದೇಂ ಕಲಿಯೊ ಚಾಗಿಯೋ ರವಿತನಯಂ ॥ ೧೪ ॥

ವ ॥ ಅಂತು ತನ್ನ ಸಹಜಕವಚಮಂ ನೆತ್ತರಾ ಪನಪನಪರಿಯೆ ತಿಡಿಯಾಗಿ
ವಂತುಗಿದು ಕೊಟ್ಟೊಡಿಂದ್ರನಾತನ ಕಲಿತನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಶಕ್ತಿಯನಿತ್ತಂ-
ಅಂತಿಂದ್ರನಿತ್ತ ಶಕ್ತಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂದು ನಿಜಭುಜಶಕ್ತಿಯಂ ಪ್ರಕಟಂ
ಮಾಡಲೆಂದು ರೀಣುಕಾನಂದನನಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿ—

ಎಂದುಂ ಪೋಗಿಂದನೆ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ [ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ಕಲಿ
ತನದ ಮತ್ತು ಜಾಗದ ಪೆಂಪನ್ನು ಪಂಪನು ಬಲು ಅಂದವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಪಂಪನ
ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಕಂದಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದಾಗಿದೆ. 'ಇದೇಂ ಕಲಿಯೊ
ಚಾಗಿಯೋ ರವಿತನಯಂ'—ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ಣನು ಅದೆಂತಹ ವೀರನೋ
ಅದೆಂತಹ ದಾನಿಯೋ! ಎಂದು ಅಶ್ವರ್ಯ ಪಡುವಷ್ಟು ಆತನು ದಾನಶೂರನಾಗಿ
ದ್ದಾನೆಂದು ಭಾವವು] ಎಂದು=ಎಂದಾದರೂ (ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಬೇಡಿದವ
ರನ್ನು ಕುರಿತು) 'ಪೋಗು' ಎಂದನೆ=ಹೋಗು, 'ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ನಡೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ
ದನೇ? (ಇಲ್ಲ); ಮಾಣ್ ಎಂದನೆ=ಬೇಡ, ತಡೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನೇ? (ಇಲ್ಲ),
ಪೆಟತುಂಬದಂ ಈವೆಂ ಎಂದನೆ=ಬೇರೆಯೊಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು
ಹೇಳಿದನೇ? (ಇಲ್ಲ); ನೊಂದು=ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟು, ಆ ಎಂದನೆ=ಆ
ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟನೇ? (ಇಲ್ಲ); ('ಆ' ಎಂಬುದು ವ್ಯಥೆಯಂ ಥಟ್ಟನೆ ಸ್ಫುರಿಸುವ
ಭಾವಮಂ ಪೇಟ್ಟಿದು. "ಪರಿವಿಡಿಯಿಂದಾ: ಆ ಎಂಬೆರಡುಂ ವಿಸ್ಮಯವಿಡಂಬನ
ವ್ಯಸನ ಸುಖಸ್ಫುರಿತಾರ್ಥದೊಳಾ"—ಶ. ಮ. ದ. ಸೂ. ॥ ೩೦೦ ॥ 'ಆ ಎಂದನೆ'-
ಇಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಿಲ್ಲ. ಶ ಮ ದ. ಸೂ. ॥ ೫೭ ॥) ಸೆರಗಿಲ್ಲದೆ=ಭಯವಿಲ್ಲದೆ, 'ಪಿಡಿ'
ಎಂದಂ='ಹಿಡಿ, ತೆಕ್ಕೋ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆದುದರಿಂದ, ರವಿತನಯಂ=
ಕರ್ಣನು; ಇದೇಂ ಕಲಿಯೊ ಚಾಗಿಯೋ=ಅವನೆಂತಹ ಶೂರನೋ! ಅವನೆಂತಹ
ತ್ಯಾಗಿಯೋ! ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದ 'ಎಡರದೆ ಬೇಡಿ ಮೋಡಿಮಿಡು. ಚಾಗದ ಬೀರದ
ಮಾತು ಕರ್ಣನಾ' ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ಪದ್ಯವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ
ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಹೇತುಕವಾದ ಕಾವ್ಯಲಿಂಗಾಲಂಕಾರವು ॥ ೧೪ ॥

ಅಂತು—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಅಂತು ತನ್ನ ಸಹಜಕವಚಮಂ; ನೆತ್ತರಾ
ಪನಪನಪರಿಯೆ=ನೆತ್ತರು ಪನಪನ ಹರಿಯುತ್ತಿರಲು ('ಪನಪನ'-ಅನುಕರಣ
ಶಬ್ದವು); ತಿಡಿಯುಗಿವಂತೆ=ಚರ್ಮದ ತಿಡಿಯನ್ನು ಸುಲಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗಿ [ತಿಡಿ-
(ಸಂಸ್ಕೃತ) ದೃತಿ-ಚರ್ಮಪ್ರಸೇವಕ] ಉಗಿದು ಕೊಟ್ಟೊಡೆ=ಸೀಳಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ

ಕೂರಿಸೆ ಗುರು ಶುಶ್ರೂಷೆಯೊ |

ಚಾರಾಮನನುಗ್ರಹರಶುವಾಟಿತರಿಪುವಂ- ||

ಶಾರಾಮನನಿಷುವಿದ್ಯಾ- |

ವಾರಗನೆನಿಸಿದುದು ಬಲ್ಲೆ ವೈಕರ್ತನನಾ

|| ೧೫ ||

[ಉಗಿ-(ಧಾತು)-ಆಕರ್ಷಣೀ-ಸೀಳು] ಇಂದ್ರಂ ಆತನ ಕಲಿತನಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ, ಶಕ್ತಿಯಂ ಇತ್ತಂ = ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅಂತು ಇಂದ್ರಂ ಇತ್ತ ಶಕ್ತಿಯಂ, ಕೈ ಕೊಂಡು = ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನಿಜಭುಜಶಕ್ತಿಯಂ = ತನ್ನ ಬಾಹುಬಲವನ್ನು, ತೋಳ್ಬಲವನ್ನು ಪ್ರಕಟಂ ಮಾಡಲೆಂದು = ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ರೇಣುಕಾ ನಂದನನಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿ = ರೇಣುಕಾದೇವಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, (ಜಮದಗ್ನಿ ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಯಷಿಗೆ ಪತ್ತಿಯಾದ ರೇಣುಕಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆತನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಶಾವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆರನೆಯವನೆಂದು ಹಿಂದುಗಳು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ||

ಕೂರಿಸೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಉಗ್ರಪರಶುವಾಟಿತರಿಪುವಂಶಾರಾಮನಂ — (ಉಗ್ರ-ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ, ಪರಶು-ಕೊಡಲಿಯಿಂದ, ತಾಟತ-ಕೆಡಹಲ್ಪಟ್ಟ, ರಿಪು-ಶತ್ರುಗಳೆಂಬ, ವಂಶಾರಾಮನಂ-ಬಿದಿರುಹಿಂಡಲುಳ್ಳಂತಹವನನ್ನು) ಶತ್ರುಗಳೆಂಬ ಬಿದಿರಿನ ಹಿಂಡಲುಗಳನ್ನು ಹರಿತವಾದ ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಕಡಿದುಹಾಕಿದಂತಹವನನ್ನು — ಇಲ್ಲಿ 'ಶತ್ರು'ಗಳೆಂದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರಾಜರು, ಆರಾಮನಂ = ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು (ರಾಮನಂ-ರಾಮನಂ) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯಮಕ-ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವು) ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ 'ರಾಮ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನವರು ಅನೇಕರು ಇರುವರು. ಒಬ್ಬನು ದಶರಥ ಪುತ್ರನಾದ ಸೀತಾರಾಮನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಜಮದಗ್ನಿ ಪುತ್ರನಾದ ಪರಶುರಾಮನು; ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ವಸುದೇವ ಪುತ್ರನಾದ ಬಲರಾಮನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮನೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಆ ರಾಮನು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಉಗ್ರಪರಶುವಾಟಿತ ರಿಪುವಂಶಾರಾಮನಂ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು 'ವಂಶ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಕುಲ' 'ಬಿದಿರು' ಎಂದು ಅನೇಕಾರ್ಥ. ಆರಾಮ-ವಿಪ್ರಾಂತಿಸ್ಥಾನ, ಹಿಂಡಲು, ತೋಪು-ಎಂದು ಅನೇಕಾರ್ಥ-ವಂಶಾರಾಮ-ಬಿದಿರಹಿಂಡಲು), ಗುರುಶುಶ್ರೂಷೆಯೊಳ್ = ಗುರುಸೇವೆಯಿಂದ ಕೂರಿಸೆ = ಮೆಚ್ಚಿಸಲು [ಕೂರಿಸು (ಧಾತು)-ಪ್ರೀತಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು; ವೈಕರ್ತನನಾ = ಕರ್ಣನ ('ವಿಕರ್ತನ'ನೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯನು; 'ವಿಕರ್ತನಾರ್ಕ ಮಾತಂಡ ಮಿಹಿರಾರುಣಪೂಷಣಿ' ಎಂದು ಅಮರವು. ವಿಕರ್ತನನ ಪುತ್ರನು ವೈಕರ್ತನನು. ವೈಕರ್ತನನಾ-ಪಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾದೇಶವು); ಬಲ್ಲೆ = ಶಕ್ತಿ; ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು; ಇಷುವಿದ್ಯಾಪಾರಗಂ ಎನಿಸಿದುದು = ಅಸ್ತವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನೆನಿಸಿತು. (ಕರ್ಣನು ಪರಶುರಾಮನೊಡನೆ ತಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಗುರು ಶುಶ್ರೂಷೆಯಿಂದಾತನನ್ನೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ಪಡೆದ ಅಸ್ತವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಅತೀವ ನಿಪುಣನೆನಿಸಿಕೊಂಡ

ವ || ಅಂತು ಧನುರ್ಧರಾಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿದೊಂದುದಿವಸಂ ತನ್ನ ತೊಡೆಯ
ಮೇಲೆ ತಲೆಯನಿಟ್ಟು ಪರಶುರಾಮಂ ಮುಜಿದೊಲಗಿದಾಪ್ರಸ್ತಾವ
ದೊಳಾ ಮುನಿಗೆ ಮುನಿಸಂ ಮಾಡಲೆಂದಿದ್ರನುವಾಯದೊಳಟ್ಟಿದ
ವಜ್ರಕೀಟಂಗಳ್ ಕರ್ಣನೆರಡುಂ ತೊಡೆಯುಮನುಳಿಯನೂಜಿ
ಕೊಡಂತಿಯೊಳ್ ಬೆಟ್ಟಿದಂತತ್ತಮಿತ್ತಮುರ್ಚಿಪೋಗೆಯುಮದನಜಿ
ಯದಂತೆ ಗುರುಗೆ ನಿದ್ರಾಭಿಘಾತಮಕ್ಕುಮೆಂದು ತಲೆಯನುಗುರಿಸು-
ತ್ತುಮಿರಿಯಿರೆ—

ಡನು. ಗುರು ಶುಕ್ರಾಶ್ರಯಿಂದಲೂ, ಪುಷ್ಕಲಧನಸಮರ್ಪಣದಿಂದಲೂ, ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು
ವಿನಿಮಯವಾಗಿ ಕೊಡುವುದರಿಂದಲೂ—ಹೀಗೆ ಮೂರು ವಿಧಗಳಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ
ಮಾಡುವ ಸಂಕ್ರಮಾಯವು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿತ್ತು. ‘ಗುರುಶುಕ್ರಾಶ್ರಯಾ ವಿದ್ಯಾ ಪುಷ್ಕ
ಲೇನ ಧನೇನವಾ | ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಯಾ ವಿದ್ಯಾ ಚತುರ್ಥಿನೋಪಲಭ್ಯತೇ’ || (ಸುಭಾ
ಷಿತ ಶ್ಲೋಕವು) || ೧೪ ||

ಅಂತು—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು, ಧನುರ್ಧರಾಗ್ರಗಣ್ಯಂ ಆಗಿದುರ್ =
ಧನುರ್ಧರರಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಾರರಾದ ವೀರರಲ್ಲಿ, ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಗಿದುರ್-ಮೊದಲನೆಯವನೆನಿಸಿದ್ದು,
ಒಂದು ದಿವಸಂ ಪರಶುರಾಮಂ ತನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ತಲೆಯನಿಟ್ಟು ಮುಜಿದೊಲಿ
ಗಿದಾ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ = ಒಂದಾನೊಂದು ದಿವಸ್ ಪರಶುರಾಮನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯ
ಮೇಲೆ ತಲೆಯನಿಟ್ಟು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಆ ಮುನಿಗೆ = ಪರಶುರಾಮ
ನೆಂಬ ಆ ಮುನಿಗೆ, ಮುನಿಸಂ ಮಾಡಲೆಂದು = ಕೋಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು;
ಇಂದ್ರಂ ಉಪಾಯದೊಳ್ ಅಟ್ಟಿದ = ದೇವೇಂದ್ರನು ಕುಹಕೋಪಾಯದಿಂದ ಕಳುಹಿ
ಸಿದ, ವಜ್ರಕೀಟಂಗಳ್ = ವಜ್ರಕೀಟಗಳು (ವಜ್ರಕೀಟ = ವಜ್ರತುಂಬಿ, ಜೀರುಂಡೆ,
ಕೊರುವಾಯಿ; ಕರ್ಣನ ಎರಡುಂ ತೊಡೆಯುಮಂ = ಕರ್ಣನ ಎರಡೂ ತೊಡೆಗಳನ್ನು
ಉಳಿಯನೂಜಿ ಕೊಡಂತಿಯೊಳ್ ಬೆಟ್ಟಿದಂತೆ = ಉಳಿಯನ್ನೂರಿ ಕೊಡತಿಯಿಂದ
ಹೊಡೆದ ಹಾಗೆ [ಬೆಟ್ಟು (ಧಾತು)-ಗಾಢಪ್ರವೇಶೇ-ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉರುವಂತೆ ಹೊಡೆ;
ಅತ್ತಂ ಇತ್ತಂ ಉರ್ಚಿಪೋಗೆಯುಂ = ಅತ್ತಿತ್ತ ಎಳೆದು ಗಾಯಪಡಿಸಿ ಹೋದರೂ,
ಅದಂ ಅಪ್ರಿಯದಂತೆ = ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೆ, ಗುರುಗೆ = ಗುರುವಾದ ಪರಶು
ರಾಮ ಮುನಿಗೆ, ನಿದ್ರಾಭಿಘಾತಂ = ನಿದ್ರಾ + ಅಭಿಘಾತಂ) ನಿದ್ರಾಭಂಗವು; ಅಕ್ಕುಂ
ಎಂದು = ಆಗುವುದೆಂದು, ತಲೆಯಂ ಉಗುರಿಸುತ್ತಂ ಇರಿಯಿರೆ = ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು
ಉಗುರಿಸಿದ ಕೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇರಲು ||

ಅತಿವಿಶದವಿಶಾಲೋರು- ।

ಕ್ಷತದಿಂದೊಪ್ಪಿದನಿತು ಜಡೆಯುಮಂ ನಾಂದಿ ಮನಃ ॥

ಕ್ಷತದೊಡನೆಟ್ಟರಿಸಿದುದು- ।

ತ್ಥಿಮಾವಂದಸ್ಯಮಿಶ್ರಗಂಧಂ ಮುನಿಯಂ ॥ ೧೬ ॥

ವ ॥ ಅಂತೆಟ್ಟಿತ್ತು ನತ್ತರ ಪೊನಲೋಳ್ ನಾಂದು ನನೆದ ಮೆಯ್ಯುಮಂ ತೊ
ಯ್ದು ತಳ್ಳೆಯ್ದು ಜಡೆಯುಮಂ ಕಂಡೀ ಧೈರ್ಯಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಂಗಲ್ಲದಾ
ಗದು ಪಾರ್ವನಂದನ್ನೊಳ್ ಪುಸಿದು ವಿದ್ವೆಯಂ ಕೈಕೊಂಡುದರ್ಕೆ
ದಂದಂ ವೆಜಿತಿಲ್ಲ. ನಿನಗಾನಿತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಮೆಂಬ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಮವ
ಸಾನಕಾಲದೊಳ್ ಬೆಸಕೆಯ್ಯದಿರ್ಕೆಂದು ಶಾಪಮನಿತ್ತನಂತು ಕರ್ಣ
ನುಂ ಶಾಪಹತನಾಗಿ ಮಗುಯ್ಯ ಒಂದು ಸೂತನ ಮನೆಯೊಳರ್ಪಂ ॥

ಅತಿವಿಶದ—ಇತೆಂದು ಕಂದಂ ಅತಿವಿಶದವಿಶಾಲೋರುಕ್ಷತದಿಂದೆ= (ಅತಿ
ವಿಶದ-ಅತ್ಯಂತ ಸತ್ಯವೂ, ವಿಶಾಲ-ವಿಸ್ತೃತವೂ, ಆದ, ಉರುಕ್ಷತದಿಂದೆ-ದೊಡ್ಡ
ಗಾಯದಿಂದ) ಬಹಳ ಅಳವೂ ಅಗಲವೂ ಆಗಿದ್ದ ದೊಡ್ಡ ಗಾಯದಿಂದ, ಒಪ್ಪಿದು =
ಹರಿದು, ಸ್ರವಿಸಿ, [ಒಪ್ಪಿ (ಧಾತು)-ಸ್ರವಣೇ. ಒರೆ (ಧಾತು)-ಕರ್ಷಣೇ] ಅನಿತು
ಜಡೆಯುಮಂ= ಜಡೆಯಷ್ಟನ್ನೂ (ಮುನಿಯ ಜಡೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ) [ಜಡೆ-(ಸಂ) ಜಟಾ],
ನಾಂದಿ= ಒದ್ದೆಯಾಗಿ [ನಾಂದು (ಧಾತು)-ದ್ರವೀಕರಣೇ] ಉತ್ಥಿತಂ= ಹೊರಸೂಸಿ,
ಆವಂದ=ಆ ಬಂದ (ಹಾಗೆ ಬಂದಂತಹ), ('ಆವಂದ'-ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ) ಎಂಬುದಾಗಿ
ಯೂಹಿಸಬಹುದು) ಅಸ್ರಮಿಶ್ರಗಂಧಂ = ನೆತ್ತರಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಾಸನೆಯು,
ಮನುಕ್ಷತದೊಡನೆ= ಮನೋವ್ಯಥೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗಿ (ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವ್ಯಥೆ
ಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ), ಮುನಿಯಂ ಎಟ್ಟರಿಸಿದುದು = ಮುನಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿತು.
(ರಕ್ಷ ಸಮೀಪಿತವಾದ ಸೊಗಡುವಾಸನೆಯಿಂದಾಗಿ ಪರಶುರಾಮನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುವುದ
ರಿಂದಾಗಿ ಮನುಕ್ಷತ ವೂಉಂಟಾಯ್ತೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು-ಸಹೋಕ್ಕಲಂಕಾರವು. ॥೧೬॥

ಅಂತೆಟ್ಟಿತ್ತು—ಇತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಅಂತು ಎಟ್ಟಿತ್ತು = ಹಾಗೆ ಎಚ್ಚರ
ಗೊಂಡು, ನೆತ್ತರ ಪೊನಲೋಳ್ = ನೆತ್ತರಿನ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ, ನಾಂದು ನನೆದ = ಪಸಿ
ಯಾಗಿ ಒದ್ದೆಯಾದ (ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒದ್ದೆಯಾದ) [ನಾನ್ (ಧಾತು)-ಆದ್ರ್ವಭಾವೇ.
ನನೆ (ಧಾತು)-ಆದ್ರ್ವಭಾವೇ 'ನಾಂದುನನೆದ' ಎಂಬುದು ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಜವಳಿನುಡಿ.
ಸ್ವಪ್ನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ 'ಚೆನ್ನಾಗಿ
ಒದ್ದೆಯಾದ' ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು], ಮೆಯ್ಯುಮಂ = ಮೆಯ್ಯನ್ನೂ, ತೊಯ್ಯು
ತಳ್ಳೆಯ್ಯು = ಒದ್ದೆಯಾಗಿ ಮುದ್ದೆಗಟ್ಟಿದ [ತೊಯ್ (ಧಾತು)-ಸಾದ್ರ್ವತೇ; ತಳ್

ಪೊಯ್ (ಧಾತು)-ಪ್ರತಿಹತೇ; ಜಡೆಯುಮಂ = ಜಡೆಯನ್ನೂ; ಕಂಡು; ಈ ಧೈರ್ಯಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಂಗಲ್ಲದೆ ಅಗದು = ಇಂತಹ ಧೈರ್ಯವು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಬ್ಬನಿಗೆ ಇರಲಿ ಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಪಾರ್ವಂ ಎಂದು = (ತಾನು) ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂಬುದಾಗಿ: ಎನ್ನೊಳ್ ಪುಸಿದು = ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾದಿ, [ಪುಸಿ (ಧಾತು)-ಸುಳ್ಳು ಹೇಳು,] ಕರ್ಣನು ತಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿ ಪರಶುರಾಮನಿಂದ ಅಸ್ತವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ಪರಶುರಾಮನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲದವರಿಗೆ ಮಂತ್ರಾಸ್ತವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಕರ್ಣನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಯ್ತು, ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಾಪರೂಪವಾದ ಫಲವನ್ನೂ ಅನು ಭವಿಸಬೇಕಾಯ್ತು. ವಿದ್ವಿಯಂ ಕೈಕೊಂಡುದರ್ಕೆ = ವಿದ್ವಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ತಪ್ಪಿತಕ್ಕೆ [ವಿದ್ವಿ-(ಸಂಸ್ಕೃತ) ವಿದ್ವಿ ಈಗ 'ಬಿಜ್ಜಿ' ಎಂಬ ರೂಪವೇ ರೂಢವಾದ 'ತದ್ಭವ' ವಾಗಿದೆ] ದಂಡಂ ಪೆಪಿತು ಇಲ್ಲ = ದಂಡನೆ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಆನ್ ಇತ್ಯ = ನಿನಗೆ ನಾನು ಕೊಟ್ಟ, ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರಂ ಎಂಬ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂ = ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಉತ್ತಮ ವಾದ ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರವು, ಅವಸಾನ ಕಾಲದೊಳ್ - ನಿನ್ನ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ, ಬೆಸಕೆಯ್ಯದೆ ಇರ್ಕೆ ಎಂದು = ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯದಿರಲಿ. ಎಂಬುದಾಗಿ [ಬೆಸಕೆಯ್ (ಧಾತು)- ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳು], ಶಾಪಮಂ ಇತ್ಯಂ = ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು ಅಂತು ಕರ್ಣನು; ಕರ್ಣನಾದರೂ ಹಾಗೆ, ಶಾಪಹತನಾಗಿ = ಶಾಪದಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟವ ನಾಗಿ; ಶಾಪಗೊಂಡು ಸತ್ತಿಹೀನನಾಗಿ; ಮಗುಟ್ಟು ಬಂದು = ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ಸೂತನ ಮನೆಯೊಳ್ ಇರ್ದಂ = ಸೂತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದ ಪ್ರಥಮಗ್ರಾಸವು
ಮುಗಿದುದು.

ದ್ವಿತೀಯಾಗ್ರಾಸಂ

ವ || ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನಾಚಾರ್ಯಪದವಿಯಂ ಕೈಕೊಂಡು ಪಾಂಡವ ಕೌರವ
ಗ್ಗೆ ಚತುರಂಗಧನುರ್ವೇದಮುಮಂ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳುಮಂ ಶಕ್ತಿ
ತೋಮರಮುಸಲಮುಸುಂಡಿಭಿಂಡಿವಾಳಮುದ್ದಗದಾದಿ ವಿವಿಧಾ
ಯುಧಂಗಳುಮಂ ಗಜರಥತುರಗವದಾತಿಯುದ್ಧಂಗಳುಮನುವದೇಶಂ
ಗೆಯ್ಯುತ್ತಮಿರೆಯಿರೆ—

ಅವತರಣಿಕೆ — ದ್ರೋಣನು ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಪಾಂಡವ ಕೌರವರಿಗೆ ಧನುರ್ವೇದ
ವನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕರ್ಣನು ಬಂದು ಆತನಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲಲ್ಪು ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಮತ್ತರಿ
ಸಿದುದು, ವ್ಯಾಯಾಮರಂಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾರ್ಜುನರ ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಮತ್ತು ಕರ್ಣ
ನಿಗೆ ದುರೋಧನನು ಅಂಗರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು—ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ದ್ವಿತೀ
ಯಾಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ಆಳವು ಮತ್ತು ಕರ್ಣನ ಏಜಿ (ಅಭ್ಯುದಯವು)
ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ.

ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯಂ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯಂ ಆಚಾರ್ಯ
ಪದವಿಯಂ ಕೈಕೊಂಡು = ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು (ಭೀಷ್ಮನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಪಾಂಡವ
ಕೌರವರಿಗೆ) ಉಪಾಧ್ಯಾಯನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, (ಆಚಾರ್ಯನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮನು
ಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—‘ಉಪನೀಯ ತು ಯಃ ಶಿಷ್ಯಂ ವೇದಮುಧ್ಯಾಪಯೇ
ದ್ವಿಜಃ || ಸಾಂಗಂ ಚ ಸರಹಸ್ಯಂ ಚ ತಮಾಚಾರ್ಯಂ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ’). ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಉಪ
ನಯನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆತನಿಗೆ ವೇದವನ್ನು ಸಾಂಗವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಸುವ ದ್ವಿಜ
ನನ್ನು ಆಚಾರ್ಯನೆಂದನ್ನುವರು) ಪಾಂಡವ ಕೌರವರ್ಗ = ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಕೌರವರಿಗೂ,
(ಪಾಂಡವ ಕೌರವರೆಲ್ಲರೂ ಕುರುವಂಶ ಸಂಭೂತರೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಪಾಂಡು ಪುತ್ರರಾದ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದ್ಯರನ್ನು ಪಾಂಡವರೆಂದೂ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಸುತರಾದ ದುರೋಧನಾದ್ಯರನ್ನು
ಕೌರವರೆಂದೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ದುರೋಧನನನ್ನೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕೌರವನೆನ್ನುವುದೂ ರೂಢಿ)
ಚತುರಂಗ ಧನುರ್ವೇದಮುಮಂ = ಗಜಕಲ್ಪ, ಅಶ್ವಹೃದಯ, ರಥಕಲ್ಪ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ
ಪ್ರಯೋಗ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗಗಳುಳ್ಳ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ (ಶಸ್ತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯು ನಾಲ್ಕು
ತೆರನಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಾಗವರ್ಮನ ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—
“ಆಕೆಯ್ದು ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತಂ ಅಮುಕ್ತಂ ಕರಮುಕ್ತಂ ಯಂತ್ರಮುಕ್ತವೆಂದು ನಾಲ್ಕು
ತೆಜಿನಕ್ಕುಂ. ಬಿಟ್ಟೀಜಿ ಮೊದಲಾದುದು ಕೆಯ್ಯಿಂ ಬಿಡಲ್ಪಡುವುದು ಕರಮುಕ್ತ
ನೆಂಬುದು; ಸುರಿಗೆ ಮೊದಲಾದುದು ಕೆಯ್ಯಿಂಬಿಡಲ್ಪರದುದು ಅಮುಕ್ತವೆಂಬುದು;

ಯಾದವವಂಶಜರುಂ ನಾ- ।

ನಾದೇಶನರೇಂದ್ರರುಂ ಘಟೋದ್ಭವನ ಧನು- ॥

ವೇದಮನೆ ಕಲಲ್ ಒಂದಾ- ।

ಳಾದರ್ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಭಾವಮಾದೊರೆತೆ ವಲಂ

॥ ೧ ॥

ಇಟ್ಟ ಮೊದಲಾದುದು ಮುಕ್ತವೆಂಬುದು, ಅಂಬು ಮೊದಲಾದುದು ಯಂತ್ರ ಮುಕ್ತವೆಂಬುದು.”—ಇದೇ ಚತುರಂಗ ಧನುರ್ವೇದವಾಗಿರಬಹುದು) ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮಂ=ಉತ್ತಮ ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನೂ; ಶಕ್ತಿ-ತೋಮರ-ಮುಸಲ-ಮುಸುಂಡಿ-ಭಿಂದಿವಾಳ-ಮುದ್ದರ-ಗದಾದಿ ವಿವಿಧಾಯುಧಗಳುಮಂ=ಶಕ್ತಿ ತೋಮರ . . . . .ಗದೆ. ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಕೆಯ್ದುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ (ಶಕ್ತಿ ತೋಮರ, ಮುಸಲ, ಮುಸುಂಡಿ, ಭಿಂದಿವಾಳ, ಮುದ್ದರ, ಗದೆ—ಇವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಯುಧಗಳ ಹೆಸರುಗಳು. ತೋಮರ=ಕೊಡತಿಯಂತಿರುವ ಕೆಯ್ದು; ಚಾವಳಿ?; ಮುಸಲ=ಒನಕೆಯಂತಿರುವ ಆಯುಧವು, ಭಿಂದಿವಾಳ=ಭಿಂದಿಪಾಲ=‘ಅಶ್ವಪ್ರಕ್ಷೇಪ ಸಾಧನಂ’ ಕಲ್ಲೊಡೆಯುವ ಮುಟ್ಟಿಯಂತಿರುವ ಆಯುಧವು. ಮುದ್ದರ=ಡಂಗೆ,) ಗಜ ರಥ ತುರಗ ಪವಾತಿ ಯುಧ್ಧಂಗಳುಮಂ=ಆನೆ-ತೇರು-ಕುದುರೆ-ಕಾಲಾಳುಗಳೊಡನೆ ಕಾದುವ ತೆರನನ್ನೂ, ಉಪದೇಶಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಂ ಇರೆ ಯಿರೆ=ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾ ಇರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ॥

ಯಾದವ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಯಾದವ ವಂಶಜರುಂ=ಯಾದುವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರಾಜಕುಮಾರರೂ; ಯದುವಿನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ಯಾದವರು, ಯಾದವ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ‘ಯಾದವ ವಂಶಜರು’ ‘ಯದು’ವೆಂಬುದು ಚಂದ್ರವಂಶದ ರಾಜನೊಬ್ಬನ ಹೆಸರು), ನಾನಾದೇಶನರೇಂದ್ರರುಂ=ಹಲವು ದೇಶಗಳ ಅರಸರೂ; ಘಟೋದ್ಭವನ=ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ [ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಘಟ (ಕುಂಭ, ಮಡಕೆ)ದಲ್ಲಿ ‘ಉದ್ಭವಿಸಿದುದರಿಂದ, ಘಟೋದ್ಭವನು, ಕುಂಭೋದ್ಭವನು, ಕುಂಭಸಂಭವನು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಗಂಗಾವ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಭರದ್ವಾಜನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಅಮೃತಾಬ್ಧಿಯೆಂಬ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೋಹಿಸಿ ಕಾಮವಶನಾದಾಗ ‘ಮಾಣದೆ ಸೋವಿಂದ್ರಿಯಮಂ ದ್ರೋಣದೊಳಾಂತಲ್ಲಿಯೊಗೆದ ಶಿಶುವಂ ಕಂಡೀ ದ್ರೋಣದೊಳೆ ಪುಟ್ಟಿದೀತಂ ದ್ರೋಣನೆ ಪೋಗಿಂದು ಪೆಸರನಿಟ್ಟುಂ ಮುನಿಪಂ’. ದ್ರೋಣನೂ ಪಾಂಚಾಲ ರಾಜನಾದ ದ್ರುಪದನೂ ಯಜ್ಞಸೇನನೆಂಬ ಮುಷಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಹಪಾಠಿಗಳಾಗಿ ಬಿಲ್ಲಿದ್ದೆಯಂ ಕಲ್ತರು. ಭರದ್ವಾಜಂ ದ್ರೋಣಂಗೆ ಕೃಪನ ತಂಗಿಯಪ್ಪ ಶಾರದ್ವತೆಯಂ ತಂದು ಮದುವೆಯಂ ಮಾಡಿದೊಡೆ ಅತಂಗಂ ಅಕೆಗಂ ತ್ರಿಣೇತ್ರವಂಶದೊಳೊರ್ವಮಗಂ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೆಂಬಂ ಪುಟ್ಟಿದಂ. ಬಳಿಕ ದ್ರೋಣಂಗೆ ಬಡತನವಡಸಿದುದರಿಂದ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನು ಒಡಗೊಂಡು

ದ್ರೋಣಂ ಗಡಮಿಷುವಿದ್ಯೇಗೆ ।

ಜಾಣಂ ಗಡಮೆಂದು ಕೇಳ್ವು ಕೌರವಗೆ^{*}ಲ್ಲಂ ॥

ಪ್ರಾಣಂ ಬರ್ಪಾಕೃತಿಯೊಳೆ ।

ಬಾಣಾಸನ ಬಾಣವಾಣಿ ಕರ್ಣಂ ಬಂದು

॥ ೨ ॥

ನಾಡುನಾಡು ಸುತ್ತುತ್ತಾ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆತನಿಂದ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳನ್ನು ಪಡೆದು, ದ್ರುಪದನ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಅಪಮಾನಿತನಾಗಿ, ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಭಾವನಾದ ಕೃಪನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು ಅಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು (ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಬಲಿಯ ನಟ್ಟಿ ಬರಿಸಿ ಕಾಂಡವಕಾರವರೆಂಬ ನೂಱುಪುರಾ ಕುಸುರರುಮಂ ಇದಿರೊಳಿಟ್ಟು 'ಈ ಕೂಸುಗಳ' ಯೋಗ್ಯರಪ್ಪುದನಿನ್ನೊಲ್ಲೊಡೆ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಗೊವಜಂ ನೀನಾಗು ಕುಂಭೀರ್ದನಾ' ಎಂದಾಗ ಸಮ್ಮತಿಸಿ, ದ್ರೋಣನು ಆಚಾರ್ಯಪದವಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡನು) ಧನುರ್ವೇದಮನೆ = ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯನ್ನೇ (ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನೇ ಬಿಲ್ಲು ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲಾ ಆಚಾರ್ಯರಿಗಿಂತ ಮೇಲೆನಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆತನ ಧನುರ್ವೇದವನ್ನೇ ಕಲಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರು ಎಂಬುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣದ 'ಎ' ಕಾರವು ಸಾರ್ಥಕವು) ಕಲಲ್ ಬಂದು = ಕಲಿಯುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಒಂದು. [ಕಲ್ (ಧಾತು) - ಕಲಿಯು ಅಥೈಯನೇ - ಭಾವನಾಮ (ಕಲ್ಪಿ) ಆಕಾದರ್ = ಶಿಷ್ಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಯ್ಯೊಂದರು ಏಕೆ? ಕಾರಣವಿಷ್ಟೇ - 'ವಿದ್ಯಾಪ್ರಭಾವಂ ಆದೊರೆತೆ ನಲಂ = ವಿದ್ಯೆಯ ಮಹಿಮೆಯು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳದ್ದೇ ಆಗಿವೆ. 'ಆ ದೊರೆತು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವಧಾರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಎ' ಕಾರಾಗಮವಾಗಿ, 'ಆ ದೊರೆತೆ' ಎಂದಾಯ್ತು (ಆ ದೊರೆತು = ಅಂಥಾ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳದು. 'ನಲಂ' - ನಿಶ್ಚಯಾರ್ಥಕ ಅವ್ಯಯವು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಭಾವವು, ಹಲವು ದೇಶಗಳ ರಾಜಕುಮಾರರು ಬಂದು ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಯ್ಯೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳದಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. 'ವಿದ್ಯಾಪ್ರಭಾವಮಾದೊರೆತೆ ನಲಂ' - ಅರ್ಥಾಂತರನ್ನಾಸಾಲಂಕಾರವು. ॥ ೧ ॥

ದ್ರೋಣಂಗಡಂ - ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ದ್ರೋಣಂಗಡಂ = ದ್ರೋಣನಂತೆ ! ಇಷುವಿದ್ಯೆಗೆ ಜಾಣಂ ಗಡಂ = ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಣನಂತೆ! ('ಗಡಂ' - ಉಪಚಿತ ವಾರ್ತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಚಿತ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಅನ್ವಯವು. "ರಂಜಿಪುವು 'ಗಡ-ಗಳ-ಗಡಂ'ಗಳವುಪಚಿತವಾರ್ತೆಯೊಳಮುಚಿತ ಸಂಭಾಷಣೆಯೊಳ" - ಕ. ಮ. ದ. ಸೂ ॥ ೩೧೬ ॥ ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಹಾಗಂತೆ, ಹೀಗಂತೆ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿರುವ ಹಾಗೆ), ಎಂದು ಕೇಳು = ಎಂಬ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ; ಕೌರವ

ವ || ಅಂತು ಬಂದು ವೈರಿಗಜಘಟಾವಿಘಟನನೊಳ್ ವಿಘಟಿಸಿ ಬಿಲ್ಲಲ್ತು—
 ಕೆಳೆಯುಂ ಗುಱಿಯುಂ ಗೊಟ್ಟಿಯುಂ |
 ಮಳವಿಗೆ ಪಿರಿದಾಗೆ ತನಗೆ ದುರ್ಮೋಧನನೊಳ್ ||
 ಮುಳಿಸುಂ ನೋವುಂ ಕಲುಷಮು- |
 ಮಳುಂಬಮೆನೆ ತನಗರಾತಿಕಾಳಾನಳನೊಳ್ || ೩ ||

ಗೊಲ್ಲಂ = ಕೌರವರಿಗೆಲ್ಲಾ; ಎಲ್ಲಾ ಕೌರವರಿಗೂ (ಕೌರವರ್ಗ + ಎಲ್ಲಂ = ಕೌರವ
 ಗೊಲ್ಲಂ—ಸಂಧಿಯಾದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ದ್ವಿತ್ವವು ಶಿಥಿಲವಾಗಿದೆ) ಪ್ರಾಣಂ ಬರ್ಪ ಆಕೃತಿ
 ಯೊಳೆ = ಜೀವಬರುವ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ('ಆಕೃತಿಯೊಳೆ' ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣಾ
 ರ್ಥದ 'ಎ'ಕಾರವು ಅಷ್ಟೊಂದು ಆವಶ್ಯಕವಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು ಅಥವಾ 'ಜೀವ
 ಬರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ' ಎಂದು ಅವಧಾರಣಾರ್ಥದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ
 ಬಹುದು. 'ಪ್ರಾಣಂಬರ್ಪಾಕೃತಿಯೊಳ್' ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಇದ್ದಿದ್ದರೂ, ಛಂದೋಭಂಗ
 ವಿಲ್ಲ); ಬಾಣಾಸನ ಬಾಣಪಾಣಿ = ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನಾದ
 (ಬಾಣಾಸನ-ಬಿಲ್ಲೂ, ಬಾಣ-ಅಸ್ತ್ರವೂ ಉಳ್ಳಂತಹ ಪಾಣಿ = ಕೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ), ಕರ್ಣಂ
 ಬಂದಂ = ಕರ್ಣನು ಬಂದನು. ಉತ್ತೇಕ್ಷೆ || ೨ ||

ಅಂತು ಬಂದು—ಇತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಬಂದು, ವೈರಿಗಜಘಟಾ
 ವಿಘಟನನೊಳ್ = ಶತ್ರುಗಳ ಆನೆಯೊಡ್ಡನ್ನು ಒಡೆವ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ
 ನಲ್ಲಿ ['ವೈರಿಗಜಘಟಾವಿಘಟನಂ' ಎಂಬುದು ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವು.
 ಪಂಪನು 'ಅರ್ಜುನ'ನನ್ನು ಹೇಳುವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಾದ 'ಅರಿಕೇಸರಿ'ಯ
 ಬಿರುದುಗಳನ್ನೋ 'ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನೋ ತನ್ನಿಷ್ಟ ಒಂದಂತೆ ಅಭೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ
 ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನೆಂಬ ಹೆಸರು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಿದೆ
 ಯೆಂಬುದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. "ಅರಾತಿ ಗಜ ಘಟೆಗಳಿವತು
 ಬಂದೊಡ್ಡೆಯುಂ ತನ್ನೊಂದಮಂದಧ್ವನಿಗೆ ಒಡ್ಡೊಡೆದೋಡುವುದಿ೦ದೆ ವೈರಿಗಜ
 ಘಟಾ ವಿಘಟನನುಂ"—(ಪಂಪಭಾರತಂ-೧೪.೩೭ ವಚನಂ) ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಪನು
 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ ಈ ವಿಶೇಷಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿದಾನೆ ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವು
 ವಿಶೇಷಣಗಳು (ಬಿರುದುಗಳು ?) ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಅದೇ ವಚನದಲ್ಲಿ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ
 ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಕೇವಲ ಭಾರತಕಥೆಯ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಈಯೆಲ್ಲಾ ವಿಶೇಷಣ
 ಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾಭಾಸವಾಗುವುದು] ವಿಘಟಿಸಿ = ಎದುರೊಡ್ಡಿ;
 ಬಿಲ್ಲಲ್ತು = ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಿಸಿ, ||

ಕೆಳೆಯುಂ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ತನಗೆ = ಕರ್ಣನಿಗೆ; ದುರ್ಮೋಧನನೊಳ್
 ಕೆಳೆಯುಂ ಗುಱಿಯುಂ ಗೊಟ್ಟಿಯುಂ = ದುರ್ಮೋಧನನೊಡನೆ ಗೆಳೆತನವೂ, ಒಂದೇ

ವ || ಅಂತು ಕರ್ಣಂ ಗುಣಾರ್ಣವನೋಳ್ ಸೇನಿಸಿ ಪಗೆಯನಭ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ವಂತೆ
ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ವೆ, ಭಾರದ್ವಾಜನಾಗಾಮಿಕಸಂಗ್ರಾಮರಂಗಕ್ಕೆ
ವಾತ್ರಂಗಳಂ ಸಮೆಯಿಸುವ ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂ
ಗೆಯ್ವುತ್ತಿರೆಯೊರ್ಮೆ ಪಾಂಡವಕಾರವರ್ಕಳ ಮೆಯ್ಯೊಳೆ ವಿದ್ಯೆಯಂ
ನೆಣೆಯೆ ಸಂಕ್ರಮಿಸಿದ ತನ್ನ ವಿದ್ಯಾಮಹಿಮೆಯಂ ಮೆಣೆಯಲೈಂದು
ಬಾಹ್ಯೇಕಭೂರಿಶ್ರವಸ್ಸೋಮದತ್ತಗಾಂಗೇಯಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವಿದುರರ್ಕಳ
ನೊಡಂಬಡಿಸಿ ಹಸ್ತಿನಪುರದ ಪೊಟವೊಟಲೊಳುತ್ತರದಿಶಾಭಾಗ
ದೊಳ್ ಸಮಚತುರಸ್ರವಾಗೆ ಸಮೆದ ವ್ಯಾಯಾಮರಂಗಕ್ಕೆ ಗಾಂಗೇ
ಯಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವಿದುರಸೋಮದತ್ತಬಾಹ್ಯೇಕಭೂರಿಶ್ರವಾದಿ ಕುಲವೃದ್ಧ
ರುಂ ಕುಂತಿಗಾಂಧಾರಿಗಳುಂ ವರಸು ಬಂದು ಕುಳ್ಳಿರೆ—ಧರ್ಮಪುತ್ರ
ನಂ ಮುಂತಿಟ್ಟು ಭೀಮಾರ್ಜುನನಕುಲಸಹದೇವರುಂ ದುರೋಧ
ನನಂ ಮುಂತಿಟ್ಟು ಯುಯುತ್ಸುದುಶ್ಯಾಸನಾದಿಗಳ್ ಮೊದಲಾಗಿ
ನೂರ್ವರುಂ ಬಂದು,—

ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯವೂ (ಉದ್ದೇಶ್ಯವೂ) ಒಂದೇ ಒಡನಾಟವೂ [ಗೊಟ್ಟಿ-(ಸಂಸ್ಕೃತ) ಗೋಷ್ಠಿ:]
ಅಳವಿಗೆ ಹಿರಿದಾಗಿ = ಪ್ರವಾಣಕ್ಕೆ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತಿರಲು, ತನಗೆ, ಆರಾತಿಕಾಳಾನಳ
ನೋಳ್ = ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಯಂತಿರುವ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನಲ್ಲಿ (ಆರಾತಿವನಗಡನ
ಮಂ ಅಳುದುಕೊಳ್ಳುವದಿ೦ದಂ ಆರಾತಿಕಾಳಾನಳನುಂ” — ಪಂ. ಭಾ. ೧೪|೩೭ವ.)
ಮುಳಿಸುಂ = ಕೋಪವೂ ನೋವುಂ = ಮನಸ್ತಾಪವೂ, ಕಲುಷಮುಂ = ಕೇಡೂ;
ಹೊಟ್ಟಿಕಿಚ್ಚೂ, ಅಳುಂಬಂ ಎನೆ = ಹೆಚ್ಚಿಂಬ ಹಾಗೆ (‘ಆಯ್ತು’ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದ
ವನ್ನು ಯೋಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದು ಪಂಪನ ‘ಪೂರ್ಣ ಕ್ರಿಯಾಪದವಿಲ್ಲದ ವಾಕ್ಯ
ಪ್ರಯೋಗವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ೭೦ದಾಗಿದೆ) (‘ಅಳುಂಬಂ’—ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅನ್ವಯವು. ಆರಾತಿ
ಕಾಳಾನಳವೆಂಬಲ್ಲಿ ರೂಪಕಾಲಂಕಾರವು. || ೩ ||

ಅಂತು ಕರ್ಣಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಕರ್ಣಂ, ಗುಣಾರ್ಣವನೋಳ್ =
ಗುಣಾರ್ಣವನೆಂಬ ಬಿರುದುಳ್ಳ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನಲ್ಲಿ (“ಗುಣಾರ್ಣವಂ” ಎಂಬುದ
ಪಂಪನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲೊಂದು.
‘ಅರಿಕೇಸರಿ’ ರಾಜನು ‘ಗುಣಾರ್ಣವ’ನು; ಪಂಪನು ‘ಕವಿತಾ ಗುಣಾರ್ಣವ’ನು.
“ನೆಗೆಯ್ವೆವೆತ್ತ ಸತ್ಯವಿಗಳ ಷೋಡಶಾವನಿಪರೋಳಿಯೊಳಂ ಕವಿತಾಗುಣಾರ್ಣವಂ ಕವಿತೆ
ಯೊಳಗ್ಗಳಂ ಗುಣದೊಳಗ್ಗಳಮೆಲ್ಲಿಯು ಮಿಾಗುಣಾರ್ಣವಂ” (ಪಂ. ಭಾ. ೧|೧೦)
ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿರಿ.) ಸೇನಿಸಿ = ಮತ್ತೆರಿಸಿ [ಸೇನಿಸು (ಧಾತು)—ಈರ್ಷ್ಯಾಯಾಂ];

ಪಗೆಯಂ ಅಭ್ಯಾಸಂ ಗೆಯ್ಯಂತೆ = ಹಗೆತನವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಹಾಗೆ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂಗೆಯ್ಯೆ; ಭಾರದ್ವಾಜಂ = ದ್ರೋಣನು (ಭರದ್ವಾಜನ ಮಗನು ಭಾರದ್ವಾಜನು) ಆಗಾಮಿಕಸಂಗ್ರಾಮರಂಗಕ್ಕೆ = ಮುಂದೆ ನೆರವೇರಲಿರುವ ಭಾರತ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ (‘ಯುದ್ಧರಂಗ’ವನ್ನು ಯುದ್ಧದ ‘ರಂಗಭೂಮಿ’ಯೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ರಂಗಭೂಮಿಯೆಂದೂ ರೂಪಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ) ಪಾತ್ರಂಗಳಂ ಸಮೀಯಿಸುವ ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆ = ನಟರನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ (ನಾಟಕದ) ಸೂತ್ರಧಾರನ ಹಾಗೆ, (ಸಂಗ್ರಾಮವನ್ನು ನಾಟಕವೆಂದೂ, ಪಾಂಡವ ಕೌರವರೇ ಮೊದಲಾದ ವೀರಯೋಧರನ್ನು ಪಾತ್ರಗಳೆಂದೂ, ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನನ್ನು ಸೂತ್ರಧಾರನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದಾಗಿ ಭಾವವು) ‘ಸಂಗ್ರಾಮರಂಗಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಂಗಳಂ ಸಮೀಯಿಸುವ ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು, ‘ಸೂತ್ರಧಾರ’ನ ಲಕ್ಷಣ — ನಾಟ್ಯಸ್ವಯದನು ಷಾನಂ ತತ್ಸೂತ್ರಂ ಸ್ಮಾತ್ ಸಬೀಜಕಮ್ , ರಂಗದೈವತ ಪೂಜಾಕೃತ್ ಸೂತ್ರಧಾರ ಇತಿಸ್ಮೃತಃ || ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂ ಗೆಯ್ಯಂತಿರಲ್ = ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತಾ ಇರಲು. (‘ಗೆಯ್ಯ’ ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಕರಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ‘ಗೆಯಿಸು’ ಎಂದಾಗಬೇಕು. ಅಂತು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನು ಮಾಡಿಸಿದ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವೇ ಆಗಾಮಿಕ ಭಾರತ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಂತಿದ್ದು, ದ್ರೋಣನು ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಸೂತ್ರಧಾರನಂತೆ ಶೋಭಿಸಿದನು) ಒರ್ಮೆ = ಒಮ್ಮೆ (ಒಂದು—ಒಬ್ಬ, ಒಬ್ಬ + ಮೆ = ಒರ್ಮೆ. ‘ಮೆ’ಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮೆಣಿಸುವ ಸೂತ್ರೋಕ್ತಿ” ಕ ಮ ದ.ಸೂ ೨೦೮ || ಒಂದು ಸಲ.) ಪಾಂಡವ ಕೌರವರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯೆಯಂ ನೆಹಿಂಯೆ ಸಂಕ್ರಮಿಸಿದ = ಪಾಂಡವರ ಮತ್ತು ಕೌರವರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೋಗುವಂತೆ ಹಬ್ಬಿದ, ತನ್ನ ವಿದ್ಯಾಮಹಿಮೆಯಂ = ತನ್ನ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮೆಹಿಂಯೆಲ್ಲೆಂದು = ಮೆರಿಸುವುದಕ್ಕೊಂದು, ಬಾಹ್ಯೇಕಭೂರಿಶ್ರವಸ್ತೋಮದತ್ತಗಾಂಗೇಯ, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವಿದುರರ್ಕಗಳಂ = ಬಾಹ್ಯೇಕ, ಭೂರಿಶ್ರವಸ್ಸು, ಸೋಮದತ್ತ, ಭಿಷ್ಣು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ವಿದುರ—ಎಂಬವರನ್ನು (ಬಾಹ್ಯೇಕ—ಬಾಹ್ಯೇಕ ದೇಶದ ಅರಸು. ಭೂರಿಶ್ರವಸ್—ಕೌರವರ ಪಕ್ಷದ ವೀರ ಯೋಧನೊಬ್ಬನು — ಭಾರತ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ಯಕಿಯಿಂದ ಹತನಾದವನು. ಬಾಹ್ಯೇಕ ಮುಂತಾದವರು ಕುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿನ ಕುಲವೃದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು ಗಾಂಗೇಯ = ಭಿಷ್ಣುನು; ಗಂಗಾ ಪುತ್ರನು; (ಒಡಂಬಡಿಸಿ = ಒಪ್ಪಿಸಿ; ಕಸ್ತಿನ ಪುರದ ಪೊಲಿಪೊಲಿಲೋ = ಹಸ್ತಿನಾನಗರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ, ಸಮಚತುರಸ್ತ್ರಂ ಆಗಿ = ಚಚ್ಚಾಕಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ಸಮದ = ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ, [ಸಮೆ (ಧಾತು)—ನಿರ್ವಹಣೆ, (ನಿಶ್ಚೇಷೇಚ) ವ್ಯಾಯಾಮರಂಗಕ್ಕೆ = ಗರಡಿಗೆ, ವ್ಯಾಯಾಮ ಪ್ರದರ್ಶನ ಶಾಲೆಗೆ; ಗಾಂಗೇಯಧೃತರಾಷ್ಟ್ರವಿದುರಸೋಮದತ್ತಬಾಹ್ಯೇಕಭೂರಿಶ್ರವಾದಿ ಕುಲವೃದ್ಧರುಂ =

ಗದೆಯೊಳ್ ಬಿಲ್ಲೊಳ್ ಗಜದೊಳ್ |

ಕುದುರೆಯೊಳಂ ರಥದೊಳಸ್ತುಕಾಶಲದೆ ಬೆಡಂ- ||

ಗೊದವಿರೆ ತೋಜುದರವರೊ- |

ಮೊದಲೆ ಜನಂ ಪೊಗಟೆ ನೆಗಟೆ ಜಳನಿಧಿನದಂ || ೪ ||

ವ || ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ (ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನಂ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ನೆರವಿಗಿಲ್ಲಂ

ಭಿಷ್ಣು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ವಿದುರ, ಸೋಮದತ್ತ, ಬಾಹ್ಯಕ, ಭೂರಿಶ್ರವರೇ ಮೊದಲಾದ ಕುಲವೃದ್ಧರೂ, (ಕುಲವೃದ್ಧರು-ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಳಬರೂ ಅನುಭವಶಾಲಿಗಳೂ ಆದವರು), ಕುಂತಿ ಗಾಂಧಾರಿಗಳುಂ ವರಸು = ಕುಂತಿ ಗಾಂಧಾರಿಗಳೂ ಕೂಡ (ವರಸು = ಬೆರಸು, ಕೂಡಿಕೊಂಡು. 'ಬ'ಕಾರಕ್ಕೆ 'ವ'ಕಾರಾದೇಶವು "ಪರದ ಪ' ವರ್ಗದ ನೆಲೆಗಕ್ಕುಂ 'ವ'ತ್ತ್ವಂ.....ಒಕಳು ವೃತ್ತಿಯಿಂ ವಾಕ್ಯದೊಳಂ"-ಶ. ಮ. ದ. ಸೂ || ೬೭ || ಇಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.) ಬಂದು ಕುಳಿರೆ = ಬಂದು (ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾಗಿ) ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರಲು, ಧರ್ಮಪುತ್ರನಂ ಮುಂತಿಟ್ಟು = ಧರ್ಮಪುತ್ರನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಭೀಮಾರ್ಜುನನಕುಲ ಸಹದೇವರುಂ = ಭೀಮ-ಅರ್ಜುನ-ನಕುಲ-ಸಹದೇವ ಎಂಬೀ ನಾಲ್ವರೂ, ದುರ್ಮೋಘನನಂ ಮುಂತಿಟ್ಟು, ಯುಯುತ್ಸು ದುಶ್ಯಾಸನಾದಿಗಳ್ ಮೊದಲಾಗಿ ನೂರ್ವರುಂ = ದುರ್ಮೋಘನನನ್ನು ಮುಂದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯುಯುತ್ಸುದುಶ್ಯಾಸನ ಮುಂತಾದವರೇ ಮೊದಲಾಗಿ ನೂರು ಮಂದಿಯೂ, ಒಂದು, - |

ಗದೆಯೊಳ್ - ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅವರ್ = ಅವರು (ಧರ್ಮಪುತ್ರಾದ್ಧರೂ, ದುರ್ಮೋಘನಾದ್ಧರೂ) ಗದೆಯೊಳ್ = ಗದೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಬಿಲ್ಲೊಳ್ = ಬಿಲ್ಲಿನ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಗಜದೊಳ್ = ಹಸ್ತಿಯುದ್ಧಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಕುದುರೆಯೊಳಂ = ಅಶ್ವಾರೋಹದಲ್ಲಿಯೂ (ಕುದುರೆಗಳ ಏರಾಟದಲ್ಲಿಯೂ); ರಥದೊಳ್ = (ರಥವನ್ನೇರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ) ತೇರನ್ನೇರಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಅಸ್ತ್ರಕಾಶಲದೆ ಬೆಡಗು ಒದವಿರೆ = ಅಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗಕಾಶಲದಿಂದ ಬೆಡಗು ಉಂಟಾಗಿರಲು, ಒರ್ಮೊದಲೆ = ಒಂದೇ ಸವಣಿ (ಒಂದು + ಮೊದಲೆ = ಒರ್ಮೊದಲೆ), ಜನಂ ಪೊಗಟೆ = ನೆರವಿಯಿಲ್ಲ ಹೊಗಳುತ್ತಿರಲು, ಜಳನಿಧಿನದಂ ನೆಗಟೆ = ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರಘೋಷವುಂಟಾಗಿರಲು, ತೋಜಿದರ್ = (ಮೆರೆದು) ಕಂಗೆಸಿದರು ಜಳನಿಧಿನದಂ - ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು. || ೪ ||

ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ - ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ = ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ; ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನಂ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ನೆರವಿಗಿಲ್ಲಂ; ಭಯಂಕರವಾಗೆ = ಭೀತಿ

ಭಯಂಕರವಾಗೆ ತನ್ನ ಸ್ತೃಕಾಶಲಮಂ ತೋಟಿ ಮೆಟಿಯೆ) ಆ ಪರಾ
ಕ್ರಮಧವಳನ ಶರಪರಿಣತಿಯಂ ಕಂಡು ದುರ್ಮೋಧನನ ಮೊಗಂ ತಲೆ
ನವಿರ ಗಂಟಿಂ ಕಿಟಿದಾಗೆ ದ್ರೋಣಭೀಷ್ಮಕೃಪವಿದುರ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ
ಮೊಗಮರಲ್ದ ತಾವರಿಯಿಂ ಪಿರಿದಾಗೆ—

ಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಅಸ್ತೃಕಾಶಲಮಂ ತೋಟಿ ಮೆಟಿಯೆ =
ತನ್ನ ಅಸ್ತೃಪ್ರಯೋಗನೈಪುಣ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಮೆರೆಯಲು, ಆ ಪರಾಕ್ರಮಧವಳನ =
ಆ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ (‘ಪರಾಕ್ರಮಧವಳ’ನೆಂದರೆ ಸ್ವಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಧವಳ ಕೀರ್ತಿ
ಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವನೆಂದರ್ಥವು. ಇದು ‘ಅರಿಕೇಸರಿ’ ರಾಜನ ವಿಶೇಷಣಗಳ
ಲ್ಲೊಂದು. ಪಂಪನು ಅದನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ,—“ಆನೆಡೆಯೊಳಂ ವಿಕ್ರಮ
ಕ್ರಮಮೆನಿಸಿದುದು ಪರಾಕ್ರಮಧವಳನುಂ.....” ಪಂ ಭಾ ೧೪/೩೭ ವಂ
ಅಭೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು), ದುರ್ಮೋಧನನ
ಮೊಗಂ = ದುರ್ಮೋಧನನ ಮುಖವು, ತಲೆನವಿರ ಗಂಟಿಂ ಕಿಟಿದಾಗೆ = ತಲೆಕೂದಲಿನ
ಗಂಟಿಗಿಂತಲೂ (ತಲೆಜುಟ್ಟಿಗಿಂತಲೂ) ಕಿರಿದಾಗಲು, (ವ್ಯಸನದಿಂದಲಾಗಿ ದುರ್ಮೋಧನನ
ಮೋರೆ ಕುಂದಿಹೋಗಿ ಕಪ್ಪಾಯ್ತು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು ‘ಮೋರೆ ವ್ಯಸನದಿಂದ
ಕುಂದಿಕುಂದಿ ಕಪ್ಪಾಯ್ತು’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಇಂದಿಗೂ ನಾವು “ಮೋರೆ ಸಣ್ಣದಾಯ್ತು”
ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಾದ ತಲೆಕೂದಲಿನ ಗಂಟು ಎಂದರೆ ಜುಟ್ಟು
(ಶಿಖೆ) ತಲೆಗಿಂತಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಕಿರಿದು, ಕುಂಬಳಕಾಯಿಗೆ ತೇಟ್ಟು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ
ಪರಾಭವದ ಸ್ಥಿಗ್ಧಿನಿಂದಲಾಗಿ ಮೋರೆಯು ಕುಂದಿಹೋಗಿ. ವೈವರ್ಣ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿ, ತಲೆ
ಜುಟ್ಟಿಗಿಂತಲೂ ಕಿರಿದಾಯ್ತು ಎಂದೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸ್ವಾರಸ್ಯವುಂಟು ನೋಡಿರಿ.
ಅರ್ಜುನನ ಪರಾಕ್ರಮಪ್ರದರ್ಶನವು ಸಮಸ್ತಪ್ರೇಕ್ಷಕವೃಂದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ಮಯಕರವಾಗು
ವಂತೆ ಮೆರೆದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಕಂಡು ಮತ್ಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ
ದುರ್ಮೋಧನನು, ತನ್ನ ಕೈಕೆಳಗಾದುದಕ್ಕೆ ಏವೈಸಿದುದರಿಂದ, ಆತನ ಮೋರೆ ಸಣ್ಣ
ದಾಯ್ತು). ದ್ರೋಣಭೀಷ್ಮವಿದುರ ಪ್ರಭೃತಿಗಳ ಮೊಗಂ = ದ್ರೋಣ-ಭೀಷ್ಮ-ವಿದುರ
ಮುಂತಾದವರ ಮೋರೆಗಳು (‘ಮೊಗಂ’-ಇಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಏಕವಚನ
ಪ್ರಯೋಗವು. ‘ಜಾತ್ಯೇಕವಚನಂ’) ಅರಲ್ದ ತಾವರಿಯಿಂ ಪಿರಿದಾಗೆ = ಅರಳಿದ
ತಾವರಿಗಿಂತ ವಿಶಾಲವಾಗಲು. [ಅರಲ್ (ಧಾತು) = ವಿಕಾಸೇ, ಅರಳು. ಸಂತೋಷ
ದಿಂದ ಮುಖವು ಅರಳುವುದೆಂದು ಹೇಳುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಮುಖವನ್ನು ತಾವರಿಗೆ
ಹೋಲಿಸುವುದು ಕವಿಸಮಯವಾದುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಅಸ್ತೃಕಾಶಲದ ಪ್ರಭಾವ
ವನ್ನು ನೋಡಿ ದ್ರೋಣಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳ ಮುಖಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅರಳುವುದು

ತೊಳಗುವ ತೇಜಂ ತೊಳತೊಳ ।

ತೊಳಗುವ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಮಮರ್ದ ಕೋದಂಡಮಸುಂ— ॥

ಗೊಳಿಸೆ ಮನಂಗೊಳಿಸೆ ಭಯಂ— ।

ಗೊಳಿಸೆ ಸಭಾಸದರನುಜಿದೆ ಕರ್ಣಂ ಬಂದಂ

॥ ೫ ॥

ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಅರಲ್ ತಾವರಿಯೊಂ ಪಿರಿದಾಗೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. 'ಒಂದೆಡೆ ದುರ್ರೋ ಧನನ ಮೊಗಂ ತಲೆನರ ಗಂಟೆಂ ಕಿಜಿದಾದಾಗ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ದೋಣ ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳ ಮೊಗಂ ಅರಲ್ ತಾವರಿಯೊಂ ಪಿರಿದಾಯ್ತು' ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಮನೋಭಾವವು ಈ ಸ್ಥಿತಿ ಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಆ ಸಭಾಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಕರ್ಣನು ಒಂದ ಪರಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ವರ್ಧಿಸುತ್ತಾನೆ.

ತೊಳಗುವ ತೇಜಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ " ತೊಳಗುವ ತೇಜಂ = ಪ್ರಕಾಶಿಸು ತ್ತಿರುವ ಕಾಂತಿಯೂ, ತೊಳತೊಳತೊಳಗುವ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸು ತ್ತಿರುವ ದಿವ್ಯಬಾಣಗಳೂ ('ತೊಳತೊಳ ತೊಳಗುವ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಅನುಕರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಿರುಕ್ಕಿ.') ಅಮರ್ದ ಕೋದಂಡಂ = ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸು [ಅಮರ್ (ಧಾತು)—ಗಾತ್ರಕ್ಕೆಷೇ—ಜಿಗಿಪಡಿಸು. ('ಅಮರ್ದರೆ')—ಶಿಫಲಿದ್ದಿತ್ತವು. ಕರ್ಣನ ಧನಸ್ಸಿಗೆ ಕಾಲಪ್ರಪ್ತವೆಂದು ಹೆಸರು. "ಕರ್ಣಸ್ಯಕಾಲಪ್ರಪ್ತಂ ಶರಾಸನಂ" ಎಂದು ಅವರಕೋಷದಲ್ಲಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಕಾಳವಟ್ಟಿ' ಎಂದಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. 'ನಡೆಕೋಲ್ವರಮಂದಂಬುರ । ದೆಡೆಯಂ ಪುಣ್ಯಾರ್ತು ಕಾಳವಟ್ಟಿದ ಕೊಪ್ಪಂ ॥ ಪಿಡಿದು ನೆಪಿಲ್ಕುರ್ಕಸುತಂ । ಗಿಡಿಗಂವೊಯೆನೊಂದ ಭುಜಗ ನಿರ್ಪಂತಿದರ್' ಎಂದು ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯವಲೋಕನದ ೩೦೮ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಕಾಳವಟ್ಟಿ' ಎಂದೇ ಪ್ರಯೋಗವಿದ್ದರೂ, ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಪಭಾರತ ದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಗ್ರಂಥಸಂಪಾದಕರು 'ಕಾಳವಟ್ಟಿ' ಎಂಬುದನ್ನೇ ಇರಗೊಡಿಸಿ, ಪಂಪ ಭಾರತದ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ "ಕಾಳವಟ್ಟಿ-ತಾಳೆಯಗರಿಯ ಆಕಾರ ೧೨-೧೩೫ವ" ಎಂದು ಅರ್ಥಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಪಂಪಭಾರತದ ಕ. ಖ. ಗ. ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ 'ಕಾಳವಟ್ಟಿ' ಎಂಬ ರೂಪವೇ ಸರಿಯಾದುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ಸಭಾಸದರಂ = ಸಭಿಕರನ್ನು, ಅಸುಂಗೊಳಿಸೆ = ಶಕ್ತಿಗುಂದುವಂತೆ ಮಾಡಲು (ನಿಷ್ಪಥರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು) ಮನಂಗೊಳಿಸೆ = ಚಿತ್ತವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು, ಭಯಂಗೊಳಿಸೆ = ಭಯವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ಉಜಿದೆ = ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ, ಕರ್ಣಂ ಬಂದಂ. (ಕರ್ಣನ ತೊಳಗುವ ತೇಜಂ ಸಭಾಸದರಂ ಅಸುಂಗೊಳಿಸೆ, ಆತನ ತೊಳತೊಳತೊಳಗುವ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂ ಸಭಾಸದರಂ ಮನಂಗೊಳಿಸೆ, ಆತನ ಕೋದಂಡಂ

ವ || ಬಂದು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯಂಗಿ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಶರಧಿಯಿಂ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂ
ಗಳನುರ್ಚಿಕೊಂಡು,

ಅರಿಗನ ಬಿಲ್ವಲೈಯೊಳಂ- ।

ದೇರಡ್ಡಿಲದೆ ಬಗೆದು ಮುಳಿಸುಮೇವಮುಮೆರ್ದೆಯೊಳ್ ||

ಪರೆದಿರೆ ತೋಪಿದ ನಾಯತ ।

ಕರಪರಿಘಂ ಕರ್ಣನಾತ್ಮ ಶರಪರಿಣತಿಯಂ

|| ೬ ||

ಸಭಾಸದರಂ ಭಯಂಗೊಳಿಸಿ ಉಪಿದೆ ಕರ್ಣಂ ಬಂದು' ಎಂದು ಯಥಾಸಂಖ್ಯದಿಂದ
ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಥಾಸಂಖ್ಯಾಲಂಕಾರವು) || ೫ ||

ಬಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಬಂದು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯಂಗಿ, ಪೊಡೆಮಟ್ಟು =
ನಮಸ್ಕರಿಸಿ [ಪೊಡೆಯೆಂದು-ಪೊಡೆಮಡು (ಧಾತು) = ನಮಸ್ಕರಿಸು], ಶರಧಿಯಿಂ =
ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ (ಶರ-ಬಾಣಗಳ. ಧಿ-ಆಶ್ರಯವು) ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ಉರ್ಚಿಕೊಂಡು =
ದಿವ್ಯಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು. [ಉರ್ಚು (ಧಾತು) = ಆಕರ್ಷಣೆ-
ಹೊರಕ್ಕೆತೆಗೆ]; ||

ಅರಿಗನ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅರಿಗನ = ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ ('ಅರಿಗ'ನೆಂದು
ಇಲ್ಲಿ 'ಅರಿಕೇಸರಿ'ರಾಜನ ಹೆಸರು. ಅಭೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಹೇಳಿದು
ದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ಬಿಲ್ವಲೈಯೊಳ್ = ಬಿಲ್ವದೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಂದು;
ಎರಡ್ಡಿಲದೆ ಬಗೆದು = ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಭಾಸಿಸಿ, ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಏನೂ ನ್ಯಾಸ
ವಿಲ್ಲದೆ, (ಇಲ್ಲಿ 'ಅರಿಗನ ಬಿಲ್ವಲೈಯೊಳಂದೇರಡ್ಡಿಲದೆ ಪಗೆದು' ಎಂದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು;
ಆಗ, 'ಎರಡ್ಡಿಲದೆ ಪಗೆದು'—'ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿ, ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ವೈರ
ವನ್ನು ತಾಳಿ' ಎಂದು ಅರ್ಥಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ.) ಮುಳಿಸುಂ ಏವಮುಂ =
ಕೋಪವೂ ಮತ್ತರವೂ, ಎರ್ದೆಯೊಳ್ ಪರೆದಿರೆ = ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಹರಡಿರಲು (ಹೃದಯ
ವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿರಲು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು), ಆಯತಕರಪರಿಘಂ
ಕರ್ಣಂ = (ಆಯತ-ದೀರ್ಘವಾದ, ಕರಪರಿಘಂ-ತೋಳುಗಳೆಂಬ ಅಗುಳಿಯುಳ್ಳವ
ನಾದ) ದೀರ್ಘವಾದ ಕರಪರಿಘವುಳ್ಳ ಕರ್ಣನು; ಆತ್ಮಶರಪರಿಣತಿಯಿಂ ತನ್ನ ಆಸ್ತ್ರ
ಕೌಶಲದಿಂದ, ತೋಪಿದಂ = ಮೆರೆದು ಕಂಗೆಡಿಸಿದನು (ಕರ್ಣಂ ಆತ್ಮಶರಪರಿಣತಿಯಿಂ
ತೋಪಿದಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶರಪರಿಣತಿಯಂತೋಪಿದಂ' ಆಸ್ತ್ರಕೌಶಲವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ
ದನು' ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಭಕ್ತಿರೂಪವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅರ್ಥಹೇಳಬಹುದು
ಆದರೆ, ಹಿಂದೆ 'ಅವರ್ ಆಸ್ತ್ರಕೌಶಲದೆ ಬೆಡಂಗೊದವಿರೆ ತೋಪಿದರ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ

ವ || ಅಂತು ತೋಜಿಯುಮೆದೆಯ ಮುಳಿಸು ನಾಲಗೆಗೆವರೆ ಸೈರಿಸ
ಲಾಜಿದೆ ವಿದ್ವಿಷ್ಟವಿದ್ರಾವಣನಂತೆಂದಂ —

ಸಂಗತದಿನಿಗಳಂತೀ

ರಂಗಮೆ ರಣರಂಗಮಾಗೆ ಕಾದುವನುಳವಂ ||

ಪೊಂಗದಿದಿರ್ಚದೇಂ ಗಳ |

ರಂಗಂ ಬೊಕ್ಕಾಡುವಂತೆ ವೆಂಡಿರೆ ಗಂಡರಾ

|| ೭ ||

‘ಅಸ್ಯಕೌಶಲದೆ-ಅಸ್ಯಕೌಶಲದಿಂದ’ ಎಂದು ತ್ವತೀಯೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ
ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ‘ತೋಜಿದರ್’ = ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಮೆರೆದು
ಕಂಗೆಸಿದರು’, ‘ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಮೆರೆದರು’ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿದಂತೆ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ
ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ‘ಶರಪರಿಣತಿಯಿಂ ತೋಜಿದಂ’ ಎಂಬ ಪಾಠವನ್ನೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ‘ಶರ
ಪರಿಣತಿಯಿಂ’ ಎಂದು ತ್ವತೀಯೆಯನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ ‘ತೋಜಿದಂ’-‘ಮೆರೆದು ಕಂಗೆಸಿ
ದನು’ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಲಾಗಿದೆ) ‘ಅಂತಕರಿಪರಿಘಂ’ ಎಂಬುದು ‘ಕರ್ಣಂ’
ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವು ‘ಅಂತಕರಿ’ವನು ‘ಪರಿಘ’ವೆಂದು ರೂಪಿಸಿದೆ. || ೭ ||

ಅಂತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ತೋಜಿಯುಂ, ಎದೆಯ ಮುಳಿಸು
ನಾಲಗೆಗೆವರೆ = ಅಂತರಂಗದ ಕೋಶವು ನಾಲಗೆಗೆ ಬರಲು (ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಯ್ಯಿದ
ಮತ್ತರವು ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸಿತು ಎಂದು ಭಾವವು ‘ವರೆ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ
‘ಬ’ಕಾರಕ್ಕೆ ‘ವ ಕಾರಾದೇಶವು ಇಾಕ್ಕದಲ್ಲಿ ‘ಪ’ವರ್ಗದ ನೆಲೆಗೆ ವಕಾರಾಗಮವು)
ಸೈರಿಸಲಾಜಿದೆ, ವಿದ್ವಿಷ್ಟವಿದ್ರಾವಣನಂ = ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನನ್ನು ಕುರಿತು (ವಿದ್ವಿಷ್ಟ
ವಿದ್ರಾವಣಂ — ಸೈರಿಗಳನ್ನು ಕರಗಿಸುವವನು, ನಾರಪಡಿಸುವವನು ಎಂಬರ್ಥದ,
ವಿಶೇಷಣವು. ‘ಅರಿಕೇಸರಿ’ ರಾಜನ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಪಂಪನು ಇದನ್ನು
“ತನಗಿದಿರನದಿರದೊಡ್ಡಿದ ವಿದ್ವಿಷ್ಟಬಲಂ ನೋಡೆ ನೋಡೆ ಕರಗುವುದಪ್ಪಿಂ ವಿದ್ವಿಷ್ಟ
ವಿದ್ರಾವಣನಂ” ಪಂ ಭಾ ೧೪೩೩ ವಚನದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ ಇಲ್ಲಿ ಈ
ವಿಶೇಷಣವು ಅಭೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸತಕ್ಕದ್ದು) ಇಂ
ತೆಂದಂ ಹೀಗಿಂದನು ||

ಸಂಗತದಿಂ ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಸಂಗತದಿಂ = ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದಿಕೆ
ಯಿಂದ, ಈಗಲಾ - ಈಗ, ಇಂತು ಈ ರಂಗಮೆ ರಣರಂಗಮಾಗೆ = ಹೀಗೆ ಈ
ನ್ಯಾಯಾಮರಂಗವೇ ಯುದ್ಧ ರಂಗವಾಗಿ, ಕಾದುವಂ = (ನಾವು) ಕಾದುವ, ಯುದ್ಧ
ಮಾಡುವ [‘ಕಾದುವಂ’ ವಿಧ್ಯರ್ಥದ ಯುಗಪದುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮೋತ್ತಮ ಪುರುಷ
ಗಳ ಬರುವಚನದಲ್ಲಿ ‘ಕಾದು’ ಎಂಬ ಧಾತುಗೆ ‘ಅಮೌ’ ಅಗಮವಾಗಿ ‘ಕಾದುವಂ’-
(ನೀನೂ ನಾನೂ ಕಾದೋಣ) ಎಂದಾಯ್ತು “ವಿಧ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಮೋತ್ತಮ
ಪುರುಷ || ಪ್ರಗತ ಬಹೂಕ್ತಿಯೊಳಿಮನುಂ | ದೊಗೆತಕುಂ ಯುಗಪದುಕ್ತಿಯೊಳ

ವ | ಎಂಬುದು ಮತರಥಮಧನನಿಂತೆಂದಂ—

ಈ ನೆರೆದ ಗುರುಜನಂಗಳ |

ಮಾನಿನಿಯರ ಮುಂದೆ ಕರ್ಣ ಪೊಲ್ಲದು ನುಡಿದೈ ||

ನೀನನ್ನೀ ನಿಡುದೋಳ್ಗಳ |

ತೀನಂ ಮುಟ್ಟಿ ನುವೆಯಪೊಡಾನೊಲ್ಲದನೇ

|| ೮ ||

ಕ್ರಮದಿಂದಂ || ಶ. ಮ ದ. ಸೂತ್ರಂ || ೨೯ ||] ಅಳವಂ ಪೊಂಗದಿರ್= ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಉಬ್ಬಿಸಿ ತೋರಬೇಡ. [ಪೊಂಗು (ಧಾತು)-ಸ್ಪುಟನೇ, ಹೊರ ಹೊಮ್ಮು] ಇದಿರ್ಚದೆ=ಎದುರೊಡ್ಡದೆ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸದೆ, ರಂಗಂಬೊಕ್ಕು ಆಡುವಂತೆ=ಬರೇ ರಂಗವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಆಡುವಹಾಗೆ, ಗಂಡರ್=ವೀರರಾದವರು, (ರಂಗಮಂ ಪೊಕ್ಕು-ರಂಗಂಬೊಕ್ಕು) ಪೆಂಡಿರಿವಂಗಳ=ಅಬಲೆಯರೇನೋ! ಹೆಂಡಿರೇನು? (ರಂಗದಲ್ಲಿ ವೀರರಾದವರು ಎದುರಿದುರಾಗಿ ಕಾದಾಡಬೇಕಾದುದು ಸಹಜವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಹೀಗೇ ನಾಟ್ಯವಾಡುವಂತೆ ಅಡಿದರೆ, ಗಂಡುತನಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯಲ್ಲವೇ ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಕುತ್ಸನೆಯ ಮಾತು ಇದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕರ್ಣನು ಕೆಳಕಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆದಂತಾಯ್ತು. ಅದುದರಿಂದಲೇ, ಅರ್ಜುನನು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಮುಂದೆಹೇಳುತ್ತಾನೆ.) || ೭ ||

ಎಂಬುದುಂ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ= (ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆ) ಹೇಳಿದಾಗ, ಅತಿರಥಮಥನಂ=ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನು ('ಅತಿರಥಮಥನಂ' ಎಂಬುದೂ 'ಅರಿಕೇಸರಿ' ರಾಜನ ವಿಶೇಷಣಗಳಲ್ಲೊಂದು ಅಭೇದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ=ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಅತಿರಥ-(ವೈರಿಗಳಾದ) ಅತಿರಥರನ್ನು, ಮಥನಂ-ಧ್ವಂಸಮಾಡುವವನು ಎಂದರ್ಥವು. 'ಅಮಿತಾನ್ ಯೋಧಯೇದ್ಯಸ್ತು ಸಂ ಪ್ರೋಕ್ತೋತಿರಥಸ್ತುಸಃ' ಎಂಬುದರಿಂದ, ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಮಂದಿ ವೈರಿಗಳೊಡನೆ ಯಾವ ವೀರಯೋಧನು ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಕಾದುವನೋ ಅಂತಹನು 'ಅತಿರಥ'ನೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು ಮಹಾ ಭಾರತದ ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅತಿರಥರ ಹೆಸರುಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ "ನರನುಂ ನರನಂದನನುಂ | ಗುರುವುಂ ಗುರುಸುತನು ಮಾರ್ಯಭೂರಿಶ್ರವನುಂ || ಸುರಸಿಂಧುಸುತನುಮಿಂತಟ್ಟು | ವರು ಮತಿರಥರಶ್ಚಿ ಕುರುಕುಲಾಂಬರಭಾನೂ" (೩|೫೦) ಎಂದು, ಅರ್ಜುನ-ಅಭಿಮನ್ಯು-ದ್ರೋಣ-ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ- ಭೂರಿಶ್ರವಸ್ಸು-ಭೀಷ್ಮ ಎಂಬೀ ಆರುವಂದಿಯನ್ನು ಅತಿರಥರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು 'ಅತಿರಥ ಮಥನಂ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಅತಿರಥರನ್ನೇ ಮಥನಮಾಡುವವನಾದುದರಿಂದ, ಅತಿರಥರಿಗಿಂತಲೂ ಬಲಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲಾದವನೆಂದರಿಯಬೇಕು) ಇಂತೆಂದಂ=ಹೀಗೆಂದನು ||

ಈ ನೆರೆದ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಕರ್ಣ—ಎಲಾ ಕರ್ಣನೇ, ಈ ನೆರೆದ ಗುರುಜನಂಗಳ ಮಾನಿನಿಯರ ಮುಂದೆ=ಇಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿರುವೀಹಿರಿಯರ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ

ವ || ಎಂಬುದುಂ ದ್ರೋಣನುಂ ಕೃಪನುಮೆಡೆಗೆವಂದು ಕರ್ಣನನಿಂತೆಂದರ್-

ಏವದ ಮುಳಿಸಿನ ಕಾರಣ- |

ಮಾವುದೊ ನೀಂ ನಿನ್ನ ತಾಯ ತಂದೆಯ ದೆಸೆಯಂ ||

ಭಾವಿಸದೆ ಕರ್ಣ ನುಡಿವಂ- |

ತಾವುದು ಸಮಕಟ್ಟು ನಿನಗಮರಿಕೇಸರಿಗಂ

|| ೯ ||

ಯರ ಮುಂದೆ, ಪೊಲ್ಲದು ನುಡಿದೈ=(ನೀನು) ಹೀನವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದೆ ನೀನು ಎನ್ನ ಈ ನಿಡುದೋಳ್ಳಳ=ನೀನು ನನ್ನ ದೀರ್ಘಬಾಹುಗಳ (ನಿಡಿಯವು) ತೋಳ್ಳಳ-ನಿಡುದೋಳ್ಳಳ ವಿಶೇಷಣ ಪೂರ್ವಪದ ಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮಾಸವು. ಉದ್ದವಾದ ತೋಳುಗಳು (ಅಜಾನುಬಾಹುಗಳು) ಮೊಣಕಾಲ್ವರೆಗೆ ನೀಡಿರುವ ತೋಳುಗಳು ರಾಜಲಕ್ಷಣವು, ತೀನಂ=ತೀಟೆಯನ್ನು, ತುರಿಸುವಿಕೆಯನ್ನು (ತೀನ್-ತೀಟೆ), ಮಟ್ಟಿ ಸುವೆಯಪ್ಪೆಡೆ=ಹೋಗಲಾಡಿಸುವೆಯಾದರೆ [ಮಟ್ಟಿ ಸು (ಧಾತು)-ನಾಶಪಡಿಸು, ತಗ್ಗಿಸು, ಕಮ್ಮಿಮಾಡು] ಆನ್ ಒಲ್ಲದನೇ=ನಾನು ಒಪ್ಪದವನೇ? ಎಂಬುದರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರಿ. ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಯೋಕ್ತವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರವಿದೆ || ೮ ||

ಎಂಬುದುಂ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ=ಅರ್ಜುನನು ಹೀಗೆ ಹಾಗೆ, ದ್ರೋಣನುಂ ಕೃಪನುಂ=ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನೂ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯನೂ, ಎಡೆಗೆ ವಂದು=ಮಧ್ಯೇಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಬಂದು, ಕರ್ಣನಂ ಇಂತೆಂದರ್=ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದರು ||

ಏವದ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಕರ್ಣ=ಎಲಾ ಕರ್ಣ! ಏವದ ಮುಳಿಸಿನ ಕಾರಣಂ ಅವುದೊ?=ಮತ್ತರದ ಕೋಪದ ಕಾರಣವೇನೊ? ನೀಂನಿನ್ನ ತಾಯ ತಂದೆಯ ದೆಸೆಯಂ ಭಾವಿಸದೆ ನುಡಿವಂತು=ನೀನು ನಿನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಗಳಾರೆಂಬುದನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆ ಮಾತಾಡುವ ಹಾಗೆ, ನಿನ್ನ ಕುಲವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಮಾತಾಡುವಂತೆ, ನಿನಗಂ ಅರಿಕೇಸರಿಗಂ=ನಿನಗೂ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನಿಗೂ, ('ಅರಿಕೇಸರಿ' ಯೆಂಬುದು ಪಂಪನ ರಾಜನ-ಸ್ವಾಮಿಯ ಹೆಸರು 'ಅರಿ' ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ, 'ಕೇಸರಿ'-ಸಿಂಹದಂತಿರುವವನು ಎಂದರ್ಥವು ಅಭೇದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು 'ಅರಿಕೇಸರಿ'ಯೆಂಬ ಹೆಸರು ತನ್ನ ರಾಜನಿಗೆ 'ಅರಿಕರಿಗಳಂಪಡಲ್ಪಡಿಸುವ ಜೀರದೊಳರಿಕೇಸರಿಯುಮಾಗಿ' (ವಂ ಭಾ ೧೪|೩೭) ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿ ಪಂಪನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ) ಸಮಕಟ್ಟು ಅವುದು=ಸಮಾನ ಯೋಗ್ಯತೆಯಾವುದು? ಏನು ಹೋಲಿಕೆಯುಂಟು? ಕುಲವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ನೀನು ಸರ್ವಧಾ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಮಾನಯೋಗ್ಯತೆಯವನಲ್ಲ, ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅತನೊಡನೆ ನೀನು ಎದುರಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ದ್ರೋಣಕೃಪರು ಕರ್ಣನ ಕುಲ ಹೀನತೆಯನ್ನು ನೆಪಮಾಡಿ ಮೂದಲಿಸಿದರು ಕರ್ಣನು ಅವಾಕ್ಯಗಳ ಬೇಕಾಯ್ತು || ೯ ||

ವ || ಎಂಬುದುಮಾ ಮಾತಿಗೆ ಮುಱುವಾತುಗುಡಲಿೞಿದೆ ಪಂದೆಯಂ
ವಾವಡದಂತುಮ್ಮನೆ ಬೆಮರ್ತುಮಿದರ್ ಕರ್ಣನಂ ದುರ್ರೋಧನಂ
ಕಂಡು ದ್ರೋಣನುಮಂ ಕೃಪನುಮನಿತೆಂದಂ—

ಕುಲಮೆಂಬುದುಂಟೆ ಬೀರಮೆ ||

ಕುಲಮಲ್ಲದೆ ಕುಲಮನಿತು ಪಿಕ್ಕದಿರಿಂ ನೀ- ||

ಮೊಲಿದೆಲ್ಲಿವುಟ್ಟಿ ಬಳಿದಿರೊ |

ಕುಲಮಿದರ್ದೆ ಕೊಡದೊಳಂ ಶರಸ್ತಂಬದೊಳಂ || ೧೦ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ= (ದ್ರೋಣನೂ ಕೃಪನೂ
ಹೀಗೆ) ಹೇಳಿದಾಗ, ಆ ಮಾತಿಗೆ = ಆ ನುಡಿಗೆ, ಮುಱುವಾತುಗುಡಲ್ ಅೞಿದೆ =
ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯದೆ, [ಮುಱುವಾತು = ಮುಱು + ಮಾತು) ಮಾ
ರ್ತು, ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವು ಮುಱುವಾತಂ + ಕುಡಲ್ = ಮುಱುವಾತುಗುಡಲ್] ಪಂದೆಯಂ
ಪಾವು ಅಪದಂತೆ = ಹೇಡಿಯನ್ನು ಪಾವು ಅಪರವ ಹಾಗೆ (ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾನಗಳಲ್ಲಿ
'ಪಂದೆಯಂ ಪಾವದದಂತೆ' ಎಂಬ ಉಪಮೆಯು ಹಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ ಮೊದಲೇ
ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದವನ ಮೇಲೆ ಫಕ್ಕನೆ ಹಾವು ಬಿದ್ದರೆ, ಆ ಹೇಡಿಯು ಹೇಗೆ ಭಯಗ್ರಸ್ತ
ನಾಗುವನೋ ಹಾಗೆ) ಉಮ್ಮನೆ = ದಿಬ್ಬಾಡನಾಗಿ ('ಉಮ್ಮನೆ'-ಅನುಕರಣ-ಅನ್ಯ
ಯವು) "ಕೃಷ್ಣೋರಗನಂ ಪಿಡಿದ ಬೆಳ್ಳುಳಂತುಮ್ಮನೆ ಬೆಮರುತ್ತಮಿದರ್ದುಶ್ವಾಸನ
ನುಮಂ"— ಪಂ. ಭಾ. ೭, ೫೪) ಎಂಬುದರೊಡನೆ ಹೊಲಿಸಿರಿ ಬೆಮರುತ್ತಂ =
ಬೆಮರುತ್ತಾ ಇದ್ದ ಕರ್ಣನನ್ನು, ದುರ್ರೋಧನಂ ಕೈಕೊಂಡು = ದುರ್ರೋಧನನು ತನ್ನ
ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು; ದ್ರೋಣನುಮಂ ಕೃಪನುಮಂ ಇಂತೆಂದಂ = ದ್ರೋಣ
ನನ್ನೂ ಕೃಪನನ್ನೂ ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದನು ||

ಕುಲಮೆಂಬುದುಂಟೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಬೀರಮೆ ಕುಲಂ ಅಲ್ಲದೆ =
ಶೂರತನವೇ ಕುಲವಲ್ಲದೆ, ಕುಲಂ ಎಂಬುದು ಉಂಟೆ = ಕುಲವೆನ್ನುವುದು ಜೇರಿಯುಂಟೆ
ಇಂತು = ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಕುಲನುಂ ಪಿಕ್ಕದಿರಿಂ = ಕುಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳ
ದಿರಿರಿ [ಪಿಕ್ಕು (ಧಾತು)-ವಿನರಣೆ ಬಿಡಲು] ನಿಂ ಒಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿ ಬಳಿದಿರೋ =
ನೀವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬಳಿದಿರೋ (ಯೋಚಿಸಿರಿ) ಕೊಡದೊಳಂ ಶರಸ್ತಂಬದೊಳಂ
ಕುಲಂ ಇದರ್ದೆ = ಕೊಡದಲ್ಲಿಯೂ ಶರಸ್ತಂಬದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಲವಿದ್ದಿತೋ? (ಶರ
ಸ್ತಂಬ = ನೊಸೆ ಹುಲ್ಲಿನ ಪೊದೆ) ದ್ರೋಣನು ಕೊಡದಲ್ಲಿಯೂ, ಕೃಪನು ಶರಸ್ತಂಬ
ದಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ, ಈ ಮಾತು ದ್ರೋಣಕೃಪರಿಗೆ ನುರ್ಮಭೇದಕವಾದುದು.

ಅವರು ಕರ್ಣನ ತಾಯ ತಂದೆಯ ದೆಸೆಯಂ ಭಾವಿಸಿ ನುಡಿದುದರಿಂದ, ಕರ್ಣನ ಪರವಾಗಿ ದುರ್ರೋಧನನೂ ದ್ರೋಣಕೃಪರ ಉತ್ತತ್ತಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೀನವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, 'ಕುಲಮಿದುರ್ದೇ ಕೊಡದೊಳಂ ಶರಸ್ತಂಬದೊಳಂ' ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಿದನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ದುರ್ರೋಧನನ ಮಾತು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ದುರ್ರೋಧನನು ದ್ರೋಣಕೃಪರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ "ಆಚಾರ್ಯ! ತ್ರಿವಿಧಾ ಯೋನೀ ರಾಜ್ಞಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿವಿಕ್ತಯೇ | ಸತ್ಕುಲಿನಶ್ಚ ಸೂರಶ್ಚಯಶ್ಚ ಸೇನಾಂಸುಕರ್ಷಣಿ || ಯದ್ವಯಂ ಘಾಲ್ಗುಣೋ ಯುದ್ಧೇ ನಾರಾಜ್ಞಾ ಯೋದ್ಧಾಮಿಚ್ಛತಿ | ತಸ್ಮಾದೇಷೋಽಙ್ಗವಿಷಯೇ ಮಯಾರಾಜ್ಯೇಽಭಿಷಿಚ್ಛತೇ" — "ಆಚಾರ್ಯರೇ, ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತಿ ಮೇರೆಗೆ ಅರಸರಲ್ಲಿಸತ್ಕುಲೀನನೆಂದೂ, ಶೂರನೆಂದೂ, ಸೇನಾನಾಯಕನೆಂದೂ ಕುಲೋತ್ತತ್ತಿಯು ಮೂರು ತೆರನಾಗಿರುವುದು. ಈ ಯಜುರನು ಅರಸನಲ್ಲದವನೊಡನೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದರೆ, ಇದೋ ಈ ಕರ್ಣನನ್ನು ನಾನು ಅಂಗರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದಾಗಿದೆ 'ಕೊಡದೊಳಂ' — ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ, ದ್ರೋಣದಲ್ಲಿ, ಈ ವಿಚಾರವು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ — "ಮಾಣದೆ ಸೂರ್ವಿಂದ್ರಿಯಮಂ ದ್ರೋಣದೊಳಾಂತಲ್ಲಿ ಯೊಗೆದ ಶಿಶುಮಂಕಂಡಿ || ದ್ರೋಣದೊಳೆ ಪುಟ್ಟಿದೀತಂ | ದ್ರೋಣನೆ ಪೋಗೆಂದು ಪೆಸರ ನಿಟ್ಟಿಂ ಮುನಿಸಂ" (೨೪೩) ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿರಿ "ಶರಸ್ತಂಬದೊಳಂ—" ಕೃಪನು ಶರಸ್ತಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೃಪನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಪಂಪನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ — "ಗಂಗಾದ್ವಾರದೊಳ್ ಮಾಯಾಪುರಮೆಂಬ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮದೊಳ್ ಗೌತಮನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಖ್ಯಾತಿ ತವಗೆಯ್ಯತಿರ್ಪಿನಮಾಯಾಸಿಗ ಬಲ್ಲಮಂಜುಂವೆರಸೊ ವರಮಗಂ ಪುಟ್ಟಿದನಾತಂಗೆ ಶರದ್ವತನೆಂದು ಪೆಸರನಿಟ್ಟು ನಡಪೆ ಬಳಿದು ತಪಂಗೆಯ್ಯಾತನಲ್ಲಿಗೆ ಜಲಕ್ರೀಡಾನಿಮಿತ್ತದಿಂದಿಂದ್ರನಚ್ಚರಸೆ ಜಲಚರೆಯೆಂಬವಳ್ ಬಂದೊಡಾಕೆಯಂ ಕಂಡು ಕಾಮಾಸಕ್ತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಕೂಡಿ — "ಒಗೆದ ಶರಸ್ತಂಬದೊಳಿರ್ಪಗಿಯಾಗಿ ಮನೋಜ ರಾಗರಸಮುಗುತರೆ ತೊಟ್ಟಿಗೆ ಬಿಸುಟು ಬಿಲ್ಲನಂಬುವು | ನಗಲ್ಲ ನಾಶ್ರವದಿರುವಿದಿ ತಲಜ್ಜವಶದಿಂ |" ಅನ್ನೆಗೆವಾತವೋವನಕ್ಕೆ ಬೇಂಟೆಯಾಡಲ್ ಬಂದ ಶಂತನುವಿನೊಡನೆಯ ವರ್ ಶರಸ್ತಂಬದೊಳ್ ವರಕಲಿಸಿದ ಮುನಿಂದ್ರನಿಂದ್ರಿಯದೊಳೊಗೆದ ಪೆಣ್ಣುಸುಮಂ ಗಂಡುಗೂಸುಮನವಲಿಕಲದೊಳಿದರ್ ದಿವ್ಯಶರಾಸನಶರಂಗಳುಮಂ ಕಂಡು ಕೊಂಡು ಪೋಗಿ ಶಂತನುಗೆ ತೋರಿದೊಡಾತನುಮಾಶಿಶುದ್ವಯಮಂ ನಿಜಗಜಪುರಕ್ಕಯ್ಯ ಕೃಪೆಯಿಂ ನಡಪಿದನಪ್ಪುದಿಂಕೃಪನುಂ ಕೃಪೆಯುಮೆಂದು ಪೆಸರನಿಟ್ಟು ನಡಪುತ್ತಿರ್ಪ ನ್ನೆಗಮವರಯ್ಯಂ ಶರದ್ವತನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕಿಟಿಯಾತಂಗೆ ಜಾಲೋಪನಯನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆ ಗಳಂ ಮಾಡಿ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೋಪದೇಶಂಗೆಯ್ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದನಾದನಾಕೃಪಾಚಾರ್ಯರ

ವ || ಎಂದು ನುಡಿದು ಕರ್ಣನನೀಗಳೆ ಕುಲಜನಂ ಮಾಡಿ ತೋರ್ವೆನೆಂದು
ಕೈಯ್ಯಂಪಿಡಿದೊಡಗೊಂಡು ಪೋಗಿ ಕನಕಪೀರದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ
ಕನಕಕಳಶದಲ್ ತೀವಿದಗಣ್ಯಪುಣ್ಯತೀರ್ಥೋದಕಂಗಳಂ ಚತು
ರ್ವೇದವಾರಗರಿಂದಭಿಷೇಕಂಗೆಯ್ಸು—

ಮಂಗಳವಟಿಗಳ್ ಶುಭವಚ— |

ನಂಗಳ್ ಚಮರೀರುಹಂಗಳ್ ಶ್ವೇತಚ್ಚ— ||

ತ್ರಂಗಳಮರ್ದೆಸೆಯೆ ಕರ್ಣಂ— |

ಗಂಗಮಹೀತಳವಿಭೂತಿಯಂ ನೆಟಿಯಿತ್ತುಂ || ೧೧ ||

ಪಕ್ಕದೊಳ್ ಪಾಂಡವ ಕೌರವರ್ಕಳಂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಂಗೆಯಿಸಿದಂ” ದ್ವಿತೀಯಾಶ್ವಾಸ.
೩೨ | ವ ೩೩ವ.) || ೧೦ ||

ಎಂದು— ಇಂತೆರದು ವಚನಂ || ಎಂದು ನುಡಿದು = (ದುರೋಧನನು) ಹೀ
ಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಕರ್ಣನನ್ನು ಈಗಳೆ ಕುಲಜನಂಮಾಡಿ ತೋರ್ವೆನೆಂದು = ಕರ್ಣನನ್ನು
ಈಗಲೇ ಕುಲೀನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು, ಕೈಯ್ಯಂ ಪಿಡಿದು ಒಡಗೊಂಡು
ಪೋಗಿ = ಕೈಹಿಡಿದು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಕನಕಪೀರದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿ
ರಿಸಿ = ಸುವರ್ಣಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿಸಿ, ಕನಕಕಳಶದಲ್ = ಸುವರ್ಣ
ಕುಂಭಗಳಲ್ಲಿ (ಕಳಶದಲ್—ಸಪ್ತವಿವಿಧಕ್ರಿಪ್ರತಯವಾದ ಒಳ್) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಅಲ್’
ಎಂದಾಗಿದೆ.) ತೀವಿದ = ತುಂಬಿದ [ತೀವು (ಧಾತು)—ಪೂರಣೇ] ಅಗಣ್ಯಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಂ
ಗಳಂ = ಅಸಂಖ್ಯಾತಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಜಲಗಳನ್ನು, ಚತುರ್ವೇದವಾರಗರಿಂದ = ಬುಕ್ಕಜು
ಸ್ವಾಮಾರ್ಥವರ್ಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಾದ ವಿಪ್ರರಿಂದ, ಅಭಿಷೇಕಂ
ಗೆಯ್ಸು = ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ (‘ಗೆಯ್ಸು’ ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಕರಣಶುದ್ಧಿಯ
ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ‘ಗೆಯಿಸಿ’ಯೆಂದಾಗಬೇಕು.) ||

ಮಂಗಳವಟಿಗಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮಂಗಳವಟಿಗಳ್ = ಮಂಗಳ
ವಾದ್ಯಗಳು, ಮಂಗಲದ ಪಟಿಗಳ್ — ಮಂಗಳವಟಿಗಳ್ ‘ಪಕಾರಕ್ಕೆ’ ವಕಾರಾದೇ
ಶವು. ಪಟಿ = ವಾಗ್ಯ, ಶುಭವಚನಂಗಳ್ = ವೇದೋಕ್ತಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನಗಳು, ಚಮರಿ
ರುಹಂಗಳ್ = ರಾಜತ್ವಚಿಹ್ನೆಗಳಾದ ಚಾಮರಗಳು, ಆ ಶ್ವೇತಚ್ಚತ್ರಂಗಳ್ = ಆ
ಬೆಳ್ಳೊಡೆಗಳು (ಶ್ವೇತಚ್ಚತ್ರ ಚಾಮರಗಳು ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳು) ಅಮರ್ದುಎಸೆಯೆ =
ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲು, (‘ಅಮರ್ದು’—ತಿಥಿದ್ವಿತ್ಯವು) ಕರ್ಣಂಗೆ =
ಕರ್ಣನಿಗೆ (ದುರೋಧನನು) ಅಂಗಮಹೀತಳವಿಭೂತಿಯಂ = ಅಂಗರಾಜ್ಯದ ಒಡೆತನ

ವ || ಅಂತಿತ್ತು ನಿತ್ಯದಾನಕ್ಕೆ ದೇವಸಬಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಪೊನ್ನು
ಮನಿತ್ತು ನೀನೆನಗೊಂದನೀಯಲ್ವೇಟ್ಟಿದೆಂದು —

ಪೊಡೆಮಡುವರ್ ಜೀಯೆಂಬರ್ |

ಕುಡು ದಯೆಗೆಯ್ಯೇಂ ಪ್ರಸಾದಮೆಂಬಿವು ಪೆಟಿರೊಳ್ ||

ನಡೆಗೆಮ್ಮ ನಿನ್ನಯೆಡೆಯೊಳ್ |

ನಡೆಯಲ್ವೇಡೆನೆಗೆ ಕೆಳೆಯನಯ್ ರಾಧೇಯಾ || ೧೨ ||

ವನ್ನು, ನೆಹಿಯಿತ್ತು = ಕೊಟ್ಟನು. ('ನೆಹಿಯಿತ್ತು' ಕನ್ನಡ ಕ್ರಿಯಾಸಮಾಸವು) —
ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಭಾವಿಸಿಕೊಟ್ಟನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು || ೧೧ ||

ಅಂತಿತ್ತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಇತ್ತು = ಹಾಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ನಿತ್ಯ
ದಾನಕ್ಕೆ = ಕರ್ಣನ ನಿತ್ಯದಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ, (ಕರ್ಣನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ
ಹೊನ್ನುಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಪುಸ್ತಕ ರಚನೆಯಿಂದ ಗದಾ
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ 'ಪ್ರತಿದಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯದ ಕೋಟಿ ಸುವರ್ಣದಾನಸಂತರ್ಪಿತ ಸಕಲ
ಭೂಸುರಲೋಕನು' (೨೧೦ ವಚನಂ) ಎಂದು ಕರ್ಣನನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸಿ ಹೇಳಿದು
ದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.) ದೇವಸಬಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಪೊನ್ನು ಮಂಇತ್ತು =
ದೇವಮಾನದ ಹದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಹೊನ್ನು ಕೊಟ್ಟು. ('ದೇವಸಬಳ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ
ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವಾವುದೆಂದು ತಿಳಿಯದು 'ಸಬಳ'ವೆಂಬುದು 'ಸಬಳಗದ್ಯಾಣ'
ವೆಂಬ ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯವೆಂದು ಕಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು 'ದೇವಸಬಳ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ
ನಾಣ್ಯವು ವಂಪನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದು) 'ನೀನು ಎನಗೆ ಒಂದನೀ
ಯಲ್ವೇಟ್ಟಿದೆ' ಎಂದು = 'ನೀನು ನನಗೆ ಒಂದನು ಕೊಡಬೇಕು' ಎಂದು ('ನೀನು
ನನ್ನದೊಂದಿಟ್ಟೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡಬೇಕು' ಎಂಬುದಾಗಿ ದ್ವ್ಯಾಂಶನನು ಕರ್ಣನೊ
ಡನೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡು, ಮುಂದಿನ ಮಾತನು ಹೇಳಿದನೆಂದು ಯೋಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.) ||

ಪೊಡೆಮಡುವರ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ರಾಧೇಯಾ = ಎಲೈ ಕರ್ಣನೇ
ಪೊಡೆಮಡುವರ್ = ನಮಸ್ಕರಿಸುವರು, ಜೀಯೆಂಬರ್ = 'ಜೀಯೆನ್ನುವರು 'ಕುಡು'
ದಯೆಗೆಯ್ = 'ಕೊಡು' ಅನುಗ್ರಹಿಸು' ಏಂಪ್ರಸಾದಂ = ಏನವ್ವಣಿ' ಎಂಬ ಇವು =
ಹೀಗೆಂಬ ಸ್ವಾಮಿ-ಭೃತ್ಯರೊಳಗಣ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಪೆಟಿರೊಳ್ ನಡೆಗೆ = ಇತರರೊ
ಡನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿ (ಎಲೈ ಕರ್ಣನೇ, ನಾನು ಈಗ ನಿನಗೆ ಅಂಗರಾಜ್ಯದ ಪಟ್ಟವನ್ನು
ಕಟ್ಟಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದುದರಿಂದ, ನಾನು ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ನೀನು ನನ್ನ ಆಶ್ರಿತನೂ
ಆದಂತಾಯ್ತಾದುದರಿಂದ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಯೆಂದು ಗೌರವಿಸಿ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು,

ವ || ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಕರ್ಣನಂ ಮುಂದಿಟ್ಟೊಡಗೊಂಡು ಪೋಗಿ
ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಂಗಂ ಗಾಂಧಾರಿಗಂ ಪೊಡೆಮಡಿಸಿದಂ. ||

‘ಜೀಹಸಾದ’ವೆಂದು ದೈನ್ಯವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದ್ದರೂ, ಅಂತಹ
ಸ್ವಾಮಿ ಭೃತ್ಯಭಾವವು ಇತರರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾತ್ರ, ಅಚರಿಸಲ್ಪಡಬೇಕೆ’ ಹೊರತು
ನಮ್ಮಿಬ್ಬರೊಳಗೆ ಸರ್ವಥಾ ನಡೆಯದಿರಲಿ ಎಂದು ದುರ್ರೋಧನನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು)
ಎಮ್ಮನಿನ್ನಯ ಎಡೆಯೊಳ್ ನಡೆಯಲ್ಕೇಡ = ನನ್ನ ನಿನ್ನೊಳಗೆ ನಡೆಯುವುದು ಬೇಡ.
(ಎಮ್ಮ’-ಅಧಿಶಾಸನಾದುದರಿಂದ, ಆತ್ಮಗೌರವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಏಕವಚನಕ್ಕೆ ಬಹುವಚನ
ಪ್ರಯೋಗವು ‘ನಿನ್ನಯ’- ನಿನ್ನ’ ಎಂಬ ಷಷ್ಠೀವಿಭಕ್ತಿಯ ‘ಸ್ವಾರ್ಥ’ದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು
‘ಅ’ಕಾರಾಗಮವು ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು ಅಥವಾ ಎಮ್ಮ
ನಿನ್ನ + ಎಡೆಯೊಳ್’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಲೋಪಸಂಧಿಯಾಗಿ ‘ಎಮ್ಮನಿನ್ನೇಡೆಯೊಳ್’
ಎಂದಾದರೆ ‘ಎಮ್ಮ’ ಮತ್ತು ‘ನಿನ್ನ’ ಎಂದು ಉಭಯೋಕ್ತಿ (ಯುಗಪದಂಕ್ತಿ)ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ
ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅಷ್ಟಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನಾಮಹಾನಿಯ ಸಂದೇಹ ನಿವೃತ್ತಿ
ಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಲೋಪಸಂಧಿಯಾಗದೆ, ಕನ್ನಡ ಯಕಾರಾಗಮ ಸಂಧಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು
ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಲೂಬಹುದು) ಎನಗೆ ಕೆಳೆಯನಯ = ನನಗೆ ನೀನು ಗೆಳೆಯ
ನಾಗಿರುವೆ. (‘ನಾನೂ ನೀನೂ ಗೆಳೆಯರೆಂದೇ ವರ್ತಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯರಿಂಬ
ಭಾವನೆಯಿಂದ ನಡೆಯಲಾಗದು’ ಎಂದು ದುರ್ರೋಧನನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು) || ೧೨ ||

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಕರ್ಣನಂ ಮುಂದಿಟ್ಟು
ಒಡಗೊಂಡು ಪೋಗಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಂಗಂ ಗಾಂಧಾರಿಗಂ = ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೂ ಗಾಂಧಾರಿಗೂ
ಪೊಡೆಮಡಿಸಿದಂ = ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸಿದನು ||

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ
ದ್ವಿತೀಯ ಗ್ರಂಥವು ಮುಗಿದುದು

ತೃತೀಯಾಗ್ರಾಸಂ

ವ || ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗುರು ಗುರುತನೂಜನ ಕೆಯ್ಯಂಪಿಡಿದು (ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ)
ಅರಮನೆಯಂ ಪೊಲಿಮಟ್ಟು ಕವಟವ್ರವಂಚದಿಂದಾತನುಮಂ ತನಗೆ
ಮಾಡಿ ಬೀಡಿಗೆವಂದು ಕುಂತಿಗೇಕಾಂತದೊಳಿಂತೆಂದಂ—

ಗುರುಕೃಪಶಲ್ಯಸಿಂಧುಸುತರವೊಡೆ ನಮ್ಮಯ ವಕ್ಷಮೊಂದಿದಂ |

ಗುರುಸುತನೀಗಲೆಮ್ಮೊಳಖಿಳಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದನವ್ವನುಂ ಗೆಲ- ||

ಲ್ಕರಿಯನುವೊಂದಿ ಬಾರದನುಮಂಕದ ಕರ್ಣನೆ ಬೀರನಾತನಿಂ- |

ದುರಿಮದತ್ತು ಚಾಗಮನನಿಂದೆನೆದತ್ತು ನಮಸ್ತಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ || ೧ ||

ಅವತರಣಿಕೆ || ಕರ್ಣರಸಾಯನದ ಈ ತೃತೀಯಾಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕೃಪಟಿ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಕರ್ಣದುರ್ಮೋಢನರೊಳಗೆ ಭೇದನನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಸುಗತಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಕೌರವರಿಗೂ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಯುದ್ಧವಾಗದೆ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾದಾಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರಕಡೆಯಿಂದ ದುರ್ಮೋಢನನ ಬಳಿಗೆ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಲ್ಲಿ, ದುರ್ಮೋಢನನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆ ದುದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕೌರವರ ಸಭಾಸ್ಥಾನದಿಂದಿದ್ದು ಬರುತ್ತಾ, ದುರ್ಮೋಢನನ ಪಕ್ಷದ ಮುಖಂಡರನ್ನು ಭೇದಿಸಬಯಸಿ, ಬೀಷ್ಮದ್ರೋಣಕೃಪಶಲ್ಯಾಶ್ವತ್ಥಾಮಾದಿಗಳನ್ನು ಒಲಿಸಿ ಕೊಂಡು, ಮುಂದೆ ಕರ್ಣನನ್ನು ಒಳಗುಮಾಡುವುದಕ್ಕೈದು, ಕರ್ಣನನ್ನು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಆತನೊಡನೆ ಮಾತಾಡಿ ಆತನ ಕುಲವನ್ನೆಚ್ಚರಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭೇದದ ಬೀಜವನು ಬಿತ್ತುತ್ತಾನೆ

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗುರು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗುರು = ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಗುರುವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ('ತ್ರಿಲೋಕ' — ಎಂಬುದರ ಭಾವವು 'ತ್ರಿ ಲೋಕ್ಯ') ಗುರುತನೂಜನ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ (ಗುರು — ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ತನೂಜನ ಮಗನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ) ಕೈಯಂ ಪಿಡಿದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಅರಮನೆಯಂ ಪೊಲಿ ಮಟ್ಟು = ಕೈಹಿಡಿದು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟು [ಪೊಲಿಮಟ್ಟು (ಧಾತು) ನಿರ್ಗಮನೇ — ಹೊರಬೀಳು, ಹೊರಡು. 'ಅರಮನೆಯಂ ಪೊಲಿಮಟ್ಟು' — ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಅರಮನೆಯಂ' ಎಂದು ದ್ವಿತೀಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿರಿ] ಕೃಪಟಿ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ = ಭೇದೋಪಾಯದಿಂದ, ಆತನುಮಂ = ಆತನನ್ನೂ, ತನಗೆ ಮಾಡಿ = ತನ್ನ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು, ಬೀಡಿಗೆ ವಂದು = ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಕುಂತಿಗೆ, ಏಕಾಂತದೊಳ್ = ರಹಸ್ಯವಾಗಿ, ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು

ಗುರುಕೃಪ — ಇಂತೆಂದು ಚಂಪಕಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಗುರುಕೃಪಶಲ್ಯಸಿಂಧು

ಎಂತೆನೆ ವಜ್ರ ವಜ್ರಕವಚಕ್ಕೆ ನಿಜೋಜ್ಜ್ವಲಕುಂಡಲಕ್ಕೆ ಕೆ-
ಯ್ಯಾಂತೋಡೆ ಪಾಂಡುಪುತ್ರನೆ ಕಾದೆರಿವೆಂದುಗಿವಂ ದಲಿಂದಿನಂ ||
ಮಂತಣದಿಂದೆ ಬಾರಿಸೆಯುಮೆಂದುದನೆನ್ನದೆ ವೀಣಾ ಕೊಟ್ಟನೋ |
ರಂತು ಜಸಕ್ಕೆ ನೋಂತು ಬಿಡೆ ನೇದೊಡಲೊಳ್ ತೊಡರ್ದಾ*
ತನುತ್ರಮಂ || ೨ ||

ಸುತರಪ್ಪೋಡೆ = ದ್ರೋಣ, ಕೃಪ, ಶಲ್ಯ, ಭೀಷ್ಮ - ಇವರಾದರೆ, (ಸಿಂಧುಸುತ-‘ಸಿಂಧು’ -
ದೇವನದಿಯಾದ ಗಂಗೆಯ ಸುತ-ಮಗನಾದ ಭೀಷ್ಮನು) ನಮ್ಮಯ ಪಕ್ಷಂ = ನಮ್ಮ
ಕಡೆಯವರೇ. (ನಮ್ಮಯ = ನಮ್ಮ ಪ್ಲೀವಿಭಕ್ತಿಯ ಅಕಾರದ ಮುಂದೆ ಪ್ಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ
ಔವಚಾರಿಕವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ‘ಅ’ಕಾರಾಗಮವು ಆತ್ಮಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮಗಳಿಗೆ
ಬಹುಳವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಉದಾ ಎನ್ನಯ, ನಿನ್ನಯ, ಎಮ್ಮಯ,
ನನ್ನಯ, ನಮ್ಮಯ, ನಿಮ್ಮಯ), ಗುರುಸುತಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು, ಈಗಲ್ = ಈಗ,
ಎಮ್ಮೊಳ್ ಒಂದಿದಂ = ನಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಿದನು [ನಮ್ಮ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರಿದನು ಎಂದು
ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಒಂದು (ಧಾತು)-ಸಮ್ಮಿಲನೇ-೨ ಟ್ಟುಸೇರು] ಅಖಿಲಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದ
ನುಂ = ಸಕಲಾಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತನೂ, ಗಲಲ್ಯ ಅರಿಯನುಂ - ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ
ಅಸಾಧ್ಯನೂ [ಅರಿಯಂ-ಅಸಾಧ್ಯನಾದ ಶತ್ರು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ‘ಅರಿಯಂಗುರ್ಕುಡಿ,
(ಅರಿಯಂಗೆ+ಉರ್ಕುಡಿ)-ದುರ್ಜಯನಾದ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಗರ್ವಭಂಜಕನು’ ಎಂಬ
ಪ್ರಯೋಗವು ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ], ಒಂದಿ ಬಾರದನುಂ = ನಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಿಬಾರದ
ವನೂ; ಅಂಕದ ಕರ್ಣನೆ = ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕರ್ಣನೊಬ್ಬನೆ ಸಮಸ್ತ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ =
ಸಮಸ್ತ ಭೂತಲದಲ್ಲಿ, ಬೀರಂ = ಶೂರತನವು, ಆತನಿಂದೆ ಉರಿವರಿದತ್ತು - ಅವನಿಂದ
ಲಾಗಿ ಉಜ್ಜ್ವಲವಾಗಿ ಹರಡಿತು, ಚಾಗಂ ಅವನಿಂದೆ ಎಸೆದತ್ತ = ತ್ಯಾಗವು ಆತನಿಂದ
ಲಾಗಿ ಶೋಭಿಸಿತು ಅದು ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ‘ಎಂತೆನೆ’ ಎಂದು ಮುಂದಣವೃತ್ತದಲ್ಲಿ
ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೧ ||

ಎಂತೆನೆ—ಇಂತೆಂದು ಉತ್ಪಲಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಎಂತೆನೆ = ಹೇಗೆಂದರೆ,
ವಜ್ರ = ಇಂದ್ರನು, ವಜ್ರಕವಚಕ್ಕೆ ನಿಜೋಜ್ಜ್ವಲಕುಂಡಲಕ್ಕೆ = ತನ್ನ ವಜ್ರಕವಚಕ್ಕೆ
ಮತ್ತು ತನ್ನ ಉಜ್ವಲವಾದ ಕುಂಡಲಕ್ಕೆ ಕೆಯ್ಯಾಂತೋಡೆ = ಕೆಯೊಡ್ಡಿದಲ್ಲಿ (ಯಾಚಿಸಿ
ದಾಗ); ಪಾಂಡುಪುತ್ರನೆ ಕಾದು ಎರಿವೆಂದು = ಪಾಂಡುಪುತ್ರನನ್ನು ಕಾಪಾಡುವು
ದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಡುವಲ್ಲಿ [ಎರಿ (ಧಾತು)-ಯಾಚ್ಛಾಯಂ ಎಲೈ (ಧಾತು)-ದ್ರವದ್ರವ್ಯ
ದಾನೇ ಸುರಿ] ಉಗಿವಂದಲ್ ಎಂದು = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಡುವನು
ಎಂದು, ಇನಂ = ಸೂರ್ಯನು, ಮಂತಣದಿಂದೆ = ರಹಸ್ಯವಾಗಿ [ಮಂತಣಂ (ಸಂ) ಮಂ

ಬರವಂ ಬೇಡಿದರ್ಗೇವ ದೇವನೆ ವಲಂ ನಾಣ್ಗೆಟ್ಟು ಬಂದೆನ್ನನಿಂ- ।
 ತೆರೆದಂ ಬರ್ದರೊಳಾನೆ ಬರ್ದನೆನುತುಂ ನೇರ್ವಲ್ಲಿ ಕೆನ್ನೆತ್ತರುಂ ॥
 ಬಿರಿಕಂಡಂಗಳೆ ಬೀಬಲುಣ್ಣೆಮನದೊಂದಣ್ಣಿಟ್ಟಳಂ ಪೊಣ್ಣೆವೀ- ।
 ರರಸಕ್ಕಾಗರಮಾಯ್ತು ನೋಡ ಕವಚಂಗೆೊಂಡಂದಮಾ ಕರ್ಣನಾ

॥ ೩ ॥

ತ್ರಣ—ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುವುದು, ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೇ] ಬಾರಿಸೆಯುಂ= ಅಡ್ಡಿ
 ಮಾಡಿದರೂ, ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರೂ, (ಬಾರಿಸು-ವಾರಿಸು ತಡೆಮಾಡು, ಆಕ್ಷೇಪಿಸು)
 ಎಂದುದಂ ಎನ್ನದೆ= ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಹೇಳದೆ, ಮಾರ್ನುಡಿಯದೆ, (ತಂದೆಯಾದ ಸೂರ್ಯನ
 ಮಾತಿಗೊಪ್ಪದೆ ಎಂದು ಭಾವವು) ಓರಂತು= ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಜಸಕ್ಕ ನೊಂತು=
 ಕೀರ್ತಿಗೆ ಏಯಸಿ [ಜಸ-ಯಶಸ್ಸು (ಸಂಸ್ಕೃತ), ನೋನ್ (ಧಾತು)-ವ್ರತಾಚರಣೇ
 ಭಾವನಾಮವು 'ನೋಂಪಿ'-ವ್ರತವು] ಒಡಲೊಳ್ ತೊಡರ್ದ= ಸ್ವಶರೀರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ
 ಕೊಂಡಿದ್ದ, [ತೊಡರ್ (ಧಾತು)-ಬಂಧನೇ, (ಬಿರುದಶೃಂಬಲಾಯಂಚ) 'ತೊಡರ್ದ'
 ಎಂಬಲ್ಲಿ ರೇಫೆವೆರಿಸಿದ ದಡ್ಡಕ್ಕರದ ಶಿಥಿಲತ್ವವು] ಆ ತನುತ್ರಮಂ= ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕವಚ
 ವನ್ನು (ತನು-ಶರೀರವನ್ನು, ತ್ರ-ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಕವಚವು), ಬಿಡೆನೇರ್ದು ಕೊಟ್ಟಂ=
 ಬೇರ್ಪಡುವಂತೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟನು [ನೇರ್ (ಧಾತು)-ಕೃಂತನೇ (ಕತ್ತರಿಸು) 'ಬಿಡೆನೇ
 ದು' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಬಿಡೆ' ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ ಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣವು. ಉದಾ
 'ಬಿಡೆನಟ್ಟುವು ಕಾವನಂಬುಗಳ್ ತಾವೈದುಂ' (ಆಂಡಯ್ಯನ ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವಂ) ಇಲ್ಲಿ
 'ಇವಂ ಮಂತಣದಿಂದೆ ಬಾರಿಸೆಯುಂ, ಎಂದುದನೆನ್ನದೆ, ಓರಂತೆ ಜಸಕ್ಕ ನೊಂತು,
 ಒಡಲೊಳ್ ತೊಡರ್ದಾತನುತ್ರಮಂ ಬಿಡೆನೇರ್ದು ಕೊಟ್ಟಂ ಎಂಬುದರಿಂದ, ಸಮಸ್ತ
 ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ಕರ್ಣನಿಂದ 'ಬೀರಂ ಉರಿವರಿದತ್ತು, ಚಾಗಂ . ಸೆದತ್ತು' ಎಂದು ಮೊದ
 ಲು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ॥ ೨ ॥

ಬರವಂ—ಇಂತೆಂದು ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತವೃತ್ತಂ ॥ ಈ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಣ
 ನಾಕವಚಂಗೆೊಂಡದಂ' ಹೇಗೆ 'ವೀರರಸಕ್ಕಾಗರ'ವಾಯ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಕವಿಯು ವರ್ಣಿ
 ಸುತ್ತಾನೆ ಬರವಂ-ವರವನ್ನು 'ಬರವಂ'-ಈ ಪದದ ಆದಿಯ ವಕಾರದಲ್ಲಿ 'ಬ' ಶ್ರುತಿ.
 ಬರ-ವರ (ಸಂಸ್ಕೃತ) ಬೇಡಿದರ್ಗೆ = ಬೇಡಿದವರಿಗೆ (ಬೇಡಿದ್ದರ್ಗೆ-ದ್ವಿತ್ವಶೈಥಿಲ್ಯವು)
 ಈವ-ಕೊಡುವ [ಈ (ಧಾತು)-ಪ್ರದಾನೇ] ದೇವನೇ, = ದೇವೇಂದ್ರನೇ ನಾಣ್ಗೆಟ್ಟು
 ಬಂದು, ಇಂತು ಎನ್ನಂ ಎರೆದಂವಲಂ= ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದ
 ನಲ್ಲವೆ? ಬರ್ದರೊಳ್ ಪ್ರೌಢರಲ್ಲಿ (ಧನ್ಯರಲ್ಲಿ) ಆನೆಬರ್ದಂ ಎನುತುಂ= ನಾನೇ
 ಧನ್ಯನು. ಎನ್ನುತ್ತ; ನೇರ್ವಲ್ಲಿ= (ಕವಚವನ್ನು) ಕತ್ತರಿಸುವಲ್ಲಿ; ಕೆನ್ನೆತ್ತರುಂ=

ವ || ಅಂತು ಸಹಜಕವಚರತ್ನಕುಂಡಲಂಗಳಂ ನೆತ್ತರ್ ಪನಪನಪರಿಯೆ
ತಿದಿಯುಗಿವಂತುಗಿದು ಕೊಟ್ಟುದರ್ಕ್ಕ ಮೆಚ್ಚಿ ದೇವೇಂದ್ರನಾತಂಗ
ಮೋಘಶಕ್ತಿಯನಿತ್ತನಾತನನಾನುಮೆನ್ನಬಲ್ಲ ಮಾಟಕ್ಕಿಯಿಂ ಭೇದಿಸಿ
ದವ್ವೆಂ ನೀಮುಂ ನಿಮ್ಮ ಚೊಚ್ಚಲಮಗನವ್ವ ಸೂರ್ಯಸೂನುವಂ ಸೂರ್ಯ
ದಿನದಂದು ಕಂಡು ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಂ ಮಾಡಿ ಬನ್ನಿಮೆಂದು ಕೊಂತಿಯಂ
ಬೀಟಿಯೊಂಡು ಪರಕೆಯಂ ಕೈಕೊಂಡು ರಥಾಂಗಧರಂ ರಥಮನೇಟಿ
ಕರ್ಣನ ಮನೆಯ ಮುಂದನೆ ಬಂದು ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟಿಮ್ಮ ಕಿಱಿದಂತರಂ
ಕಳಿಪಿ ಮಗುಟ್ಟಿ ಬಾ ಪೋವಮೆಂದು ತನ್ನೊಡನೆ ರಥಮನೇಟಿಸಿ
ಕೊಂಡು ಪೋಗಿ ಮುಂದೊಂದೆಯೊಳ್ಳಾ ನಿಂದು —

ಕೆಂಪುನೆತ್ತರೂ, (ಕೆಚ್ಚಪ್ಪನೆತ್ತರ್—ವಿಶೇಷಣ ಪೂರ್ವಪದ ಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮಾಸವು)
ಬಿರಿಕಂಡಂಗಳೆ = ಮಾಂಸಖಂಡಂಗಳೆ ('ಬಿರಿಕಂಡಂಗಳೆ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣಾರ್ಥ
ದಿಂದಲಾಗಿ, ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ನೆತ್ತರು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಮಾಂಸಖಂಡಂಗಳೆ
ಹೊರಚೆಲ್ಲಿದುವು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು), ಬೀಟಿಲ್‌ಉಣ್ಣೆ = ಚೆಲ್ಲುವಂತೆ ಹೊರಗೊಳಲು
ಬೀಟಿ (ಧಾತು)—ವತನೇ, ಉಣ್ಣು (ಧಾತು)—ಉದ್ಗತೌ ಮನದೊಂದು ಅಣ್ಣು =
ಮನಸ್ಸಿನದೊಂದು ಪೌರುಷವು [ಅಣ್ಣು (ಧಾತು)—ಪೌರುಷೇ] ಇಟ್ಟಳಂ ಪೊಣ್ಣೆ = ಅಧಿಕ
ವಾಗಿ ತೋರಿಬರಲು ['ಇಟ್ಟಳಂ'—ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅನ್ವಯವು ಇಲ್ಲಿ ಪೊಣ್ಣು ಎಂಬ
ಕ್ರಿಯೆಗೆ ವಿಶೇಷಣವು; ಪೊಣ್ಣು (ಧಾತು)—ಉದ್ಗಮೇ, ಏಳು, ಕಾಣು, ತನುತ್ರಮಂ
ನೇರ್ವಲ್ಲಿ ಕೆನ್ನೆತರುಂ ಬಿರಿಕಂಡಂಗಳೆ ಬೀಳಲುಣ್ಣೆ, ಮನದೊಂದು ಅಣ್ಣು ಮಾತ್ರ
ಇಟ್ಟಳಂ ಪೊಣ್ಣುದುದರಿಂದಲೇ ಕವಚಂಗೆಂಡ ಅಂದಂ = ಕರ್ಣನ ಆ ಕವಚವನ್ನು
ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೊಟ್ಟ ರೀತಿಯು, (ಕವಚಮಂಕೊಳ್—ಕವಚಂಗೆಂಳ್; ಕವಚಂ
ಗೆಂಡ ಅಂದಂ = ಕವಚಂಗೆಂಡಂದಂ) ಕರ್ಣನಾ—ಷಷ್ಠಿಗೆ ಧೀಘಾದೇಶವು) ವೀರರ
ಸಕ್ಕೆ ಅಗರಮಾಯ್ತು = ವೀರರಸಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಾಯಿತು. [ವೀರರಸ—ನವರಸಗಳ
ಲ್ಲೊಂದು. ಶೃಂಗಾರ, ಹಾಸ, ಕರುಣ, ವೀರ, ರೌದ್ರ, ಭಯಾನಕ, ಭೀಭತ್ಸ,
ಅದ್ಭುತ, ಶಾಂತ—ಇಂತೆಂದು ಒಂಭತ್ತು ರಸಗಳು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ
ವೀರರಸದ ಲಕ್ಷಣವು—'ವೀರರಸಂ ಬವರಿಸುಗುಮುದಾರೋತ್ಸಾಹಪ್ರವೃತ್ತಿಕಾರಣ
ಕಾರ್ಯಂ' (ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯಾಲೋಕನಂ ೮೧೬) || ೩ ||

ಅಂತುಸಹಜ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಸಹಜಕವಚ ರತ್ನಕುಂಡಲಂ
ಗಳಂ ನೆತ್ತರ್ ಪನಪನ ಪರಿಯೆ ತಿದಿಯುಗಿವಂತೆ ಉಗಿದು ಕೊಟ್ಟುದರ್ಕ್ಕ ಮೆಚ್ಚಿ
ದೇವೇಂದ್ರಂ ಆತಂಗೆ ಅಮೋಘಶಕ್ತಿಯಂ ಇತ್ಯಂ. (ಅಮೋಘ = ವರ್ಧನಲ್ಲದ;

ಭೇದಿಸಲೆಂದೆ ದಲ್ ನುಡಿದರೆನ್ನದಿರೊಯ್ಯನೆ ಕೇಳ ಕರ್ಣ ನಿ- ।
 ನ್ನಾದಿಯೊಳಬೈ ಕೊಂತಿ ನಿನಗಮ್ಮನಹರ್ಪತಿ ವಾಂಡುನಂದನರ್ ॥
 ಸೋದರರೆಯ್ಗೆ ಮಯ್ಯುನನೆನಾಂ ವೆಱತೇಂ ಪಡೆಮಾತೊ ನಿನ್ನದೀ ।
 ಮೇದಿನಿ ವಟ್ಟಮುಂ ನಿನತೆ ನೀನಿರೆ ಮತ್ತೆ ವೆಱರ್ ಸರೇಂದ್ರರೇ ॥ ೪ ॥

‘ಶಕ್ತಿ’-ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವು ಇದು ಪ್ರಥಮ ಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.) ‘ಇವಂ ಮಂತ್ರಿ
 ಣದಿಂದೆ ಬಾರಿಸೆಯುಂ’ ಎಂದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ದೇವೇಂದ್ರನು ಕವಚಕುಂಡಲ
 ಗಳನ್ನು ಬೇಡಿದಾಗ, ಕೊಡಬೇಡವೆಂದು ಸೂರ್ಯನು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು
 ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಕುಂತಿಯು ಕರ್ಣನೊಡನೆ ಹುರಿಗಣೆ
 ಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಲೂ, ಕೊಡಬೇಡವೆಂದು ಸೂರ್ಯನು ಕರ್ಣನನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಾನೆಂಬ
 ಸಂಗತಿ ಚತುರ್ಥಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ‘ಇನಂ
 ಮಂತ್ರಣದಿಂದ ಬಾರಿಸೆಯುಂ’ ಕರ್ಣನು ‘ಎಂದುದನೆನ್ನದೆ’ ಬೇಡಿದುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟೀ
 ಬಿಡುವುದರಿಂದ ‘ಚಾಗಮವನಿಂದೆಸೆದತ್ತು ಎಂದರಿಯಬೇಕು’ ಆತನಂ ಅನುಂ ಎನ್ನ
 ಬಲ್ಲನಾಟಕ್ಕಿಯಿಂಭೇದಿಸಿದವ್ವೆಂ = ಆತನನ್ನು ನಾನೂ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ
 ಭೇದಿಸುತ್ತೇನೆ (ಬಲ್ಲನಾಟಕ್ಕಿಯಿಂ ತಿಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದ; ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ರೀತಿಯಿಂದ)
 ನೀಮುಂ = ನೀವೂ, ನಿಮ್ಮ ಚೊಚ್ಚಿಲಮಗನಪ್ಪ = ನಿಮ್ಮ ಚೊಚ್ಚಿಲ ಮಗನಾಗಿರುವ
 ಸೂರ್ಯಸೂನುವಂ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು; ಸೂರ್ಯನಿಂದೆಂದು ಕಂಡು = ಅದಿತ್ಯ
 ವಾರದಂದು ಕಂಡು, ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಂ ಮಾಡಿ ಬನ್ನಿಂ ಎಂದು = ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಮಾಡಿ
 ಬನ್ನಿರಿ ಎಂಬುದಾಗಿ (ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದುದರಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಸೂರ್ಯನ
 ವಾರವನ್ನೇ ಅನುಕೂಲ ದಿನವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಹೇಳಿದನೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು)
 ಕೊಂತಿಯಂ ಬೀಟಕ್ಕೊಂಡು = ಕುಂತಿಯಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡು [ಬೀಟಕ್ಕೊಳ್
 (ಧಾತು)-(ಬೀಡುಕೊಳ್) ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಪರಕೆಯಂ ಕೈಕೊಂಡು = ಅಶೀ
 ವಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದು (ಕುಂತಿಯು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅತ್ತೆಯಾದುದರಿಂದ ‘ಪರಕೆಯಂ
 ಕೈಕೊಂಡು’ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದು), ರಥಾಂಗಧರಂ = ಚಕ್ರಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು
 (ರಥಾಂಗ = ಚಕ್ರ) ರಥಮಂ ಏಱಿ = ರಥವನ್ನು ಏರಿ (ರಥಾಂಗಧರನು ರಥವನ್ನೇರು
 ವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವುಂಟು) ಕರ್ಣನ ಮನೆಯ ಮುಂದನೆ ಬಂದು = ಕರ್ಣನ ಮನೆಯ
 ಮುಂದೆಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು, ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು = ಕರ್ಣನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿ, ತಾನಾ
 ಗಿಯೇ ಕರ್ಣನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದುದರಿಂದ, ‘ಮೇಲೆಬಿಟ್ಟು’ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿದೆ),
 ‘ಎಮ್ಮ ಕಿಱಿದಂತರಂಕಳಿಸಿ ಮಗುಟ್ಟಿ ಬಾ ಪೋಪಂ’ ಎಂದು = ನಮ್ಮನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ
 ದೂರ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಹಿಂತಿರುಗುವೆ, ಬಾ ಹೋಗುವ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನೊಡನೆ
 ರಥಮಂ ಏಱಿಸಿಕೊಂಡು ಪೋಗಿ, ಮುಂದೆ ಒಂದೆಡೆಯೊಳ್ ನಿಂದು ॥

ಭೇದಿಸಲೆಂದೆ— ಇಂತೆಂದು ಉತ್ಪಲಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಕರ್ಣ = ಎಲೈ
 ಕರ್ಣನೇ, ಭೇದಿಸಲೆಂದೆದಲ = ನಿಜವಾಗಿಯೂ, ಭೇದವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೇ;
 ನುಡಿದರ್ ಎನ್ನದಿಡ್ = ಮಾತಾಡಿದರು ಎಂದು ಹೇಳಬೇಡ, ಒಯ್ಯನೆ ಕೇಳ =

ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕೇಳು. ('ಒಯ್ಯನೆ'-ಅವ್ಯಯವು, 'ಕೇಳ'-ಕೇಳಾ ಧಾತುಗೆ ವಿದ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷದ ಏಕವಚನಕ್ಕೆ 'ಅತ್ವವು), ನಿನ್ನ ಆದಿಯೊಳ್ ಅಬ್ಬಿ ಕೊಂತಿ=ನಿನ್ನ ಜನನದಿಂದ ನಿನಗೆ ತಾಯಿ ಕುಂತಿಯಾಗಿರುವಳು ('ಆದಿಯೊಳ್ ನಿನ್ನ ಅಬ್ಬಿಕೊಂತಿ'-ಜನನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ತಾಯಿಯು ಕುಂತಿಯು, ಸಾಕಣೆಯ ತಾಯಿಯಾದ ರಾಧೆಯನ್ನೇ ನಿಜವಾಗಿ ತಾಯಿಯೆಂದು, ನೀನು ಈ ವರೆಗೆ ನಂಬಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಿ; ಆದರೆ ನಿಜಸ್ಥಿತಿ ಹಗಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ, 'ನಿನ್ನ ಆದಿಯೊಳ್ ಅಬ್ಬಿಕೊಂತಿ' ಎಂದುದಾಗಿದೆ), ನಿನಗೆ ಅಮ್ಮಂ ಅಹರ್ಪತಿ=ನಿನಗೆ ತಂದೆಯು ಸೂರ್ಯನು. ['ಅಮ್ಮಂ'-ತಂದೆ' ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ತಂದೆಯನ್ನು ಅಮ್ಮನೆಂದು ಕರೆಯುವ ರೂಢಿಯುಂಟು 'ಅಹರ್ಪತಿ'=ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣನುಮಾನಸಾರವಾಗಿ 'ಅಹಪತಿ' ಅಥವಾ 'ಅಹಸ್ಪತಿ' ಯೆಂದೋ ಆಗುವುದು ಅಹಸ್-ದಿನ (ಹಗಲು)ಕ್ಕೆ ಪತಿ-ಒಡೆಯನು ದಿನಾಧಿ ಪನು ಸೂರ್ಯನು], ಪಾಂಡುನಂದನರ್ ಸೋದರರ್=ಪಾಂಡುಪುತ್ರರು (ನಿನ್ನ) ಸೋದರರು, ಎಯ್ಲಿ ಆಂ ಮೆಯ್ದುನನೆನ್=ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಭಾವ ಮೈದುನನಾಗಿರುವೆನು. [ನೀನು ನನ್ನ ಸೋದರತ್ತೆಯಾದ ಕುಂತಿಯ ಮಗನಾದುದರಿಂದ, ಹೇಗೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಮೈದುನನೇ ಆಗಿರುವೆನಷ್ಟೆ ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಾನು ಮಾತಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಯೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು ಮೆಯ್ದುನನೆನ್-(ಮೆಯ್ದುನಂ+ಎನ್) 'ಮೆಯ್ದುನಂ' ಎಂಬ ನಾಮಪದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮಪುರ ಷದ ಏಕವಚನದ ಅಖ್ಯಾತ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಸೇರಿ, 'ಮೆಯ್ದುನನೆಂ'(ಎಂದರೆ ಮೆಯ್ದುನನಾಗಿದ್ದೇನೆ)ಎಂಬ ರೂಪವಾಯ್ತು. 'ವಿನಿತ ಗುಣವಚನದೊಳ್ ಸರ್ವನಾಮದೊಳ್ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್ ಪ್ರವರ್ತಿಪುವಾಖ್ಯಾ || ತನಿಯುಕ್ತ ವಿಭಕ್ತಿಗಳವು ಘನತರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗುಣೋಕ್ತಿಯೊಳಮಮರ್ದಿರ್ಕುಂ' || ಎಂಬ, ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ || ೨೧೯ || ನೆ ಸೂತ್ರದ 'ಸಮುಚ್ಚಯದಿಂದ ಗುಣವಚನವಲ್ಲದಲ್ಲಿಯುಮುಂಟು'-ಎಂಬ ವೃತ್ತಿ-ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಗನುಗುಣವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು] ಪೆಟಿತೇಂ ಪಡೆಮಾತೋ= (ಪಡೆಮಾತು ಪೆಟಿತೇನೋ?) ಬೇರೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತೇಕೆ? ಈ ಮೇದಿನಿ ನಿನ್ನದು=ಈ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನದು (ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಮೊದಲನೆಯ ಹಕ್ಕುದಾರನು ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಕೌರವರಿಗೂ ನೀನು ಹಿರಿಯನಾದುದರಿಂದ) ಪಟ್ಟಿಮುಂ ನಿನತೆ=ಪಟ್ಟಿವೂ ನಿನ್ನದೇ [ನಿನತೆ-ನಿನತು'=ನಿನ್ನದು) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವಧಾರಣಾರ್ಥದ ಎಕಾರಾಗಮವು. 'ನಿನ್ನದು' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ "ನಿನತು" ಎಂಬಾದೇಶವು. 'ನಿನತೆನತುತನತೆನಿಟ್ಟವು | ಜನಿಯಿಸುಗುಂ ನಿನ್ನದೆನ್ನದುಂ ತನ್ನದೆ ನಿ || ಪ್ಪಿನಿತಪ್ಪಿಂಗಳಂ" ಶ. ಮ. ದ ಸೂ. || ೧೪೭ ||] ನೀನಿರೆ ಮತ್ತೆ ಪೆಟಿರ್ ನರೇಂದ್ರರೇ=ನೀನಿರುವಾಗ ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಯವರು ರಾಜರಾಗಲರ್ಹರೇ? (ಈ ಸಕಲ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಪಟ್ಟಕ್ಕೂ ನಿಜವಾಗಿ ನೀನೇ ಹಕ್ಕುದಾರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಉಳಿದವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿ ನೀನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಆಶಯವು) ||೪||

ಗಂಗೆಗೆ ಕೆಯ್ಯೆಡೆಯೆಂದು- 1

ತ್ತಂಗಸ್ತನಿ ಕೊಟ್ಟು ಪೋಗೆ ಸೂತಂ ಕಂಡಾ- 11

ತ್ತಾಂಗನೆಗೆ ರಾಧೆಗಿತ್ತು ಮ- 1

ನಂಗೊಳೆ ರಾಧೇಯನನಿಸಿ ಸೂತಜನಾದ್ಯೆ 11 ೫ 11

ನಿನ್ನುತ್ಪತ್ತಿಯ ನಿಂತೆ- 1

ದೆನ್ನರುಮಣಮಱಿಯರಱಿವನಾಂ ಸಹದೇವಂ 11

ವನ್ನಗಕೇತು ದಿನೇಶಂ 1

ನಿನ್ನಂಬಿಕೆ ಕುಂತಿಯಿಂತಿವರಾ ನಱಿ ಬಲ್ಲರಾ 11 ೬ 11

ಗಂಗೆಗೆ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ 11 ಗಂಗೆಗೆ ಕೆಯ್ಯೆಡೆಯೆಂದು = ಗಂಗಾದೇವಿಗೆ ಸಾಕುವುದಕ್ಕೆಂದು (ಕೆಯ್ಯೆಡೆ = ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತು, ವಿನಾಸವು), ಉತ್ತಂಗಸ್ತನಿ = ಉನ್ನತಸ್ತನಗಳುಳ್ಳಾಕೆ, ಕುಂತಿ, ಕೊಟ್ಟು ಪೋಗೆ = ನಿನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಹೋಗಲು, ಸೂತಂ ಕಂಡು, ಆತ್ತಾಂಗನೆಗೆ ರಾಧೆಗೆ = ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ರಾಧೆಗೆ, ಇತ್ತು = ಕೊಟ್ಟು [ಈ (ಧಾತು)-ಪ್ರದಾನೇ ಕೊಡು] ಮನಂಗೊಳೆ = ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ರಾಧೇಯನನಿಸಿಸೂತಜನಾದ್ಯೆ = ರಾಧೇಯನೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡು, ಸೂತಪುತ್ರನಾದೆಯೆಯ್ಯಾ' 11 ೫ 11

ನಿನ್ನುತ್ಪತ್ತಿ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ 11 ನಿನ್ನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಂ = ನಿನ್ನ ಜನನವನ್ನು, ಇಂತೆಂದು = ಹೀಗೆ ಎಂದು (ಈ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೆಂದು) ಎನ್ನರುಂ = ಎಂತಹರೂ ('ಎನ್ನರುಂ'-ಎಂತಹರುಂ-ಎಂತವರುಂ "ಅಂತಹನಂತಹನುಂತಹ ನಂತಹನೆಂದಿತ್ತು ವದ್ವಿರುಕ್ತಿಗೆಪತ್ತಂ 11 ಭ್ರಾಂತೇಂಗಡಾರ್ಥದೊಳ ಮೇಣಂತವಱಿಡೆಗನ್ನನಿನ್ನನುನ್ನಮು ಮೆನ್ನಂ"—ಶ ಮ ದ ಸೂ 11 ೧೬೦) ಅಣಂ ಅಱಿಯರ್ = ಏನೂ ತಿಳಿಯರು ('ಅಣಂ'-ಅವ್ಯಯವು-"ಮತ್ತೇನುಮೆನಿಪ್ಪರ್ಥಮನಿರ ದಾನಿಪರಣ ಮಾಣಸೆಂದು ನುಡಿವವ್ಯಯದೊಳ" ಶ ಮ ದ ಸೂ 11 ೩೦೩ 11) ಅಂ ಅಱಿವೆಂ = ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆನು ಸಹದೇವಂ = ಸಹದೇವನು, ಪನ್ನಗಕೇತು = ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನು (ವನ್ನಗ-ಸರ್ಪವು ಕೇತು-ಧ್ವಜ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪದ ಚಿಹ್ನವುಳ್ಳವನು ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನು) ದಿನೇಶಂ = ಸೂರ್ಯನು, (ದಿನ + ಈಶಂ = ದಿನೇಶಂ ಗುಣಸಂಧಿ) ನಿನ್ನ ಅಂಬಿಕೆ ಕುಂತಿ = ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಕುಂತಿ, ಇಂತು = ಹೀಗೆ, ಇವರನೆಱಿ ಬಲ್ಲರಾ = ಇವರು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವರು ['ನೆಱಿ'-ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯವು ನೆಱಿ (ಧಾತು)-ಸಮಗ್ರತ್ವೇ, ನಾಡೆಯೆಡೆಯಾವಗಂ ನೆಱಿ; ನೀಡುಂಕರಮಾದಮೆಯ್ವೆ ನೂಳದು ಪಿರಿದುಂ 11

ವ || ದುರ್ಮೋಧನಂ ನಿನ್ನನೇತಱೋಳ್ ನಂಬಿದನೆಂದೊಡೆ ನೀನುಂ ತಾನು
ಮೊರ್ಮೆ ಗಂಗಾನದೀತೀರದೊಳ್ ಬೇಟೆಯಾಡುವಲ್ಲಿ ತತ್ಸಮೀಪದ
ತಾವಸಾಶ್ರಮದೊಳ್ ಸತ್ಯಂತಪರೆಂಬ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿಗಳಂ ಕಂಡು
ಪೊಡೆವಟ್ಟಿರ್ವರುಮಂ ಪರಸಿ ನಿನಗೆ ಮುನ್ನಮೇಱಲ್ ತರಿಸಿದೊಡೆ
ಸುಯೋಧನನೇವಯಿಸಿ ನಿನ್ನಂ ಪೋಗಲ್ವೇಟ್ಟು —

ಆನಿರೆ ನೀವಿದೇಕೆ ದಯೆಗೆಯ್ದಿರೊ ಮಿಂಗಳುಗಂಗೆ ವೇಟಿಮೆಂ—|

ದಾನರನಾಧನಂ ತಿಳಿವೆ ತನ್ಮುನಿ ಭೂಭುಜನೆಯ್ಗೆ ನಂಬಿ ಕಾ— ||

ನೀನ ಸಮಂತು ವಾಟಿಸುವೆನೊಯ್ಯನೆ ಮುಳ್ಳೊಳೆ ಮುಳ್ಳನೆಂದು ತಾ—|

ನೀನಯದಿಂದೆ ವರ್ಚಿ ಪೊರೆದಟ್ಟಿಱೋಳಂದೊಡನುಂಡನಲ್ಲನೇ || ೭ ||

ನೀಡುಮಿಗೆಕೆನ್ನಮೆಲ್ಲಂ | ರೂಢಿಯನುಳ್ಳುದುಮಿವನ್ಯಯದೊಳಧಿಕಾರ್ಥಂ” ಶ. ಮ.
ದ. ಸೂ || ೩೦೪ ||] (ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದುರ್ಮೋಧನನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು
ವಲಾಪಿಸುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ “ಆನವಿವೆಂ ಪೃಥೆಯವಿವಳ್ ದಾನವರಿಪುವವಿವರ್ಕನ
ವಿವಂ ದಿವ್ಯ || ಜ್ಞಾನಿ ಸಹದೇವನವಿವಂ | ನೀನಾರ್ಗಂದಾರುಮವಿವಿಯರಂಗಾಧಿಪತೀ”
(೫೦೪) ಎಂದಿರುವುದನ್ನು ಹೋಲಿಸಬಹುದು.) || ೬ ||

ದುರ್ಮೋಧನಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ದುರ್ಮೋಧನಂ, ನಿನ್ನಂ ಏತಱೋಳ್
ನಂಬಿದನೆಂದೊಡೆ = ನಿನ್ನನ್ನು ಆವುದರಿಂದ ನಂಬಿದನೆಂದರೆ (ದುರ್ಮೋಧನನಿಗೆ ಕರ್ಣೋತ್ಪ
ತ್ತಿಯ ವಾಸ್ತವಾಂಶವು ತಿಳಿದುಬಂದುದು ಹೇಗೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ
ವಿಷಯದ ಪ್ರಸ್ತಾವವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ
ಯಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಪಂವಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ) ನೀನುಂ ತಾನುಂ = ನೀನೂ
ದುರ್ಮೋಧನನೂ, ಒರ್ಮೆ ಗಂಗಾನದೀತೀರದೊಳ್ ಬೇಟೆಯಾಡುವಲ್ಲಿ = ಒಮ್ಮೆ
ಗಂಗಾನದಿಯ ತೀರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ತತ್ಸಮೀಪದ ತಾವಸಾಶ್ರಮ
ದೊಳ್ = ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದ ತಪಸ್ವಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಸತ್ಯಂತಪರೆಂಬ ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನಿ
ಗಳಂ ಕಂಡು; ಪೊಡೆವಟ್ಟಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸಿದ, ಇವರುಮಂ = ಇಬ್ಬರನ್ನೂ (ಎರಡು +
ವರ್ - ಇರ್ + ವರ್ - ಇರ್ವರ್ ‘ಎರಡು’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಇರ್’ ಆದೇಶವು. ದ್ವಿಗು
ಸಮಾಸವು) ಪರಸಿ = ಅತೀರ್ವದಿಸಿ, (ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ‘ಹರಸಿ’) ನಿನಗೆ ಮುನ್ನಂ
ಏಱಲ್ ತರಿಸಿದೊಡೆ = ನಿನಗೆ ಮುಂದಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಆಸನವನ್ನು ತರಿಸಿದಾಗ,
ಸುಯೋಧನಂ ಏವಯಿಸಿ = ದುರ್ಮೋಧನನು ಮನಸ್ತಾಪಗೊಂಡು, ನಿನ್ನಂ ಪೋಗಲ್ವೇ
ಟ್ಟು = ನಿನ್ನನ್ನು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ ||

ಆನಿರೆ — ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತರಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಆನಿರೆ = ನಾನಿರುತ್ತಿರಲು
(ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನನೂ ರಾಜಾಧಿರಾಜನೂ ಆದ ನಾನು ಪ್ರಥಮಗೌರವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹ

ನಾಗಿರುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಭಾವವು) ನೀಂ = ನೀವು, ಇದೇಕೆ = ಇದೇತಕ್ಕಾಗಿ; ಮಿಂಗುಲಿ
ಗಂಗೆ = ಬೆಸ್ತರವನಾದ ಈ ಕರ್ಣನಿಗೆ. (ಕರ್ಣನು ಸೂತಜನಾದುದರಿಂದ, ಬೆಸ್ತರವ
ನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಈತನು ಮಿಂಗುಲಿಗನು. ಇಂತಹ ಹೀನಕುಲ
ದವನಿಗೆ ನನಗಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಸತ್ಕಾರವೇ? ಎಂಬುದಿಗ ದುರ್ರೋಧನನ ಏನದ
ಪ್ರಶ್ನೆ 'ಮಿಂಗುಲಿಗಂ'—ಮಿನ್ಗಳಂ ಕೊಲ್ಲುವಾತಂ 'ಮಿಂಗುಲಿ' ಅಥವಾ 'ಮಿಂಗು
ಲಿಗಂ'—ತದ್ಧಿತವು. ಇದನ್ನು ಈತನು ಕೊಲ್ಲುವನೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಕುಲಿ' ಎಂಬ ತದ್ಧಿತ
ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬಂದು 'ಮಿಂಗುಲಿ' ಎಂದಾದ ಬಳಿಕ, 'ಮಾಜಿಗಾಡುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಗ'
ಎಂಬ ತದ್ಧಿತ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಸೇರಿ 'ಮಿಂಗುಲಿಗಂ' ಎಂಬರೂಪವಾಯ್ತು. "ಕೊಲ್ವಿ
ಡೆಯೊಳ್ ಕುಲಿಯೆಂಬುದಕ್ಕು ಮಂತ್ಯಾದೇಶಂ"—ಶ ಮ. ದ. ಸೂ. || ೧೪೬ ||
ಮಿಾನುಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಮಾರುವವನು ಬೆಸ್ತರವನು, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕನ್ನಡ ಮಹಾ
ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಪರ್ವದ ೩೯ನೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ) ಶಲ್ಯನು 'ಎಲವೊ ನಿನ್ನನು ಜಗವಹಿಯೆ
ಕ. ಬ್ರಿಲನ ಮಗನನು ಮರಿಸಿ ಕುರುಪತಿ. ಕುಲಜನನು ಮಾಡಿದನಲಾಒಡನುಂಡು ಪತಿ
ಕರಿಸಿ' ಎಂದು 'ಕರ್ಣನು ಕಬ್ಬಿಲನ ಮಗನೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. 'ಕಬ್ಬಿಲ' ಎಂಬ
ಪದಕ್ಕೆ ಬೇಡ, ಬಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಕಿಟ್ಟಿಲ್ಲರ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಕೊಟ್ಟಿದೆ.) "ಇದೇಕೆ
ದಯೆಗೆಯ್ದಿರೊ ಪೇಟಿಂ" = "ಇದೇತಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರೋ ಹೇಳಿರಿ", ಎಂದ -
ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ, ಆ ನರನಾಥನಂ = ಆ ದುರ್ರೋಧನನೃಪತಿಯನ್ನು ತನ್ನನಿ =
(ತತ್ + ಮುನಿ) ಆ ಮುನಿಯು, ತಿಳಿಪೆ = ತಿಳಿಸಲು (ನಿನ್ನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ
ದಾಗ) ಕಾನೀನ = ಎಲೈ ಕರ್ಣನೇ (ಕನ್ಯೆಯ ಪುತ್ರನು 'ಕಾನೀನ'ನು), ಭೂಭುಜಂ
ಎಯ್ತೆನಂಬಿ = ಅರಸನಾದ ದುರ್ರೋಧನನು ನಂಬಿ, ಸಮಂತು = ಹಾಗೆಯೇ (ಸಮಂತು ×
ಪರಂತು?) ಒಯ್ಯನೆ ಮುಳ್ಳೊಳೆ ಮುಳ್ಳಂ ಪಾಟಿಸುವೆನೆಂದು = ಮೆಲ್ಲನೆ ಮುಳ್ಳಿನಿಂದಲೇ
ಮುಳ್ಳನ್ನು ಕೀಳಿಸುವೆನೆಂಬುದಾಗಿ [ಮುಳ್ಳಿನಿಂದಲೇ ಮುಳ್ಳನ್ನು ಕೀಳಬೇಕು] ಎಂಬುದು
ನಾಣ್ಣುಡಿ. ಪಾಟಿಸು (ಧಾತು)—ಕೀಳು. ತಾನೀ ನಯದಿಂದೆ = ತಾನು ಈ
ನೀತಿಯಿಂದ. ಪರ್ಚಿ = ಹೆಮ್ಮೆಗೊಂಡು, ಪೊರೆದು = ಆಶ್ರಯವಿತ್ತು ಸಲಹೆ; ಅಬ್ಬಿ
ಱ್ತೊಳ್ = ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಅಂದು ಒಡನುಂಡನಲ್ಲನೇ = ಅಂದು ಸಹಭೋಜನವನ್ನು
ಮಾಡಿದನಲ್ಲವೇ? (ಸಹಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸಖ್ಯದ, ಮತ್ತು ಸತ್ಯಲೀನತೆಯ
ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ದುರ್ರೋಧನನೂ ತಾನೂ ತನ್ನ ಜನ್ಮ
ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನರಿಯದಿದ್ದರಿಂದ, ಉಭಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಿತ್ರತ್ವವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ
ವಾಗಿಯೆ ನಿಷ್ಕಪಟಭಾವದಿಂದಿದ್ದಿತೆಂದು ಕರ್ಣನು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ದುರ್ರೋಧನನು
ಮಾತ್ರ ಕರ್ಣನ ನಿಜವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದು, ಅರ್ಜುನನೆಂಬ ಮುಳ್ಳನ್ನು ಕರ್ಣ

ಎನೆಯೆನೆ ಬಾಷ್ಪವಾರಿ ಪುಳಕಂ ಬೆರಸೊರ್ಮೆಯೆ ಪೊಣ್ಣೆ ಮುನ್ನೆ ನೀ-
ಮೆನಗಿದನೇಕೆ ವೇಟ್ಟಿ ರೊ ನೆಗಟ್ಟಿ ಪೊಗಟ್ಟಿಯನಾಂಪಿನಂ ಸುಯೋ-||
ಧನನೆನಗೊಳ್ಳಿಕೆಯ್ ಕೃತಮಂ ವೆಟಿಗಿಕ್ಕಿ ನೆಗಟ್ಟಿ ಮಾಸೆ ನ- |
ಣ್ವಿನ ನೆವದಿಂದೆ ವಾಂಡವರನಾನೊಳವೊಕ್ಕೊಡೆ ನೀಮೆ ವೇಸಿರೇ || ೮ ||

ನೆಂಬ ಮುಳ್ಳಿನಿಂದಲೇ ಕೀಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅದನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿದ್ದು, ಈಗ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸ್ವಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿದುಬಂದುದರಿಂದ ಉದ್ದೇಶಗೊಂಡು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಕುಲವನ್ನೆಚ್ಚರಿಸಿ ತಿಳಿಸಿ, ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಮಮತೆಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ನಲ್ಲಾ ಎಂದು ಕರ್ಣನು ಮನದಲ್ಲಿ ಮರುಗಿದನು, ಅದರೂ, ಆತನು 'ಕಡುನನ್ನಿಕಾರ' ನಾದುದರಿಂದ, ಕುಲಹೀನನನ್ನು ಕುಲೀನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅಂಗಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಜೀವದ ಗೆಳೆಯನನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ ಒಡನಾಡಿದ ದುರ್ರೋಧನನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರ ತನ್ನ 'ನನ್ನಿಗೆ' ಕುಂದುಬರುವುದು. ಹೀಗೆ ಕರ್ಣನ ಒಲವು ಇಬ್ಬಗೆಯಾದುದರಿಂದ ಆತನು ಸಂಕಟಕ್ಕೊಳಗಾದನು. ಸ್ವಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕರ್ಣನು ಕಳವಳಿಸಿದ ಪರಿಯನ್ನು ಕವಿಯು ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಲೋಕೋಕ್ತ್ಯಲಂಕಾರವು || ೭ ||

ಎನೆಯೆನೆ— ಇಂತೆಂದು ಚಂಪಕಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಎನೆಯೆನೆ = (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೀಗೆ) ಹೇಳುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ, (ಕರ್ಣನಿಗೆ) ಬಾಷ್ಪವಾರಿ = ಕಣ್ಣೀರು, ಪುಳಕಂ ಬೆರಸು = ರೋಮಾಂಚದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಒರ್ಮೆಯೆ ಪೊಣ್ಣೆ = ಒಮ್ಮೆಗೇ ಸುರಿಯಲು. [ಪೊಣ್ಣು (ಧಾತು)—ಉದ್ಗಮೇ, ಹೊರಸೂಸು] ನೀಂ ಇದಂ ಎನಗೆ ಮುನ್ನೆ ಏಕೆ ವೇಟ್ಟಿ ರೊ? = ನೀವು ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಏಕೆ ಹೇಳಿದಿರೋ? ನೆಗಟ್ಟಿ ಪೊಗಟ್ಟಿಯಂ ಅಂಪಿನಂ = ನಡತೆಯು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ. [ಚರಿತ್ರೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನು ತಾಳುವ ವರೆಗೆ. ಅಂಪಿನಂ—ಅನ್‌ವಿನಂ—ಅನುವಂತೆ. ಅನ್ (ಧಾತು)—ಧಾರಣೆ, ಧರಿಸು, ತಾಳು] ಸುಯೋಧನಂ = ದುರ್ರೋಧನನು, ಒಳ್ಳಿಕೆಯ್ = ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿ ಮಾಡಿದ, [ಒಳ್ಳಿಕೆಯ್ (ಧಾತು)—ಒಳ್ಳಿತಂಕೆಯ್, ಒಳ್ಳಿ ಯದು ಮಾಡು] ಕೃತಮಂ = ಉಪಕಾರವನ್ನು, ವೆಟಿಗಿಕ್ಕಿ = ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ, ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ನೆಗಟ್ಟಿ ಮಾಸೆ = ಕೀರ್ತಿಯು ಮಾಸಲು, ನಣ್ವಿನ ನೆವದಿಂದೆ = ಬಾಂಧವ್ಯದ ವ್ಯಾಜ ದಿಂದ, ಅನ್ ಪಾಂಡವರಂ ಒಳವೊಕ್ಕೊಡೆ = ನಾನು ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ಸೇರಿದ್ದಾದರೆ (ಒಳವುಗು—ಒಳಗೆ ಪುಗು—ಒಳಹೊಗು.) ನೀಮೆ ವೇಸಿರೇ = ನೀವೇ ಹೇಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? [ವೇಸು (ಧಾತು)—ಹೇಸು, ಅಸಹ್ಯಪಡು] || ೮ ||

ನೆತ್ತಮನಾಡಿ ಭಾನುಮತಿ ಸೋಲೊಡೆ ಸೋಲಮನೀವುದೆಂದು ಕಾ-
ಡುತ್ತಿರೆ ಲಂಬಣಂ ಪಟ್ಟಿಯೆ ಮುತ್ತಿನ ಕೇಡನೆ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬ-||
ಳ್ಳುತ್ತಿರೆಯೇವಮಿಲ್ಲದವನಾವುದೊ ತಪ್ಪದೆ ಪೇಟಿಮೆಂಬ ಭೂ- |
ಪೋತ್ತಮನಂ ಬಿಸುಟ್ಟಿರದೆ ನಿಮ್ಮೊಳೆ ಪೊಕ್ಕೊಡೆ ಬೇಡನಲ್ಲನೇ || ೯ ||

ನೆತ್ತಮನಾಡಿ— ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತಲವಾಲಾವ್ಯಾತಂ || ದುರೋಧನನಿಗೂ
ತನಗೂ ಕೆಳತನವು ಎಷ್ಟು ಗಾಢವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ಕರ್ಣನು ಶ್ರುತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.
ತಾನು ಆತನ ಅಂತರಂಗಸ್ನೇಹಿತನೆಂಬುದನ್ನು ಪಗಡೆಯೊಡನೆ ನಿರ್ದರ್ಶನದಿಂದ ರುಜು
ಪಡಿಸಿ, ಅಂತಹ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯನನ್ನು ತಾನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಬಹುಹೀನವಾದುದೆಂಬ
ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನೆತ್ತಮಂ ಆಡಿ = ಪಗಡೆಯೊಡನೆ ನಾಡಿ
(ನೆತ್ತ-ಪಗಡೆಯೊಡನೆ) ಭಾನುಮತಿ ಸೋಲೊಡೆ = (ದುರೋಧನನ ಪತ್ನಿಯಾದ) ಭಾನು
ಮತಿಯು ಸೋತಲ್ಲಿ, ಸೋಲಮಂ ಈವುದೆಂದು = ಸೋಲವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು
[‘ಸೋಲಂ’ ಎಂದು-ಸೋಲ್ (ಸೋತುಹೋಗು) ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಭಾವನಾನುವು],
ಕಾಡುತ್ತಿರೆ = ಕಾಡುತ್ತಿರಲು, ಪಿಡಿಸುತ್ತಿರಲು; ಲಂಬಣಂ ಪರಿಯೆ = ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವು
ಹರಿದುಹೋಗಲು (‘ಲಂಬಣಂಪರಿಯೆ’ ಎಂಬುದರ ಮುಂದೆ ‘ಮುತ್ತಿನ ಕೇಡನೆ’ ಎಂದು
ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ‘ಲಂಬಣಂ’ ಎಂಬುದು ‘ಮುತ್ತಿನ ಲಂಬಣಂ’ ಎಂದು ‘ನೀಯ’
ದಿಂದಿರುವುದು ಸುಲಭವಾದುದರಿಂದ, ಅಧ್ಯಾರೋಪಿತವಾಗಿದೆ) ಮುತ್ತಿನ ಕೇಡನೆ
ನೋಡಿ ನೋಡಿ = ಮುತ್ತುಗಳು ಚೆಲ್ಲಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಬಳ್ಳುತ್ತಿರೆ =
ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿರಲು, ಏವಮಿಲ್ಲದೆ = ಮನಸ್ತಾಪಗೊಳ್ಳದೆ, ಇವಂ ಆವುದೊ?
ತಪ್ಪದೆ ಪೇಟಿಮೆಂಬ = ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ‘ಏನಾಯ್ತು’ ತಪ್ಪದೇ ಹೇಳಿ ಎಂಬ,
(ಈ ಮುತ್ತುಗಳು ಕೆಟ್ಟುಹೋದುದರಿಂದೇನಾಯ್ತು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದ
ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ, ಅದೊಂದು ಸಾರವುಳ್ಳ ವಿಷಯವಲ್ಲವೆಂದು ದುರೋಧನನ ಆಶಯವು
ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ‘ಮುತ್ತಿನ ಕೇಡನೆ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬಳ್ಳುತ್ತಿರೆ, ಏವಮಿಲ್ಲದೆ,
ಇವನ್ ಆವುದೊ ತಪ್ಪದೆ ಪೇಟಿಂ’ ಎಂಬ ಭೂಪೋತ್ತಮನಂ’ ಎಂದುದರಿಂದ ‘ಇವಂ
ಆವುದೊ ತಪ್ಪದೆ ಪೇಟಿಂ’ ಎಂದು ಏವಮಿಲ್ಲದೆ ನುಡಿದುದು ದುರೋಧನನೆಂಬುದು
ಕಂಡಿತವೇ.) ಎಂಬ ಭೂಪೋತ್ತಮನಂ ಬಿಸುಟ್ಟು = ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುವ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠ
ನಾದ ದುರೋಧನನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ [ಭೂಪ+ಉತ್ತಮಂ-ಭೂಪೋತ್ತಮಂ-ಗುಣಸಂಧಿ
ಭೂಪರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಂ ಭೂಪೋತ್ತಮಂ. ಸಪ್ತಮಿ ತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸವು. ಬಿಸುಡು
(ಧಾತು)-ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು, ತ್ಯಜಿಸು.] ಇರದೆ = ತಡೆಯದೆ, ನಿಮ್ಮೊಳೆಪೊಕ್ಕೊಡೆ - ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ
ಕೂಡಿದರೆ, ಬೇಡನಲ್ಲನೇ = ನಾನು ಬೇಡನಲ್ಲವೇ, ಹೀನಕುಲದವನಲ್ಲವೇ, ನಾನು

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಡವಾದವನಲ್ಲವೇ? ನಾನು ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನ ಅಂತರಂಗ ಮಿತ್ರನಾದುದರಿಂದ, ಆತನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನನಗೆ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಆತನೂ ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಭಾನುಮತಿಯೂ ನಾನೂ-ಹೀಗೆ ಮೂವರೇ ಕೂಡಿ ನೆತ್ತವನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಭಾನುಮತಿಯು ಅಟದಲ್ಲಿ ಸೋತಳು; ಆಗ ಸೋಲದ ಪಗಡೆ ಕಾಯನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಭಾನುಮತಿಯು ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವು ಹರಿದುಹೋಗಿ ಮುತ್ತಗಳು ಚೆಲ್ಲಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು, ಹಾಗುಂಟಾದ ಮುತ್ತಿನ ಕೇಡನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಭಾನುಮತಿಯು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಬಳ್ಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನು ಭಾನುಮತಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಈ ಸಲುಗೆಗಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೂ ಏನು ಗೊಳ್ಳದೆ, 'ಅದರಿಂದೇನಾಯ್ತು. ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು' ಸಾರವಿಲ್ಲದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲವೇ ತಪ್ಪದೆ ಹೇಳು' ಎಂದು ನನ್ನೊಡನೆ ನಿಷ್ಕಪಟಭಾವದಿಂದ ನುಡಿದು, ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯನೆಂದು ವರ್ತಿಸುವ ಭೂಪೋತ್ತಮನಾದ ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನನ್ನು ತನಿಸಿ, ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡರೆ, ನಾನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬೇಡನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳೋನೇ? ಈ ತನಕ ನಾನು 'ಬೇಡ'ನಂತೆ ಹೀನಕುಲದವನೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದುದನ್ನು, ಈಗ ನಾನು ಸ್ವಂತ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ನಿಜವಾದ ತೋರಿಸಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ ನಾನು ಸರ್ವಜನರಿಗೂ ಬೇಡವಾದವನಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಮಾತಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು) ಈ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಮತವಾದ ಅರ್ಥವಾತ್ಯ ಈಯೆಲ್ಲಾ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೂ, ೧) 'ಇವನಾ ವುದೋ' ೨) 'ಇವನಾಯ್ತುದೋ' ೩) 'ಇವನೇವುದೋ' ಎಂಬ ಪಾರ ಭೇದಗಳೇ ಕಾರಣವು. 'ಇವನಾವುದೋ' ಎಲ್ಲ ತಾಳೆಯೋಲೆ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪಾರವೆಂದು ತೋರಿ ಬರುತ್ತದೆ 'ಇವನಾಯ್ತುದೋ' ಎಂಬುದು ಕ. ಸಾ ಪರಿಷತ್ತಿನವರು ಉಹಿಸಿ ಹಾಕಿದ ಪಾರಾಂತರವು. 'ಇವನೇವುದೋ' ಎಂಬುದು ಪಂಡಿತ ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯ ನವರು ಮಾಡಿದ ಪಾರಾಂತರವು; ಆ ಪಾರಾಂತರದ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನೂ, ಅವರು ಸಯುಕ್ತಿಕವಾಗಿ, ವಿದ್ವಜ್ಞನರಿಗೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ವರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ತಾಡಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಇದರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಪಾರವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, 'ಇವನಾ ವುದೋ' ಎಂಬ ಸರ್ವತಾಡಪತ್ರಸಮ್ಮತವಾದ ಪಾರವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅರ್ಥ ವನ್ನೂ ತಾತ್ರರ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಪಂಪನ 'ಇವಂ ಆವುದೋ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ನಾವು ಮಾಡಿರುವ ತಾತ್ರರ್ಯಾರ್ಥಗಳ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಸಹೃದಯರು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು.) || ೯ ||

ವ || ಎಂಬುದುಂ ಕರ್ಣಂ ತನಗೆಂತುಮೊಡಂಬಡದುದಂ ನಿರ್ಣಯಮಾಗ
ಅಿದು ಮಗುಟಲ್ವೇಟ್ಟಿ ನಾರಾಯಣಂ ಪೋದಂ.

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = (ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆ) ಹೇಳಿ
ದಾಗ, ಕರ್ಣಂ ತನಗೆ ಎಂತುಂ ಒಡಂಬಡದುದಂ ನಿರ್ಣಯಮಾಗಿ ಅಅಿದು = ಕರ್ಣನು
ತನ್ನ (ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ) ಒಪ್ಪದಿದ್ದುದನ್ನು ನಿರ್ಣಯವಾಗಿ ತಿಳಿದು, ಮಗುಟಲ್ವೇಟ್ಟಿ =
(ಕರ್ಣನನ್ನು) ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ, ನಾರಾಯಣಂ ಪೋದಂ = ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು
ಹೋದನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ
ತೃತೀಯಗ್ರಾಸವು ಮುಗಿದುದು

ಚತುರ್ಥ ಗ್ರಾಸಂ.

ಇತ್ತಲಂಗರಾಜನು ಮಾತೃಲಯಕ್ಕೆ ವಂದು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ—
 ಕುರುಪತಿಗಿಲ್ಲ ದೈವಬಲಮಾಜಿಗೆ ಮೇಲ್ಮಲೆಗೆಯ್ದರಾಗಳುಂ ।
 ಗುರುಗುರುವುತ್ರಸಿಂಧುಸುತರಾಳ್ವನುಮೆನ್ನನೆ ನಚ್ಚಿವೆರ್ಚಿಮುಂ— ॥
 ಪೊರೆದನಿಡಿರ್ಚಿ ಕಾದುವರುಮನ್ನಯ ನೋದರರೆಂತು ನೋಡಿಕೊ—
 ಕೈರಿಸದೆ ಕೊಲೈನೆನ್ನೊಡಲನಾಂ ತವಿನೆಂ ರಣರಂಗಭೂಮಿಯೊಳ್ ॥೧॥

ಅನತರಣಿಕೆ ॥ ಕೃಷ್ಣನ ಭೇದೋಪಾಯದಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾದ ಕರ್ಣನ ಚಿತ್ತವು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬ ಕತಕದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಮರು ದಿನ ಮುಂಜಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಸೇವಾನಿಷ್ಠಾತನಾದ ರಾಧೆಯನು ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ಗಂಗಾ ನದಿಗೆ ಹೋಗುವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕುಂತಿಯು ಬಂದು “ಮಗನೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆ ದಾಕೆಯು” ತಮ್ಮಂದಿರ ಮೇಲೆ ಮುನಿಯಲಾಗದು” ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗಳಿಯಲಾರದೆ ಜನನೀಯಾಜ್ಞಾವಚನದಿಂದ ಸಂಬಂಧನಾಗುವನು ॥

ಇತ್ತಲ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಇತ್ತಲ್ = ಇತ್ತ, ಅಂಗರಾಜನುಂ = ಕರ್ಣನೂ, ಆತ್ಮಾಲಯಕ್ಕೆ ವಂದು = ತನ್ನ ಬೀಡಿಗೆ ಬಂದು, ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿ = ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆಗೊಳಗಾದವನಾಗಿ (ಆತ್ಮ+ಆಲಯ=ಆತ್ಮಾಲಯ, ಸರ್ವಣದೀರ್ಘಸಂಧಿ, ಷಷ್ಠೀತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸವು. ಚಿಂತಾ+ಆಕ್ರಾಂತಂ= ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತಂ, ಸರ್ವಣದೀರ್ಘಸಂಧಿ, ತೃತೀಯಾತತ್ಪುರುಷಸಮಾಸವು, ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಆಕ್ರಾಂತನು, ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನು) ॥

ಕುರುಪತಿಗಿಲ್ಲ — ಇಂತೆಂದು ಚಂಪಕಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಕುರುಪತಿಗೆ ದೈವ ಒಲಂ ಇಲ್ಲ = ದುರ್ರೋಧನನಿಗೆ ದೈವಬಲವಿಲ್ಲವು. ಗುರು, ಗುರುವುತ್ರ ಸಿಂಧುಸುತರ್ = ದ್ರೋಣ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮ, ಭೀಷ್ಮರು, ಆಗಳುಂ = ಅವಾಗಲೂ, ಆಜಿಗೆ ಮೇಲ್ಮಲೆಗೆಯ್ದರ್ = ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತ ಇರುವರು, [ಮೇಲ್ಮಲೆಗೆಯ್ (ಧಾತು) ಮುಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸು] ಆಳ್ವನುಂ = ಒಡೆಯನಾದ ದುರ್ರೋಧನನೂ, ಎನ್ನನೆನಚ್ಚಿ = ನನ್ನನ್ನೇ ನಂಬಿ; ಪರ್ಚಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದುಬ್ಬಿ, [ನಚ್ಚಿ (ಧಾತು)—ವಿಶ್ವಾಸೇ, ನಂಬು, ಪರ್ಚು (ಧಾ)—ವಿಸ್ತಾರೇ,] ಮುಂ ಪೊರೆದಂ = ಮುಂದಾಗಿ ಪೋಷಿಸಿದನು—[ಪೊರೆ (ಧಾತು) ಪೋಷಣೆ, ನಾನುಪದವಾದರೆ ‘ಹತ್ತಿರ’ ಎಂಬರ್ಥವೂ ಇದೆ ಪೊಲಿ = ಭಾರ, ಹೊರೆ, ಇದಿರ್ಚಿ ಕಾದುವರುಂ = ಇದಿರೊಡ್ಡಿ ಕಾದುವವರಾದರೂ ಎನ್ನಯ ಸೋದರರ್ = ನನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರು ನೋಡಿ = ನೋಡುನೋಡುತ್ತಾ, ಕೊಕ್ಕರಿಸದೆ =

ಅಹಿಂಸೆ ಸೋದರರೆಂದು ಪಾಂಡವರನ್ನಿಂತೆನ್ನರಂ ಕೊಲ್ವೆನ-
 ಟ್ಟಿಹೊಳೆನ್ನಂ ಪೊರೆದಯ್ತೆ ನಂಬಿದ ನೃಪಂಗಿತಾಜಿಯೊಳ್ ತಪ್ಪುವಂ ||
 ತಪಿಸಂದುದ್ಧತವೈರಿಭೂವಬಲದೊಡ್ಡಳ್ಳಾಡೆ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತ-
 ಟ್ಟಿಹೊಳೆನ್ನಂ ನಿನ್ನಾನೆ ಮುಂಚೆ ನಿಹಿವೆಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡು ಕಟ್ಟಾಯ
 ಮಂ || ೨ ||

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸಹ್ಯವಡದೆ, ಎಂತು ಕೊಲ್ವೆಂ = ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲುವೆನೋ? ಎನ್ನ ಒಡಲಂ =
 ನನ್ನ ಈ ಶರೀರವನ್ನು, ಆಂ = ನಾನು, ರಣರಂಗಭೂಮಿಯೊಳ್ = ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ,
 ತವಿವೆಂ = ನಾಶಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು ರಣರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶರೀರ
 ವನ್ನಿಡಾಡುವೆನೆಂದು ಕರ್ಣನ ತೀರ್ಮಾನವು ಇದನ್ನು 'ಅಹಿಂಸೆ ಸೋದರರೆಂದು'
 ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ [ತವು (ಧಾತು)-ಕ್ಲಯೇ,
 ನಾಶವಾಗು.] || ೧ ||

ಅಹಿಂಸೆ—ಇಂತೆಂದು ಮತ್ತೇ ಭವಿಷ್ಯದಿ ತವ್ಯತುಂ || ಪಾಂಡವರಂ
 ಸೋದರರೆಂದು ಅಹಿಂಸೆ = ಪಾಂಡವರನ್ನು ತಮ್ಮಂದಿರೆಂದು ತಿಳಿದೆನು. ಇನ್
 ಎನ್ನರಂ = ಇನ್ನು ನನ್ನವರಾದ ಅವರನ್ನು, ಎಂತು ಕೊಲ್ವೆಂ = ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲಲಿ ?
 ಅಹಿಂಸೆ = ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಎನ್ನಂ ಪೊರೆದು ಎಯ್ತೆ ನಂಬಿದ ನೃಪಂಗಿತಾಜಿಯೊಳ್
 ಪೋಷಿಸಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಂಬಿದ ಅರಸನಾದ ದುರ್ಮೋಘನನಿಗೆ, ಆಜಿಯೊಳ್ = ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ
 ಎಂತು ತಪ್ಪುವೆಂ = ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಿನಡೆಯಲಿ ? [ತಪ್ಪು (ಧಾತು)-ಸ್ಥಲನೇ], ತಪಿ
 ಸಂದು = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ [ತಪಿಸಲ್ (ಧಾತು)-ನಿಶ್ಚಯೇ] ಉದ್ಧತವೈರಿಭೂವಬಲದ
 ಒಡ್ಡು ಅಳ್ಳಾಡೆ = ದರ್ಪವೇರಿದ ಶತ್ರುರಾಜರ ಸೈನ್ಯದ ಸಮೂಹವು ಕುಲುಕಾಡುವ
 ಹಾಗೆ, ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿಹೊಳೆದು = ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ (ತೋರಿಕೆಗೆ) ಧ್ವಂಸಗೊಳ್ಳು [ತಪ್ಪಿ
 (ಧಾತು)-ಮೇಲಿಬಿಡು ಹೊಡೆ, ಧ್ವಂಸವಾಡು (ತಪ್ಪು + ಇಹಿ) ತಳ್ = ತಳ್ಳು,
 ಇಹಿ = ಹೊಡೆ 'ತಪ್ಪಿಹಿ'ಯೆಂಬುದು ಸಂಯುಕ್ತ ಧಾತು ಕಟ್ಟಾಯಮಂ
 ಕೆಯ್ಯೊಂಡು = ಬಹುಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವರ್ತನೆಯನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ [ಕಡಿದು +
 ಆಯಂ-ಕಟ್ಟಾಯಂ ವಿಶೇಷಣ ಪೂರ್ವಪದಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮೂಹವು.] ಎನ್ನ
 ಅಳ್ಳನಿಂ ಮುಂಚೆ = ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂದಾಗಿಯೇ, ಆಂ ನಿಹಿವೆಂ = ನಾನು
 ಸ್ಥಾಪಿಸುವೆನು [ನಿಹಿವೆಂ-ನಿಹಿಸುವೆಂ ನಿಹಿಸು (ಧಾತು)-ನಿಲ್ಲಿಸು, ಸ್ಥಾಪಿಸು.
 "ಜಾಗದಕಂಬಮಂ ನಿಹಿಸಿ, ಬೀರದಶಾಸನಮಂ ನೆಗಟ್ಟಿ" ಪಂ. ಭಾ. ೧೩೦.
 ಹೊರಗಣ ತೋರಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ, ತನ್ನ
 ಶರೀರವನ್ನು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ನೀಗುವೆನು ಎಂದು ಕರ್ಣನ ನಿಶ್ಚಿತಾಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಪ || ಎಂದು ಮುಂತವ್ವ ಕಜ್ಜಮಂ ತನ್ನೊಳೆ ಬಗೆದವಾರ್ಯವೀರ್ಯಂ ಸೂರ್ಯ
ದಿನದಂದು ಮಂದಾಕಿನಿಯಂ ಮಿಯಾಲೆಂದು ಬಂದು ದುರ್ಮೋಧನ
ನಟ್ಟಿದ ದೇವಸಬಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಪೊನ್ನುಮನೊಟ್ಟಿ ಬೆಟ್ಟಾಗೆ
ಪುಂಜಿಸಿ-

ಸೋರ್ವ ವಸುಧಾರಿಯಂ ಕೆ- ।

ಯ್ಸಾರ್ವ ನಿಧಾನಮುಮನಿಲಿಸಿ ತನ್ನೀವಳವಿಂ ||

ತನ್ನ ಆಳ್ವನಿಗಿಂತಲೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತಾನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಶರೀರಾರ್ಪಣಮಾಡುವೆ
ನೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. || ೨ ||

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು = ಹೀಗೆಂಬುದಾಗಿ (ಕರ್ಣನು);
ಮುಂತಪ್ಪ = ಮುಂದೆ ಆಗುವ, [ಆಗು (ಧಾತು)-ಆಗುವ, ಅಪ್ಪ-ಇತ್ಯಾದಿರೂಪಗಳು,
ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಹ' ಎಂದೂ ಉಂಟು, ಮುಂತೆ+ಅಪ್ಪ] ಕಜ್ಜಮಂ = ಕಾರ್ಯವನ್ನು
[ಕಜ್ಜ-(ಸಂ) ಕಾರ್ಯ.] ತನ್ನೊಳೆ ಬಗೆದು = ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಆಲೋಚಿಸಿ [ಬಗೆ
(ಧಾತು)-ಪರಿಭಾವಣೆ (ಆಲೋಚಿಸು) ಬಗೆ (ನಾ.ಪ.) = ಮನಸ್ಸು, ಚಿತ್ತ] ಅವಾರ್ಯ
ವೀರ್ಯಂ = ಬಹುಸತ್ತ್ವಶಾಲಿಯಾದ ಕರ್ಣನು. [ಅವಾರ್ಯ- ನಿವಾರಿಸಲು ಅಶಕ್ಯ
ನಾದ, ವೀರ್ಯ-ಸತ್ತ್ವವುಳ್ಳವನು-ಕರ್ಣನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವು] ಸೂರ್ಯದಿನದಂದು =
ಆದಿತ್ಯನಾರದಂದು ('ಅವಾರ್ಯವೀರ್ಯಂ ಸೂರ್ಯದಿನದಂದು' ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣವೃತ್ತಿಯು
ಬಂದಿದೆ.) ಮಂದಾಕಿನಿಯಂ ಮಿಯಾಲೆಂದು ಬಂದು = ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ
ಮಾಡುವುದಕ್ಕೊಂದು ಬಂದು [ಮೀ (ಧಾತು)-ಸ್ನಾನವೇ, ಸ್ನಾನಮಾಡು 'ಮೀ' ಎನ,
'ಪೊಲಿಮಡು', ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ದ್ವಿತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸುವುವು. ಉದಾ
ಮಂದಾಕಿನಿಯಂ ಮಿಯಾಲೆಂದು, ದ್ರೋಣನುಂಕೃಪನುಂಕರ್ಣನಂ ಇಂತೆಂದರ್, ಅರ
ಮನೆಯಂ ಪೊಲಿಮಟ್ಟು, ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ] ದುರ್ಮೋಧನಂ
ಅಟ್ಟಿದ = ದುರ್ಮೋಧನನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು [ಅಟ್ಟು (ಧಾತು)-ಅನುಧಾನವೇ ಕಳಿಸಿ
ಕೊಡು.] ದೇವಸಬಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಪೊನ್ನುಮಂ = ದೇವಮಾನದ ಹದಿನೆಂಟು
ಕೋಟಿ ಸುವರ್ಣದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು, ಒಟ್ಟು = ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ [ಒಟ್ಟು (ಧಾತು)-ಏಕ
ಕ್ರಿಯಾಯಾಂ, ಒಂದುಮಾಡು, ಒಟ್ಟುಕೊಡಿಸು] ಬೆಟ್ಟಾಗೆ ಪುಂಜಿಸಿ = ಗುಡ್ಡೆಯಾಗು
ವಂತೆ ರಾಶಿಹಾಕಿ [ಬೆಟ್ಟು+ಆಗೆ = ಬೆಟ್ಟಾಗೆ ತನ್ನಡ ಸ್ವರಲೋಪಸಂಧಿ, ಪುಂಜಿಸು
(ಧಾತು)-ರಾಶಿ, ರಾಶಿ ಹಾಕು.

ಸೋರ್ವ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ತನ್ನ ಈವ ಅಳವಿಂ = ತನ್ನ ದಾನ ಬಾಹುಳ್ಳ
ದಿಂದ, ತನ್ನ ತ್ಯಾಗದ ಬಲೆಯಿಂದ [ಈ (ಧಾತು)-ಪ್ರದಾನವೇ, ಕೊಡು] ಸೋರ್ವವಸು

ವಾರ್ವಂಗಮುಳಿಪಿ ಬೇಡಿದ ।

ವಾರ್ವಂಗಂ ಪಿರಿದನಿತ್ತನಂಗಮಹೀಶಂ

॥ ೩ ॥

ವ ॥ ಅಂತು ಚಾಗಂಗೈಯ್ದು ಜಗನ್ಮಂಗಳಗಂಗಾವಾರಿಯೊಳನಿವಾರಿತಪರಾ
ಕ್ರಮನಘಮರ್ಷಣವೂರ್ವಕಂ ಮಿಂದು ಕನಕಪಾತ್ರದೊಳ್ ತೆಕ್ಕನೆ
ತೀವಿದ ಕನಕಕಮಳಂಗಳಿಂದಾದಿತ್ಯತೇಜನಾದಿತ್ಯಂಗಳ್ಳುಮೆತ್ತಿ
ಸೂರ್ಯಜಂ ಸೂರ್ಯಮಂತ್ರಂಗಳನೋದಿ ನೀರಂ ಸೂಸಿ ತ್ರಿಪ್ರದ
ಕ್ಷಿಣಂಗೈಯ್ಯಾಗಳ್ —

[ಧಾರೆಯಂ = ಸುರಿಯುವ ದ್ರವ್ಯದ ಮಳೆಯನ್ನು [ಸೋರ್ (ಧಾತು)-ಸ್ರವಣೇ, ಸುರಿ]
ಕ್ರಿಯಾರ್ವ ನಿಧಾನಮುಮಂ = ಕೈಗೆಬಂದ ದ್ರವ್ಯನಿಧಿಯನ್ನೂ [ಕೆಯರ್ ಸಾರ್
ಕೈಸೇರು] ಇಲಿಸಿ = ಕೀಳ್ಮಾಡಿ [ಇಲಿಸು (ಧಾತು)-ಕೀಳ್ಮಾಡು ಸೋರ್ವವಸು
ಧಾರಿಗಿಂತಲೂ, ಕೆಯ್ವಾರ್ವನಿಧಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕರ್ಣನು ಈವ ಬಲೈಯನ್ನು
ತೋರಿದನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು] ಪಾರ್ವಂಗಂ = ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದವನಿಗೂ, ಬೇಡಿದವನಿಗೂ,
[ಪಾರ್ವಂ-ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವವನು ಪಾರ್ (ಧಾತು)-ನಿರೀಕ್ಷಣೇ] ಅಳಿಪಿಂ ಬೇಡಿದ =
ಅಸೆಪಟ್ಟು ಬೇಡಿದ (ಅಳಿಪು = ಅಸೆ, ತೃಷ್ಣೆ) ಪಾರ್ವಂಗಂ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ (ಪಾರ್ವಂ-
ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಹಾರುವನು') ಅಂಗಮಹೀಶಂ = ಅಂಗರಾಜ್ಯಾಧಿಪ
ನಾದ ಕರ್ಣನು, ಪಿರಿದನಿತ್ತಂ = ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ॥ ೩ ॥

ಅಂತು ಚಾಗಂಗೈಯ್ದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಅಂತು ಚಾಗಂಗೈಯ್ದು =
ಹಾಗೆ ದಾನಮಾಡಿ, ಜಗನ್ಮಂಗಳ ಗಂಗಾವಾರಿಯೊಳ್ = ಲೋಕಪಾವನವಾದ ಗಂಗೆಯ
ನೀರಲ್ಲಿ (ಜಗತ್ + ಮಂಗಳ-ಜಗನ್ಮಂಗಳ-ಸಮಸ್ತಲೋಕದ ಪಾಪವನ್ನು ಹೋಗ
ಲಾಡಿಸುವ), ಅನಿವಾರಿತಪರಾಕ್ರಮಂ = ನಿವಾರಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನುಳ್ಳ
ಕರ್ಣನು ('ಅನಿವಾರ್ಯವೀರ್ಯಂ' ಎಂಬುದರಂತೆ, 'ಅನಿವಾರಿತ ಪರಾಕ್ರಮಂ'
ಎಂಬುದೂ ಕರ್ಣನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವು) ಅಘಮರ್ಷಣವೂರ್ವಕಂ ಮಿಂದು = ಅಘ
ಮರ್ಷಣ ಸೂಕ್ತವನ್ನುಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ('ಅಘಮರ್ಷಣ'ವೆಂಬುದು ಸರ್ವ
ಪಾಪಧ್ವಂಸಕವಾದ ವೇದಮಂತ್ರವು ಋಗ್ವೇದದ ೧೦ನೆ ಮಂಡಲದ ೧೯೦ನೆಯ
ಸೂಕ್ತವು ಈ ಸೂಕ್ತಕ್ಕೆ 'ಮಾಧುಚ್ಛಂದಸೋಷಘಮರ್ಷಣಃ' ಋಷಿಯಾದುದರಿಂದ,
'ಅಘಮರ್ಷಣ'ವೆಂದು ಈ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಸ್ನಾನಮಾಡುವಾಗ ನೀರಲ್ಲಿ ನಿಂತು
ಕೊಂಡು ಈ ಸೂಕ್ತವನ್ನು ಮೂರುಬಾರಿ ಜಪಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಪಾಪಗಳೂ ಧ್ವಂಸವಾಗು
ವುವು ಎಂದು ಅವರಕೋಶದಲ್ಲಿ "ಸರ್ವೈನಸಾಮಪಧ್ಯಂಸಿ ಜಪ್ಯಂತ್ರಿಪ್ರಘಮರ್ಷಣಂ"
ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಕನಕಪಾತ್ರದೊಳ್ ತೆಕ್ಕನೆ ತೀವಿದ = ಸುವರ್ಣ

ಸಂಗತತರಂಗಯುತೆಯಂ ।

ಮಂಗಳಲಕ್ಷಣೆಯನಂದು ಭೋಂಕನೆ ಕಂಡಂ ॥

ಗಂಗಾಂಗನೆಯಂ ಕಾಣುವೊ-|

ಲಂಗನೈವಂ ಮುಂದೆ ನಿಂದ ಕೊಂತಿಯನಾಗಳ್ ॥ ೪ ॥

ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ತುಂಬಿದ, ['ತೆಕ್ಕನೆ' ಶೀಘ್ರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಯವು, ತೀವ್ರ (ಧಾತು)-ವೊರಣೇ, ತುಂಬಿಸು] ಕನಕಕಮಲಂಗಳಿಂದೆ = ಸುವರ್ಣಕಮಲಗಳಿಂದ, ಆದಿತ್ಯತೇಜಂ ಆದಿತ್ಯಂಗೆ ಅರ್ಘ್ಯಮೆತ್ತಿ = ಆದಿತ್ಯನಂತೆ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾದಾಕರ್ಣನು ಆದಿತ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನೆತ್ತಿ (ಆದಿತ್ಯತೇಜನಾದುದರಿಂದ ಆದಿತ್ಯನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನೆತ್ತಿದುದು, ದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. 'ಆದಿತ್ಯತೇಜಂ' ಎಂಬುದು ಕರ್ಣನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವು 'ಅರ್ಘ್ಯ' = ಪೂಜಾವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಗೆಕೊಡುವ ನೀರು. 'ಅರ್ಘ್ಯಃ ಪೂಜಾವಿಧೀತದರ್ಥದ್ರವ್ಯಂ' ಅರ್ಘ್ಯಂ', ಅಂಜಲಿಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ದೇವತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ 'ಇದಮರ್ಘ್ಯಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ನೀರನ್ನು ಚೆಲ್ಲುವ ರೀತಿಗೆ, ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದೆಂದು ಹೇಳುವರು (ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನು ಆದಿತ್ಯನಿಗೋಸ್ಕರ ಅರ್ಘ್ಯಜಲವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಕೆಯ್ಯನ್ನೆತ್ತಿ, ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಸೂರ್ಯಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅರ್ಘ್ಯಜಲವನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಸೂರ್ಯಜಂ = ಸೂರ್ಯ ಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ಣನು, ಸೂರ್ಯಮಂತ್ರಂಗಳಂ ಓದಿ = ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಸೂರ್ಯ ಸೂಕ್ತಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, (ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದೇವತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ಸೂಕ್ತಗಳಿವೆ ಆದಿತ್ಯನಮಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ 'ಆದಿತ್ಯತೇಜನಾದುದರಿಂದ ಆದಿತ್ಯಂಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವಿತ್ತಂತೆಯೇ, ಸೂರ್ಯಜನಾದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯಸೂಕ್ತಂಗಳನ್ನೊದಿದುದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿದೆ), ನೀರಂ ಸೂಸಿ = (ಅರ್ಘ್ಯಕ್ಕಂದೆತ್ತಿದ) ನೀರನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿ, [ಸೂಸು (ಧಾತು)-ಪರಿತ್ಯಾಗೇ] ತ್ರಿಸ್ರದಕ್ಷಿಣಂಗಿಯಾಗಳ್ = ಮೂರುಬಾರಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ('ಮೂವು ಒಲವಂದು' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನುನೋಡಿರಿ' ಬಲಗಡೆಯಿಂದ ಸುತ್ತುಬರುವುದು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು) ॥

ಸಂಗತ — ಇಂತೆಂದು ಕಂಡಂ ॥ ಅಂದು = ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅಂಗನೈವಂ = ಅಂಗರಾಜನಾದಾಕರ್ಣನು; ಸಂಗತ ತರಂಗಯುತೆಯಂ, ಮಂಗಳಲಕ್ಷಣೆಯಂ, ಗಂಗಾಂಗನೆಯಂ ಕಾಣುವೊಲ್ = ಚಿತ್ತಿನ ತೆರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವಳೂ, ಮಂಗಳಕರವಾದ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವಳೂ ಆದ ಗಂಗಾದೇವಿಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಾಗೆ, ಆಗಲ್ = ಆಗ, ಮುಂದೆ ನಿಂದ ಕೊಂತಿಯಂ = ಮುಂಗಡೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಕುಂತೀದೇವಿಯನ್ನು, ಭೋಂಕನೆ ಕಂಡಂ = ಫಕ್ಕನೆ ಕಂಡನು ('ಭೋಂಕನೆ' ಶೀಘ್ರಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯವು), ಕುಂತಿ

ವ || ಅಂತು ಕಂಡು ಮನದೊಳಾದಪಿ ಕದಿಂ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಮೆಟಗಿ ಪೊಡೆವಟ್ಟ
ನಿಜನಂದನನನ್ನಿಟ್ಟುಂ ದಪ್ಪಿ ಕೊಂಡು ವರಮಾಶೀರ್ವಚನಂಗಳಿಂ ಪರಸಿ

ಆಗಳೆ ಮಗನಂ ವೆತ್ತವೊ- |

ಲಾಗಿ ಲತಾಲಿಲಿತೆ ನೂಸಲ ಕಣ್ಣೆತ್ತವೊಲಂ-||

ತಾಗಡೆ ರಾಗಕ್ಕಾಗರ- |

ಮಾಗೆ ದಿನಾಧಿವತನೂಜನೊಸೆದಿರ್ಪನೆಗಂ

|| ೫ ||

ಯನ್ನು ಭೋಂಕನೆ ಕುಡುದು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಗಂಗಾಂಗನೆಯನ್ನೇ ಭೋಂಕನೆ ಕಂಡಂ
'ಕಾಯ್ತು' ಎಂದು ಭಾವವು ಸಂಗತರಂಗಯುತೆಯೂ, ಮಂಗಳಲಕ್ಷಣಿಯೂ
ದ ಗಂಗಾದೇವಿಯೇ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ಬಂದಳೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ, ಕುಂತಿಯು
ರ್ವನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದಳು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು 'ಭೋಂಕನೆ' ಕಂಡಂ ಎಂಬುದ
ರಿದಲೆ, 'ಗಂಗಾಂಗನೆಯಂ ಕಾಣ್ಪೊಲ್ ಕಂಡಂ' ಎಂದು ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯು) || ೪ ||

ಅಂತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಕಂಡು, ಮನದೊಳೆಡೆ ಎಟಕದಿಂ =
ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಂಟಾದ ಮಮತೆಯಿಂದ; ಸಾಷ್ಟಾಂಗಂ ಎಟಗಿ ಪೊಡೆವಟ್ಟ - ಉದ್ದಂಡ
ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ, [ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ — “ಜಾನುಭ್ಯಾಂಚ ತಥಾ ವದ್ಭ್ಯಾಂ
ಪಾಣಿಭ್ಯಾನ್ಮುರಸಾ ಧಿಯಾ | ಶಿರಸಾ ವಚಸಾ ದೃಷ್ಟ್ಯಾ ವ್ರಣಾಮಾಷ್ಟಾಂಗ ಈರಿತಃ” ||
ಮೊಣಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಕೈಗಳಿಂದಲೂ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ,
ತಿರಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕೂವಿದ ನಮಸ್ಕಾರವು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ
ವೆಸುವುದು ಎಟಗು (ಧಾ)-ಪ್ರಣತೇ, ನಮಸ್ಕರಿಸು ನಿಜನಂದನನಂ = ತನ್ನ
ಮಗನನ್ನು, ಅಟ್ಟಿಹಿಂದೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು = ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು, ಪರಮ
ಆಶೀರ್ವಚನಂಗಳಿಂ ಪರಸಿ = ಉತ್ತಮ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳಿಂದ ಹರಸಿ, ||

ಆಗಳೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಆಗಳೆ ಮಗನಂ ವೆತ್ತವೊಲ್ ಆಗಿ = ತತ್ತ್ವಣ
ದಲ್ಲಿಯೇ ಮಗನನ್ನು ಹಡೆದವಳಂತೆ ಆಗಿ, ಲಲಾಲಿಲಿತೆ = ಕುಂತಿ (ಲತಾ-ಬಳ್ಳಿ
ಯಂತೆ, ಲಲಿತೆ-ಕೋಮಲವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವಳು. 'ಕುಂತಿ'ಗೆ ವಿಷೇಷಣವು
ಕೋಮಲಾಂಗಿಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಲತಾಲಿಲಿತೆಯೆಂದು ರೂಪಿಸಿ
ಹೇಳುವುದುಂಟು) ನೂಸಲ ಕಣ್ಣೆತ್ತವೊಲ್ = ಹಣೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ
[ಮೂರನೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಪಡೆದಹಾಗೆ, ಕಣ್ಣಂ ಪೆತ್ತವೊಲ್ - ಕಣ್ಣೆತ್ತವೊಲ್. ಪೆಟ್ಟು
(ಧಾ)-ಉಪಲಬ್ಧಿ (ಸಂಪಾದಿಸು) ಪ್ರಸೂತೇಚ (ಹೆರು)] ಆಗಡೆ = ಆಗಳೆ ('ಆಗಳೆ'-
ಆಗಡೆ-ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು) ರಾಗಕ್ಕೆ ಆಗರಮಾಗೆ = ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಅಸ್ತದವಾಗಲು

ವ || ಗಂಗಾದೇವಿಯುಂ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡು ಬಂದು—

ಒಪ್ಪಿಸಿದೆಂ ಕೆಯ್ಯೆಡೆಯೆಂ—|

ದೊಪ್ಪಿಸಿದಾ ನಿನ್ನಮಗನನೀಗಳ ನಿನಗೆಂ—|

ದವ್ವೈಸಿ ಗಂಗೆ ಪೋವುದು—|

ಮೊಪ್ಪುವ ನಿಜಬಿಂಬದೊಳಗಣಿಂದಂ ದಿನವಂ || ೬ ||

ಪೊಳಿಮಟ್ಟು ಬರಲ್ ತನ್ನಡಿ—|

ಗೆಳಗಿದ ನಿಜಸುತನನಟ್ಟಿಂ ಪರಸಿ ಮನಂ—||

ಮುಗಿ ರವಿ ನುಡಿದನೆನ್ನುಮ—|

ನುಡಿದೆ ಮರುಳ್ಳುಗನೆ ಹರಿಗೆ ಕವಚಮನಿತ್ತೈ || ೭ ||

[ಆಗರ-(ಸಂ) ಆಕರ, ಆಶ್ರಯವು.] ದಿನಾಧಿಪತನೂಜಂ = (ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾ) ಕರ್ಣನು ಒಸೆದಿರ್ಪನೆಗಂ = ಪ್ರೀತಿಪಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, [ಒಸೆ (ಧಾತು)—ಪ್ರಸನ್ನತೇ (ಪ್ರೀತಿಸು) ಉತ್ತೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವು || ೫ ||

ಗಂಗಾದೇವಿಯುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಗಂಗಾದೇವಿಯುಂ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡು ಬಂದು = ಗಂಗಾದೇವಿಯು ದಿವ್ಯಾಕೃತಿಯನ್ನು ತಾಳಿ ಬಂದು,

ಒಪ್ಪಿಸಿದೆಂ— ಇಂತೆಂದು ಮತ್ತು ಪೊಳಿಮಟ್ಟು— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂಗಳ್ || ಕೆಯ್ಯೆಡೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಆ ನಿನ್ನ ಮಗನಂ = ಸಾಕಿಸಲಹುವುದಕ್ಕೊಂದು ನನಗೆ ನೀನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಆ ಮಗನನ್ನು; ಈಗಳಿ ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದೆಂ ಎಂದು = ಈಗಳೇ ನಿನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅಪ್ಪೈಸಿ = ಸಮರ್ಪಿಸಿ, (ಅಪ್ಪೈಯ್ಯು—ಅರ್ಪಿಸು) ಗಂಗೆ ಪೋವುದುಂ = ಗಂಗಾದೇವಿ ಹೋದಾಗ; ನಿಜಬಿಂಬದೊಳಗಣಿಂದಂ = ತನ್ನ ಬಿಂಬದತ್ತಣಿಂದ, ದಿನವಂ = ಸೂರ್ಯನು; ಪೊಳಿಮಟ್ಟು ಬರಲ್ — ಹೊರಟುಬರಲು, ತನ್ನ ಅಡಿಗೇಳಿದ ನಿಜಸುತನಂ ಅಟ್ಟಿಂ ಪರಸಿ = ತನ್ನ ಕಾಲಿಗೆರೆಗಿದ ಮಗನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹರಸಿ, ರವಿ = ಸೂರ್ಯನು; ಮನಂ ಮುಗಿ ನುಡಿದಂ = ವ್ಯಸನಗೊಂಡು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಹೀಗೆಂದನು—[ಮುಗಿಗು (ಧಾತು)—ಸಂತಾಪೇ, ವ್ಯಸನಪಡು ಭಾವನಾಮವು 'ಮುಗಿಕ'ವು.] ಮರುಳ್ ಮಗನೇ—ಅಯ್ಯೋ ಹುಚ್ಚುಮಗನೇ; ಎನ್ನುವರಲುಡಿದೆ = ನನ್ನನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ (ನಾನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ) ಹರಿಗೆ = ಇಂದ್ರನಿಗೆ, ಕವಚಮಂ ಇತ್ತಯ್ = ಕವಚವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಾ ! || ೬—೭ ||

ನುಡಿಯೆನದಂ ನಿನ್ನಂ ಬಿಕೆ ।

ವಡೆನಾತೇಂ ಕೊಂತಿ ಹರಿಯ ಮತದಿಂ ಕಾಯ- ||

ಲೊಡರಿಸಿ ಬಂದಳಾ ಸುತರಂ ।

ಕುಡದಿರ್ ಪುರಿಗಣೆಯನೆನಿತು ಲಲ್ಲೈಸಿದೊಡಂ || ೮ ||

ಎಂದರವಿಂದಪ್ರಿಯಸಖ- |

ನಂದಂಬರತಳಮನಡವ್ವು^{*}ದುಂ ಕೆಯ್ಯುಗಿದಿಂ- ||

ತೆಂದಂ ಕುಂತಿಯನಬ್ಬೇಂ ।

ವಂದಿವುಡದೆನೆಗೆ ಸಯ್ಯು ಬರ್ವಂತೀಗಳ್ || ೯ ||

ನುಡಿಯೆನದಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅದಂ ನುಡಿಯೆಂ = ಅದನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ (ಆದುದು ಆಗಿಹೋಯಿತವ್ವೆ, ಆ ಕುರಿತು ಇನ್ನನುಮಾತಾಡಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.) ವಡೆನಾತು ಏಂ ? = ಹೆಚ್ಚು ಮಾತೇಕೆ ? (ಹೆಚ್ಚುಹೇಳಿ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಈಗಲಾದರೂ ನಾನು ಹೇಳುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದ. ಭಾವವು) ನಿನ್ನ ಅಂಬಿಕೆ ಕೊಂತಿ = ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಕುಂತಿಯು ಹರಿಯಮತದಿಂ = ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಸುತರಂ ಕಾಯಲ್ಕೆ ಒಡರಿಸಿ ಬಂದಳಾ = ತನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಂದಿರುವಳು [ಕಾ (ಧಾತು) ರಕ್ತುಣೇ, ಒಡರಿಸು (ಧಾತು) - ಆರಂಭಿಸು] ಎನಿತುಲಲ್ಲೈಸಿದೊಡಂ = ಎಷ್ಟು ಮುದ್ದಾಡಿ ಕಾಡಿದರೂ [ಲಲ್ಲೈಸು (ಧಾತು) - ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮುದ್ದಾಡು] ಪುರಿಗಣೆಯಂ ಕುಡದಿರ್ = ಹುರಿಗಣೆಯನ್ನು ಕೊಡದಿರು (ಪುರಿಗಣೆ-ದಿವ್ಯಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಪುನಃ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಂತಿರುವುದು, 'ಪುರಿಗಣೆ'ಯೆನಿಸುವುದು. ಒಮ್ಮೆ ತೊಟ್ಟ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮತ್ತೂ ಮತ್ತೂ ತೊಡುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಹುರಿಗಣೆಯೆನಿಸುವುದು. ಕರ್ಣನು ಕುಂತಿಗೆ ಪುರಿಗಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ, ಒಮ್ಮೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಹೊಡೆದ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿರುಗಿತೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ, ಕರ್ಣನ ಹಾನಿಗೆ ಅದೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಯ್ತು.) || ೮ ||

ಎಂದರವಿಂದ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಎಂದು = ಹೀಗೆಂದು ನುಡಿದು, ಅರವಿಂದಪ್ರಿಯಸಖಂ = ಸೂರ್ಯನು, ಅಂದು ಅಂಬರತಳಮಂ ಅಡವ್ವುದುಂ = ಆಗ ಗಗನತಳಕ್ಕಡರಿದಾಗ [ಅಡರ್ (ಧಾತು) - ಹತ್ತು; ಏಱು], ಕರ್ಣನು, ಕೆಯ್ಯುಗಿದು = ಕೈಗಳಂ ಮುಗಿದು; (ಅಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ) ಕುಂತಿಯಂ ಇಂತೆಂದಂ = ಕುಂತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದನು. ಅಬ್ಬೆ ! = ಅಮ್ಮಾ, ಎನೆಗೆ ಸಯ್ಯುಬರ್ವಂತೆ = ನನಗೆ ಪುಣ್ಯ ಬರುವ

ಚಲಮುಂ ಚಾಗಮುಮಳವುಂ ।

ಕಲಿತನಮುಂ ಕುಲಮುಮಿಗಳೆನ್ನಯ ಮೆಯ್ಯೊಳ್ ॥

ನೆಲಸಿದುವು ನಿಮ್ಮ ಕರುಣಾ-।

ಬಲದಿಂ ನೀವನ್ನಿನಂದು ಮಗನೆಂದುದಜುಂ ॥ ೧೦ ॥

ವಡೆದರ್ ತಾಯುಂ ತಂದೆಯುಂ-।

ಮೂಡಲಂ ಪ್ರಾಣಮುಮನವರವು ಕಯ್ಯೆಡಯುಂ ॥

ಕುಡುವುದರಿದಾಯ್ತೆ ನೀಮೆನ ।

ಗೆಡಮಡಗದ ಬಸವ ತೊಟ್ಟುವೆಸನಂ ಬಸಸಿಂ ॥ ೧೧ ॥

ಹಾಗೆ, ಅದೇಂ ವಂದಿಪುದು = ಅದೇತಕ್ಕ ಆಗಮಿಸಿರುವಿರಿ ? ನೀವು ಒಂದ ಕಾರಣ ವಾವುದೋ ? ಉತ್ತೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವು ॥ ೯ ॥

ಚಲಮುಂ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನಿಂ ಎನ್ನಂ ಇಂದು ಮಗನೆಂದುದಜಿಂ = ನೀವು ನನ್ನನ್ನಿಂದು ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿದುದರಿಂದ, ನಿಮ್ಮ ಕರುಣಾಬಲದಿಂ = ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲಾಗಿ ಚಲಮುಂ ಚಾಗಮುಂ ಅಳವುಂ ಕಲಿತನಮುಂ ಕುಲಮುಂ = ಚಲವೂ, ಚಾಗವೂ, ಬಲಿಯೂ, ವರಾಕ್ರಮವೂ, ಕುಲವೂ, ಈಗಳೆನ್ನಯ ಮೆಯ್ಯೊಳ್ ನೆಲಸಿದುವು = ಈಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದುವು (ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದುದರಿಂದ, ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಚಲ, ಚಾಗ, ಅಳವು, ಕಾರ್ಯ ಕುಲಿನತೆ ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಸಾರ್ಥಕಗಳಾದುವು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ವಿಧೇಯತೆಯನ್ನೂ ವಿನಯವನ್ನೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿ ತಾಯನ್ನೂ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾನೆ.) ॥ ೧೦ ॥

ವಡೆದರ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಒಡಲಂ ಪ್ರಾಣಮುಮಂ = ಒಡಲನ್ನೂ ಜೀವನನ್ನೂ, ತಾಯುಂ ತಂದೆಯುಂ, ವಡೆದರ್ = ತಾಯೂ ತಂದೆಯೂ ಹಡೆದವರು, ಹೆತ್ತವರು, ಆದುದರಿಂದ, ಅವು ಅವರವು = ಒಡಲೂ ಪ್ರಾಣವೂ ಹೆತ್ತವರ ಅಧೀನವು ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀವು ಮಾತೃ ನನಗೆ, ಕೆಯ್ಯೆಡೆಯಂ ಕುಡುವುದು ಅರಿದಾಯ್ತೆ ? = ಸಾಕಿ ಸಲಹುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯ್ತೆ ? (ಇದು ಕುಂಟಿಗೆ ಮರ್ಮಭೇದಕವಾದ ವೃತ್ತ.) ಆ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ. ನಿಂ ಎನಗೆ ಎಡೆಮಡಗದೆ = ನೀವು ನನಗೆ (ಬೇರೆ ಮಾತಿಗೆ) ಎಡೆಗೊಡದೆ, [ಎಡೆಮಡಗು (ಧಾ)-ಅವಕಾಶ ಕೊಡು] ಬೆಸವ = ಅಜ್ಞಾಪಿಸುವ, ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸು [ಬೆಸಸುವ > ಬೆಸಪ ಬೆಸಸು (ಧಾತು) ಅಜ್ಞಾಪಿಸು,] ತೊಟ್ಟಿ ವೆಸನಂ = ಸೇವೆಯನ್ನೂ [ತೊಟ್ಟಿ-ದಾಸ, ದಾಸಿ, ತೊಟ್ಟಿನ ಬೆಸಂ-ತೊಟ್ಟಿವೆಸಂ-ಸೇವಕನ ಕೆಲಸವು] ಬೆಸಸಿಂ = ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿರಿ. ॥ ೧೧ ॥

ಎಂಬುದುಮಂಜಿ ಕ ಮಗನ ಮ-1

ನಂ ಬೆಳೆದ ನೀನುಮಿತ್ತೆಯನುಂ ಪೆತ್ತೆಂ ||

ನಂಬಿದ ನಿನ್ನನುಜರಾ ನಿ-1

ನ್ನಂ ಬೆಸಕೆಯ ನೀನೆ ನಲನನಾಳ್ವುದು ಕಂದಾ || ೧೧ ||

ನಿನಗವರನಂ ದುರೋ-1

ಧನನೂಲವಂ ಮುಂದುಗಯ್ದು ಬೆಸಕೆಯ್ವರೆ ನಿ-||

ನ್ನನುಜರೆರಬ್ಬೆನೆಗಂ ಕಿಸು-1

ಓನಿನಾಗದು ಮಗನ ನೀನೂಡಂಬಡವೇಟ್ಟುಂ || ೧೨ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆಂದಾಗ,
ಅಂಜಿಕೆ = ತಾಯಿಯಾದ ಕುಂತಿಯು (ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೂರಿತು ಮುಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು
ಪೇಳುತ್ತಾಳೆ) ಮಗನೆ = ಕಂದಾ' ಮನಂ ಬೆಳೆದಿ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆದರದ, ನೀನುಂ
ಇತ್ತೆ ಆನುಂ ಪೆತ್ತೆಂ = ನೀನೂ (ಕವಚಕಂಡಲಗಳನ್ನು) ಕೊಟ್ಟಿರುವೆ, ನಾನೂ (ನಿನ್ನನ್ನು)
ಹೆತ್ತಿರುವೆನು. [ಮನದೊಳ್ ವೆಳೆಯು-ಮನಂಬಿಕೆಯು = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆದರು ಪೇಳಲು
(ಧಾತು) ಭಯೇ.] ಕಂದಾ = ಮಗನೇ, ನಂಬಿದ ನಿನ್ನ ಅನುಜರ್ ನಿನ್ನಂ ಬೆಸಕೆಯೆ =
ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಪಾಂಡವರು ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕರಾಗಿ
ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ('ಬೆಸಕೆಯೆ'-ಎಂಬಲ್ಲಿ ಧಾತುಗೆ ಯಕಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರವರವಾದರೆ
ದ್ವಿತ್ವಲೋಪವು ವಿಕಲ್ಪವು "ಧಾತುಗಲುಂ ಪರವಾದೊಡಜಾತಂ ದ್ವಿತ್ವಂ, ಯಕಾರ
ದಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪಂ — ಶಬ್ದವೆದಿದರ್ಪಣಂ ಸೂತ್ರಂ || ೨೦ || ಬಸಕೆಯ್ [ಅಲ್
ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಎ' ಆದೇಶವು, ಬೆಸಕೆಯೆ, ಬಸಕೆಯ್, ಬೆಸಕೆಯ್ (ಧಾತು) ಸೇವೆ
ಮಾಡು], ನೀನೆ ನೆಲನಂ ಆಳ್ವುದು = ನೀನೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳತಕ್ಕುದು || ೧೧ ||

ನಿನಗವರನಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ನಿನ್ನ ಅನುಜರ್ = ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ
ಪಾಂಡವರಾದರೋ, ನಿನಗವ್ರ ಅರಸಂ = ನಿನಗಾಗುವ ಅರಸುತನವನ್ನು, ಒಡೆತನವನ್ನು,
ದುರೋಧನನ ಒಲವಂ = ದುರೋಧನನ ಇಷ್ಟವನ್ನು, (ಅಥವಾ, 'ನಿನಗವ್ರ ಅರಸಂ
ದುರೋಧನನ ಒಲವಂ'-ನಿನಗೆ ಅರಸನಾದ ದುರೋಧನನ ಒಲವನ್ನು-ಎಂಬುದಾಗಿ
ಅನ್ವಯಿಸಿ ಅರ್ಥಹೇಳಬಹುದು), ಮುಂದುಗಯ್ದು = ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ, ಗೌರವಿಸಿ,
ಬಹುಮಾನಿಸಿ, ಬೆಸಕೆಯ್ವರೆ = ಸೇವೆಗೆಯ್ಯತಕ್ಕರೇನೈ (ಹೀಗಾದರೆ) ಎರಬ್ಬಿಡುಗಂ =
ಎರಡು ಕಡೆಯವರಿಗೂ, ಉಭಯ ಪಕ್ಷಗಳಿಗೂ, ಕಿಸುಓ ಇನಿನಾಗದು = ಮನಃ
ಕಲುಷವೆಳ್ಳಷ್ಟಾದಾಗದು ಆದುದರಿಂದ, ಮಗನೆ ನೀನ್ ಒಡಂಬಡವೇಟ್ಟುಂ =
ಮಗನೇ, ನೀನದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕುದು || ೧೨ ||

ವ || ಎಂಬುದುಮದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ವ ಕರ್ಣಂ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಕ್ಕು-
 ಭಯಮುಂ ಲೋಭಮುಮೆಂಬ ತಮ್ಮತೆರಡುಂ ವಾವಕ್ಕ ವಕ್ಕಾಗೆ ವಾ;
 ಲಿಯನೊಕ್ಕಾಳ್ವ ನ ಗೆಯ್ದ ಸತ್ಯತಮುಮಂ ಪಿಂತಿಕ್ಕಿ ಜೋಳಕ್ಕೆ ತ-||
 ಪ್ರಿಯುಮಿಂ ಬಾಟ್ಟದೆ ಪೂಣ್ಣು ನಿಲ್ಲದಿಕೆಯಿಂ ಬಾಟ್ಟಂತು
 ವಿಖ್ಯಾತ ಕೇ-|

ತೀಯವೋಲೀಯೊದಲಬೈ ವೇಟಿಮೆನಗೇಂ ಕಲ್ಪಾಂತರ
 ಸ್ಥಾಯಿಯೇ || ೧೪ ||

ಎಂಬುದುಂ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಕುಂತಿ ಹೀಗೆಂದಾಗ್
 ಅದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳ್ವ ಕರ್ಣಂ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಕ್ಕು = ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಕರ್ಣನು
 ಮುಗುಳುನಗೆ ನಕ್ಕು, ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು, ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯ
 ದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ ‘ಭಯಮುಂ ಲೋಭಮುಮೆಂಬ’ ಇಂತೆಂಬ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥಿಸಿ
 ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ||

ಭಯಮುಂ—ಇಂತೆಂದು ಮ ವಿ. ವೃತ್ತಂ || ಭಯಮುಂ ಲೋಭಮುಂ
 ಮೆಂಬ ತಮ್ಮತೆರಡುಂ = ಭಯವು ಮತ್ತು ಲೋಭವೆಂಬ ಇವೆರಡೂ [ತಮ್ಮ+
 ಎರಡುಂ = ತಮ್ಮ+‘ಉತು’+ಎರಡುಂ ತಮ್ಮತೆರಡುಂ (ತಾವೆರಡೂ) “ಸ್ವರಾದಿ
 ಸಂಖ್ಯೆಗಳ್ ಪರನಾಗೆ ನೊದಲೊಳ್ ನಿಮ್ಮ, ಎಮ್ಮ, ತಮ್ಮ ಎಂಬವು ಬರೆ ಮಧ್ಯ
 ದೊಳ್ ‘ಉತು’ ವಕ್ಕುಂ. ಒಂದೆಂಬ ದದೇಕವಚನವಾಗೆ ಅದಾಗದು ” “ಇದಿ
 ರೊಳ್ ಸ್ವರಾದಿ ಸಂಖ್ಯೆಗ | ಳೊದವಿರೆ ನಿಮ್ಮೆಮ್ಮತ್ತಮ್ಮೆನಿಪ್ಪುವುಪಿಂತ- || ಳೊದವಿರೆ
 ನಡುವಣ್ಣುತುವ | ಪ್ಪುದಿವಲಿ ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ಪುಗಿಸದಿರೊಂದಂ ||” ಶ. ಮ. ದ.
 ಸೂ. || ೧೪೮ || ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗೆ = ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಲು, ಪಾಟಿಯಂ
 ಒಕ್ಕು = ನ್ಯಾಯ ತಪ್ಪಿ, ಪಾಟಿಕೆಟ್ಟು. (‘ಒಕ್ಕು’-‘ಉಗು’ ಧಾತುವಿನ ಭೂತರೂಪ
 ‘ಉಗು’-ವಿಸರ್ಜನೇ, ತ್ಯಜಿಸು) ‘ಪಾಟಿಗಿಡೆ ನೆಗಟ್ಟಿದಪಿಂ’ ಗದಾಯುದ್ಧಂ,
 “ಪಾಟಿಯ ಬಟ್ಟಿದಪ್ಪಿಮುನೆಗಟ್ಟಿಡೆಯಿಲ್ಲ” ಪಂ. ಭಾ ೭/೨೧ || ಅಲ್ಲನಗೆಯ್ವು =
 ಸ್ವಾವಿಯು ಗೆಯ್ವು. (‘ಅಲ್ಲನಗೆಯ್ವು’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ, ವಿಭಕ್ತಿ
 ಪಲ್ಲಟವು); ಸತ್ಯತಮುಮಂ = ಉಪಕಾರವನ್ನೂ (ಸತ್ಯತ+ಉಂ+ಅಂ = ಸತ್ಯತ
 ಮುಮಂ) “ಅಮುಮೆಂದುಸಿರ್ವ ಸಮುಚ್ಚಯ | ದುಮುವಿಧಿ ನಿರುತಂ ದ್ವಿತೀಯೋಳ್
 ಪೊಕ್ಕುರ್ಕುಂ”-ವೃತ್ತಿ.-ಅಮ್ ಉಮ್ ಎಂದು ಪೇಟ್ಟಿ ಸಮುಚ್ಚಯದ ಉಮ್
 ಎಂಬುದು ದ್ವಿತೀಯೆಯ ನಡುವೆ ಪೊಕ್ಕುರ್ಕುಂ” ಶ. ಮ. ದ. ಸೂತ್ರಂ || ೧೨೨ ||
 ಪೂರ್ವಾರ್ಥದ ಸೂತ್ರ ವೃತ್ತಿಗಳು) ಪಿಂತಿಕ್ಕಿ = ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ; ಜೋಳಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿಯುಂ =

ವಿಂಗುಲಿಗನೆನಾಗಿಯುಮಣ- ।

ಮಾಂ ಗುಣಮನೆ ಬಿಸುಟಿನಿಲ್ಲ ನಿಮಗಂ ಮಗನಾ- ॥

ದಂಗೇನಗೆ ಬಿಸುಡಲಕ್ಕುಮೆ ।

ನೀಂಗಳ ವಂಬಲನೆ ಬಿಸುಡಿಮಿನ್ನೆನ್ನೆಡಯೊಳ್

॥ ೧೫ ॥

ಸ್ವಾಮಿಯ ಹಂಗಿಗೆ ತಪ್ಪಿನಡೆದೂ ('ಜೋಳ'-ಹಂಗು; ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನಿಗೆ ಒಕ್ಕು ಶಿಂದ ಜೋಳದಗೇಣಿ ಸಲತಕ್ಕ ವಾಡಿಕೆಯಿದ್ದುದು, 'ಹಂಗು' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಜೋಳ', 'ಜೋಳದ ವಾಟಿ' ಜೋಳವಾಟಿ, ಜೋಳವಿಳಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುವುದು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ-“ಜೋಳದ ಪಾಟಿ ನಿಜಾಧಿನಾಥನಾಹವದೊಳರಾತಿನಾಯಕರ ಪಟ್ಟನೆ ಪಾಟಿಸೆ ಸಂದ ಪೆಂಪು” ಎಂದು ಪಂಪನು ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿಕೊಂಡುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಜೋಳದ ಪಾಟಿ ಯೆಂದರೆ, 'ಸ್ವಾಮಿಯ ಉಪಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಬದುಕಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ, ಭೃತ್ಯನು, ಸೇವಕನು, ಅಡಿಯಾಳು, ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ಸೇವೆಯ ಹಂಗು.) ಇಂ ಬಾಲ್ಪಿದಿ = ಇನ್ನ ಜೀವಿಸುವುದಿ ? ಭಯದಿಂದಲೂ ಲೋಭದಿಂದಲೂ, ಪಾವಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗಿ, ಪಾಟಿಗೆಟ್ಟು, ಸ್ವಾಮಿಯ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದೆ ಹಂಗುದೊರೆದು ಬಾಳುವುದರಿಂದೇನು ಪುರುಷಾರ್ಥವು ? ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಆಶಯವು ಪೂಜ್ಞ = (ಸ್ವಾಮಿಗಾಗಿ ಕಾಮವೆನೆಂದು) ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ದು [ಪೂರ್ಣ (ಧಾತು) ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಂ, ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ ಭಾವನಾಮವು 'ಪೂಜ್ಯ'] ನಿಲ್ಲದಿಕೆಯಿಂ = ತಪ್ಪಿ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ, (ನಿಲ್ಲದಿಕೆ = 'ನಿಲ್' ಎಂಬುದರ ನಿಷೇಧರೂಪ ಭಾವನಾಮವು ಇದು ಪಂಪನ ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ,) ಬಾಲ್ಪಿಂತು = ಬಾಳುವ ಹಾಗೆ, ಬಾಳುವುದಕ್ಕೆ, ಅಬ್ಬಿ = ಅವ್ಯಾ, ವಿಖ್ಯಾತ ಕೀರ್ತಿಯ ಪೋಲ್ = ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯಹಾಗೆ, ಈಡಲ್ = ಈಯೆನ್ನ ಭೌತಿಕ ಶರೀರವು; ಎನಗೆ ಕಲ್ಪಾಂತರಸ್ಥಾಯಿಯೇ ಏಂ ? = ನನಗೆ ಕಲ್ಪಾಂತರಸ್ಥಾಯಿಯೇನು ? ಅನೇಕ ಕಲ್ಪಗಳ ವರೆಗೆ ಬಾಳುವಂತಹದೇನು ? ಅಬ್ಬಿ ಪೇಟಿಂ = ಅವ್ಯಾ, ಹೇಳಿರಿ ॥ ೧೪ ॥

ವಿಂಗುಲಿಗಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ವಿಂಗುಲಿಗನೆಂ ಆಗಿಯುಂ = ಬೆತ್ತರವನೇ ಆದರೂ; ನೀಚಕುಲದವನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ; ಆಂ ಗುಣಮನೆ ಬಿಸುಟಿನಿಲ್ಲ = ನಾನು ಗುಣವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕುಲಹೀನತೆಯನ್ನು ಬಗೆಯದೆ ಈ ವರೆಗೆ ಸದ್ಗುಣವೇ ಭೂಷಣವೆಂಬಂತೆ ಬಾಳಿದೆನು ಎಂಗು ತಾತ್ಪರವು, ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ನಿಮಗಂ ಮಗನಾದಂಗೆ ಎನಗೆ = ನಿಮಗೂ ಮಗನಾದ ನನಗೆ; (ಸೂತಕುಲೋತ್ಪನ್ನನೆನಿಸಿದ್ದಾಗಳೇ ಗುಣವನ್ನು ಬಿಸುಡದಿದ್ದ ನಾನು ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಮಗನಾಗಿ ಉನ್ನತಕುಲೀನನೂ ಯೋಗ್ಯನೂ

ವ || ಎಂಬುದುಂ ಕೊಂತಿ ಭೋಂಕನೆದ್ದೆದೊಡು-

ಅಲಿದೆಂ ನೆಟ್ಟನೆ ಬೆಟ್ಟನಿಂತು ನುಡಿವಯ್ ನೀಂ ಕಂದ ವೋಗಿಂದೆ ಕೆ-
ಟ್ಟಲಿದತ್ತಾಗದೆ ಸೋಮವಂಶಮೆನಗಿಂ ಬಾಟಿವ್ವಸೆಯೆಲ್ಲಿತ್ತೊ ಬಿ- ||
ಟ್ಟಲಿದೆಂ ಮತ್ತಿನ ಮಕ್ಕಳಾಸೆಯುಮನಾನೆಂದಳ್ಳ ಶೋಕಾಗ್ನಿ ವೋಂ-
ಪುಲಿವೋಗುತ್ತಿರೆ ಕರ್ಣನೆಂದನಿನಿತೇಂ ವೇಲಿಬ್ಬ ಚಿಂತಾಂತರಂ ||೧೬||

ಎನಿಸಿ, ಇನ್ನು ಗುಣವನ್ನು, ಬಿಸುಡಲಕ್ಕುಮೆ ? = ತೃಪ್ತಿಸಲಾಗುವುದೆ ? ಆದುದರಿಂದ,
ನೀಂ ಇನ್ನೆನ್ನೆಡೆಯೊಳ್ ಎನ್ನ ಪಂಬಲನೆ ಬಿಸುಡಿಂಗಳ್ = ನೀವಿನ್ನು ನನ್ನ ಕುರಿತು ಹಂಬಲ
ವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ (ಅಥವಾ, 'ನೀಂಗಳ ಪಂಬಲನೆ ಇನ್ನೆನ್ನೆಡೆಯೊಳ್ ಬಿಸುಡಿಂ'
ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು 'ನೀಂಗಳ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ನಿಮ್ಮ' ಎಂದರ್ಥಮಾಡಬಹುದು. 'ನೀಂ'
ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ನೀಂಗಳ' ಎಂದು ಷಷ್ಟೀಬಹುವಚನ ವ್ರಯೋಗವಿರುವುದೆಂದು ಹಳಗನ್ನಡ
ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಉದಾ "ನೀಂಗಳ ಕಾಲ್ಗರ್ಚಿದ ನೀ | ರುಂ" ಕಾವ್ಯಾ
ವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿಯ ೧೭ನೆಯ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಉದಾಹರಣೆ) || ೧೫ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆನ್ನಲು,
ಕೊಂತಿ = ಕುಂತಿ. ಭೋಂಕನೆ ಎದ್ದೆದೊಡು = ಭೋಂಕನೆ ಎದೆಬಿಚ್ಚಿ (ಮಿರಿದ
ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಳೆಂದು ಭಾವವು) ಎದ್ದೆ ತೆಲೆದು—ಎದ್ದೆದೊಡು 'ಕತಪಸ್ತುತೀ
ಯ ಉತ್ತರಕದಾದೇ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ, 'ದ'ಕಾರಾದೇಶವು)

ಅಲಿದೆಂ— ಇಂತೆಂದು ಮ. ವಿ. ವೃತ್ತಂ || ಅಲಿದೆಂ = ಕೆಟ್ಟಿನು, ಕಂದ =
ಮಗನೇ, ನೀಂ ನೆಟ್ಟನೆ ಇಂತು ಬೆಟ್ಟನೆ ನುಡಿವಯ್ = ನೀನು ನೇರವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಕರಿನ
ವಾಗಿ, ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ನುಡಿವೆಯಲ್ಲವೇ, ('ನೆಟ್ಟನೆ' ಪರಿಸ್ಪರ್ಶಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯವು
ಬೆಟ್ಟನೆ—ಕರಿನವಾಗಿ, ನುಡಿವಯ್ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ವಿಶೇಷಣವು ವೋಗು—ಹೋಗು,
ಸೋಮವಂಶಂ ಇಂದೆ ಕೆಟ್ಟು ಅಲಿದತ್ತು ಆಗದೆ ? = ಚಂದ್ರವಂಶವು ಇಂದೇ ಕೆಟ್ಟು
ನಾಶವಾಯ್ತು, ಆಗದೇಕೆ ? ಎನಗೆ ಇಂ ಬಾಟಿವ್ವಸೆ ಎಲ್ಲಿತ್ತೊ ? = ನನಗಿನ್ನು ಬದುಕು
ವಾಸೆಯೆಲ್ಲಿಯದು ? ಮತ್ತಿನಮಕ್ಕಳಾಸೆಯುಮಂ ಅಂಬಿಟ್ಟುಲಿದೆಂ = ಉಳಿದ ಮಕ್ಕ
ಳಾಸೆಯನ್ನೂ ನಾನು ಬಿಟ್ಟುಲಿದೆನು, ಮತ್ತಿನಮಕ್ಕಳು = ಇನ್ನುಳಿದ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದರೆ
ಪಾಂಡವರ, ಎಂದಳ್ಳಿ = ಎಂದು ನುಡಿದವಳಿಗೆ (ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ ಕುಂತಿಗೆ) ಶೋಕಾಗ್ನಿ
(ದುಃಖವೆಂಬ ಬೆಂಕಿ) ಸಂತಾಪವು, ಪೊಂಪುಲಿವೋಗುತ್ತಿರೆ = ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿರಲು
(ಪೊಂಪುಲಿ = ಹೆಚ್ಚಿಕೆ, ಪೊಂಪುಲಿವೋಗಾ— ಪೊಂಪುಲಿವೋಗು — ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗು)
ಕರ್ಣನೆಂದಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆಂದನು ಅಬ್ಬಿ = ಅಬ್ಬಿಯೇ ಇನಿತೇಂ ಚಿಂತಾಂ

ಪಿಡಿಯೆಂ ಪುರಿಗಣೆಯಂ ನರ- ।

ನೆಡೆಗೊಂಡೊಡಮುಟಿದ ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳನಿನ್ನೇ- ॥

ದೊಡಮುಟಿಯೆಂ ವೆರ್ಜನಮನ ।

ಪಿಡಿದನ್ನನೆ ರಣದೊಳಿವೆ ನಿರದಯೈತ್ತಿಂ ॥ ೧೭ ॥

ವ ॥ ಎಂದು ಕೊಂತಿಯಂ ವಿನರ್ಜಿಸಿ ಚಲದ ಚಾಗದ ಕುಲದ ನನ್ನಿಯ
ನಾವರ್ಜಿಸಿ ರಾಧೇಯನೊಳ್ಳಿಂಗಾಧೇಯಮಾಗಿದಂ ॥

ತರಂ? = ಇಷ್ಟೇನುಚಿಂತಾಂತರವು? ಪೇಟಿ = ಹೇಳು (ಚಿಂತಾಂತರಂ-ವನಃ
ಕ್ಷತವು) ॥ ೧೬ ॥

ಪಿಡಿಯೆಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನರಂ ಎಡೆಗೊಂಡೊಡಂ = ಅರ್ಜುನನು
ಇದಿರಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವಿದ್ದರೂ, (ಪುರಿಗಣೆಯಂ ಪಿಡಿವುದಕ್ಕೆ ನರಂ ಅವಕಾಶವಿತ್ತೊಡಂ,
ಹುರಿಗಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಜುನನು ಎಡೆಕೊಟ್ಟಿರೂ ಕೂಡಾ' ಎಂದು
ಭಾವವು) ಪುರಿಗಣೆಯಂ ಪಿಡಿಯೆಂ = ಹುರಿಗಣೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯೆನು. ಉಟಿದ ನಿನ್ನ
ಮಕ್ಕಳಂ = ನಿನ್ನ ಮತ್ತಿನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಇಂ ಏರ್ಪೊಡಂ = ಇನ್ನು ಏರಿ
ಬಂದರೂ, ಮೇಲ್ಮಲಿತರೂ, (ಏರ್ಪೊಡಂ — ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದರೂ. ಗಾಯಪಡಿಸಿದರೂ
ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು) ಅಟಿಯೆಂ = (ಅವರನ್ನು) ಕೊಲ್ಲೆನು. ಪರ್ಜ
ಸಮನೆ ಪಿಡಿದು, ವಿಶಾಲಕೀರ್ತಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು, [ಪಿರಿದು + ಜಸಂ-ಪರ್ಜಸಂ, ವಿಶಾಲ
ಕೀರ್ತಿ] ಎನ್ನನೆ ರಣದೊಳ್ ಅಟಿವೆಂ — ನನ್ನನ್ನೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀಗಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.
ಇರದೆ ಅಡಿಯೆತ್ತಿಂ = ತಡವಿಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಬಿಜಯಂಗೈಯ್ಯಿರಿ, ಅಡಿಯೆತ್ತು = ನಡೆ. ॥೧೭॥

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂದು ಕೊಂತಿಯಂ ವಿನರ್ಜಿಸಿ = ಎಂದು
ಕುಂತಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿ ಬಿಟ್ಟು, ರಾಧೇಯಂ = (ರಾಧಾನಂದನನಾದ) ಕರ್ಣನು, ಚಲದ
ಚಾಗದಕುಲದ ನನ್ನಿಯಂ ಅವರ್ಜಿಸಿ = ಚಲದ, ಚಾಗದ, ಮತ್ತು ಕುಲದ ಸತ್ಯನ್ಯಾಯ
ವನ್ನು ಅನುವರ್ತಿಸಿ (ಅವರ್ಜಿಸು — ಸಂಪಾದಿಸು, ಅನುವರ್ತಿಸು, — ಅವರ್ಜಿಸಿ X ವಿಸ
ರ್ಜಿಸಿ, ವರ್ಜಿಸಿ;) ಒಳ್ಳಿಂಗೆ = ಸಚ್ಚರಿತಕ್ಕೆ ('ಒಳ್ಳಿತು' ಎಂಬುದರ ಭಾವನಾಮವು 'ಒಳ್ಳು')
ಆಧೇಯಂ ಆಗಿದಂ = ಆಶ್ರಿತನಾಗಿದ್ದನು ಇಲ್ಲಿ ಯಮಕಾಲಂಕಾರವು ॥

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ

ಚತುರ್ಥಗ್ರಾಸಂ ಮುಗಿದುದು

ಪಂಚಮಗ್ರಾಸಂ

ಮ | ಅತ್ತ ದುರ್ಮೋಧನಂ ಸಹಸ್ರಕಿರಣೋದಯದೊಳನೇಕಸಹಸ್ರನರ
ವತಿವರಿವೃತನಾಗಿ ಮಂದಾಕಿನೀತನೂಜಂಗೆ ಬಲಿಯನಟ್ಟಿ ಬರಿಸಿ
ಮಣಿಮಯಪೀರದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧದೊಳ್
ಗುಹಂಗೆ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟುವ ಪುರಂದರನಂದಮನೆ ಪೋಲ್ತು
ವರಶುರಾಮನನಂಜಿಸಿದ ವೀರಂಗೆ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟಿ ವಗೆವರನೆನ್ನ
ಮಂಚದ ಕಾಲೊಳ್ ಕಟ್ಟಿದನೆಂದು ಪೊಟ್ಟಳಿಸುವ ಸುಯೋಧನನ
ನುಡಿಯನವಕರ್ಣಿಸಿ ಕರ್ಣನಿಂತೆಂದಂ—

ಅವತರಣಿಕೆ— ಭಾರತಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯಂತೆ ಸುಯೋಧನನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು
ಸೇನಾನಾಯಕಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕಿಸಿ, ತಾನು ವೈರಿಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗುಬಡಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ
ಯೆಂದು ಹಿಗ್ಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವಾಮಿಸಿಷ್ಯನಾದ ಕರ್ಣನು— “ಒಡೆ
ಯನೇ ನೀನಿವರನ್ನು ನಂಬಿ ಮೋಸಹೋಗುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲಾ! ಈ ಮುದುಕರೆಂದಿಗೂ
ಆ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೋರಾಡಲಾರರು” ಎಂಬ ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು
ಹೇಳಿಬಿಡುವನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ದ್ರೋಣನು ‘ಕಂಡಂತೆ ನುಡಿದರೆ ಕೆಂಡದಂತಹ ಸಿಟ್ಟು’
ಎಂಬ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ರಾಧೇಯನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವನು. ಆದರೂ,
ಸತ್ಯನಿಷ್ಠನೂ ಅಭಿಮಾನಶಾಲಿಯೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನೂ ಆಗಿರುವ ಕರ್ಣನು ಮುಚ್ಚು
ಮರೆಯಿಲ್ಲದೆ “ಈ ಗಾಂಗೆಯನ್ನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಗೆದ್ದರೆ ನಾನು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು,
ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಹೋರಾಡುವೆನು, ಹಾಗಲ್ಲದೇನೇ ನಾನು
ಬಿಲ್ಲು ಹಿಡಿಯಲಾರೆನು,” ಎಂದು ಆರೂಢಪ್ರತಿಜ್ಞ ನಾಗುವನು ||

ಅತ್ತ — ಇಂತೆಂದುವಚನಂ || ಅತ್ತ ದುರ್ಮೋಧನಂ = (ಅತ್ತ = ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ
ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ) ದುರ್ಮೋಧನನು, ಸಹಸ್ರಕಿರಣೋದಯದೊಳ್ = ಸೂರ್ಯೋದಯದಲ್ಲಿ,
ಅನೇಕನರಪತಿವೃತನಾಗಿ = ಹಲವು ರಾಜರುಗಳಿಂದ ಸುತ್ತವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ
(ರಾಜಾಧಿರಾಜನಾದುದರಿಂದ), ಮಂದಾಕಿನೀತನೂಜಂಗೆ = ಗಂಗಾಪುತ್ರನಾದ ಭೀಷ್ಮ
ನಿಗೆ, ಬಲಿಯನಟ್ಟಿ ಬರಿಸಿ = ದೂತರ ಮೂಲಕ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಬರಿಸಿ, [ಬಲಿ
ಯಟ್ಟು (ಧಾತು) ದೂತಪ್ರೇಷಣೆ, ಹೇಳಿ ಕಳಿಸು] ಮಣಿಮಯಪೀರದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿ
ರಿಸಿ = ರತ್ನಮಯವಾದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧದೊಳ್ ಗುಹಂಗೆ
ವೀರಪಟ್ಟವಂ ಕಟ್ಟುವ ಪುರಂದರನ ಅಂದಮನೆಪೋಲ್ತು = ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ
ಯುದ್ಧವಾದಾಗ, ದೇವತೆಗಳ ಪಕ್ಷದ ಸೇನಾಸಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನಿಗೆ ವೀರ

ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ದೇವೇಂದ್ರನ ರೀತಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ (ಗುಹ = ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಸ್ವಾಮಿ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ, ಸ್ಕಂದ, ಷಡಾನನ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಾಂಕಿತನಾದ ಶಿವಕುಮಾರನು, ಶೂರಪದ್ಮ, ತಾರಕ ಮುಂತಾದ ಅಸುರರು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ದೇವತೆಗಳು ಶಿವಪುತ್ರನಾದ ಗುಹನನ್ನು ಸೇನಾನಿಯಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಸಂಭ್ರಮ ದಿಂದ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಮುಂದೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಸುರನಾಯಕರನ್ನು ಸಂ ಹರಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಭೀಷ್ಮನಿಗೂ ಕೌರವಬಲಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗುವಂತೆ ವೀರಪಟ್ಟ ವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಅವನ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾದಿ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬಲ್ಲನೆಂದು ದುರ್ರೋಧನನು ಸಂಭ್ರಮಾಕುಲಿತನಾಗಿದ್ದನು ಅಂದು ಪುರಂದರನು ಹೇಗೆ ಗುಹನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಾಗ ಸಮರ ಜಯದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದಿದ್ದನೋ ಹಾಗೆ ಇಂದೀ ದುರ್ರೋಧನನೂ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದಿದ್ದು ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ದನು ಎಂದು ಭಾವವು) ಇಲ್ಲಿ ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು ಪುರಂದರ = (ರಾಕ್ಷಸರ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದವನು) ದೇವೇಂದ್ರನು, ಪರಶುರಾಮನು ಅಂಜಿಸಿದ ವೀರಂಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವಂ ಕಟ್ಟಿ = ವರಶುರಾಮನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಯಪಡಿಸಿದ ವೀರನಾದ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, [ಭೀಷ್ಮನು ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಅಂಜಿಸಿದ್ದು — ಭೀಷ್ಮನು ತನ್ನ ದಾಯಾದನಾದ ವಿಚಿತ್ರವೀರೈನಿಗಾಗಿ ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದುತರಲ್ಪಟ್ಟ ಅಂಜಿಯೆಂಬಾಕೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಗೆದ್ದುತಂದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನೇ ವರಿಸುವನೆಂದು ಹಟಹಿಡಿದಾಗ, ತಾನು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತನಿಷ್ಠನಾಗಿ ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪದಿರಲು, ಅಂಜಿಯು ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ “ತನ್ನನ್ನು ಭೀಷ್ಮನು ವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡು” ಎಂದು ದೂರಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಭಾರ್ಗವನು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಪೆದೋರಿ, ಅಂಜಿಯನ್ನು ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿದರೆ ತನ್ನೊಡನೆ ಕಾದಬೇಕಾಗುವುದೆಂದೂ ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದಾಗ, ಭೀಷ್ಮನು ತನಗೆ ಗುರುವಾದ ಪರಶುರಾಮನ ಮಾತಿಗೊಡಂಬಡದೆ, ತನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತ ಪರಿಪಾಲನೆಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಪರಶುರಾಮನು ತನ್ನ ಗುರು ವೆಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಆತನೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಜಯಿಸಿದನು. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಸಂಹಾರಕನೂ ದುರ್ಜೇಯನೂ ಆದ ಪರಶುರಾಮನನ್ನೇ ಅಂಜಿಸಿದ ಭೀಷ್ಮನು ಸಾವೂನ್ನವೀರನೇ ? ಅಂತಹನಿಗೆ ದುರ್ರೋಧನನು ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನೆಂದು ಭಾವವು.] ಪಗೆವರಂ ಎನ್ನ ಮಂಚದಕಾಲೊಳ್ ಕಟ್ಟಿದನೆಂದು = ವೈರಿಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಮಂಚದ ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದನು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ; ಪೊಟ್ಟಳಿಸುವ = ಗರ್ವದಿಂದ ಉಬ್ಬುವ; ಸುಯೋಧನನ ನುಡಿಯಂ ಅವಕರ್ಣಿಸಿ ಕೌರವೇಶ್ವರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ; ಕರ್ಣಂ ಇಂತೆಂದಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆಂದನು ||

ಭಗವತಿಯೇಱುವೇಟ್ಟ ತೆರದಿಂ ಕಥೆಯಾಯ್ತಿ ವರೇಱು ನೀನಿದಂ |
 ಬಗೆದಿವರಿನ್ನು ಮಾಂತಿಱಿವರೆಂದು ವಿಮೋಹಿಸಿ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ||
 ಬಗೆಯದೆ ಕಟ್ಟಿದಯಾ ಗುರುಗಳಂ ಕುಲವೃದ್ಧರನಾಜಿಗುಯ್ದು ಕೆ-
 ಮ್ಮಗೆ ಪಗೆವಾಡಿಯೊಳ್ ನಗಿಸಿಕೊಂಡೊಡೆ ಬಂದಪುದೇಂ
 ಸುಯೋಧನಾ || ೧ ||

ಭಗವತಿ—ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾ. ವೃತ್ತಂ || ಸುಯೋಧನಾ=ಎಲೈ ಕೌರ
 ವೇಶ್ವರನೇ; ಇವರ ಏಱು=ಈ ಭೀಷ್ಮರು ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದುದು, ಭಗವತಿ
 ಏಱುವೇಟ್ಟ ತೆರದಿಂ ಕಥೆಯಾಯ್ತಿ=ಭಗವತಿಯು ಉತ್ತಮ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಳು
 ವಕಥೆಯ ಹಾಗಾಯಿತು. ಹಾಸ್ಯಸ್ವದವಾಯ್ತೆಂದು ಭಾವವು ಭಗವತಿಯೇಱು
 ವೇಟ್ಟ ತೆರದ ಕಥೆಯಾವುದು? (ದೇವಿಯ ಆವೇಶವಾದವನ ಭವಿಷ್ಯೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ
 ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟು ಮೋಸಹೋದವನ ಹಾಗೆ) ನೀನಿದಂ ಬಗೆದು=ನೀನಿದನ್ನು
 ಯೋಚಿಸಿ; ಇವರ್ ಇನ್ನುಂ ಅಂತಿಱಿವರೆಂದು ವಿಮೋಹಿಸಿ=ಇವರು ಇನ್ನೂ
 ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇದಿರೊಡ್ಡಿ ಕಾದಾಡುವರೆಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ, ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ಬಗೆಯದೆ
 ಕಟ್ಟಿದ್ದೆ=ಹಿಂದುಮುಂದು ವಿಚಾರಿಸದೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದೆಯಯ್ಯಾ, ಗುರು
 ಗಳಂ ಕುಲವೃದ್ಧರಂ=ನಮಗೆ ಪೂಜ್ಯರೂ ಕುಲವೃದ್ಧರೂ ಆದ ಇವರನ್ನು; ಆಜಿಗೆ
 ಉಯ್ದು=ಕಾಳೆಗೆಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಕೆಮ್ಮಗೆ=ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಪಗೆವಾಡಿ
 ಯೊಳ್ ನಗಿಸಿಕೊಂಡೊಡೆ=ವೈರಿಗಳ ರಾವಿನಲ್ಲಿ ನಗೆಗೆ ಎಡೆಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ, ಏಂ
 ಬಂದಪುದು=ಏನುಪ್ರಯೋಜನವು, (ಈ ಕುಲವೃದ್ಧರನ್ನು ಆಜಿಗೆ ಒಯ್ದರೆ, ಇಂತಹ
 ಹಣ್ಣು ಮುದುಕರನ್ನು ನೀನು ಕಾಳೆಗೆಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಶತ್ರುಪಕ್ಷದವರು
 ನಿನ್ನ ಅವಿವೇಕಕ್ಕಾಗಿ ನಗದಿರುವರೇ? ಹಾಗೆ ಹಾಸ್ಯಸ್ವದವಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಕಳಿಸಿದು
 ದರಿಂದ ನಿನಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನವಾದಂತಾಯ್ತು ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಮಾತಿನ ಆಶ
 ಯವು. ಇಲ್ಲಿ “ಕೆಮ್ಮಗೆ ಪಗೆವಾಡಿಯೊಳ್ ನಗಿಸಿಕೊಂಡೊಡೆ ಬಂದಪುದೇಂ ಸುಯೋ
 ಧನಾ” ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಸಾರದಲ್ಲಿಯೇ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿಯೆಂಬಂತೆ ಕುಮಾರ
 ವ್ಯಾಸಭಾರತದ ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದ ೧ನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ—“ತೊಗಲು ಸಡಿಲಿದ ಗಲ್ಲ
 ಬತ್ತಿದ | ಹೆಗೆಲು ನಱುಕಿದ ನರೆತಮೊಸೆಯಜ | ಗುಳ್ಳ ಹಲುಗಳ ಹಾಯಿದೆಲುಗಳ
 ನೆಗ್ಗಿದವಯವದ || ಆಗಿಯಲಲುಗುವ ತಲೆಯ ಮುಪ್ಪಿನ | ಮುಗುದನೀತನ ಕಾದ
 ಹೇಳಿದು ನಗೆಯ ಸುರಿವೈರಾಯಕಟಕದೊಳಿಂದನಾಕರ್ಣ || ೩೫ || ಇಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು
 ರಾಘವನ ಬಲ | ದಲ್ಲಿ ಜಾಂಬವನುಭಯ ವೀರರು | ಬಲ್ಲಿದರು ಬಳಿಕುಳಿದ ಸುಭಟರ
 ಶಾರ್ಯವೊಪ್ಪುವುದೆ || ನಿಲ್ಲುನೀಕೊಲಲೆಳಸುವರೆ ಹಗೆ | ಯಲ್ಲಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಲಿಸ

ಕಟ್ಟಿದ ಪಟ್ಟಮೆ ಸರವಿಗೆ ।

ನೆಟ್ಟನೆ ದೊರೆ ಪಿಡಿದ ಬಿಲ್ಲೆ ದಂಟಿಂಗಿಣೆ ಕ-॥

ಣೆಟ್ಟ ಮುದುಪಂಗ ವಗೆವರ ।

ನಿಟ್ಟಿಲ್ಲಂ ಮುಱುವೊಡನಗೆ ಪಟ್ಟಂಗಟ್ಟಾ ॥ ೨ ॥

ಆದಿಯೊಳವರಂ ಪಿರಿದೊಂ- ।

ದಾದರದಿಂ ನಡಪಿದಜ್ಜರವ್ವುದುಂದಂ ॥

ಕಾದರಿವರವರೊಳವರುಂ ।

ಕಾದರ್ ನೆರೆದಿವರೊಳೆಂತು ನಂಬುವೆ ನೃಪತೀ ॥ ೩ ॥

ಲೇತಕೆ । ಬಿಲ್ಲಿನಲಿ ಬಡಿದಡ್ಡೆಗೆಡಹುವೆನೆಂದನಾ ಕರ್ಣ ॥ ೩೬ ॥” ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು “ನಿಲ್ಲು ನೀಕೊಲಲೆಳಸುವರೆ ಹಗೆ । ಯಲ್ಲಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಲಿಸಲೇತಕೆ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವು “ಕೆಮ್ಮಿಗೆ ಪಗೆವಾಡಿಯೊಳ್ಳುಗಿಸಿ ಕೊಂದೊಡೆ ಬಂದಪುದೇಂ ಸುಯೋಧನಾ” ಎಂದು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದರೆ ಸರಿ ಹೋಗುವುದು) ॥ ೧ ॥

ಕಟ್ಟಿದ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಕಣೆಟ್ಟ ಮುದುಪಂಗಿ = ಈ ಕುರುಡು ಮುದುಕನಿಗೆ, ಕಟ್ಟಿದ ಪಟ್ಟಮೆ = (ನೀನೀಗ) ಕಟ್ಟಿದ ಪಟ್ಟಬಂಧವೇ, ನೆಟ್ಟನೆ ಸರವಿಗೆ ದೊರೆ = ನೇರಾಗಿ ಹಗ್ಗಕ್ಕೆ ಸಮಾನವು, ಪಿಡಿದ ಬಿಲ್ಲೆ = (ಈತನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ) ಹಿಡಿದ ಬಿಲ್ಲೇ, ದಂಟಿಂಗಿ ಎಣೆ = ದಂಟಿಗೆ ಸಮಾನವು, ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಈತನು ಪಗೆವರೊಡನೆ ಕಾದಿಗೆಲ್ವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಅಲ್ಲವು ಅದುದರಿಂದ, ಪಗೆವರ ನಿಟ್ಟಿಲ್ಲಂ ಮುಱುವೊಡೆ = ಮೈರಿಗಳ ನಿಟ್ಟಿಲುಬನ್ನು ಮುರಿಯಬೇಕಿದ್ದರೆ (ಶತ್ರು ಸಂಹಾರವಾಗಬೇಕೆಂದು ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ) ಎನಗೆ ಪಟ್ಟಂಗಟ್ಟಾ = ನನಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿಯ್ಯಾ ॥ [ಪಟ್ಟಂಗಟ್ಟಾ = ಮಧ್ಯಮಪುರುಷೈಕವಚನದ ಧಾತುಗೆ ನಿಧ್ಯರ್ಥ ದಲ್ಲಾದ ಅತ್ವಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾದೇಶವು] ॥ ೨ ॥

ಆದಿಯೊಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ (ಇವರ್) ಅವರಂ = ಆ ಪಾಂಡು ತನಯರನ್ನು, ಆದಿಯೊಳ್ = ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪಿರಿದೊಂದು ಅದರದಿಂ = ಬಹಳ ಮಮತೆಯಿಂದ, ನಡಪಿದ = ನಡಸಿದ [ನಡಪು (ಧಾತು) ಸಾಕು, ಸಲಹು]. ಅಜ್ಜರ ವ್ವುದುಂದಂ = ಅಜ್ಜರಾದುದರಿಂದ, [ಅಜ್ಜ (ಸಂ) ಅರ್ಯ] ಇವರ್ ಅವರೊಳ್ ಕಾದರ್ = ಇವರು ಅವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡರು, [ಕಾದು (ಧಾತು) ಹೋರಾಡು] ಅವರುಂ ನೆರೆದು ಇವರೊಳ್ ಕಾದರ್ = ಅವರೂ ಇವರೆದುರಾಗಿ ಹೋರಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ [ನೆರೆ (ಧಾತು) ಸಂಯೋಗೇ, ಅಶ್ಲೇಶೇಚ, ನೆಱಿ = ಸಮಗ್ರತ್ವೇ] ನೃಪತೀ =

೧ || ಎಂಬುದುಮಾನುಡಿಗೇ ಸಿಡಿಲ್ದ * ಕುಭಸಂಭವನಿಂತೆಂದಂ—

ಸಿಂಗದ ಮುಪ್ಪುಂ ನೆಗಟ್ಟಿ * |

ಗಾಂಗೇಯರ ಮುಪ್ಪುಮಿಟಿಕೆವಡಗುಮ ವನಮಾ- ||

ತಂಗಂಗಳಿನಸುಹೃಚ್ಚತು- |

ರಂಗಬಲಂಗಳಿನದೆಂತುಮಂಗಾಧಿಪತೀ

|| ೪ ||

ಅರಸನೇ, (ನೃಪತೀ-ಸಂಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗದ ಏಕವಚನಕ್ಕೆ ದೀರ್ಘವು—
“ಎಲ್ಲಿಯುಮಾಮಂತ್ರಣದೊಳಾ | ಬಲ್ಲರ್ ಪ್ರಧಮೈಕವಚನಮಂ ಲೋಪಿಸುವರ್ |
ನಿಲ್ಲದೆ ವಿಕಲ್ಪಮುಖದಿಂ | ಸೊಲ್ಲಿಸುವರ್ ಹೃಸ್ವದೀರ್ಘ ಕಾಕುಗಳೆರಡಂ || ೨ ಮ
ದ ಸೂ. || ೧೨೩ || ಎಂತುನಂಬುವೆ=ಹೇಗೆ ನಂಬುವೆಯೋ? (ಈ ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ
ಪಾಂಡುತನಯರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾದ ಮಮತೆಯಿರುವುದರಿಂದ, ಇವರು ಅವರೊಡನೆ
ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಾದುವರೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ನಂಬಕೂಡದು ಎಂದು ಕರ್ಣನ
ಅಭಿಪ್ರಾಯವು || ೩ ||

ಎಂಬುದುಂ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = (ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆ)
ಹೇಳಲು, ಆ ನುಡಿಗೇ ಸಿಡಿಲ್ದ = ಆ ಮಾತಿಗೆ ರೇಗಿಬಿದ್ದು [ಸಿಡಿಲ್ (ಧಾತು) ರೇಗು]
ಕುಂಭಸಂಭವಂ = ದ್ರೋಣನು, ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು ||

ಸಿಂಗದ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅಂಗಾಧಿಪತೀ = ಅಂಗದೇಶಾಧೀಶ್ವರನಾದ
ಕರ್ಣನೇ, (ಸಂಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ) ವನಮಾತಂಗಂಗಳಿಂ = ಕಾಡಾನೆಗಳಿಂದ, ಸಿಂಗದ
ಮುಪ್ಪುಂ = ಸಿಂಹದ ಮುದಿತನವೂ, ಅಸುಹೃಚ್ಚತುರಂಗಬಲಂಗಳಿಂ = (ಸುಹೃತ್—
ಮಿತ್ರನು; ನ ಸುಹೃತ್ = ಮಿತ್ರನಲ್ಲದವನು—ಅಸುಹೃತ್;) ವೈರಿಗಳ ಗಜರಥತುರಗ
ಪದಾತಿಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗಗಳುಳ್ಳ ಸೈನ್ಯಗಳಿಂದ, ಈ ಗಾಂಗೇಯರ ಮುಪ್ಪುಂ =
ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಈ ಭೀಷ್ಮರ ಮುದಿತನವೂ; ಅದೆಂತುಂ = ಅದು ಹೇಗಿದ್ದರೂ; ಇಟಿಕೆ
ವಡೆಗುಮೆ = ಹೀನಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಡೆವುವೆ? [ಇಟಿಕೆವಡೆ = ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದು,
ಇಟಿಕೆವಡೆಗುಮ್ + ಎ-ಇಟಿಕೆವಡೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಗುಮಾಗಮು]
ಸಿಂಹವು ಎಷ್ಟು ಮುಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೂ ವನಮಾತಂಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥ
ವಪ್ಪುದು; ಅದರಂತೆ ಆ ಗಾಂಗೇಯರು ಎಷ್ಟು ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅಸುಹೃಚ್ಚತುರಂಗ
ಬಲಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಪ್ಪರು! ಎಂದು ದ್ರೋಣನ ಮಾತಿನ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ||
ಯಥಾಸಂಖ್ಯ ದೀಪಕಾಲಂಕಾರಗಳು. || ೪ ||

ಕುಲಜರನುದ್ಧತರಂ ಭುಜ ।

ಬಲಯುತರಂ ಹಿತರನೀಸಭಾಮಧ್ಯದೊಳೆ— ॥

ಗ್ಗಲಿಸಿದ ಮದದಿಂ ನಾಲಗೆ ।

ಕುಲಮಂ ತುಬ್ಬುವವೊಲುಱಿದೆ ನೀಂ ಕೆಡೆನುಡಿವಯ್ ॥ ೫ ॥

ವ ॥ ಎಂದು ನುಡಿದ ಗುರುವಿನ ಕರ್ಣಕರೋರವಚನಂಗಳ್ಗೆ ಕರ್ಣಂ ಕಿನ್ನಿ-

ಕುಲಮನೆ ಮುನ್ನಮುಗ್ಗಡಿಪಿರೇಂ ಗಳ ನಿಮ್ಮ ಕುಲಂಗಳಂತು ಮಾ- ।

ಮ್ ಲೆವರನಟ್ಟಿ ತಿಂಬುವೆ ಕುಲಂ ಕುಲಮಲ್ಲು ಚಲಂ ಕುಲಂ ಗುಣಂ ॥

ಕುಲಮಭಿಮಾನಮೊಂದೆ ಕುಲಮಣ್ಣುಕುಲಂ ಬಗೆವಾಗಳೀಗಳೀ ।

ಕಲಹದೊಳಣ್ಣ ನಿಮ್ಮ ಕುಲವಾಕುಲಮಂ ನಿಮಗುಂಟು

ಮಾಡುಗುಂ ॥ ೬ ॥

ಕುಲಜರಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಕುಲಜರಂ = ಸತ್ಕುಲೀನರೂ, ಉದ್ಧತರಂ = ಧೀರೋದ್ಧತರೂ, ಭುಜಬಲಯುತರಂ = ಬಾಹುಸರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರೂ, ಹಿತರಂ = ಹಿತೈಷಿಗಳೂ ಆದ ಈ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು (ಕುಲಜರಂ, ಉದ್ಧತರಂ, ಭುಜಬಲಯುತರಂ, ಹಿತರಂ = ಈ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಭೀಷ್ಮನನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸುವುವು) ಈ ಸಭಾಮಧ್ಯದೊಳೆ = ಇಂತೀ ಸಭಾಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅಗ್ಗಲಿಸಿದಮದದಿಂ = ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ, ನಾಲಗೆ ಕುಲಮಂತುಬ್ಬುವವೊಲ್ = ನಾಲಗೆ ಕುಲವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ, (ನಾಲಗೆ ಕುಲವನ್ನು ತುಬ್ಬುವುದು ಎಂಬುದು ನಾಣ್ಣುಡಿ, ಸಾತಿನಿಂದ ಕುಲವನ್ನರಿಯಬಹುದೆಂಬುದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ನೀಂ ಉಱಿದೆ = ನೀನು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ, ಕೆಡೆನುಡುವೈ = ಹೀನೈಸಿನುಡುವೆಯಲ್ಲಾ ! [ಕೆಡೆನುಡಿ (ಧಾತು) ನಿಂದಿಸಿ ಮಾತಾಡು] ಕೆಡೆನುಡಿ ಮತ್ತು ಕೆಡೆನುಡಿ ಇವುಗಳಿಗೊಳಗಣ ಅರ್ಧವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ॥ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೋಕೋಕ್ತ್ಯಲಂಕಾರವು ॥ ೫ ॥

ಎಂದು ನುಡಿದ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂದು ನುಡಿದ ಗುರುವಿನ ಕರ್ಣಕರೋರ ವಚನಂಗಳ್ಗೆ — ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ದ್ರೋಣನ ಆ ಕರ್ಣಕರೋರವಾದ ಮಾತುಗಳಿಗೆ (ಕರ್ಣನು) ಕಿನ್ನಿ = ಕೋಪಿಸಿ, [ಕಿನ್ನಿಸು (ಧಾತು) ಕೋಪೇ; ಸಿಟ್ಟುಗೊಳ್ಳು]

ಕುಲಮನೆ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾ. ವೃತ್ತಂ ॥ ಕುಲಮನೆ ಮುನ್ನಂ ಉಗ್ಗಡಿ ಪಿರ್ ಏಂಗಳೆ ? ಕುಲವನ್ನೇ ಮೊದಲು ಉಗ್ಗಡಿಸಿ ಮಾತಾಡುವಿರೇಕೆಯೊ ? [ಉಗ್ಗಡಿಸು (ಧಾತು) ಉಗ್ಗಡ + ಇಸು = ಉತ್ಕಟ + ಇಸು = ಸಂಭಾವಿಸಿ ಹೇಳು; ಅಧಿಕರಿಸಿ ಹೇಳು ('ಗಡ'ಗಳೆ) ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು. ಮಾತುಮಾತಿಗೂ ಮೊದಲು ಕುಲವೆಂಬ

ದನ್ನೇ ಸರ್ವತಸ್ಯ ಶವಾಗಿ ಸಂಭಾವಿಸಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತೀರಲ್ಲಾ! ಏಕೆಯೋ) ನಿಮ್ಮ ಕುಲಗಳು = ನಿಮ್ಮ ಕುಲಗಳೆಂದೆನ್ನಿಸುವಂತಹವು, ಮಾರ್ಮಲೇವನಂ = ಇದಿ ರೊಡ್ಡು ನ ವೈರಿಯನ್ನು; ಅಟ್ಟಿತಿಂಬುವೆ? = ಅಟ್ಟಿ ತಿನ್ನುವುದೇ? (ಬರೇ 'ಕುಲಕುಲ' ವೆಂದು ಬಾಯ್ತಾತಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ವೈರಿಗಳ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.) ಏಕೆಂದರೆ, ಕುಲಂಕುಲಮಲ್ತು = (ಲೋಕಸಾಮಾನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೀವು ಆವುದನ್ನು ಕುಲವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವಿರೋ ಅಂತಹ) ಕುಲವು ನಿಜವಾದ ಕುಲವಲ್ಲವು (ನೀವು ಶರೀರಜನ್ಮೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಸ್ಥಾನವನ್ನಷ್ಟೇ 'ಕುಲ'ವೆಂದು ಕರೆವಿರಿ. ಆದರೆ ಆ ಭಾವನೆಯು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬ ಕರ್ಣನ ಸ್ವಾಭಿಪ್ರಾಯಸಮರ್ಥನೆಗಾಗಿಯೇ 'ಕುಲಂ ಕುಲಮಲ್ತು' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ನಿಜವಾದ ಕುಲವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾದುದೇತಂದೆಂಬುದನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.) ಚಲಂ ಕುಲಂ, ಗುಣಂ ಕುಲಂ, ಅಭಿಮಾನವೋಂದೆ ಕುಲಂ, ಅಣ್ಣು ಕುಲಂ = ಚಲ, ಗುಣವು, ಅಭಿಮಾನ, ಅಣ್ಣು—ಇವುಗಳ ಮೇಲ್ಮೆಯಿಂದಲಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಕುಲಶಬ್ದವಾಚ್ಯಗಳು, ಎಲ್ಲ ಚಲವಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಕುಲವಿದೆ, ಎಲ್ಲ ಗುಣವಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಕುಲವಿದೆ, ಎಲ್ಲ ಅಭಿಮಾನವೋಂದೆಯಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಕುಲವಿದೆ, ಎಲ್ಲ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆಯೋ, ಅಲ್ಲಿ ಕುಲವಿದೆ, ಎನ್ನಬೇಕಲ್ಲದೆ, ನೀವೆಣಿಸಿರುವಂತೆ, ಕೇವಲ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನನಿರ್ದೇಶಮಾತ್ರದಿಂದ ಕುಲದ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. 'ಕುಲಮೆಂಬುದುಂಟೆ? ಬೀರಮೆ ಕುಲಮಲ್ಲದೆ ಕುಲಮನಿಂತು ಪಿಕ್ಕದಿರಿ, ನೀಮೊಲಿ ದೆಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿಬಳಿದಿರೊ ಕುಲಮಿದುರ್ದೆ ಕೊಡದೊಳಂ ಶರಸ್ತಂಬದೊಳಂ" ಎಂದು ಗುರೋಧನನು ದ್ರೋಣ-ಕೃಪರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ ಮರ್ಮಭೇದಕವಚನವನ್ನು ಕರ್ಣನ ಈ ಮಾತಿನೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು) ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ವ್ಯಾಯಾಮರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಕುಲಹೀನತೆಯನ್ನು ಉಗ್ಗಡಿಸಿ, ತಾನು ಸಿಗ್ಗುಗೊಂಡಿದ್ದು ಈಗಲೂ ಭೀಷ್ಮರ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಕುಲಹೀನತೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದುದರಿಂದ, ದ್ರೋಣನು ಮಾತುಮಾತಿಗೆ ಕುಲವನ್ನೇ ಮುಂದುಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಕರ್ಣನ ಅಂತರಾರ್ಥವು 'ಕುಲಮನೆ ಮುನ್ನಂ ಉಗ್ಗಡಿಪಿರೇಂಗಳ' ಎಂಬ ಮಾತಿನ 'ಮುನ್ನಂ'—ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುವುದು) ಬಗೆವಾಗಳ್ = ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ, ವಿಚಾರಿಸಿದವಕ್ಪದಲ್ಲಿ, ಈಗಲ್ ಈ ಕಲಹದೊಳ್ = ಈಗ ಈ ಜಗಳದಲ್ಲಿ, ಅಣ್ಣು! ನಿಮ್ಮ ಕುಲಂ = ಪ್ರಿಯ ಮಹಾಶಯ! ನಿಮ್ಮ ಕುಲವೃತ್ತಾಂತವು, ನಿಮಗೆ ಆಕುಲಮಂ ಉಂಟುಮಾಡುಗುಂ = ನಿಮಗೆ ಮನೋವ್ಯಾಕುಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ('ಉಂಟು ಮಾಡುಗುಂ'—'ಉಂಟು ಮಾಡು' ಎಂಬ ಧಾತುಗೆ 'ಗುಂ' ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಪ್ರತ್ಯಯವು) ಈ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ 'ಯಮಕ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವು || ೬ ||

ಗಂಗಾಸುತಂ ವೃಧಾಸುತಂ ।

ರಂ ಗೆಲ್ಲೊಡ ತವಕೆ ಪೋವೆನವರ್ಗಲ ಕೆಯ್ಯೊಳ್ ॥

ಗಾಂಗೇಯನಟಿದೊಡಹಿತರಂ ।

ನಾಂಗೇಲಿ ತಟ್ಟಿಱಿವೆನನ್ನೆಗಂ ಬಿಲ್ವಿಡಿಯೆಂ

॥ ೭ ॥

ವ ॥ ಎಂದು ಕರ್ಣಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ದುದುಂ ಸಿಂಧುತನೂಜನಿಂತೆಂದಂ —

ಕಲಿತನದುರ್ಕು ಜವ್ವನದ ಸೊರ್ಕು ನಿಜೇಶನ ನಚ್ಚು ಮಿಕ್ಕ ತೋ — ।

ಳ್ವಲದ ಪೊಡವು ಕರ್ಣನಿನಗುಳ್ಳನಿತೇನೆನಗುಂಟೆ ಭಾರತಂ ॥

ಕಲಹವಿಡಿಚುವಂ ಹರಿಗನವೊಡೆ ಮೊಕ್ಕಳಮೇಕೆ ನೀಂ ಪಳಂ — ।

ಚಲೆದವೆಯಣ್ಣ ಸೂಟ್ಟಡೆಯಲವ್ವುದು ಕಾಣ ಮಹಾಜಿರಂಗ

ದೊಳ್ ॥ ೮ ॥

ಗಂಗಾಸುತಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಗಂಗಾಸುತಂ = ಭೀಷ್ಮನು, ವೃಧಾ ಸುತರಂ = ಕುಂತಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು, ಕಾಂತೇಯರನ್ನು, ಗೆಲ್ಲೊಡ = ಗೆದ್ದರೆ, ತಪಕ್ಕೆ ಪೋವೆಂ - ನಾನು ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋಗುವೆನು ಗಾಂಗೇಯಂ, ಅವರ್ಗಲ ಕೆಯ್ಯೊಳ್ ಅಟಿದೊಡೆ = ಭೀಷ್ಮನು ಅವರಕೆಯ್ಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ಅಹಿತರಂ, ಅಂಗೇಲಿ, ತಟ್ಟಿಱಿವೆಂ = ವೈರಿಗಳನ್ನು ಕಾದಿ ಗೆಲ್ಲುವೆನು. ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. (ಅಹಿತರಂ = ಹಿತರಲ್ಲದವರುಗಳನ್ನು ಅಂಗೇಲಿ 'ನಾನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ' ಸತಿಸತ್ಯವಿೂ, ತಟ್ಟಿಱಿವೆಂ = ಪೂಕ್ಕು ಕಾದುವೆನು.) ಅನ್ನೆಗಂ ಬಿಲ್ವಿಡಿಯೆಂ = ಆ ವರಿಗೆ ಬಿಲ್ಲುಹಿಡಿಯೆನು ॥ ೭ ॥

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂದು ಕರ್ಣಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ದುದುಂ = ಹೀಗೆಂದು ಕರ್ಣನು ಶಪಥಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ, ಸಿಂಧುತನೂಜಂ ಇಂತೆಂದಂ = ಭೀಷ್ಮನು ಇಂತು ನುಡಿದನು ॥

ಕಲಿತನದುರ್ಕು — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾ. ವೃತ್ತಂ ॥ ಕರ್ಣ = ಎಲಾ ಕರ್ಣನೇ, ಕಲಿತನದ ಉರ್ಕು = ಕಲಿತನದ ಔದ್ಧತ್ಯವೂ, (ಉರ್ಕು-ಔದ್ಧತ್ಯೇ) ಜವ್ವನದ ಸೊರ್ಕು = ಜವ್ವನದ ಮದವು, ಸೊರ್ಕು-ಸೊಕ್ಕು, ನಿಜೇಶನ ನಚ್ಚು = ತನ್ನಾಳ್ವದ ವಿಶ್ವಾಸವು (ನಿಜ+ಈಶ-ನಿಜೇಶ = ತನ್ನ ಒಡೆಯನ) ಮಿಕ್ಕ = ಮೂರಿದ, ತೋಳ್ವಲದ ಪೊಡವು = ಬಾಹುಬಲದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು, ನಿನಗೆಉಳ್ಳನಿತು ಎನಗೆ ಉಂಟೇ ಏಂ ? = ನಿನಗಿರುವಷ್ಟು ನನಗುಂಟೆನು ? ಭಾರತಂ ಕಲಹಂ = ಕಾಳಗವಾದರೋ, ಭಾರತ ಯುದ್ಧವು (ಭರತವಂತೀಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಲಹವು ಭಾರತಕಲಹವು) ಇದಿಚು ವಂ = ಇದಿರೊಡ್ಡುವವನಾದರೋ ಹರಿಗಂ = ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನು. ('ಪಂಪಕವಿಯ

ವ || ಎಂದು ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ—

ಮುದುವರ ಬಿಲ್ವಲೈಯುಮಿಜ್ಜಿ— ।

ವದಟುಂ ಬಗೆವಾಗಳಣ್ಣನೆಂದಂತುಟಿ ತ— ||

ವೃದು ಕರಮೆ ತುಚ್ಛಮಕ್ಕುಂ ।

ಕದನದೊಳಿನ್ನೆನ್ನ ನುಡಿದ ನುಡಿಯಂ ಕೇಳಿಂ

|| ೯ ||

ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು. ಅಬೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ 'ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು' ಅಪ್ಪೊಡೆ = (ಹೀಗೆ) ಆಗಿರುವಾಗ, ಅಣ್ಣ = ಗೆಳೆಯಾ! ನೀನೇಕೆ ಮೊಕ್ಕಳಂ ಪಳಂಚಲಿದವೆ ? = ನೀನೇಕೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿರುವೆ ? 'ಮೊಕ್ಕಳಂ' ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅನ್ವಯವು ಪಳಂಚಲಿ (ಧಾತು) ಪಳಂಚು + ಅಲಿ = ಪಳಂಚಲಿ [ಸಂಯುಕ್ತ, ಧಾತು ಪಳಂಚು (ಧಾತು) ತಾಗು, ಸಂಘಟ್ಟನೇ ಅಲಿ (ಧಾತು) ಪರೀಭಾವೇ (ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ) "ವಿರೋಧದಿಂದ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಮಾತಾಡು" ಮಹಾಜಿರಂಗದೊಳ್ = ಮಹಾರಣರಂಗದಲ್ಲಿ (ಮಹಾ + ಅಜಿರಂಗ = ಮಹಾಜಿರಂಗ) ಸ ದೀ ಸಂಧಿ. ಸೂಟ್ಟಿದೆಯಲಪ್ಪುದು ಕಾಣ = (ಸೂಟಿಂ ವಡೆಯಲ್ - ಸೂಟ್ಟಿದೆಯಲ್ = ಅವಸರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು) ಅವಸರವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗುವುದು (ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಿಲ್ವಲೈಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ, ನೀನು ನೋಡಬಹುದು) ('ಕಾಣ' - ಕಾಣ್ ಧಾತುಗೆ ಮಧ್ಯಮಪುರುಷದ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ, ವಿಧ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಕಾರಾಗಮವು) ಕಾಣಯ್ಯ. ಅಪ್ಪುದು < ಆಗುವುದು ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಅಹುದು' 'ಹಾದು' || ೮ ||

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು ಮತ್ತಂ ಇಂತೆಂದಂ = ಎಂದು ಮತ್ತು ಹೀಗೆಂದನು (ಮುಂದಿನ ಮಾತು ಸಭಿಕರನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಳಿದುದು.)

ಮುದುವರ — ಇಂತೆಂದು ಕಂಡು || ಮುದುವರ ಬಿಲ್ವಲೈಯುಂ ಇಹಿನ ಅದಟುಂ = ಮುದುವರ ಬಿಲ್ಲ ಜಾಣ್ಮೆಯೂ, ಕಾದುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ, ಬಗೆವಾಗಳ್ = ಯೋಚಿಸಿದಾಗ, ಅಣ್ಣನೆಂದಂತುಟಿ ತಪ್ಪದು = ಈ ಗೆಳೆಯನಾದ ಕರ್ಣನು (ಅಣ್ಣಂ) ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಕದನದೊಳ್ = ಕಾಳಿಗದಲ್ಲಿ; ಕರಮೆ ತುಚ್ಛಂ ಅಕ್ಕುಂ = ಬಹು ಕ್ಷುದ್ರವೆನಿಸುವುದು, ಅತೀ ಹೀನವೆನಿಸುವುದು. ಇನ್ನೆನ್ನ ನುಡಿದ ನುಡಿಯಂ ಕೇಳಿಂ = ನಾನು (ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ) ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ. 'ಎನ್ನ ನುಡಿದ ನುಡಿಯಂ ಕೇಳಿಂ' ಎಂಬುದು 'ಎನ್ನ ನುಡಿಯಂ ಕೇಳಿಂ' ಎಂಬುದರ ವಿಸ್ತೃತರೂಪವು || ೯ ||

ಪಿಡಿಯೆಂ ಚಕ್ರಮನೆಂಬ ಚಕ್ರಿಯನಿಳಾಚಕ್ರಂ ಭಯಂಗೊಳ್ವಿನಂ ।
 ಪಿಡಿಯಿಪ್ಪೆಂ ಕರಚಕ್ರಮಂ ನರರಥಂ ತೂಳ್ವಾ ಕುರುಕ್ಲೇತ್ರದಿಂ ॥
 ವಡುವೆಣ್ಣಾವುದು ಪೋಗೆ ವೋಗಡಿಸುವೆಂ ನಿಚ್ಚಂ ಧರಾಧೀಶರಂ ।
 ವಡಲಿಟ್ಟಂತಿರೆ ಮಾಯ್ಪಿನೋವದೆ ವಯಿಂಭಾಸಿರ್ವರಂ

ಯುದ್ಧದೂಳ್ ॥ ೧೦ ॥

ಪಿಡಿಯೆಂ — ಇಂತೆಂದು ನು ವಿ ವೃತ್ತಂ ॥ ಚಕ್ರಮಂ ಪಿಡಿಯೆಂ ಎಂಬ
 ಚಕ್ರಿಯಂ = (ಕಾಳೆಗದಲ್ಲಿ) ಚಕ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯೆನೆಂದು (ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆಯ್ದು) ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು
 (ಚಕ್ರವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳವನು 'ಚಕ್ರ'ಯು, 'ಚಕ್ರಧಾರಿ' ಕೃಷ್ಣನು.) ಇಳಾ
 ಚಕ್ರಂ = ಭೂಮಂಡಲವು; ಭಯಂಗೊಳ್ವಿನಂ = ಭಯಗೊಳ್ಳುವ ತೆರದಲ್ಲಿ, ಕರ
 ಚಕ್ರಮಂ = ಕೈಯ್ಯ ಚಕ್ರಾಯುಧವನ್ನು, ಪಿಡಿಯಿಪ್ಪೆಂ = ಹಿಡಿದಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.
 (ಪಿಡಿಯಿಸುವೆಂ-ಪಿಡಿಯಿಪ್ಪೆಂ-ಹಿಡಿಸುವೆನು)ನರರಥಂ — ಅರ್ಜುನನ ತೇರು, ತೂಳ್ವಾ =
 ಹಿಂಜರಿದು [ತೂಳ್ (ಧಾತು) ಅವಸರ್ವಣೇ, ಹಿಂದಿರುಗಿ ಓಡು] ಆ ಕುರುಕ್ಲೇತ್ರ
 ದಿಂ ಪಡು ಎಣ್ಣಾವುದು ಪೋಗೆ = ಆ ಕುರುಕ್ಲೇತ್ರದಿಂದ ಪಡುಗಡೆಗೆ ಎಣ್ಣಾಗಾವುದದ ದೂರ
 ಸರಿಯುವಂತೆ, ಇಸುವೆಂ ಪೋಗಡೆ = (ಸುಲಭವಾಗಿ) ಬಾಣ ಹೊಡೆಯುವೆನು
 (ಪೋ! ಗಡೆ!-ಹೋಗಂತೆ!) ಉಚಿತ ಸಂಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿ. 'ಹೋಗಂತೆ,
 ಹೋಗುನೋಡುವ' ಇಂತೆಂದು ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣಾವಸರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ
 ನುಂಟು ಇಸು (ಧಾತು)-ಬಾಣಪ್ರಯೋಗೇ; ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡೆ; ಹಾಗೆ ಇಸು
 ವುದು ತನಗೊಂದು ಶ್ರಮದ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ
 'ಪೋ! ಗಡೆ!' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು. ಅದುದರಿಂದ, 'ಇಸುವೆಂ ಪೋಗಡೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ
 ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಾಣಹೊಡೆವೆನು ಎಂದರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು 'ಪೋಗಡಿಸುವೆಂ'-
 ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು ಎಂದರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ, 'ಪೋಗಡಿಸು' = (ಹೋಗು
 ವಂತೆ ಮಾಡು) ಎಂಬುದನ್ನು ಧಾತುವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು, ನಿಚ್ಚಂ = ನಿತ್ಯವೂ
 [ನಿಚ್ಚಂ-ನಿತ್ಯಂ (ಸಂ), ದಿನಂಪ್ರತಿಯೂ] ಯುದ್ಧದೂಳ್ = ಕಾಳೆಗದಲ್ಲಿ, ಧರಾ
 ಧೀಶರಂ = ಅರಸರನ್ನು ವಯಿಂಭಾಸಿರ್ವರಂ = ಹತ್ತುನಾವಿರ ಮಂದಿಯನ್ನು (ಪತ್ತು +
 ಸಾಸಿರ + ವರ್ - ಪಯಿನ್ ಭಾಸಿರ್ವರಂ ದ್ವಿಗುಸಮಾಸವು, ಪತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮಾಸ
 ದಲ್ಲಿ ಪಯಿನ್ ಆದೇಶವು. "ವತ್ತಕ್ಕೆ ಪಯಿನ್ನೆಂದಾ । ದತ್ತಾದೇಶಂ ಸಮಂತು ಸಾಸಿರ
 ಮಿದಿರೋಳ್ । ಪತ್ತುಗೆಗೊಳಿ ನೂರ್ಕಿಂ । ಮತ್ತಂ ಸಾಸಿರಕ ಮಂತ್ಯಲೋಪಂ
 ವಿರಳಂ ॥ ೭. ನು ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೧೯೧ ॥ ಮತ್ತ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಪದದ ಆದಿಯು
 ಸಕಾರಕ್ಕೆ 'ಭ'ಕಾರಾದೇಶವು. "ಅರೆ ಎಡೆಯೋಳ್ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗೆ ನಿಯತಂ ಭತ್ಯಂ"

ವ || ಎಂದು ಮಹಾಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ರೂಢನಾದ ಗಾಂಗೇಯನಳವನಳವಲ್ಲದೆ
ಪೊಗಟ್ಟಿ ವರಂಬೀಡಿಗೆ ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ಯಮೆಂದು ಕಳಿಸಿ, ಮುಡಿ-
ವಸಂ ದುರೋಧನಂ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಭೇರಿಯಂ |
ಪೊಯ್ದಿದಂ ||

ಶ ಮ. ದ. ಸೂತ್ರ || ೬೦ || ಕೇಶಿರಾಜನು, ಶ ಮ. ದ ಸೂತ್ರ || ೧೯೧ || ಕೈ
ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ, “ಪಡಲಿಟ್ಟಂತಿರಿ ನಾಲ್ವರಿನೋವದೆ ಪಯಿಂಭಾಸಿರ್ವರಂ ಯುದ್ಧದೊಳ್ ||
ಎಂಬಿ ವೃತ್ತದ ಭಾಗವನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ.) ಓವದೆ = ದಯೆತೋರದೆ, ನಿರ್ದಾ-
ಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ಕಾಪಾಡದೆ. [ಓ (ಧಾತು)-ಸ್ನೇಹೇ, ಓ ಧಾತುವಿನ
ಪ್ರತಿಷೇಧರೂಪವು ಓವದೆ, ಅಥವಾ ‘ಓವು (ಧಾ) ಪಾಲನೇ’, ‘ಓವು’ ಧಾತುವಿನ
ಪ್ರತಿಷೇಧರೂಪವೆಂದೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ‘ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ಕಾಪಾ-
ಡದೆ’ ಎಂದು ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥವು] ಪಡಲಿಟ್ಟಂತಿರಿ ನಾಲ್ವರಿನು = ಕಡೆವಂತೆ
ಮಾಡುವೆನು (ಕೊಂಡು ಕಡಹುವೆನೆಂದು ಭಾವವು.) [ಪಡಲಿಡು (ಧಾತು) ಕಡೆ
ವಂತೆ ಬೀಳಿಸು ಮಾಡುಂ < ಮಾಡುವೆಂ] ಯಮಕವಿದೆ || ೧೦ ||

ಎಂದು—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು ಮಹಾಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ರೂಢನಾದ ಗಾಂಗೇ-
ಯನ = ಹೀಗೆಂದು ಮಹಾಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ಭೀಷ್ಮನ, ಅಳವಂ = ಪರಾಕ್ರಮ
ವನ್ನು, ಅಳವಲ್ಲದೆ ಪೊಗಟ್ಟಿ = ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದ ಹೊಗಳಿ [ಅಳವು-ಪರಾಕ್ರಮ,
ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಬಲೆ, ಪ್ರಮಾಣ, ಮಿತಿ ಎಂದನೇಕಾರ್ಥಗಳು, ಪೊಗಟ್ಟಿ (ಧಾತು)-
ಪ್ರಶಂಸಾಯಾಂ, ಹೊಗಳಲು] ಅವರಂ ಬೀಡಿಗೆ ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ಯಮೆಂದು ಕಳಿಸಿ =
ಅವರನ್ನು ಬೀಡಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿರೆಂದು ಕಳುಹಿಸಿ, ಮುಡಿವಸಂ = ಮರುದಿನದಲ್ಲಿ,
ದುರೋಧನಂ = ದುರೋಧನನ ; ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ = ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಸಕಲಸನ್ನಾಹ
ಗಳನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದವನಾಗಿ, ಪ್ರಯಾಣ ಭೇರಿಯಂ ಪೊಯ್ದಿದಂ = ಪ್ರಯಾಣ
ಭೇರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಿಸಿದನು, ‘ಪ್ರಯಾಣ ಭೇರಿ’ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯ ಭೇರಿ, ಪೊಯಿಸು = ತಾಡನೇ (ಹೊಡೆ) ಪೊಯ್ + ಇಸು = ಪೊಯಿಸು,
ಹೊಡೆಯಿಸು ||

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ
ಪಂಚಮಗ್ರಾಸವು ಮುಗಿದುದು

ಷಷ್ಠ ಗ್ರಾಸಂ

ವ || [ಕಳಶಜನಿಂ ಬಟಿಕೈ ಕರ್ಣಂಗೊಂದು ನುಡಿದ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ
ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂಗಿಂತು ಕಟ್ಟುವೆನೆಂದು ಕಾರವೇಶ್ವರನೆಂದೊಡೆ]
ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಿಂತೆಂದಂ—
ನಿಜದೊಳ ಭೂಪರೆಂಬರವಿವೇಕಿಗಳವ್ವರದಕ್ಕೇ ನೀಂ ಘಣಿ- |
ಧ್ವಜ ಕಡುಕೆಯ್ದು ಕರ್ಣನನೆ ನಚ್ಚುವೆಯವೊಡೆ ಯುದ್ಧದೊಳ್
ವೃಷ- ||

ಅನಂತರಣಿಕ — ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು ಶರಶಯನಗತನೂ ದ್ರೋಣನು ಮೃತನೂ ಆದಾಗ ಮುಂದೆ ಕಾರವಬಲದ ನಾಯಕನಾಗಿ ಕರ್ಣನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ದುರ್ರೋಧನನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಾಗ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಏವಗೊಂಡು ಕರ್ಣನನ್ನು ಹೀನೈಸಿ ನುಡಿದನು. ಕರ್ಣಾಶ್ವತ್ಥಾಮರೊಳಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಕಲಹವಾಗುವ ಸಂಭವವನ್ನು ಕೃಪನು ಎಡವೊಕ್ಕು ಮಾಡಿಸಿದನು ಬಳಿಕ ಕರ್ಣನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವಾಗುವುದು ಈ ಕಥಾಸಂದರ್ಭವು ಈ ಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥಾಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಅಂಶವು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಕರ್ಣಪರ್ವದ ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯಗಳು ೨೨—೩೦ರಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಬಹುದು—

ಕಳಶಜನಿಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಕಳಶಜನಿಂ ಬಟಿಕೈ=ದ್ರೋಣನ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ, (ಕಳಶ-ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ; ಜ-ಹುಟ್ಟಿದವನು) “ಬಟಿಕಂ” ಬಟಿಯಂ, ಬಟಿಕೆ, ಬಟಿಕೈ ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು) ಕರ್ಣಂಗೊಂದು ನುಡಿದ=ಕರ್ಣನಿಗೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ (ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ), ವೀರಪಟ್ಟಮಂ=ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂಗಿ ಎಂತು ಕಟ್ಟುವೆನೆಂದು=ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಿಗೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಕಟ್ಟಲಿ ಎಂದು, ಕಾರವೇಶ್ವರಂ ಎಂದೊಡೆ=ಕಾರವರ ಒಡೆಯನಾದ ದುರ್ರೋಧನನು ಹೇಳಿದಾಗ, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂ ಇಂತೆಂದಂ=ದ್ರೋಣನಮಗನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಹೀಗೆಂದನು, (ದ್ರೋಣನಮಗನಿಗೆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೆಂದು ಹೆಸರು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—ದಿವಿಜಾಶ್ವತ್ಥಾಮದೊಳಿ | ಭುವನಂಗಳ್ಳಡುಗೆ ಶಿಶುಸರಂಗಿ ಯೊಡೆ ನ | ಕೃವಯನದೆ ಕುಂಭಸಂಭವ|ನಿವನಶ್ವತ್ಥಾಮನೆಂದು ಪೆಸರಿಡೆ ನೆಗಟ್ಟಂ || ೨-೪೪ || ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂ=ಕುದುರೆಯ ಶಕ್ತಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ತ್ರಿಣೇತ್ರಾಂಶಂ ಭೂತನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ)

ನಿಜದೊಳೆ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾ. ವೃತ್ತಂ || ನಿಜದೊಳೆ=ನಿಜವಾಗಿಯೂ, ಭೂಪರ್ ಎಂಬರ್=ಅರಸುಗಳೆಂಬವರು, ಅವಿವೇಕಿಗಳ್ ಅಪ್ಪರ್=ವಿವೇಕವಿಲ್ಲ

ಧ್ವಜನುಮನಿಕ್ಕಿ ಗೆಲ್ಲರಿಗನೊಳ್ ತಲೆವಟ್ಟಿದಿರಾಗಿ ನಿಂದು ಸೂ- ।

ತಜನಿಱವಂಗಡಂ ವಗೆಯನೇಂಗಳ ಪಟ್ಟಮೆ ವಾಱಿ ತಿಂಬುದೇ || ೧ ||

ದವರಾಗಿರುವರು, (ವಿವೇಕವೆಂದು ವಿಮರ್ಶಿಸಿತಿಳಿವ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯು ಅದುಳ್ಳವನು ವಿವೇಕಿಯು, ಅದಿಲ್ಲದವನು ಅವಿವೇಕಿಯು) ಅಪ್ಪರ್=ಅಗುವರು, (ಯೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಹರ್ ಎಂದೂ ಉಂಟು) ಅದರ್ಕೆ (ಎಂಬ ಪಾರದಂತೆ) ಅದ್ದರಿಂದಲಾಗಿ, ಅದುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದರ್ಥವು, ಅದು+ಅಕ್ಕಿ=ಅದು (ಹಾಗೆ) ಆಗಲಿ, (ಅಗು+ಗೆ, ಅಥವಾ ಅಗು+ಕೆ=ವಿಧ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧನುಪುರುಷನ ಏಕವಚನಕ್ಕೆ 'ಗೆ' 'ಕೆ'ಗಳೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಬರುವುವು "ಸೊಗಯಿವುವು ಗೆಕೆಗಳ ನ್ಯೋತ್ತಿಗೆ ವಿಧ್ಯರ್ಥಕ್ಕೆ - ಶ. ಮ. ದ ಸೂ. || ೨೨ || ಕೆಕಾರಕ್ಕೆ ದ್ವಿತ್ವವು. ಕೆಕಾರ ಪರವಾದಾಗ "ಅಗು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ "ಅಕ್" ಅದೇಶವು "ಪರದೊಳ್ ವಿಧಿಯ ಕೆಕಾರಂ | ಬರೆ ಕುಂಬರೆ, ಪೋಗೆನಿಸ್ಸ ಧಾತುವಿನಂತಾ | ಕ್ಷರಲೋಪಂ ಚರಮಂ ವಿಸ್ತರಮಾಡ್ಯಂ ಹ್ರಸ್ವನುಕ್ಕು ಮಾಗೆಂಬುದಱಿಱಿಳ್ || ಶ. ಮ. ದ ಸೂತ್ರ-೨೪೩-) ಘಣಧ್ವಜ=ದುರ್ಮೋಧನಾ, (ಘನಾ ಎಂದರೆ ಹೆಡೆ'ಯುಳ್ಳದು 'ಘಣ'=ಸರ್ಪವು. ಧ್ವಜ ಎಂದರೆ, ಪತಾಕೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಪದ ಚಿಹ್ನೆಯುಳ್ಳವನು ದುರ್ಮೋಧನನು, 'ವನ್ನಗ ಕೇತು' ಎಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವುದು ನೀಂ ಕರ್ಣನನೆ=ನೀನು ಕರ್ಣನನ್ನೇ ಕಡುಕೆಯ್ದು ನಚ್ಚುವೆಯೆಪ್ಪೊಡೆ=ತೀವ್ರವಾಗಿ ನಂಬುವಯಿಂದಾದರೆ, [ಕಡುಕೆಯಾ (ಧಾತು)-ತೀವ್ರತ್ವೇ] ಯುದ್ಧದೊಳ್ ವೃಷಧ್ವಜನುಮಂ ಇಕ್ಕಿ ಗೆಲ್ಲ, ಅರಿಗನೊಳ್ = ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಂಕರನನ್ನೂ ಕೂಡ ಕೆಡಹಿ ಬೀಳಿಸಿ ಗೆದ್ದಂತಹ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನಲ್ಲಿ [ವೃಷಧ್ವಜ=ಈಶ್ವರನು, ಶಂಕರನು ವೃಷ=ಎತ್ತು ಧ್ವಜವಾಗಿರುವವನು ಇಕ್ಕು (ಧಾತು) ತ್ಯಾಗಹನನಯೋಃ (ಹೊಡೆ) 'ಅರಿಗಂ'-ಅರಿಕೇಸರಿರಾಜನು 'ಅರಿಕೇಸರಿ'ಯೆಂಬುದರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಾಂಶರೂಪವು 'ಅರಿಗಂ'-ಹರಿಗಂ-ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು ಅಭೇದಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು "ಅರಿಗಂ ಯುದ್ಧದೊಳ್ ವೃಷಧ್ವಜನು ಮಂ ಇಕ್ಕಿ ಗೆಲ್ಲ" ಎಂಬುದು ಇಂದ್ರಕೀಲವಿಜಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. (ಅರ್ಜುನನು ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿದನು. ಈಶ್ವರನು ಮೂಕದಾನವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ನೆವದಿಂದ ಶಬರನಾಗಿ ಬಂದು ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಬಂತು. ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೆಡವಿ ಗಂಟಲಂ ಮೆಟ್ಟಿದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಶಬರನಾಗಿದ್ದ ಶಿವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಪೂರ್ವಕಥೆಯು ಈ ವೃತ್ತಾಂತವು ಸಂ ಬಾ ಅಶ್ವಾಸ ೭|೨೭ರಿಂದ ೮|೨೬ರ ವರೆಗಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ವ || ಎಂಬುದು ಮಂಗರಾಜಂ ಗುರುತನೂಜನನಿಂತೆಂದಂ —

ಎನಿತಳವುಳ್ಳೊಡಂ ದ್ವಿಜನ ಗಂಡಗುಣಕ್ಕಗಿವನ್ನರಾರೊ ನೆ- ।

ಟ್ಟನೆ ವಿಷವೊಳ್ಳೆಗುಳ್ಳೊಡಮದೊಳ್ಳೆಯೆ ಕಾಳಿಯ ನಾಗನಾಗದ- ||

ಣ್ಮಿನ ವಡೆಮಾತದೊಂದೆ ನೆವಮಾಗಿರೆ ಕೆಯ್ವು ವನಿಕ್ಕಿ ಸತ್ತ ನಾ- ।

ಎನ ಪಡಿಚಂದಮಾಗಿಯುಮಿದೇಂ ನಿಮಗಟ್ಟಿಯೊ

ಗಂಡವಾತುಗಳ್ ॥ ೨ ॥

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನನ್ನೇ ಗೆದ್ದ ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಸಾಮಾನ್ಯನಾದ ಕರ್ಣನು ಕಾದುವನೆಂಬುದು ಹಾಸ್ಯಾಪ್ತದವೆಂದು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು) ತಲೆವಟ್ಟು ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂದು = ತಲೆಗೆ ತಲೆಗೆತಾಗಿ ಇದಿರೊಡ್ಡಿನಿಂದು 'ತಲೆವಟ್ಟು ಇದಿರಾಗು'— ಖಾಡಾ ಖಾಡಿಯೆಂಬರ್ಥದ ಹಳೆಗನ್ನಡದ ಪಡಿನುಡಿ. ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರನ್ನು ಹಗೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ 'ತಲೆತಲೆತಾಗಿಸುವುದು' ಎಂದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದುಂಟು ಅಥವಾ ಕೋಡುಳ್ಳ ಮೃಗಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹಾಯುವಾಗ ತಲೆಯನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಇದಿರಾಗುವುದುಂಟೆನ್ನೆ! ಅದರಿಂದ 'ವಿರೋಧಗೊಂಡು ಪ್ರತಿಭಟಿಸು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಗಿ 'ತಲೆವಟ್ಟಿರಾಗು' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರಲೂ ಬಹುದು.) ಸೂತಜಂ ಇಹಿವೆಂಗಡಂ = ಸೂತಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ಣನು ಇರಿಯುವನೆಂತೆ, (ಸೂತಜಂ ಎಂದುದರಿಂದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಹೀನಕುಲದವನೆಂದು ಅರ್ಥವತ್ತಾಗಿ ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧಹಾಗಾಯ್ತು. 'ಗಡಂ' ಅಶ್ವರ್ಯಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅವ್ಯಯವು) ಎಗೆಯಂ ಪಟ್ಟಮೆ ಪಾಹಿ ತಿಂಬುದೆಂಗಳ ? = ಮೈರಿಯನ್ನು ಪಟ್ಟವೇ ಹಾರಿ ತಿನ್ನುವುದೇನೋ ? (ಕರ್ಣನಿಗೆ ವೀರ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆತನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾವನ ? ಪಟ್ಟವು ಹಗೆಯನ್ನು ಹಾರಿತಿನ್ನುತ್ತದೆಯೆಂದು ಭಾವವು) ಕಾವ್ಯಲಿಂಗಾಲಂಕಾರವು ॥ ೧ ॥

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಇಂತೆಂದಾಗ; ಅಂಗರಾಜಂ = ಕರ್ಣನು, ಗುರುತನೂಜನಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೊಡನೆ, ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು

ಎನಿತಳವು — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾ ವೃತ್ತಂ || ಎನಿತು ಅಳವು ಉಳ್ಳೊಡಂ = ಎಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೂ, ದ್ವಿಜನ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ, (ಜನ್ಮನಾಜಾಯತೇ ಜಂತುಃ ಕರ್ಮಣಾಜಾಯತೇ ದ್ವಿಜಃ । ಎಂಬುದರಿಂದ ಉಪನಯನಸಂಸ್ಕಾರವಾದ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಣದವನು ದ್ವಿಜನ. ಸಾಮಾನ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ವಿಪ್ರನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಆಗುವನೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ

ದ್ವಿಜ, ವಿಪ್ರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕವಿಸಮಯಾನುಸಾರ ಐಕ್ಯವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ದ್ವಿಜ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಿ, ಹಲ್ಲು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿವೆ) ಗಂಡಗುಣಕ್ಕೆ = ಪೌರುಷಕ್ಕೆ, ಅಗಿವನ್ನರ್ ಆರೋ ? = ಹೆದರುವವರು ಯಾರೋ ? [ಅಗಿ (ಧಾತು) ಭಯೇ] ದ್ವಿಜನು ಎಷ್ಟು ಪೌರುಷವುಳ್ಳವನಾದರೂ ಆತನು ದ್ವಿಜನೇ ಸರಿ; ಕ್ಷತ್ರಿಯನಂತೆ ಆಗಲಾರನು, ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ ಹೆಗರುವಂತಹರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ನೆಟ್ಟಿನ ವಿಷಂ ಒಳ್ಳೆಗೆ ಉಳ್ಳೊಡಂ ಅದು ಒಳ್ಳೆಯಿ = ನೇರಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಗೆ ಕೂಡ ವಿಷವು ಇದ್ದರೂ, ಅದು ಒಳ್ಳೆಯೇ (ಒಳ್ಳೆ = ನೀರುಹಾವು; ಅದು ಕಚ್ಚಿತೆಂದರೆ ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಊಟಬಿಟ್ಟರೆ ಪರಿಹಾರವೆಂಬುದು ರೂಢಿ) ಕಾಳಿಯನಾಗಂ ಆಗದು = ಕಾಳಸರ್ಪವಾಗದು. ಕಾಳಿಯನಾಗ = ಮಹಾವಿಷವುಳ್ಳ ಕಾಳಿಯಸರ್ಪವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹಾವು (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕಾಳಿಯನಾಗನನ್ನು ಮರ್ದಿಸಿದ ಕಥೆಯನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು) ದೃಷ್ಟಾಂತಾಲಂಕಾರವು ಅಣ್ಣಿನ ಪಡೆವಾತು ಅಡೊಂದೆನೆವಂ ಆಗಿರೆ = ಪರಾಕ್ರಮ ಖ್ಯಾತಿಯೊಂದೇ ನೆಪವಾಗಿರಲು, ಕೆಯ್ದುವಂ ಇಕ್ಕಿ = ಆಯುಧವನ್ನು ಬೀಸಾಡಿ [ಇಕ್ಕು (ಧಾತು) ತ್ಯಾಗೇ, ಬಿಸುಡು] ಸತ್ತಸಾವಿನ ಪಡಿಚಂದವಾಗಿಯುಂ = ಸತ್ತುದಕ್ಕ ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದೂ [ಚಡಿ ಚಂದ(ಸಂ) ಪ್ರತಿಚ್ಛಂದ = ಸಮಾನ ರೀತಿ] ಸತ್ತಸಾವು, ಪಟ್ಟಿಪಾಡು, ಕೊಟ್ಟಿಕೋಡು, ಬಿಟ್ಟಿಬೀಡು — ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ರಯೋಗಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಲವಿವೆ. ‘ಸತ್ತಸಾವು ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣಹೋಗಿ ಸಾಯುವುದೆಂದರಿಯಬೇಕು ಸಾಯದ ಸಾವು ಎಂಬುದುಂಟೇ? ಎಂದರೆ, ಇತರ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಜೀವನ್ಮುತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಸಾಯದ ಸಾವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು ಹೇಡಿಗಳು ಮರಣಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಹಲವು ಬಾರಿ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕನ್ನಡ ಮಹಾಭಾರತದ ಕರ್ಣಪರ್ವದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಕರ್ಣಾವಸಾನ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಶೋಕಾತಿರೇಕದಿಂದ “ಬೇಯದೆನ್ನದೆ ಶೋಕವಹ್ನಿಯೆ । ಬಾಯಲಕಟಾಕರ್ಣ ಕೌರವ । ರಾಯನಳಿವಿನ ಲುಳಿವ ಪುತ್ರದ್ರೋಹಿಯಾರಿನ್ನು । ಸಾಯಿಸುವ ಸಾನಂಜಿತನಗೆ ಚಿ । ರಾಯು ತೊಡರಿಕ್ಕಿದನು ಮಾಕಂ । ಡೇಯ ಮುನಿಗೊಂದರ ಸ ಧೊಪ್ಪನೆ ಕೆಡೆದ ನನನಿಯಲಿ || ೩ || ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ “ಸಾಯಿಸುವ ಸಾವು ಎನಗೆ ಅಂಜಿತು” ಎಂಬ ವ್ರಯೋಗವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿರಿ. ಗಂಡವಾತುಗಳ್ = ಪೌರುಷದ ಮಾತುಗಳು (ಗಂಡಿನ ಮಾತುಗಳ್ - ಗಂಡುಮಾತುಗಳ್ - ಗಂಡವಾತುಗಳ್, ಸ ಹ ಜ ಮ ಕಾರ ಕ್ಕೆ, ವಕಾರಾ ದೇಶವು) ನಿಮಗೆ ಇದೇಂ ಅಬ್ಬಿಯೊ? = ನಿಮಗಿದೇನು ಪ್ರೀತಿಯೊ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಕರ್ಣನ “ಅಣ್ಣಿನ ಪಡೆವಾತದೊಂದೆ ನೆವವಾಗಿರೆ ಕೆಯು ವನಿಕಿ, ಸತ

ವ || ಎಂಬುದುಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಧನುರ್ಧರನವೈಮ್ಮಯ್ಯನ ಗಂಡವಾತನೀ
ಮಿಾಂಗುಲಿಗಂ ಮೆಚ್ಚನಿವನಂ ಮುಂ ಕೊಂದು ಬಟಿಯಂ ಪಾಂಡವರಂ
ಕೊಲ್ವಿನೆಂದು ಬಾಳಂ ಕಿಟ್ಟು ಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ವಾಯ್ವುದುಂ ಕೃಪನೆ-
ಡೆವೊಕ್ಕಿದಾಗದೆಂದು ಬಾರಿಸಿ-

ಸಾವಿನ ಪಡಿಚಂದ್ರಮಾಗಿಯುಂ” ಎಂಬೀ ನುಡಿಯಿಂದ ದ್ರೋಣನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸುತ
ಶೋಕವಿಯೋಗವಾರ್ತಾಶ್ರವಣದಿಂದ ಕೆಯ್ದುವನ್ನು ಬಿಸುಟು ಅಸುವನ್ನು ತೊರೆದು
ದನ್ನು ಮಾರ್ವಿಕವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿದ್ದಾನೆ ದ್ರೋಣನು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಬಿಸುಟದರಿಂದ ಹತ
ನಾದ ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾಂತವು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ “ಸಾಮಜನುಶ್ವತ್ಥಾಮಂ । ನಾಮದಿ
ನೊಂದಲಿದೊಡಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಹತೋಶ್ವತ್ಥಾಮಾನೆ ನೃಪನಶ್ವತ್ಥಾಮನೆಗೆತ್ತೊಣರ್ಧ
ನೊವಜನೊರ್ವಸರಿಭಮಂ || ಒಗೆದ ಸುತಶೋಕದಿಂದಾ । ವಗೆಯಂ ತೊಳಗುರಿಯಿ
ಭೋಂಕನೆರ್ದೆತೆಲಿಯಲ್ ಹಾ । ಮಗನೇ ಎಂದ ಶ್ರುಜಲಾ । ದ್ರಗಂಡನಾ ‘ಗಂಡಿ
ನೊಡನೆ ಬಿಸುಟಂ ಬಿಲ್ಲಂ’ ಪಂ. ಭಾ ಆ ೧೨ ಪ || ೨೭೨೭ || ಎಂದಿರುವುದನ್ನು
ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ತಂದೆಯ ನಂದೆಯನ್ನು ನಂದನ
ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ ಈ ಮದಾಂಧ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಂದೇತೀರುವೆನೆಂಬಷ್ಟು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು
ರೋಷಗೊಂಡುದನ್ನು ಮುಂದಿನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ || ೨ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = (ಕರ್ಣನು) ಹೀಗೆಂ
ದಾಗ, (ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು) ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಧನುರ್ಧರನಪ್ಪ = ತ್ರಿಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಧನು
ರ್ಧಾರಿಯಾದ, ಎಮ್ಮ ಅಯ್ಯನ = ನನ್ನ ತಂದೆಯ (ಎಮ್ಮ-ಅತ್ಮಗೌರವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ
‘ಏಕವಚನಕ್ಕೆ’ ಬಹುವಚನವು) (ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ) ಗಂಡವಾತಂ = ಪೌರುಷ
ವಚನವನ್ನು (ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನ ಪೌರುಷವನ್ನು ಕುರಿತ ಮಾತನ್ನು) ಈ ಮಿಾಂಗು
ಲಿಗಂ ಮೆಚ್ಚಂ = ಬೆಸ್ತರವನಾದ ಈ ಕರ್ಣನು ಮೆಚ್ಚಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ (ಆದುದರಿಂದ),
ಇವನಂ ಮುಂಕೊಂದು ಬಟಿಯಂ ಪಾಂಡವರಂ ಕೊಲ್ವಿನೆಂದು = ಇವನನ್ನು ಮೊದ
ಲಾಗಿ ಕೊಂದು ಬಳಿಕ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದು; ಬಾಳಂ = ಖಡ್ಗವನ್ನು
(ಬಾಳ-ಖಡ್ಗವು ಬಾಟಿ = ಜೀವನವು) ಕಿಟ್ಟು = ಹೊರತೆಗೆದು [ಕೀಟಿ-(ಧಾತು)
ಉತ್ಪಾಟನೇ] ಬಾಳಂಕಿಟ್ಟು = ಖಡ್ಗವನ್ನು ಒರೆಯಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆಳೆದು, ಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ
ವಾಯ್ವುದುಂ = ಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದಾಗ [ಮೇಲೆಪಾಯ್ = ಮೇಲೆವಾಯ್
(ಮೇಲೆ ಬೀಳು) ಪಕಾರಕ್ಕೆ ವಕಾರಾದೇಶವು “ಸ್ವರಾದ್ಯಃ ಪವರ್ಗಸ್ಯ || ಶ. ಶಾ. ಸೂ ||
|| ೯೧ ||] ಕೃಪಂ ಎಡವೊಕ್ಕು = ಕೃಪನು ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು (ಎಂದರೆ ಅವ

ಅಸದಳಮಾಗಿಯುವಿಾ ನ- ।

ಮ್ತು ಸೈನ್ಯಮಿಂತೊರ್ವರೊರ್ವರೊಳ್ ಸೆಣಿಸಿ ಖಳ- ॥

ವ್ಯಸನದೊಳೆ ಕೆಟ್ಟುದಲ್ಲದೊ- ।

ಡ ಸುಯೋಧನ ನಿನಗೆ ಮಲೆವ ಮಾರ್ವಲಮೊಳವೇ ॥ ೩ ॥

ವ ॥ ಎಂಬುದುಮಶ್ವತ್ಥಾಮಂ ಕರ್ಣನೊಳಾದ ಮುಳಿಸನವಧಾರಿಸಲಾಡಿದೆ
ಸುಯೋಧನನಂತೆಂದಂ—

ಖಚರವೃತ್ತಂ ॥ ಬೀರವಟ್ಟಮನಾನಿರೆ ನೀನೀ ಸೂತಸುತಂಗೆಡಗೊಂಡು ಕೈ-
ವಾರದಿಂದೊಸೆದಿತ್ತೊಡಮೇನಾಯ್ತೀ ಖಳನಿಲ್ಲಿಧನಂಜಯ- ॥

ರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಅಡ್ಡಬಂದು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಇದಾಗದು ಎಂದು = ಈ ಅಂತಃ
ಕಲಹ (ಒಳಜಗಳ)ವು ನಿನ್ನೊಳಗೆ ಕೂಡದು ಎಂದು, ಬಾರಿಸಿ = ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ
(ಬಾರಿಸು-ವಾರಿಸು, ತಡೆಗಟ್ಟು) ॥

ಅಸದಳಮಾಗಿಯುಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಈ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಂ ಅಸದಳಂ
ಆಗಿಯುಂ = ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದೂ, ಇಂತು = ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ,
ಒರ್ವರ್ ಒರ್ವರೊಳ್ ಸೆಣಿಸಿ = ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಜಗಳಮಾಡಿ (ಅನ್ನೋನ್ನ ಅಂತಃ
ಕಲಹದಿಂದ) ಖಳವ್ಯಸನದೊಳೆ ಕೆಟ್ಟದು = ನೀಚಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಕೆಟ್ಟಹೋಯ್ತು,
ಅಲ್ಲದೊಡೆ = ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಸುಯೋಧನನೇ = ಎಲ್ಲ ದುರೋಧನನೇ, ನಿನಗೆ ಮಲೆವ =
ನಿನಗೆ ಇದಿರೊಡ್ಡುವ [ಮಲೆ (ಧಾತು) ಔದ್ಧತ್ಯೇ] ಮಾರ್ವಲಂ = ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳು
(ಮಾಡಿ + ಬಲಂ-ಮಾರ್ವಲಂ-ಮಾರ್ವಲಂ = ಮಡಿಬಲವು 'ಮಾರ್ವಲಂ' ಇಲ್ಲ
ಬಹುವಚನಾರ್ಥದ್ದು ಜಾತೀಕವಚನವು) ಒಳವೇ = ಇರುತ್ತವೆಯೇ? ಉಳ್-
ಸತ್ತಾಯಾಂ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಪ್ರಥಮಪುರುಷ ನಪುಂಸಕ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಬಹು
ವಚನರೂಪವು 'ಒಳವು' ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ-ಒಳವೇ ಇರುವುವೇ? "ಉಳ್ ಧಾತು ಪೂರ್ವ
ದೊಳ್ ನೆಗಲಿಗ್ಗಂ ಹ್ರ ಸ್ವೋತ್ತಂ ಪುರುಷತ್ರಯದೊಳ್ ದತ್ತನಿಷೇಧಂ ಬಹುತ್ವದುವು
ಗವುನುಕ್ಕುಂ (ಉಳ್ = ಒಳ್)ನಪುಂಸಕಲಿಂಗದ ಬಹುವಚನದ 'ಉವು'ವಿಗೆ 'ಅವು'
ಎಂದಕ್ಕುಂ ॥ ಶ ಮ ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೨೪೫ ॥ ॥ ೩ ॥

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂಬುದುಂ = ಕೈಪನು ಹೀಗೆ ನುಡಿ
ಯಲು, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂ ಕರ್ಣನೊಳಾದ ಮುಳಿಸಂ ಅವಧಾರಿಸಲಾಡಿದೆ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು
ಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ ತನಗಾದ ಕೋಪವನ್ನು ಸಮಾಧಾನಕ್ಕೆ ತರಲಾರದೆ, ಸುಯೋಧನನಂ
ಇಂತೆಂದಂ = ದುರೋಧನನೊಡನೆ ಹೀಗೆಂದನು ॥

ಬೀರವಟ್ಟಮಂ— ಇಂತೆಂದು ಖಚರವೃತ್ತವೃತ್ತಂ ॥ ಆನಿರೆ = ನಾನಿರುವಾಗ,
(ಬೀರಪಟ್ಟಿಕೆ, ಯೋಗ್ಯನೂ ಬಾಧ್ಯಸ್ತನೂ ಆಗಿ ನಾನಿರುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು)

ಕ್ರೂರಬಾಣಗಣಾವಳಿಯಿಂದಟ್ರಾಡಿದೊಡಲ್ಲದೆ ವೈರಿ ಸಂ- ।

ಹಾರಕಾರಣಚಾವಮನಾನೀ ಸಂಗರದೊಳ್ ಪಿಡಿಯೆಂ ಗಡಾ || ೪ ||

ವ || ಎಂಬುದು ಮುಳಿಸುವೆರಸಿದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂ ಕರ್ಣನಿಂತೆಂದಂ—

ಬೀರಪಟ್ಟಮಂ = ಬೀರಪಟ್ಟವನ್ನು; (ಬೀರಪಟ್ಟಮಂ— ಎಂಬುದರ ಮೊದಲವಕಾರಕ್ಕೆ ಬಕಾರಾದೇಶವು. ಮೂರನೆಯವಕಾರವು 'ಪ'ಕಾರಕ್ಕಾದೇಶವು) ನೀನೀಸೂತಸುತಂಗೆ = ನೀನು ಈ ಸೂತಪುತ್ರನಾದ ಕರ್ಣನಿಗೆ, ಕೈವಾರದಿಂದ ಒಸೆದಿತ್ತೊಡಂ ಏನಾಯ್ತು = ಹೊಗಳಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರೂ ಏನಾಯ್ತು, (ಕೆಯ್ಯಾರಂ = ಕೆಯ್ಯಿತ್ತಿ ಹೊಗಳುವುದು; ಉಗ್ಗಡಿಸುವುದು) ಈ ಖಳಂ = ಈ ನೀಚನು, ಇಲ್ಲಿ = ಈ ಯುದ್ಧ ರಂಗದಲ್ಲಿ, ಧನಂಜಯಕ್ರೂರಬಾಣಗಣಾವಳಿಯಿಂದ = ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ ಕ್ರೂರ ವಾದ ಬಾಣಪರಂಪರೆಗಳಿಂದ; (ಧನಂಜಯಂ = ಅರ್ಜುನನು; 'ಧನಂಜಯತೀತಿ — ಧನಂಜಯಃ' ಪಾಂಡವರ ರಾಜಸೂಯಯಾಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಬಹುಧನವನ್ನು ಜಯಿಸಿತಂದವನಾದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನು 'ಧನಂಜಯ'ನೆನಿಸಿದನು ಇದರ ವರ್ಣನೆಯು ಸಂ. ಭಾ. ಷಷ್ಠಾಶ್ವಾಸ || ೫ || ೨೯-೩೦-೩೩ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ) "ಧನಂಜಯಃ ಸರ್ಪಭೇದೇ ಕಕುಭೇ ದೇಹಮಾರುತೇ । ಪಾರ್ಥೇಷಗೌ" ಎಂದು ಕೋಷವು) ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಧನಂಜಯನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಸಂಸ್ಕೃತಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—“ಸರ್ವಾನ್ವನಶದಾನ್ವಿತ್ವಾವಿತ್ತಮಾದಾಯಕೇವಲಂ | ಮಧ್ಯೇಧನಸ್ಯ ತಿಷ್ಠಾಮಿ ತೇನಾಹುರ್ಮಾಂ ಧನಂಜಯಂ” ಅಟ್ರಾಡಿದೊಡಲ್ಲದೆ = ನಾಶವಾದ ಹೊರತು] ಅಟ್ರಾಡಿದ (ಧಾತು) ನಿರವಶೇಷೇ (ಸಂಪೂರ್ಣನಾಶವಾಗು) ವೈರಿಸಂಹಾರ ಕಾರಣಚಾವಮಂ = ವೈರಿಗಳ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ನನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು, ಅಂ-ನಾನು; ಈ ಸಂಗರದೊಳ್ = ಈ ಕಾಳೆಗದಲ್ಲಿ, ಪಿಡಿಯೆಂಗಡಾ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹಿಡಿಯೆನು, 'ಪಿಡಿಯೆಂಗಡಾ' ಎಂಬುದರಂತಕ್ಕೆ ಸಂಭ್ರಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾದೇಶವು, [ದೀರ್ಘಮನರೆಬರ್ ಖೇದಸಂಭ್ರಮದ ಮೆಯ್ಯೊಳುತ್ತಾದಿಸುವರ್” ಶಮ. ದ ಸೂತ್ರ || ೧೧೭ || ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಕರ್ಣನು ನಾಶಹೊಂದುವವರೆಗೆ ತಾನೀ ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು; ಖಚರಪ್ಪುತ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣವು = ಒಪ್ಪಿರಲ್ ರಸಸಂತಜಜಂಗಂ ಪುಟ್ಟುವುದಾಖಚರಪ್ಪುತಂ || ೪ ||

ಎಂಬುದುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ನುಡಿದಾಗ, ಕರ್ಣಂ = ಕರ್ಣನು ಮುಳಿಸುವೆರಸಿದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂ = ಕೋಪದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ (ಮುಳಿಸಿಂ + ಬೆರಸಿದ =

ಭುವನಂಗಳ್ ಸಾದಿನಾಲ್ಕುಮಂ ನಡುಗಿಸಲ್ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮುಳ್ಳೆನ್ನ ಕೆ-
ಯ್ದುವಿನೊಳ್ ತೀರದುದಾವ ಕೆಯ್ದುವಿನೊಳಂ ತೀರ್ದಪ್ಪುದೇ ನಿನ್ನ ಕೆ-
ಯ್ದುವದೆಂತುಂ ಬಿಸುಟೆರ್ಡೆ ಲೆಕ್ಕಮೆ ವಲಂ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಕೆಯ್ದುವಿ-
ಕ್ಕುವ ಕಣ್ಣೀರ್ಗಳನಿಕ್ಕುವೀಯೆರಡುಮಂ ನಿಮ್ಮಯ್ಯನೊಳ್ ಕಲ್ಪಿರೇ || ೫ ||

ಮುಳಿಸುವೆರಸಿದ, ಮುಳಿಸುವೆರಸಿದ + ಮುಗುಳ್ಳಗೆ = ಕೋಪಸಮ್ಮಿಶ್ರವಾದ ಮಂದ
ಹಾಸವು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಪ ಮತ್ತು ತುಟಿಯಲ್ಲಿ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯೆಂಬ ಈ ರೀತಿ
ಯಿಂದ) ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು ||

ಭುವನಂಗಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಮ ವಿ ವೃತ್ತಂ || ಭುವನಂಗಳ್ ಸಾದಿನಾಲ್ಕು
ಮಂನಡುಗಿಸಲ್ = ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ನಡುಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ವಿಶೇಷ್ಯ ವಿಶೇಷಣ
ಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದಕ್ಕೆ ವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಸಲಾಗುವುದು “ಸದಿನಾಲ್ಕು
ಭುವನಂಗಳಂ” ಎಂಬುದನ್ನು ‘ಭುವನಂಗಳ್ ಸಾದಿನಾಲ್ಕುಮಂ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.
(ಭುವನಂಗಳ್ ಸಾದಿನಾಲ್ಕು = ಭೂಲೋಕ, ಭುವಲೋಕ, ಸುವಲೋಕ, ಮಹ
ಲೋಕ, ಜನಲೋಕ, ತಪೋಲೋಕ, ಸತ್ಯಲೋಕ-ಹೀಗೆ ಏಳು ಮೇಗಣಲೋಕ
ಗಳು, ಅತಳ, ವಿತಳ, ಸುತಳ, ತಳಾತಳ, ರಸಾತಳ, ಮಹಾತಳ, ಪಾತಾಳ-ಹೀಗೆ
ಏಳು ಕೆಳಗಣ ಲೋಕಗಳೂ ಕೂಡಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳು ಇವುಗಳನ್ನೇ
ಸ್ವರ್ಗ ಮರ್ತ್ಯ ಪಾತಾಳಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸುವುದೂ
ಉಂಟು ಉದಾ-‘ಧುರದೊಳ್ಳುತ್ತಿರುಂರೋಕಂ | ನೆರದಿರೆಯುಂಕುಡುವಪೊ
ಲ್ಲುತ್ತಿರೋ ಮೇರುವೆಮುಂ || ದಿರೆಯುಂ ಬೀರದ ಬಿಯದಂ | ತರಕ್ಕೆ ಕಿಱಿದೆಂದು
ಚಿಂತಿಪಂ ಪ್ರಿಯಗಳ್ || ೪ + ಭಾ || ೧-೪೪) ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮುಳ್ಳೆನ್ನ = ಸಾಮ
ರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಎನ್ನ, ಕೆಯ್ದುವಿನೊಳ್ ತೀರದಡು = ನನ್ನ ದಿವ್ಯಾಯುಧದಿಂದ ಸಾಧ್ಯ
ವಾಗದಿದ್ದುದು, ಅವಕೆಯ್ದುವಿನೊಳಂ ತೀರ್ದಪ್ಪುದೇ = ಯಾವ ಆಯುಧಗಳಿಂದಲೂ
ಸಾಧ್ಯವಾದೀತೇ? [ತೀರ್ದಪ್ಪುದೇ ತೀರ್ದಪ್ಪುದೇ’ ಎಂಬುದರ ಪಕಾರಕ್ಕೆ ವಿಕಲ್ಪ
ದಿಂದದ್ವಿತ್ವವು. ತೀರ್ (ಧಾತು) ತೀರ್ಚು (ನಿಷ್ಪತ್ತಿ) ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸು,
ನಿರ್ವಹಿಸು] ನಿನ್ನ ಕೆಯ್ದುವನೆಂತುಂ ಬಿಸುಟೆರ್ಡೆ ಲೆಕ್ಕಮೆವಲಂ = ನಿನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು
ಹೇಗೂ ಬಿಸಾಡಿದ್ದ ಲೆಕ್ಕವೇನಿಲ್ಲವು, ನಿಷ್ಕಾರಣಂ = ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ, ಕೆಯ್ದು
ವಿಕ್ಕುವ = ಆಯುಧವನ್ನು ಈಡಾಡುವ, (ಕೆಯ್ದುವ + ಇಕ್ಕುವ = ಕೆಯ್ದು ವಿಕ್ಕುವ
ಕೆಯ್ದುವ-ದ್ವಿತೀಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿವಿಭಕ್ತಿಪಲ್ಲಟವು ಅಥವಾ ಕೆಯ್ದು +
ಇಕ್ಕುವ ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ ‘ಕೆಯ್ದು ವಿಕ್ಕುವ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಕಾರಾಗಮ ಸಂ
ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಅಷ್ಟು ಉಚಿತವಾಗಿ ತೋರದು. ‘ಕೆಯ್ದು ವಿಕ್ಕುವ’ ಎಂದು

ವ || ಎಂಬುದುಮಶ್ವತ್ಥಾಮಂ ಕರ್ಣನ ನುಡಿಗಿ ಸಿಗ್ಗಾಗಿ—

ಮುನಿಸಂ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಬಿಲ್ಲಂ ಬಿಸುಡಲೆ ಬಗೆದೆಂ ಮುನ್ನಮಿನ್ನುರ್ಕಿನಿನಿ- ।
 ನ್ನನೆ ಪೀನಂ ನಚ್ಚಿ ನಿನ್ನಾಳ್ವನೆ ನುಡಿಯಿಸೆ ನೀನಾಡಿದಯ್ ಮಾತನಾಡ- ॥
 ಲೈನಗೀ ಸೂಟಿಲ್ವ ಸೇನಾಧಿವವದವಿಯೊಳಿಂ ನೀನೆ ನಿಲ್ ನಾಳೆ ದುರ್ಮೋ- ।
 ಧನನಂ ಸಕ್ಕಿಟ್ಟು ಮಾಱಾಂತದಟರೊಳಳವಂ ತೋಟುವಂ ನೀನು-
 ಮಾನುಂ || ೬ ||

ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದರೂ ಭಂದೋಭಾಗವಾಗದು) ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಕಣ್ಣೀರ್ಗಳನಿಕ್ಕುವಂ =
 ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಕಣ್ಣೀರುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುವ, ಕಣ್ + ನೀರ್ = ಕಣ್ಣೀರ್ = ಬಾಷ್ಪ
 ಜಲ, ಣೋನೋಣ || ಶ ಶಾ ಸೂ || ೯೫ || ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪದಾಂತ್ಯದ
 ಣಕಾರಕ್ಕೆ ಪರವಾದ ನಕಾರಕ್ಕೆ “ಣ”ಕಾರಾದೇಶವಾಗುವುದು “ಕಣ್ಣೀರ್ಗಳಂ”
 ಎಂದು ಬಹುವಚನವು ಇಲ್ಲಿ ಭಂದಸ್ವಿಗಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದೆ ‘ಕಣ್ಣೀರಿನಿಕ್ಕುವು
 ಎಂದು ಏಕವಚನವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ರೂಢಿ, ಇಕ್ಕು (ಧಾತು) ಬಿಡು ಈ
 ಯೆರಡುಮಂ = ಈ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ (ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕೆಯ್ದುವ
 ನಿಕ್ಕುವುದನ್ನೂ, ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರಿಕ್ಕುವುದನ್ನೂ, [ಇದು + ಎರಡು = ಈ
 ಯೆರಡು ಕನ್ನಡ ಯಕಾರಾಗಮ ಸಂಧಿಯು. ಕನ್ನಡ ಗಮಕಸಮಾಸವು. ‘ಇದು’
 ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ‘ಈ’ ಆದೇಶವು ‘ಅದು ವಿದುವುದು ಗಾಯಿಯೂ | ವೊದವುಗುಮಾ
 ದೇಶವಾಗಿ ಗಮಕದೊಳು’—ಶ ಮ ದ. ಸೂ || ೧೪೫ ||] ನಿಮ್ಮಯ್ಯನೊಳ್
 ಕಲ್ಪಿರೇ = ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿತಿರೇನು? (ಕಲ್ (ಧಾತು) ಅಭ್ಯಾಸೇ, ಕಲಿಯುಂ
 ಅಭ್ಯಾಸಿಸು. (ಭಾವನಾಮವು ಕಲ್ಪಿ) ಕೆಯ್ದುವಿಕ್ಕುವ ಕಣ್ಣೀರ್ಗಳನಿಕ್ಕುವ ಎಂಬಲ್ಲಿ
 ಅರ್ಥಶ್ಲೇಷವೆಂಬ ಅಲಂಕಾರವು, ವೃತ್ತ ಲಕ್ಷಣ = ಸಭರಂನಂಮಯಲಂಗಮುಂಬಗೆ
 ಗೊಳಲ್ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತಂ || ೫ ||

ಎಂಬುದುಂ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = (ಕರ್ಣನು) ಇಂತು
 ನುಡಿಯಲು, ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು, ಕರ್ಣನ ನುಡಿಗಿ ಸಿಗ್ಗಾಗಿ = ಕರ್ಣನ
 ಮಾತಿಗೆ ನಾಚಿಕೊಂಡು, (ಸಿಗ್ಗಾಗು = ನಾಚಿಕೊಳ್ಳು.)

ಮುನಿಸಂ—ಇಂತೆಂದು ಮ. ವಿ ವೃತ್ತಂ || ಮುನಿಸಂ ಮುಂದಿಟ್ಟು =
 ಕೋವನನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿ, ಬಿಲ್ಲಂ ಬಿಸುಡಲೆ ಮುನ್ನಂ ಬಗೆದೆಂ = ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಬಿಸುಡು
 ವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಯೋಚಿಸಿದನು, ನಿನ್ನನೆ ಪೀನಂ ನಚ್ಚಿ ನಿನ್ನ ಆಳ್ವನೆ ನುಡಿಯಿಸೆ =
 ನಿನ್ನನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚುನಂಬಿ ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ದುರ್ಮೋಧನನು ಮಾತಾಡಿಸಿದುದರಿಂದ
 (ದುರ್ಮೋಧನನು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಅತಿಯಾಗಿ ನಂಬಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನ

ಸಾರಂಗಳ್ ನಿನ್ನ ಶರಾ- ।

ಸಾರಂಗಳ್ ಸಾರಮುಱಿದ ಕೆಯ್ದು ಗಳೆಂತುಂ ॥

ಸಾರಾಸಾರತೆಯಂ ನಾ- ।

ಮಾರಯ್ಯಮಿಡಿಚಿದರಿನ್ನವಧ್ವಜಿನಿಗಳೊಳ್

॥ ೭ ॥

ಆ ಸಲಿಗೆಯೇ ನಿನ್ನಿಂದ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅಡಿಸುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು.) ಇನ್ನು ಉರ್ಕಿನಿಂ ನೀನಾಡಿದಯ್ = ಇನ್ನು ಗರ್ವೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಹೀಗೆ ನೀನು ಮಾತನಾಡಿದೆ; ಮಾತನಾಡಲ್ಗೆ ಎನಗೆ ಈ ಸೂಲಿಲ್ಲು = ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ (ನಿನ್ನೊಡನೆ ವಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ) ನನಗಿದು ಅವಸರವಲ್ಲವು. (ಸೂಲಿ-ಅವಸರವು, ಸಂದರ್ಭವು) ಅಲ್ಲು-ಅಲ್ಲದು [ಪ್ರತಿಷೇಧದೊಳಲ್ಲದುವೆಂಬ ಪದಮನಲ್ತಿನಲಕ್ಕುಂ ಶ. ಮ. ದ. ಸೂತ್ರ ॥ ೪೭ ॥ ವೃತ್ತಿ = ಅಲ್ಲದು ಎಂಬುದನಲ್ತೆಂದು ವಿಕಲ್ಪದಿನೆನಲಕ್ಕುಂ ಅದರ್ಕೆ ಲಿಂಗ ವಚನವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲ.] ಸೇನಾಧಿಪಪದವಿಯೊಳ್ = ಸೇನಾನಾಯಕನ ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ, ಇಂ ನೀನೆ ನಿಲ್ = ಇನ್ನು ನೀನೇ ನಿಲ್ಲು; (ನೀನೇ ಇನ್ನು ಸೇನಾನಾಯಕನಾಗಿ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳು. ನನ್ನ ಅಡ್ಡಿಯೇಕೆ?) ನಾಳೆ = ನಾಳೆ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲ; ದುರೋಧನನಂ ಸಕ್ಕಿಟ್ಟು = ದುರೋಧನನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಟ್ಟು (ದುರೋಧನನ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ, ಆತನು ನೋಡ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ [ಸಕ್ಕಿ (ಸಂ) ಸಾಕ್ಷಿ, ಸಕ್ಕಿ + ಇಟ್ಟು ಸಕ್ಕಿಟ್ಟು] ಮಾಯಾಂತ = ಇದಿರೊಡ್ಡಿದ [ಮಾಯಾನ್ (ಧಾತು) ಪ್ರತಿಭಟಿಸು, ಇರಿಸುವುದು) ಅದಟರೊಳ್-ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಲ್ಲಿ, (ನೀನುಂ ಅನುಂ = ನಾವು, ನೀನೂ ನಾನೂ, ನೀನುಂ + ಅನುಂ = ನಾಂ) ಅಳವಂ = ತಂತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು, ತೋಯಿವಂ = ತೋರಿಸುವ. [ತೋಯಿ (ಧಾತು) ದರ್ಶನೇ, ತೋಯಿ + ಅಂ = ತೋಯಿವಂ, ತೋರಿಸುವಾ, ತೋರಿಸೋಣ ಶ. ಮ. ದ. ಸೂ. ॥ ೨೨೯ ॥ ॥ ೭' ॥

ಸಾರಂಗಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನಿನ್ನ ಶರಾಸಾರಂಗಳ್ ಸಾರಂಗಳ್ = ನಿನ್ನ ಬಾಣಗಳ್ ಸುರಿಸುವಿಕೆಯೇ ಸತ್ಯವುಳ್ಳವುಗಳು; ಶರಾಸಾರಂ = ಬಾಣದ ಮಳೆ, ಉಱಿದ ಕೆಯ್ದುಗಳ್ ಎಂತುಂ ಅಸಾರಂ = ಉಳಿದವರ ಕೆಯ್ದುಗಳು ಹೇಗೂ ಸತ್ಯ ಹೀನವಾದುವುಗಳು ಎಂದು ನೀನು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಏನಾಯ್ತು ಎಂದೀ ಬಾಯ್ಬಾತಿನೊಳೇಂ ವದವುದು! ಎಂದು ಭಾವವು. ಸಾರಾಸಾರತೆಯಂ = (ಸತ್ಯವುಳ್ಳದನ್ನೂ, ಸತ್ಯಹೀನವಾದುದನ್ನೂ ಸಾರತೆಯನ್ನೂ, ಅಸಾರತೆಯನ್ನೂ) ಇದಿಚೆದ = ಇದಿರೊಡ್ಡಿದ; ಅರಿಧ್ವಜಿನಿಗಳೊಳ್ = ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ [ಧ್ವಜಿನಿ-ಸೇನೆ (ಧ್ವಜವುಳ್ಳದಾವುದು) ನಾಂ ಆರಯ್ತುಂ = ನಾವು (ನೀನೂ ನಾನೂ) ವಿಚಾರಿಸುವಾ

ವ || ಎಂಬುದುಂ ದುರ್ಮೋಢನಂ ಕರ್ಣನುಮನಶ್ಚ ತ್ವಾಮನುಮಂ ನಿಮ್ಮೊ
ಳಗೆ ನೀಂ ಮುಳಿಯಲ್ವೇಡ ನಿಮ್ಮ ಪುರುಷಕಾರಮನೆ ಬಗೆದು ನೆಗಟ್ಟು
ದಾನುಮೆನ್ನತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಜ್ಜಮಂ ನೆಗಟ್ಟಿಲ್ಲದಿರೆಂದಾಯೆಡೆಯನೆಟ್ಟು
ನಾಯಕರಂ ಬೀಡಿಗೆ ಪೋಗಲ್ವೇಟ್ಟಿರಮನಯಂ ಪೊಕ್ಕು ಮಜ್ಜನ
ಭೋಜನತಾಂಬೂಲಾನುಲೇಪನಂಗಳಿಂ ಸಂಗರಪರಿಶ್ರಮಮನಾಟಿಸಿ
ಮಂತ್ರಶಾಲೆಗೆ ವಂದು ಶಲ್ಯಶಕುನಿಶಾರದ್ವತಕೃತವರ್ಮದುಶ್ವಾಸನಾ
ದಿಗಳಂ ಬರಿಸಿ ಯಥೋಚಿತಪ್ರತಿವತ್ತಿಗಳಿಂದಿಸಿ —

[ಆರಯ್ + ಅಂ = (ಯುಗವದುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಂ) ಆರಯ್ (ಧಾತು)
ಅನ್ವೇಷಣೇ = ವಿಚಾರಿಸುವಾ || ಯಮಕವೆಂಬ ಶಬ್ದಾ ಲಂಕಾರವು || ೨ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಂತೆಂದಾಗ,
ದುರ್ಮೋಢನಂ = ಕೌರವೇಶ್ವರನು, ಕರ್ಣನುಮಂ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನುಮಂ = ಕರ್ಣನನ್ನೂ
ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನೂ ಕುರಿತು, ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ನೀಂ ಮುಳಿಯಲ್ವೇಡ = ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ಅನ್ನೋನ್ಮ
ವಾಗಿ ನೀವು ಸಿಟ್ಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬೇಡ, ನಿಮ್ಮ ಪುರುಷಕಾರಮನೆ ಬಗೆದು
ನೆಗಟ್ಟಿದು — ನಿಮ್ಮ ಪಾರುಷದ ಕರ್ತನವನೇ ಯೋಚಿಸಿ ಪ್ರಸರ್ತಿಸಿರಿ, ಅನುಂ
ಎನೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಕಜ್ಜಮಂ ನೆಗಟ್ಟಿಲ್ಲದಿರೆಂ — ನಾನೂ ನನ ಕೈಕೊಂಡಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರ
ವೇರಿಸದೆ ಬಿಡೆನು ಎಂದು ಆ ಎಡೆಯಿಂ ಎಟ್ಟು = ಎಂದು (ದುರ್ಮೋಢನನು) ಆ ಸ್ಥಳ
ದಿಂದ ಎದ್ದು, ನಾಯಕರಂ ಬೀಡಿಗೆ ಪೋಗಲ್ವೇಟ್ಟು — ಹೆಗ್ಗಡೆಗಳನು ಬೀಡಿಗೆ ಹೋಗ
ಹೇಳಿ (ಕಳುಹಿಸಿ) ಅರಸುನೆಯಂ ಪೊಕ್ಕು = ಅರಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು [ಪುಗು (ಧಾತು)
ಪ್ರವೇಶೇ, ಹೊಗು;] ಮಜ್ಜನಭೋಜನತಾಂಬೂಲಾನುಲೇಪನಂಗಳಿಂ — ಸ್ನಾನ,
ಊಟ, ಎಲೆಅಡಿಕೆ ಜಗಿಯುವುದು, ಸುಗಂದ ದ್ರವ್ಯಗಳನು ಮೈಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು
ಮುಂತಾದ ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ, ಸಂಗರ ಪರಿಶ್ರಮಮಂ ಆಟಿಸಿ = ಯುದ್ಧದ ಆಯಾಸ
ವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ (ಆಟಿಸು = ಆಟುವಂತೆ ಮಾಡು = ದಣುವಾರಿಸು) ಮಂತ್ರ
ಶಾಲೆಗೆ ವಂದು = ವಿಚಾರಚಾನಡಿಗೆ ಬಂದು (ಮಂತ್ರಶಾಲೆ = ಅಲೋಚನಾಸಭೆ ನಡೆ
ಸುವ ಮಂದಿರವು (ಇಲ್ಲಿ ದುರ್ಮೋಢನನು) ಶಲ್ಯ ಶಕುನಿಶಾರದ್ವತ ಕೃತವರ್ಮ ದುಶ್ವಾಸ
ನಾದಿಗಳಂ ಬರಿಸಿ = ಮಾನನಾದ ಶಲ ನನ್ನೂ, ಶಕುನಿಯನ್ನೂ ಆಚಾರ್ಯನಾದ ಕೃಪ
ನನ್ನೂ, ಯದುವಂಶಜನಾದ ಕತವರ್ಮನನ್ನೂ, ಅಣುಗದಮ್ಮನಾದ ದುಶ್ವಾಸನನನ್ನೂ
ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಯಥೋಚಿತಪ್ರತಿಪತ್ತಿಗಳಿಂದೆ ಇರಿಸಿ = ಯಥಾ ಯೋಗ್ಯವಾದ
ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ (ಉಚಿತಂ ಯಥಾಸ್ವಾತ್ಮಥಾ = ಯಥೋಚಿತಂ = ಹೇಗೆ
ಆಗಬೇಕೋ ಹಾಗಿ), ಪ್ರತಿಪತ್ತಿ = ಸ್ಥಾನ-ಮಾನ-ಬಹುಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ತೋರಿಸುವ
ಗೌರವವು.

ಅಂತರ್ಭೇದದೊಳಂತು ಭಿದಿಸಿದರಾ ಗಾಂಗೇಯರಂ ಕೊಂದರಿಂ- ।
 ದಿಂತೀಗಳ್ ಪುಸಿದೀ ಘಟೋದ್ಭವನನಾ ಕೌಂತೇಯರಾಯಕ್ಕೆ ಗೆಂ-॥
 ಬಿಂತೆಂತಕ್ಕುಮದಂ ಮದುದ್ಯಮಮೆ ವೇಟ್ಟಾ ವೈರಿಗಳೊಲೈನಾ- ।
 ನಂತೊಳ್ಳಂ ತಳೆವಂತು ತೇಜಮನಗಿನ್ನೆಂತಕ್ಕುಮಿಂ ವೇಟ್ಟಾರೇ ॥ ೮ ॥

ಅಂತರ್ಭೇದದೊಳ್ಳಾ — ಇಂತೆಂದು ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತ ವೃತ್ತಂ ॥ ಅಂತರ್ಭೇದದೊಳ್ಳಾ = ಭೇದೋಪಾಯದಿಂದ ಒಳಹೊಕ್ಕು, ಆಕೌಂತೇಯರ್ = ಆ ಕುಂತೀ ಸುತರ., ಆ ಗಾಂಗೇಯರಂ = ಆ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು, ಅಂತು ಭಿದಿಸಿದರ್ = ಹಾಗೆ ಮೋಸದಿಂದ ಘಾಸಿನಾಡಿದರು, (ಧರ್ಮಜನು ಮಹಾಹವವಾಗಲಾಗದ ಪಾಂಗಿನಲಿ ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳ ಮನವೊಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಬುದು ಭೀಷ್ಮನ ಚರಣಕೆರಗಿ ನನಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯವಸ್ತಂತೆ ಕರುಣಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ — ‘ಮಾನನಿಧಿ ಕೇಳ ಕೌರವಂಗಾ । ಧೀನವೆನ್ನಯತನು ವಿಧಾತ್ರಾ । ಧೀನವೆನ್ನಯ ಜೀವನದುಕಾರಣದಿನಾಹವಕೆ । ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ ನಿನ್ನವ । ಸಾನಕಾಲಕೆ ಮತ್ತೆ ಬರಲು ನಿ । ದಾನವನು ನೆಲೆಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸುವೆ ನೀಗನೀವರಳು ॥ ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಿದನು; ಬಳಿಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನ ಎದುರಿಗೆ ತಿಬುಡಿಯನ್ನು ತೋರಿದುದರಿಂದ ಆತನು ಯುದ್ಧವಾಡದೆ ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಸರಳಮಂಚದಲ್ಲಿ ಮಲಗಬೇಕಾಯ್ತು.) ಇಂದೀಗಳ್ — ಇಂದು ಈಗ, ಆ ಘಟೋದ್ಭವನಂ = ಆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರನ್ನು, ಇಂತು ಪುಸಿದುಕೊಂದರ್ = ಹೀಗೆ ಸುಳ್ಳುನುಡಿದು ಕೊಂದರು (ಘಟೋದ್ಭವನಂ ಪುಸಿದುಕೊಂದುದು — ಧರ್ಮಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕಂಡಂತೆಯೇ ದ್ರೋಣರನ್ನೂ ಬಂದು ಕಂಡು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ ದ್ರೋಣನು “ಕಾದುವಾಸಮಯದೊಳಗಪ್ರಿಯ । ವಾದ ನುಡಿಗಳ ಕೇಳಿದಾಕ್ಷಣ । ಮೇದಿನಿಯೊಳಾವಿರೆವು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ ಹೋಗಿಂದು” ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು ಅದರಂತೆ ದ್ರೋಣನ ಕಾಳಗದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆನೆಯು ಸತ್ತಾಗ “ಅಶ್ವತ್ಥಾಮೋಹತಃ ಕುಂಜರಃ” ಎಂದು ಧರ್ಮಜನು ನುಡಿದಾಗ ಕೃಷ್ಣನು “ಕುಂಜರಃ” ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ದ್ರೋಣನಿಗೆ ಕೇಳಿಸದಂತೆ ಪಾಂಚಜನ್ಯವನ್ನು ದಿದುದರಿಂದ ದ್ರೋಣನು “ಅಶ್ವತ್ಥಾಮೋಹತಃ” ಎಂದರೆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನು ಎಂದಷ್ಟನೇ ಕೇಳಿ, ಧರ್ಮಜನ ಮಾತನ್ನು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿ ಅಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿದನಾದುದರಿಂದ ಆಯುಧವನ್ನು ಬಿಸುಟು ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೊರೆದನು ಧರ್ಮಜನು ದ್ರೋಣನಂ ಪುಸಿದುಕೊಂದನೆಂದು ದುರ್ಮೋಘನನ ಸಿದ್ಧಾಂತವು-ರನ್ನನು ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ — “ತನಗೆ ಹತ್ತೋಶ್ವತ್ಥಾಮೋ । ಯೆನಲಕ್ಕಮೆ ಯಮಪುರಕ್ಕೆ ಗುರುಪೋ ಪಡೆಯೋಳ್ । ಘನಕುಂಜರ ಎಂದೆಗುಮೆ । ಜನರಂಜನೆಗಿಲೆಯಲಾದುದಿಲ್ಲಲಿಮಗ ನಂ ॥ ಈ ದೊರೆಯಲಿಮಗುನುಂ ಮೃಷ । ನಾದಂ ನೋಡೆಂದು ಧರ್ಮನಂ ಮೂದ

ನ || ಎನೆ ಶಾರದ್ಯತನಂತಂದಂ—

ಚಲಮನೆ ನೋಟಿಸ್ಪಡಯ್ಯರುಮನಯ್ಯಟಿಯೂರೊಳ ಬಾಟಿಸೆಂದು ಮುಂ
ಬಲಿ ಬುಸೂದನಂ ನುಡಿಯಯುಂ ಕುಡದಿದುಡ ವೇಟ್ಟುಮಯ್ದೆ ಮೆ— ||

ಯ್ಗಲಿತನಮಂ ಸರಿತ್ಪತಘಟೋದ್ಭವರಂ ಪೊಣದಿಕ್ಕಿ ಗೆಲ್ಲರೊಳಾ *
ಕಲಹಮೆ ವೇಟ್ಟುಮಿಂ ವೆಜಿತು ವೇಟ್ಟಿಡಯಾವುದೂ ಕಾರವೇಶ್ವರಾ || ೯ ||

ಅಸಲ್ . ಪೋದಂ ಪುತ್ರನನರಸಲ್ . ಪೋದನೆ ಯಮಪುರಕೆ ಮುಕ್ತಬಾಣಂ
ದೋಣಂ || ೩ || ೪ || ೫ || ೬ || ಎಂದು ದುರೋಧನನ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಿಸಿರುವು
ದನ್ನು ನೋಡಿರಿ ಪಂಪನೂ—ದ್ರಾಢಶಾಸ್ತ್ರಾಸದಲ್ಲಿ “ಸಾಮಜಮಶ್ವತ್ಪಾಮಂ . ನಾಮ
ದಿನೊಂದಲಿದೊಡಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಹತೋಶ್ವ . ತ್ವಾಮಾ ಎನೆ ನೃಪನಶ್ವ . ತ್ವಾಮನೆಗೆತ್ತೊ
ಣದರ್ ನೊವಜನೊರ್ವಸರಿಭಮಂ || ೨೭ || ಒಗೆದ ಸುತಶೋಕದಿಂದಾ . ವಗೆಯಂ
ತೊಳಗುರಿಯೆ ಭೋಂಕನೆರ್ದೆ ತೆಪ್ಪಿಯಲ್ ಹಾ || ಮಗನೇ ಎಂದಪ್ರಜಾ, ದ್ರ
ಗಂಡನಾಗಂಡಿನೊಡನೆ ಬಿಸುಟಂ ಬಿಲ್ಲಂ || ೨೮ || ಅಂತು ಬಸುಟು ವಿಚ್ಛಿನ್ನ ವೀರರಸನು
ಮುತ್ತುನ್ನಶೋಕರಸನುಮಾಗಿ ನಿಜವರೂಢಮಂ ಧರ್ವಪುತ್ರನ ಸಮಾಪಕಯ್ಯ
ವಗನ ಮಾತಂ—“ಬಸಗೊಳೆ ಕಂಬರಂ ಮುಡುದೆಂದು ಮಹೀಭುಜನುಳ್ಳ ಮಾಟಿ
ಯಂ . ಪುಸಿಯದೆವೇಟ್ಟೊಡಂ ಕಿಟಿದು ನಂಬೆಯುಂ ರಣದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೆ ಬಿ . ಲ್ವಿಸುಟೆ
ನಿದೆಂತು ಪೆರ್ಲಿ ಪಿವೆನೆನಿ ದನೆಂದಿರದಾತ್ಮಯೋಗಿತ . ನ್ನಸುವನುದಾತ್ತಯೋಗದೊಳ
ಬಿಲ್ಲೊವಜಂ ಕಳೆದಂ ರಣಾಗ್ರದೊಳ || ೨೯ || ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ) ಆ ಕಾಂತೇಯರ
ಆಯಕ್ಕೆ = ಆ ಪಾಂಡವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಎಸಕಕ್ಕೆ, ಗೆಂಟು ಎಂತೆಂತು ಅಕ್ಕಂ ಅದಂ =
ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಗೆಂಟು (ಬಂಧವು, ಕಟ್ಟು, ತಡೆಯು) ಆಗುವುದೋ ಅದನ್ನು, ಆ ವೈರಿಗಳ
ಮದುದ್ಯಮಮೆ ಪೇಟಿಗೆ = ಆ ವೈರಿಗಳಿಗೆ, ಮುತ್ + ಉದ್ಯಮಮೆ = ನನ್ನ ಉದ್ಯೋ
ಗವೇ ಪೆಳಲಿ, ಒಳ್ಳಂತಳೆವಂತು ಆನ್ ಎಂದು ಒಳ್ಳೆಂ = ಆ ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿ
(ಉಂಟಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು) ತಾಳುವ ಹಾಗೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುವೆನು?
[ಒಲ್ (ಧಾತು) ಶಕ್ತನಾಗು] ತೇಜಂ ಎನಗೆ ಇನ್ನೆಂತಕ್ಕುಂ = ತೇಜಸ್ಸು ನನಗಿನ್ನು
ಹೇಗುಂಟಾದೀತು, ಇಂಪೇಟಿರೇ = ಇನ್ನು ಹೇಳಿರಯ್ಯಾ! ವೃತ್ತದ ಲಕ್ಷಣ = ಕಣ್ಣೊ
ಪ್ಪಲ್ ಮುಸಂಸತಂ ತಗಮುಮಾ ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತಂ || ೪ ||

ಎನೆ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎನೆ = ದುರೋಧನನು ಹೀಗೆನ್ನಲು; ಶಾರದ್ಯತಂ
ಇಂತೆಂದಂ—ಕೃಪನು ಇಂತು ನುಡಿದನು ||

ಚಲಮನೆ—ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾ ವೃತ್ತಂ || ಚಲಮನೆ ಪೇಟ್ಟೊಡೆ =
ನಿನ್ನ ಹಟವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಾದರೆ; ಅಯ್ಯರುಮಂ = ಪಾಂಡವರೈವರನ್ನೂ,

ವ || ಅದಿೞಿಂದಮಿಂ ವೆೞಿತು ಮಂತಣಕ್ಕೆಡೆಯಿಲ್ಲ ಮುನ್ನೆ ಚಕ್ಕುಷ್ಣನೆಂಬ
ಮನುವಾದ ಕಾಲದೊಳ್ ಧರಾತಳಮನೊಲ್ಲಣಿಗೆಯಿಂ ಪಿೞಿವಂತೆ
ತಳಮೆಯ್ವೆ ಸುರುಳ್ವಿನಂ ಮುಯ್ಯೇೞಿ ಸೂೞಿ ಪಿೞಿದ ಸಾಹಸಮು
ಮನಿಂದ್ರಂಗೆ ತನ್ನ ಸಹಜವಚಮಂ ತಿದಿಯುಗಿದು ಕೊಟ್ಟ ಚಾಗದ

ಒಂದು ಅೞಿಯೂರೊಳೆ ಬಾಳಸೆಂದು = ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮವನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ಅವ
ರನ್ನು ಬದುಕುವಂತೆ ಮಾಡೆಂದು, ಮುಂ = ಮೊದಲು, ಬಲಿಬಲಸೂದನಂ = ಕೃಷ್ಣನು
(ವಿಷ್ಣುವಾನಾನಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಬಲಿಚಕ ವರ್ತಿಯನ್ನು ರಸಾತಳಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟಿ ಆತನ ಬಲ
ವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದನು) ಬಲಿಯು ಬಲವನ್ನು ಸೂದನಂ-ನಾಶಮಾಡಿದವನು. ಕೃಷ್ಣನ
ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೆಂಬುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ 'ಬಲಿಬಲಸೂದನಂ' ಎಂಬುದು ಕೃಷ್ಣನ
ವಿಶೇಷಣವು) ನುಡಿಯೆಯುಂ = ಹೇಳಿದರೂ; ಕುಡದಿದುರ್ದವೇೞಿಂ = ಕೊಡದಿದು ದೇ
ಹೇಳುವುದು (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪಾಂಡವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪಾಂಡವರಿಗೆ
ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡೆಂದು ಕೇಳಿದನು ಕೌರವನು ಒಪ್ಪದಿರಲು, ಅದಲ್ಲದಿದ
ಕೊನೆಯಪಕ್ಷ ಐದು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಬಾಳಿಸು-ಕಲಹಕ್ಕೆ ಎರ
ಕೊಡಬೇಡ'ವೆಂದು ಸಾಮವನ್ನೇ ಮುಂದುಮಾಡಿ ಹೇಳಿದರೂ ಕೌರವನು ತನ್ನ ಹಿಡಿದ
ಚಲವನ್ನು ಬಿಡದೆ 'ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಐದು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಸೂಜಿಯ
ಮೊನೆಯೂರುವಷ್ಟು ಜಾಗವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡೆನು' ಎಂದು ಉತರ ಕೊಟ್ಟು ಯುದ್ಧ
ವನ್ನೇ ಮುಂದೊಡ್ಡಿದನು. ದುರ್ಮೋಧನನ ಜಟಿಮಾರಿತನಕೆ ಇದೊಂದೇ ನಿರರ್ಥವನ
ಸಾಕೆಂದು ತಾತ ಯವು) ಎಯ್ವೆಮೆಯ್ವಲಿತನನುಂ = ಹೆಚ್ಚಾದ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು
ಪೇೞಿಸ್ತಾಡೆ = ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ ರೆ, ಸರಿತ್ಸುತಘಟೋದ್ಭವರಂ = ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣರನ್ನು
ಪೊಣದಿಕ್ಕಿಗೆಲ ರೊಳ್ = ಹೋರಾಡಿ ಜಯಿಸಿದವರೊಡನೆ (ಪೊಣದಿಕ್ಕಿ-ಎಂಬ
ರೇಫೆವರಿಸಿದ ತಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವು; ಪೊಣದುರ್ದ+ಇಕ್ಕು = ಹೋರಾಡಿ ಹೊಡೆಯು;) ಕ
ಹಮೆಪೇೞಿಂ = ಜಗಳವೇ ಹೇಳುವುದು. (ಅಸಾಧಾರಣ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಭೀಷ
್ಮದ್ರೋಣರನ್ನು ಹೋರಾಡಿ ಜಯಿಸಿಕೊಂಡವರಲ್ಲಿ ನೀನು ಕಲಹವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡುದೆ
ನಿನ್ನ ಮೆಯ್ವಲಿತನಕ್ಕೆ ನಿರರ್ಥನವಾಗಿರುವುದು ಎಯೆ-ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯವು
ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಕೌರವೇಶ್ವರಾ ಇಂತೆೞಿತು ಪೇೞಿಸ್ತೆಡೆಯಾವುದೋ? = ಕೌರವೇಶ್ವರ
ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಯಾವುದೋ ನಿನಗದನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳಲು ಅವಕಾ
ವೇನೂ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು ||

ಅದಿೞಿಂದಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅದಿೞಿಂದಂ = ಅದುದರಿಂದ; ಇಂ
ೞಿತು ಮಂತಣಕ್ಕೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ = ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಮಂತ್ರಾರೋಚನೆಗೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ (ಮಂ

ನೇಪುಮಂ ದಿಗ್ವಿಜಯಂಗೈಯ್ದು ಮಿಡಿದನಿತು ಬೇಗದಿಂ ಜರಾಸಂಧನಂ
ನೇಲಕಕ್ಕಿ ಪುಡಿಯೊಳ್ ಮೊರಳ್ಳಿ ಮಲ್ಲಯುದ್ಧದೊಳ್ ಪಿಡಿದಡಿಗೊ
ತ್ತಿದ ಭುಜಬಲಭೀಮನಂ ಗೆಲ್ದ ಸಾಹಸಮುಮಂ ನಮ್ಮ ಪಡೆಯೆಲ್ಲ
ಮಂ ತೊತ್ತಲಿದುಡಿದು ಕೊಲ್ವ ಘಟೋತ್ಕಚನೆಂಬ ರೂಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಂ
ಕೊಂದ ಬೀರಮುಮನಾಲೋಕಾಂತರಂ ನೆಗೆಟಿ—

ಣಂ—(ಸಂ) ಮಂತ್ರಣ = ಗೂಢಾಲೋಚನೆ; ಮುನ್ನೆ = ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಚಕ್ಷುಷ್ಯ
ನೆಂಬ ಮನುವಾದ ಕಾಲದೊಳ್ = ಚಕ್ಷುಷ್ಯನೆಂಬ ಎಂಟನೆಯ ಮನುವಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
(ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಕ್ಷುಷ್ಯನೆಂಬವನು ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಚತುರ್ದಶಮನುಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟ
ನೆಯವನು) ಧರಾತಳಮಂ = ಭೂಮಿಯನ್ನು; ಒಲ್ಲಣಿಗೆಯಿಂ ಗಾಣದಿಂದ, ಪಿಟಿ
ವಂತೆ = ಹಿಂದಿ ಹಿಳಿಯುವ ಹಾಗೆ, (ಪಿಟಿ (ಧಾತು) ನಿಷ್ಪೇಷಣೇ—ಹಿಂಡು) ತಳಂ ಐದೆ
ಸುರುಳ್ಳಿನಂ = ಭೂತಳವೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮುದುಡಿಕೊಳ್ಳಲು; [ಸುರುಳ್ (ಧಾತು) ಸಂ
ಕೋಚನೇ—ಮುದುಡು] ಮುಯ್ಯೇಟಿ ಸೂಟಿ = ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿ (ಮೂಟಿ +
ಏಟಿ = ಮುಯ್ಯೇಟಿ “ಸ್ವರಮಿದಿರೆಮೂಟಿಟಿಲ್ಲಿ ಮುಯ್” ಆದೇಶಂ — ಶ.
ಮ. ದ ಸೂ || ೧೮೮ || ಪಿಟಿದ ಸಾಹಸಮುಮಂ = ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಸವನ್ನೂ, ಇಂ
ದ್ರಂಗೆ ತನ್ನ ಸಹಜ ಕವಚಮಂ ತಿದಿಯುಗಿವಂತುಗಿದುಕೊಟ್ಟ ಚಾಗದ ಪೆಂಪುಮಂ =
ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಹಜಕವಚವನ್ನು ತಿದಿಯುಗಿವ ಹಾಗೆ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ತ್ಯಾಗದ ಮಹಿ
ಮೆಯನ್ನೂ, (ಪಿರಿದು ಎಂಬುದರ ಭಾವವು “ಪೆಂಪು” — “ಪಿರಿದೆಂಬೀರೇಫಕ್ಕಾ. ದರಿ
ಪರ್ ಭಾವಾರ್ಥವುಪ್ಪದೊಂದುಪುಕಾರಂ. ಪರಮಾಗಿ ಬಿಂದುವಂ ವಾ. ಕೈರಿಣತರಿಂ
ಸಿದ್ಧವಾಯ್ತುಪೆಂವೆಂಬಪದಂ || ಶ ಮ ದ ಸೂ. || ೨೧೨ || ‘ಪೆಂಪು’ಯೆಂದೂ
ಉಂಟು. ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ‘ಹಿರಿಮೆ’ ‘ಘನಸ್ಥಿಕೆ’ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಮ್ಮೆ,
ಬೆದ್ದತ್ಯ, ಗರ್ವ ಎಂಬರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ‘ಪೆಂಪು’ — ಮಹಿಮೆ,
ವೈಭವ, ಬೆದ್ದತ್ಯ, ಇತ್ಯಾದ್ಯರ್ಥಗಳು ದಿಗ್ವಿಜಯಂಗೈಯ್ದು = ದಿಗ್ವಿಜಯವನ್ನು
ಮಾಡಿ; ಮಿಡಿದನಿತುಬೇಗದಿಂ = ಮಿಡಿದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ (ಬಹು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಎಂದು
ತಾತ್ಪರ್ಯವು) [ಮಿಡಿ(ಧಾತು)ಅಂಗುಲಿಪ್ರಚರಣೇ = ಬೆರಳಿನಿಂದಚೆಮ್ಮು; ಉದಾ =
ಕಣ್ಣೀರಂ ಮಿಡಿದು; ಮಿಡಿ = ಎಳೆಗಾಯಿ) ಜರಾಸಂಧನಂ ನೇಲಕಕ್ಕಿ ಪುಡಿಯೊಳ್ಪೂರಳಿ
ಮಲ್ಲಯುದ್ಧದೊಳ್ ಪಿಡಿದು ಅಡಗೊತ್ತಿದ ಭುಜಬಲಭೀಮನಂ = ಜರಾಸಂಧನನ್ನು
ನೇಲಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿ ಹುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳಿಸಿ ಜಟ್ಟಿಗಾಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಒತ್ತಿದ ಭುಜ
ಬಲಭೀಮನನ್ನು; ಗೆಲ್ದ ಸಾಹಸಮುಮಂ = ಜಯಿಸಿದ ಸಾಹಸವನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಪಡೆಯೆಲ್ಲ
ಮಂ = ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ;] ಪಡೆ = (ನಾಮಪದ) ಸೈನ್ಯವು; ಪಡೆ = (ಧಾತು)

ಹೊಂದು, ಹೆರು] ತೊತ್ತಿಬಿಡುಳಿದು ಕೊಲ್ವ = (ತೊತ್ತಿಬಿಡುಳಿದು) ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಜ್ಜು
ಗುಜ್ಜುಗುವಂತೆ ತುಳಿದು ಕೊಲ್ವವ, ಘಟೋತ್ಕಚನೊಬ ರೂಕ್ಷರಾಕ್ಷಸನಂ = ಘಟೋ
ತ್ಕಚನೊಬ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸನನ್ನು (ಘಟೋತ್ಕಚನು ಭೀಷ್ಮನೊಬಗೆ ಹಿಡಿದುಬಿಡುಳಿದು
ರಾಕ್ಷಸಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು) ರಾಕ್ಷಸ-(ದ್ವ) ರಕ್ತಸ, ಕೊಂದ ಜೀವಮುಮಂ = ಕೊಂ
ಶೂರತನವನ್ನೂ, ಆಲೋಕಾಂತರಂ ನೆಗಲಿ = ಲೋಕಾಂತರದ ವರೆಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವ
ಗಲು, (ಜರಾಸಂಧನ ವೃತ್ತಾಂತವು ಪಂಪಭಾರತದ ಷಷ್ಠಾಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ.-ಗಂಗ
ನದಿಯ ಬಡಗಣ ತಡಿಯ ಮಗನುಗಿಸುವ ವಾರಣಾಸಿಪುರಮನಾಳ್ ಬೃಹದ್ವಳಂ ಪುತ್ತೂ
ಪುತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವುಪೊಂದು ದಿವ್ಯಪಿಂಡಮಂ ತನ್ನಿವರರಸಿಯುರ್ಗ ಪಚ್ಚಕೊಟ್ಟೊಡೆ
ಪುಟ್ಟಿದೆರಡು ಪೋಯಿಮನಿವೆವುನೆಂದು ಬಿಸುಡೆ ಜರಿಯೆಂಬ ರಕ್ತಸಿ ಕಂಡು ತಿನಲಿಂ
ರಡು ಪೋಯಿಮನೊಂದು ಕೆಯ್ಯೊಳಿಪಿಡಿದೊಡೊಂದೊಂದೊಂದಿಂಗಳ ಸಂಧಿಸಿ ಮಾನ
ರೂಪುಗೊಂಡೊಡೆ ಚೋದ್ಯಂಬಟ್ಟು ಜರಾಸಂಧನೆಂದು ಪೆಸರನಿಟ್ಟು ಬೃಹದ್ವಳಂಗೆ ಕೆ
ಟ್ಟೊಡೆ ಜರಾಸಂಧನುಂ ಸಾಲ್ವಲನುಮೆಂಬ ದೈತ್ಯನುಮೊಂದಾಗಿ ಮೂನತ್ತಿರಡಕ್ಕೊ
ಹಿಣಿಬಲಂಬೆರಸು ನಂದು [ಕೃಷ್ಣನಂ] ಮುತ್ತಿಕೊಂಡೊಡುಪಾಯಬಲದೊಳಿ ಸಾಲ್ವ
ನಂ ಕೊಂದು ಜರಾಸಂಧಂಗಳ್ಳಿ ಮಧುರಾಪುರಮಂ ಬಿಸುಟ್ಟುಪೋಗಿ ದ್ವಾರಾವತಿಯ
ಸಮುದ್ರಮೆ ನೀರ್ಗಾದಿಗೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿದನಾತನುಂ ಭೀಷ್ಮನ ಕೈಯೊಳಲ್ಲದೆ ಸಾಯನೆ
ಬುದಾದೇಶಮದಿಂನಾ ಕೃಷ್ಣನಾತನೂ ಮಲ್ಲಿಯುದ್ಧದೊಳ ಭೀಷ್ಮನಿಂ ಕೊಲಿಸಿ, ಜರ
ಸಂಧನ ಮಗನಪ್ಪ ಕೃತವರ್ಮನಂ ರಾಜ್ಯದೊಳ್ಳಿರಿಸಿದಂ) ಮುನ್ನೆಚ್ಚುಪ್ಪುಪೊಂಬ ಮನ
ವಾದ ಕಾಲದೊಳ್ ಕರ್ಣಂ ಧರಾತಳಮಂ ಮುಯ್ಯೊಲಿ ಸೂರ್ಯ ಒಲ್ಲಣಿಗೆಯಿ
ಪಿಲಿವಂತೆಪಿಲಿದ ವೃತ್ತಾಂತವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಥೆಯು ಜೈ
ಪುರಾಣಗಳಾವುದರಲ್ಲಾದರೂ ಬಂದಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ಶುಭ್ರಚಂ
ಕೃತಪಾಂಡವಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೋ ತಿಳಿಯದು ಕರ್ಣಯುದ್ಧವಸಾನದಲ್ಲಿ-“ಕರ್ಣ
ಭೀಕರರಥಚಕ್ರಮಂ ಪಿಡಿದು ನುಂಗಿದಳೊರ್ಮೆಯೆ ಧಾತ್ರಿ ಕೋಪದಿಂ || ಅಂತುತನ್ನ
ಮುನ್ನೆಮುಯ್ಯೊಲಿ ಸೂರ್ಯರಮೊಲ್ಲಣಿಗೆಯಂಪಿಲಿವಂತೆ ಪಿಂಡಿಪಿಲಿದ ಪಗೆಗೆ ರಥಚ
ಮಂ ನುಂಗುವುದುಂ” ಎಂದು ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ, ಕರ್ಣನ ರಥವನ್ನು ಭೂವಿ
ನುಂಗುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನ ಹಗೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾ
ಭಾರತದಲ್ಲಿ-“ಧರಣೀನದ ದುಷ್ಕೃತವದೇನೆಂ | ದರಸವಿಸುಗೊಂಬೈ ನಿರಂತರ | ಸುರಿ
ರುಧಿರಾಸಾರದಲಿ ಕೆಸರೆದ್ದು ಕಳನೊಳಗೆ || ಹರಿವ ಬಿಂಕದ ರಥದ ಗಾಲಿಯ | ಗರ
ವತನಗಾಳಾಯ್ದಲೇಬೊ | ಪುರಿಸಿ ತಗ್ಗಿತು ತೀರು ತಡೆದುದು ಭಟನ ಸಹಸವ || ಹೀ
ರಥವು ಧರಿಯಲ್ಲಿ ಹೂತುದನ್ನು ನೋಡಿ -“ಈಗಳಿದು ತಾನೇನು ನಿಧಿಬರೆ | ದೋಗ

ನೆಗಟ್ಟಿ ಕಲಿತನದ ಚಾಗದ ।

ಬಗೆ ತನ್ನೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟಿವೆತ್ತು ನೆಗಟ್ಟಿರೆ ಸಂದಂ- ॥

ಗಗಣಿತಗುಣಂಗೆ ಕರ್ಣಂ- ।

ಗೊಗಸುಗಮೇಕಟ್ಟು ಬೀರವಟ್ಟಮನರನಾ

॥ ೧೦ ॥

ಯೊ ಕುರುವಂಶ ವಜ್ರದ । ಬೇಗಡೆಯೊ ಮಾನಾ ಎನುತ ಕಲಿಕರ್ಣ ಮರುಗಿದನು” ಎಂದು ಕರ್ಣಪರ್ವದ ೬ನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅದರ ಹಿಂದೆಯೆಂದೂ ಕರ್ಣನು ಧರಣಿಯನ್ನು ಹಿಂಡಿಹಿಡಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ ಕರ್ಣನು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಕವಚನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ, ಅವನ ಸಾವಿರ ಕವಚಗಳಲ್ಲಿ ಒಂಭೈನೂರತೊಂಬತ್ತೊಂಭತ್ತು ಕವಚಗಳನ್ನು ನರನಾರಾಯಣರು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಒಂದು ಕವಚ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುದು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದು ಒಡವಂದಿತ್ತೆಂದೂ ಅದನ್ನು ಉಪಾಯಾಂ ತರದಿಂದ ಅರ್ಜುನನಿಗಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಬೇಡಿದನೆಂದೂ ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿರುವವು. ವಂಶಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾದ ಕರ್ಣನ ಈ ಪೂರ್ವಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವು ಜೈನಸಂಪ್ರದಾಯದೊಡನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ

ನೆಗಟ್ಟಿ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನೆಗಟ್ಟಿ ಕಲಿತನದ ಚಾಗದ ಬಗೆ = ತೋರಿಸಿದ ಕಲಿತನದ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗದ ರೀತಿಯು ತನಗೆ ಕೀರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ತನ್ನೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟಿವೆತ್ತು ನೆಗಟ್ಟಿರೆ ಸಂದಂಗೆ = ತನಗೆ ಖ್ಯಾತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕೃತಾರ್ಥನಾದ, ಅಗಣಿತಗುಣಂಗೆ ಕರ್ಣಂಗೆ = ಅಸಂಖ್ಯಾತಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದೊಪ್ಪುವ ಕರ್ಣನಿಗೆ, ಅರಸಾ = ದೊರೆಯಾದ ದುರ್ಯೋಧನನೇ, ಬೀರಪಟ್ಟಮಂಕಟ್ಟು = ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಒಗಸುಗಮೇ = ಅತಿಶಯವೇ, ಕಟ್ಟು ಬೀರ ಪಟ್ಟಮನರಸಾ = ಅರಸಾ ಬೀರಪಟ್ಟಮಂ ಒಗಸುಗಮೇ ಕಟ್ಟು ಎಂದು ಅನ್ವಯ ಮಾಡಿ “ಒಗಸುಗಮೇ” ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇಗನೇ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರುವುದು ಒಗಸುಗಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅತಿಶಯ, ಅಶ್ವರ್ಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಂದರ್ಭವಶಾತ್ ಬೇಗನೇ ಎಂದಾಗಲಿ, ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಎಂದಾಗಲಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ವಿಹಿತವೆಂದು ತೋರುವುದು “ಒಗಸುಗಂ” ಎಂಬುದು — ಅಗಲುರಮನೆನೆಗೆ ಪಡೆದ ಜ । ನೊಗಸುಗ ಮಲ್ಲಿನಗೆ ನಿನ್ನನೆನಗೆಯ ಪಡೆದಂ ॥ ಪಂ. ಭಾ. ॥ ೮ ॥ ೬೭ ॥ ಒಗಸುವಂ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ — ಮೆಲ್ಲಿನ ತೊಡಳ್ಳುಡಿಗಪ್ಪೊಡಮೆಯ್ದೆ ವಾರವೇ ನೊಗಸುಗಮೆಂದು ತಕ್ಕಗಲ.... ..ನಾಲಲಿ ತಾಂಗೆ ವಲ್ಲಭಂ ॥ ಆದಿಪುರಾಣ ॥ ೨ ॥ ೭೫ ॥ ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದು

ರಥಯಾನಪಾತ್ರದಿಂ ಪರ- ।

ರಥಿನೀ ಜಳನಿಧಿಯ ವಾರಮಂ ಸಲ್ವ ಜಗ- ॥

ತ್ಯುಧಿತಭುಜದರ್ಪದಿಂದತಿ- ।

ರಥಮಥನಂ ಕರ್ಣಧಾರನಲ್ಲನೆ ಕರ್ಣಂ

॥ ೧೧ ॥

ವ ॥ ಎಂದು ನುಡಿದ ಕೃಪನ ಮಾತಂ ನೃಪಂ ಮನದೇಗೊಂಡು ಕರ್ಣನ
ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ—

ರಥಯಾನಪಾತ್ರದಿಂ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅತಿರಥಮಥನನಾರ
ಕರ್ಣನು ಕರ್ಣಧಾರನೆಂತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನಿಗೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು
ಕಟ್ಟುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಗಸುಗವೇನೂ ಇಲ್ಲನೆಂಬುದನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ
ಕರ್ಣನೇ ಸೇನಾನಾಯಕನಾಗಲು ಅರ್ಹನೆಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ
ಕರ್ಣನು ಬೆಸ್ತರ ಕುಲದವನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು. ಕರ್ಣಧಾರನೆಂದೇ
ನಾವಿಕನು ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರುಸೇನೆಯ ಕರ್ಣಧಾರನೆಂದು ರೂಪಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ-
ರಥಯಾನ ಪಾತ್ರದಿಂ=ತೇರೆಂಬದೋಣಿಯಿಂದ, (ಯಾನಪಾತ್ರ=ದೋಣಿ, ನಾವೆ
ಹಡಗು) ಪರರಥಿನೀ ಜಳನಿಧಿಯ=ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದ; (ರಥಿನೀ-ರಥನ
ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಉಳ್ಳದು; ರಥಿನೀ=ಸೈನ್ಯ (ಧ್ವಜನೀಯೆಂಬುದರೊಡನೆ ಹೋಲ
ಸಿರಿ) ಪಾರಮಂಸಲ್ವ=ತೀರವನ್ನು ಜಯಿಸುವ (ತೀರವನ್ನು ಸೇರುವ), ಜಗತ್ಪ್ರಾ
ಭುಜದರ್ಪದಿಂದ=ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಬಾಹುವೀರ್ಯಾತಿಶಯದಿಂದ, ಅತಿರಥ
ಮಥನಂ ಕರ್ಣಂ=ಅತಿರಥರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಕರ್ಣನು, ಕರ್ಣಧಾ
ರನಲ್ಲನೆ=ಕರ್ಣಧಾರನಲ್ಲವೆ? ಆತನು ಅತಿರಥರನ್ನು ಮಥನಮಾಡತಕ್ಕ ಭುಜಬಲ
ವುಳ್ಳವನೆಂಬುದು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು ಹೀಗಿರಲು ಕುರುಸೈನ್ಯವನ್ನು
ನಡೆಯಿಸಿ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನು ಧ್ವಂಸಪಡಿಸಲು ಸಮರ್ಥನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ
ರಥವನ್ನು ಯಾನಪಾತ್ರವೆಂದೂ, ಪರರಥಿನಿಯನ್ನು ಜಳನಿಧಿಯೆಂದೂ ಕರ್ಣನನ್ನು
ಕರ್ಣಧಾರನೆಂದೂ ರೂಪಿಸಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸಾವಯವರೂಪಕ
ಲಾಕಾರವು. ॥ ೧೧ ॥

ಎಂದು ನುಡಿದ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂದು ನುಡಿದ=ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ
ಕೃಪನ ಮಾತಂ=ಕೃಪಾಚಾರ್ಯನ ಮಾತನ್ನು; (ಕೇಳಿ) ನೃಪಂ-ಅರಸನಾ
ದುರೋಧನನು; ಮನದೇ=ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಕೊಂಡು-ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಥವಾ-ಮನ
ನಲ್ಲೇ ವ್ಯಸನಗೊಂಡು-ಕರ್ಣನ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ=ಕರ್ಣನ ಮುಖವನು
ನೋಡಿ ॥

ನಡುಗುವುದಂತೆ ಪಾಂಡವಬಲಂ ನಿನಗರ್ಜುನನೆಂಬನೆಂದುಮು- ।

ಕುರ್ಕುಡಿಗಿ ಸುರುಳ್ಳನೀಯೆಡೆಗೆ ಪೇಟಾ ಪೆಟಿರಾರಾದೊರೆ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ॥

ತಡೆಯದೆ ಕಟ್ಟಿ ವೈರಿಗಳ ಪಟ್ಟನೆ ಪಾಟಿಸಿ ಕಾವುದೆನ್ನ ಬೆ- ।

ಳ್ಳೊಡೆಯುಮನೆನ್ನ ಪಟ್ಟಮುಮನೆನ್ನಮನಂಗಮಹೀತಳಾಧಿಪಾ ॥ ೧೨ ॥

ನಡುಗುವುದಂತೆ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾ. ವೃತ್ತಂ || ಪಾಂಡವ ಬಲಂ = ಪಾಂಡವಸೇನೆಯು; ನಿನಗೆ ಉಂತೆ ನಡುಗುವುದು = ನಿನಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಡುಗುವುದು; (ನೀನೆಂದೊಡನೆ ಪಾಂಡವಸೇನೆಯು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುವುದೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ನಿನಗೆ ಅರ್ಜುನನೆಂಬಂ = ನಿನಗೆ ಅರ್ಜುನನೆಂಬವನು; ಎಂದಂ = ಯಾವಾಗಲೂ; ಉರ್ಕುಡಿಗಿ = (ಉರ್ಕು + ಉಡುಗಿ) ದರ್ಪಗುಂದಿ; ಸುರುಳ್ಳಂ = ಹಿಂಜರಿಯುವನು ಈಯೆಡೆಗೆ ಪೆಟಿರಾದೊರೆಪೇಟಾ = ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (ಈ ವೀರಪಟ್ಟಕ್ಕೆ) ಬೇರೆ ಯಾರು ಯೋಗ್ಯರು ಹೇಳು; (ಪೆಟಿರಾದೊರೆ? = ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಆಶಯವು), ಆದುದರಿಂದ ಅಂಗಮಹೀತಳಾಧಿಪಾ = ಎಲೈ ಅಂಗಾಧಿಪತಿಯೇ; ತಡೆಯದೆ ವೀರಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟು = ತಡವಿಲ್ಲದೆ ವೀರಪಟ್ಟವನ್ನು (ನೀನು) ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ (ಕಟ್ಟಿ-ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ) ವೈರಿಗಳು ಪಟ್ಟನೆ ಪಾಟಿಸಿ = ವೈರಿಗಳ ಪಟ್ಟನ್ನೇ ಹಾರಿಸಿ ಎಂದರೆ ವೈರಿಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನೇ ಓಡಿಸಿ (ಪಟ್ಟು = ನಿಜಾಧಿನಾಥನಾದವರೊಳರಾತಿ ನಾ ಯ ಕ ರ ಪಟ್ಟನೆ ಪಾಟಿಸೆ ಸಂದಪೆಂಪು || ಪಂ. ಭಾ. || ೩ || ೫೦ ||) ಎನ್ನ ಬೆಳ್ಳೊಡೆಯುಮಂ = ನನ್ನ ಶ್ರೇತಚ್ಚತ್ರವನ್ನೂ, ಎನ್ನ ಪಟ್ಟಮುಮಂ = ನನ್ನ ಪಟ್ಟವನ್ನೂ; ಎನ್ನಮಂ = ನನ್ನನ್ನೂ; ಕಾವುದು = ಕಾಪಾಡಬೇಕು; [ಕಾ (ಧಾತು) ರಕ್ಷಣೆ; 'ಕಾ' ಧಾತುಗೆ ಮಧ್ಯಮೈಕವಚನದಲ್ಲಿ ವಿಧ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ "ವುದು" ನೆಂಬ ಆಖ್ಯಾತಪ್ರತ್ಯಯವು ಸೇರಿ ಕಾವುದು ಎಂದಾಯ್ತು.] ವೈರಿಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ನನ್ನ ಅರಸುತನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ದುರ್ರೋಧನನ ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯು) ಬೆಳ್ಳೊಡೆ, ಪಟ್ಟ ಇವು ಅರಸುತನಕ್ಕೆ ಉಪಲಕ್ಷಣಗಳು, ಕರ್ಣನು ತನ್ನ ಅಣುಗಾಳಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಆತನಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಗೌರವಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡುದೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು 'ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಲೆಯನ ಕಾಲನ್ನಾದರೂ ಹಿಡಿಯಬೇಕು ಎಂಬ ನಾಡನುಡಿಯಂತೆ "ಪ್ರಯೋಜನಾಪೇಕ್ಷಿತಯಾ ಪ್ರಭುಣಾಂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಲಂ ಗೌರವಮಾಶ್ರಿತೇಷು (ಕುಮಾರಸಂಭವ ೩ || ೧) "ಪ್ರಭುಗಳಾದವರು ಸ್ವಪ್ರಯೋಜನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಆಶ್ರಿತರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾದ ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿಸುವರು"- ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. || ೧೨ ||

ವ || ಎಂಬುದು ಮಂಗಾಧಿರಾಜಂ ನಿನ್ನಾಳ್ಗಳೊಳಾನಾರದೊರೆಯೆನಗೆ ಕಾರ
ಣ್ಯಂಗೆಯ್ವೆಯಾಗಿ ಬೆಸಸಿದ ನಿನ್ನ ದಯೆಗೆಯ್ದ ವೀರಪಟ್ಟಮೆಂಬು
ನಗೆಣ್ಣೆರಲ ಪಟ್ಟಮೆಂಬುದುಂ ಬದ್ಧವಣಂ ಬಾಜಿಸಿ ಕರ್ಣನಂ ಕನ
ಪೀರದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಕುರುಪರಿವೃಥಂ ತಾಂ ತನ್ನ ಕೆಯ್ಯೊಳಿಆತಂ
ವೀರಪಟ್ಟದ ಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟಿ, ನಿಜಾಂತಃಪುರಪರಿವಾರಂಬೆರಸು ಸೇ
ಯನಿಕ್ಕಿ ತನ್ನ ತುಡುವ ತುಡಿಗೆಗಳೆಲ್ಲಮಂ ನಟಿಯೆ ತುಡಿಸಿ ದೇವಸ
ಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಪೊನ್ನಮಂ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಮಣಿಮಯ
ಮಂಡನಾಯೋಗದೊಳ್ ನೆಟಿಯೆ ಪಣ್ಣಿದ ಮದಾಂಧಸಿಂಧುರಮನೆ
ಱಲ್ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಬೀಡಿಗೆ ಪೋಗೆನೆ ಪೋಗೆ ಹಸ್ತಿಯ ಬೆಂ
ವಂದು ಸುತ್ತಿಱಿದು ಪಗಲಂ ತಡವಿಕ್ಕಿದಂತೆ ಬೆಳಗುವ ಕೆಯ್ದಿವಿ
ಗಳ ಬೆಳಗೆ ಬೆಳಗಾಗೆ ತಲೆಯೊಳ್ ನಾಲಗೆಯುಳ್ಳ ಬೂತುಗಳೆಲ್ಲ
ಮಿಲ್ಲೆನ್ನದೀಯುತ್ತುಂ ನಿಜನಿವಾಸಕ್ಕೆವಂದು ನಿತ್ಯದಾನಕ್ಕೆಂದು ನಿಯೊ
ಗಿಗಳ್ಳತಂದು—ಪುಂಜಿಸಿದ ಪಂಚರತ್ನದ ಪೊನ್ನರಾಶಿಗಳನರ್ಧಿಜನಕ
ಗೋಸನೆಯಿಟ್ಟು ಕುಡವೇಟ್ಟು ನಾಯಕಗೆಲ್ಲಮುಡಲುಂ ತುಡಲು
ಕೊಟ್ಟು ನೇಸಱಿ ಮೂಡುವಾಗಳ್ ನಮ್ಮ ವಡೆಯನೀ ಮಾಟ
ಯೊಳೊಡ್ಡಿಮೆಂದು ಪಡೆವಳಗೆ ಬೆಸಸಿ ನಿಜವಿಜಯತುರಗರಥಂಗಳ
ನರ್ಚಿಸಿಪೊಡವೆಟ್ಟು ದರ್ಭಾಸ್ತರಣದೊಳಾಯಿರುಳಂ ಕಳೆದಂ ||

ಎಂಬುದು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ದುರ್ಮೋಧನನು ಹೀಗೆ
ದಾಗ; ಅಂಗಾಧಿರಾಜಂ = ಕರ್ಣನು; ನಿನ್ನ ಅಳ್ಗಳೊಳ್ ಆನ್ ಆರದೊರೆ = ನಿನ್ನ ಸೇವ
ರಲ್ಲಿ ನಾನೆಷ್ಟರವನು? (ನಾನು ನಿನ್ನ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಾಮಾನ್ಯನು; ನಿನ, ಅಖಂ
ಪ್ರಭುತ್ವದ ಮುಂದೆ ನಾನೆಷ್ಟರವನು ಎಂದು ನೈಚ್ಛಾನುಸಂಧಾನವು) ಎನಗೆ ಕಾರುಣ್ಯ
ಗೆಯ್ವೆಯಾಗಿ ಬೆಸಸಿದ = ನನಗೆ ಕರುಣೆದೊರೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವೆಯೆಂದು, ಬೆ
ಸಿದ = ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ, ನಿನ್ನ ದಯೆಗೆಯ್ದ ವೀರಪಟ್ಟಮೆಂಬುದು = ನೀನು ಅನುಗ್ರ
ಹಿಸಿದ ಈ ವೀರಪಟ್ಟಮೆಂಬುದು; ಎನಗೆ ಎಣ್ಣೆರಲಪಟ್ಟಂ = ನನಗೆ ಎಂಟು ಬೆರಲಗಲ
ಪಟ್ಟವು (ಎಣ್ಣು + ಬೆರಲ್ = ಎಣ್ಣೆರಲ್ ಎಣ್ಣುವುಡಿ) ಪಟ್ಟ = ಅಭಿಷೇಕ ಕಾಲದ
ಹಣೆಗೆ ಕಟ್ಟುವ ರೇಶ್ಮೆಯ ಲಾಡಿ, ಎಂಬುದುಂ = ಎಂದಾಗ, ಬದ್ಧವಣಂ ಬಾಜಿಸಿ =
ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿ (ಬದ್ಧವಣಂ (ಸಂ) ವರ್ಧಮಾನ; ಬಾಜಿಸಿ =
ಧ್ವನಿಗೆಯ್ದು) ಕರ್ಣನಂ ಕನಕಪೀರದೊಳ್ಳುಳ್ಳಿರಿಸಿ = ಕರ್ಣನನ್ನು ಸುವರ್ಣಸಿಂಹಾಸ
ನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ; ಕುರುಪರಿವೃಥಂ ತಾಂ ತನ್ನ ಕೆಯ್ಯೊಳಿ = ಕುರುಪತಿ ತಾನು ತ

ಕೆಯ್ಯಿಂದಲೇ; ಆತಂಗೆ ನೀರಪಟ್ಟಿಮಂ ಕಟ್ಟಿ = ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ನಿಜಾಂತಃಪುರಪರಿವಾರಂಬೆರಸು = ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರದವರಿಂದಲೂ ಪರಿವಾರದವರಿಂದಲೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು [ಅಂತಃಪುರ (ಧ್ವ) ಅಂತಪುರ] ಸೇಸೆಯನಿಕ್ಕಿ = ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯನೆರೆಚಿ, ತನ್ನ ತುಡುವ ತುಡುಗೆಗಳೆಲ್ಲಮಂ ನೆಹಿಯೆತುಡಿಸಿ = ತಾನು ತೊಡುವ ಒಡವೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತೊಡಿಸಿ, (ತುಡು = ಭೂಷಣಾವಸರಣೀ ಶರಸಂಧಾನೇಚ, ಬಾಣಗಳನ್ನು ತೊಡು) ನೆಹಿಯೆ = ಅಂದವಾಗಿ ಒಪ್ಪುವಂತೆ, ದೇವ ಸಬಳದ ಪದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಪೊನ್ನುಮಂ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಮಣಿಮಯಮಂಡನಾಯೋಗದೊಳ್ = ರತ್ನಮಯವಾದ ಜೂಲಿನಿಂದ (ಮಂಡನಾಯೋಗ = ಅಂಬಾರಿ ಅನೆಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕುವುದು) ನೆಹಿಯೆ ಪಣ್ಣಿದ = ಚಂದವಾಗಿ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದ [ಪಣ್ (ಧಾತು) ಸಜ್ಜೀಕರಣೇ, ಫಲೇಚ (ಹಣ್ಣು) (ಅದು ಪಣ್ಣಿದು ಪೋಗು ನೀನು ಮಾನುಂತಿಂಬಂ ಪಂ. ಭಾ || ೩ || ೧೨ ||) ಮದಾಂಧಸಿಂಧುರಮಂ = ಮದಗಜವನ್ನು [ಮದದಿಂದ ಅಂಧ (ಕುರುಡು) ಆದ, ಸಿಂಧುರ = ಅನೆಯು], ಮದ್ದಾನೆಯನ್ನು, ಏಹಿಲ್ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು = ಅಡರುವುದಕ್ಕೆ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಬೀಡಿಗೆ ಪೋಗಿನೆ = ಬೀಡಿಗೆ ಹೋಗಿಂದು ಕಳಿಸಿದಾಗ, ಪೋಗಿ = ಹೋಗಲು, ಹಸ್ತಿಯ ಬೆಂಗವಂದು = ಅನೆಯ ಬಿನ್ನಮೇಲೇರಿ (ಬಿನ್ನೆವರ್ = ಬಿನ್ನಿಗವರು, ಬಿನ್ನೇರು, ಹತ್ತು, ಹಾಗೆಯೇ ಬೆಂಗವಾಯ್ದು) ಸುತ್ತಿಹಿಡಿದು ಸಗಲಂ ತಡವಿಕ್ಕಿದಂತೆ ಬೆಳಗುವ = ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಹಗಲನ್ನು ತಡೆಯಿಟ್ಟಂತೆ ಬೆಳಗುವ, ಕೆಯ್ಯಿವಿಗಳ ಬೆಳಗೆ ಬೆಳಗಾಗೆ = ಕೈದೀಪಗಳ ಪ್ರಭೆಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರಲು (ಹಗಲು ದೀವಟಿಗೆ ಹಿಲಾಲು ಮುಂತಾದ ಅಡಂಬರಗಳೊಡನೆ ಹೊರಟನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ತಲೆಯೊಳ್ ನಾಲಗೆಯುಳ್ಳ ಬೂತುಗಳೆಲ್ಲಂ = ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲಗೆಯಿರುವ ಬೂತುಗಳಿಗೆಲ್ಲ (ಬೂತು = ಬಾಯಿಪಟಾಕಿಯಿಂದ ಮೆಚ್ಚಿಸುವಾತನು) ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡವರಿಗೆಲ್ಲಾ, ಇಲ್ಲಿನ್ನದೆ ಈಯುತ್ತುಂ - ಇಲ್ಲಿವೆನ್ನದೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತ, ನಿಜ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಪಂದು = ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ನಿತ್ಯದಾನಕ್ಕೆಂದು ನಿಯೋಗಿಗಳ್ ತಂದು ಪುಂಜಿಸಿದ = ನಿತ್ಯದಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕರು ತಂದುಕೊಡಿಸಿದ, (ನಿಯೋಗಿ = ಕಾರ್ಯಕಾರಿಗಳು) ಪಂಚರತ್ನದ ಪೊನ್ನರಾತಿಗಳಂ = ಪಂಚರತ್ನದ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣದ ರಾತಿಗಳನ್ನು, ಅರ್ಥಿಜನಕ್ಕೆ = ಬೇಡುವವರಿಗೆ, ಗೋಸನೆಯಿಟ್ಟು = ಡಂಗುರ ಹೊಯಿಸಿ [ಗೋಸನೆ (ಸಂ) ಘೋಷಣೆ] ಕುಡವೇಯ್ದಿ (ಕುಡಲ್ + ಪೇಯ್ದಿ) ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ, ನಾಯಕಗೆಲ್ಲಂ = ಎಲ್ಲಾ ಮುಖಂಡರಿಗೂ, ಉಡಲುಂ ತುಡಲುಂ ಕೊಟ್ಟು = ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು; ನೇಸಹಿಮೂಡುವಾಗಳ್ = ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುವಾಗ, ನಮ್ಮ ಪಡೆಯಂ = ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯನ್ನು, ಈ ಮಾಹಿತ್ತಿಯೊಳ್

ಒಡ್ಡಿಂ ಎಂದು - ಈ ತೆರನಾಗಿ ಒಡ್ಡಿರಿ ಎಂದು, [ಮಾಡು+ಕೆ (ಧಾತು) ಮಾಡ್ಕಿ
(ಮಾಡುವಿಕೆ) ರೀತಿ, ಪಡೆವಳಗೆ = ಸೇನಾನಾಯಕರಿಗೆ (ಪಡೆವಳರ್, ಪಡೆವಳ್ಳರ್
(ವಡೆಯಂನಡೆಯಿಸುವಾತಂಪಡೆವಳನುಂ ಪಡೆವಳ್ಳನು ಮಕ್ಕುಂ) “ನಡೆಯಿಸುವನೀತನಿ
ದನೆಂಬೆಡೆಯೊಳ್ ವಳವಳ್ಳಮಕ್ಕುಂ || ಶ. ಮ. ದ ಸೂ || ೧೯೮ || ಬೆಸಸಿ = ಆಜ್ಞಾ
ಪಿಸಿ; ನಿಜ ವಿಜಯ ತುರಗರಥಂಗಳಂ = ತನ್ನ ವಿಜಯತುರಗಗಳನ್ನೂ ವಿಜಯ ರಥ
ವನ್ನೂ; ಅರ್ಚಿಸಿ = ಪೂಜಿಸಿ; ಪೊಡೆನಟ್ಟು = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ದರ್ಭಾಸ್ತರಣದೊಳ್ =
ದರ್ಭಶಯನದಲ್ಲಿ, (ದರ್ಭ+ಅಸ್ತರಣ = ದರ್ಭಿಯಹಾಸಿಗೆ) ಆ ಇರುಳಂ ಕಳೆದಂ =
ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆದನು;

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ,
ಷ ಷ್ಯ ಗ್ರಾ ಸ ವು ಮು ಗಿ ದು ದು.

ಸಪ್ತಮಗ್ರಾಸಂ

ಉದಯಗಿರಿತಟದೊಳುದಯಿಸು- ।

ವದಿತಿಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಲ್ಲದಿತ್ತೊರ್ವಂ ಭಾ- ॥

ನುದಲೊಗೆದನೆನಿಪ ತೇಜದ ।

ಪೊದಟ್ಟಿಯಿಂ ಜನದ ಮನಮನಲೆದಂ ಕರ್ಣಂ ॥ ೧ ॥

ಅವತರಣಕೆ ॥ ವೀರಪಟ್ಟವಾದ ಮರುದಿನ ಕರ್ಣನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಶರಶಯನ ಗತನಾಗಿದ್ದ ಭೀಷ್ಮನನ್ನು ಕಂಡು ಅತನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಶಲ್ಯನನ್ನು ಸಾರಥಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆತನಿಂದ ಸಲಹೆಯನ್ನೂ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನೂ ಪಡೆದು ಸಂಗ್ರಾಮಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು ಅಂದಿನ ಅನುವರದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವಬಲದೊಡನೆ ಕಾದಿ, ತನ್ನೊಡನೆ ಹೋಗಾಡಿದ ಪ್ರಭದ್ರಕಬಲವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವನು. ಅಂದಿನಿರುಳು ಆತನು ದುರ್ಯೋಧನನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಗಾಂಗೇಯರು ಹೇಳಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಾಗ, ಕೌರವೇಶ್ವರನು ಶಲ್ಯನನ್ನು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಾರಥಿಯನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸುವನು. ಇಷ್ಟು ಕಥಾಂಶವು ಈ ಸಪ್ತಮಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.

ಉದಯಗಿರಿತಟದೊಳು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಉದಯಗಿರಿತಟದೊಳು = ಉದಯಾಚಲದ ಬದಿಯಲ್ಲಿ, (ಮೂಡಣಗಿರಿಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ) ಉದಯಿಸುವ = ಮೂಡುವ, ಅದಿತಿಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಲ್ಲದೆ = ಅದಿತ್ಯನಲ್ಲದೆ; (ಅದಿತಿಪ್ರಿಯಪುತ್ರನು = ಅದಿತ್ಯನು ಕಶ್ಯಪ ಋಷಿಗೆ ಅದಿತೀದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು.) ಇತ್ತ ಒರ್ವಂ ಭಾನು ಒಗೆದಂದಲ್ ಎನಿಪ = ಇತ್ತ ಲಿನ್ನೊಬ್ಬ ಅದಿತ್ಯನು ಮೂಡಿದನೆನಿಸುವ, ತೇಜದ ಪೊದಟ್ಟಿಯಿಂ = ಕಾಂತಿಯ ಅತಿಶಯದಿಂದ, ಕರ್ಣಂ, ಜನದ ಮನಮಂ ಆಲೆದಂ = ಜನಸಮೂಹದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದನು. [ಜನಶಬ್ದಮದು ನೆಟ್ಟನೆ ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗಂ. ಅಲೆ (ಧಾತು) ಪರಿಭಾವ (ತಿರಸ್ಕರಿಸು) ಲೋಲನಯೋ — (ಚಲಿಸು) ಇಲ್ಲಿ 'ಚಲನೆ' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಮನಮನಲೆವುದು' ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಣವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವುದು (ಉದಾ = ವಿದಗ್ಧ ಜನಮನಮನಲೆಯಲೆವೇಡಾ? ಅದಿಪುರಾಣ. ॥ ೧ ॥ ೬ ॥) ಅದಿತ್ಯಪುತ್ರನು ಅದಿತ್ಯನ ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದಿತ್ಯತೇಜದಿಂದ ಜನರ ದಿರಿಗೆ ಮನಂಗೊಳಿಸಿದನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಉದಯಾಚಲದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುವ ಅದಿತೀಪುತ್ರನಲ್ಲದೆ, ಇತ್ತ ಲಿನ್ನೊಬ್ಬ ಅದಿತ್ಯನು ಉದಯಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಜನರು ತಿಳಿದಂತೆ ವಿಶೇಷವಾದತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದನು. ಉತ್ತೇಕ್ಸಾಲಂಕಾರವು ॥ ೧ ॥

ವ || ಅಗಲಾ ಚತುರ್ವೇದಪಾರಗರಪ್ಪ ಧರಾಮರಗೇ ನಿತ್ಯದಾನಮಂ
ಕೊಟ್ಟು ಸಿಡಿಲ ಬಳಗಮನೊಳಕೊಂಡಂತೆ ತಟತಟಿಸಿ ಪೊಳೆವ ಕೆಯ್ತು
ಗಳ್ ತೀವಿದ ವಾರುವದ ಬೋರಗುದುರೆಗಳೊಳ್ ಪೂಡಿದ್ದ ಪಸು
ವೊನ್ನ ರಥಮನೇವಿ ಮುನ್ನೊವನೆ ಶರಶಯನದೊಳಿದ ಗಾಂಗೇ
ಯನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ರಥದಿಂದಮಿಡಿದು ಮೂಱುಸೂಱು ಬಲವಂದು
ತದೀಯಪಾದಪದ್ಮಗಳಂ ತಲೆಯೊಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡು —

ಅಗಲ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಗಲ್ = ಅಗ, ಅಚತುರ್ವೇದಪಾರಗರ
ಅಪ್ಪ = ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮಾಥರ್ವಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳ ತಡಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವ
ರಾದ (ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಣಾತರಾದವರು ಎಂದರ್ಥವು) ಧರಾಮರಗೇ =
ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ (ಧರಾ-ಭೂಮಿಯ; ಅಮರರ್ = ದೇವತೆಗಳು; ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಭೂದೇ
ವತೆಗಳೆಂದು ಪೂರ್ವಜರ ನಂಬಿಕೆ) ನಿತ್ಯದಾನಮಂ ಕೊಟ್ಟು (ಕರ್ಣನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ
ಹದಿನೆಂಟು ಕೋಟಿ ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ರನ್ನನ ಗದಾ
ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ- (“ಪ್ರತಿದಿನ ಪ್ರವರ್ತಿತಾಷ್ಟಾದಶ ಕೋಟಿಸುವರ್ಣದಾನಸಂತರ್ಪಿತಸಕಲ
ಭೂಸುರಲೋಕನು” 1. 9. 102 || ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ) ಸಿಡಿಲ ಬಳಗಮಂ ಒಳಕೊಂಡಂತೆ
ತಟತಟಿಸಿಪೊಳೆವ = ಸಿಡಿಲಿನ ಸಮೂಹವನ್ನೇ ಒಳಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ತಳತಳನೆ
ಹೊಳೆಯುವ, ಕೆಯ್ತುಗಳ್ ತೀವಿದ = ಆಯುಧಗಳು ತುಂಬಿದ (‘ತೀವಿದ’ ಎಂಬುದು
ಮುಂದಿನ ‘ರಥಮಂ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮವಿಶೇಷಣವು) ವಾರುವದ = ಕುದುರೆಗಳ
ಲಾಯದಲ್ಲಿದ್ದ (ವಾರುವ = ಅಶ್ವಘ (ಹೆಣ್ಣು ಕುದುರೆಗಳ ಸಮೂಹ) ವಾಡಿವ;
ಬೋರಗುದುರೆಗಳೊಳ್ ಪೂಡಿದ = ಮಾಸಲು ಹಳದಿಬಣ್ಣದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದ
ಪಸುವೊನ್ನ ರಥಮಂವಿ = ಹಸುರು ಹೊನ್ನಿನ ರಥವನ್ನೇರಿ (ಮರಕತರತ್ನಗಳಕ್ಷೇಪ
ಣದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಹೊನ್ನಿನ ರಥ) ಮುನ್ನ = ಮೊದಲಾಗಿ, ಒರ್ವನೇ = ಒಬ್ಬನೇ
(ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ); ಶರಶಯನದೊಳಿದ = ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ; ಗಾಂಗೇ
ಯನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು. ರಥದಿಂದ ಇಳಿದು = ತೇರಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು, ಮೂಱುಸೂಱು ಬಲ
ವಂದು = ಮೂರು ಬಾರಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಿ, ತದೀಯಪಾದಪದ್ಮಗಳಂ = ಅತನ
ಚರಣ ಕಮಲಗಳನ್ನು; ತಲೆಯೊಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡು = ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು,
(ಹಿಂದೆ ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದಂದು ತಾನವರನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ
ಅಂಮಾತವಿಯದೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಚನಗಳಿಂದ ಕ್ಷಮಾಯಾಚನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ||

ಆಮ್ನಾತಪಿಯದೆ ಮುಳಿದುಂ ।

ನಿಮ್ಮಡಿಯಂ ನೋಯೆ ನುಡಿದೆನುಡಿದೇಳಿಸಲೇ- ॥

ನೆಮ್ಮಳವೆ ಮುಟ್ಟುವುದಾ ಮನ- ।

ದುಮ್ಮಚ್ಚಮನಜ್ಜ ನಿಮ್ಮನೆರೆಯಲೆ ಬಂದೆಂ

॥ ೨ ॥

ಆಮ್ನಾತಪಿಯದೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಆಮ್ನಾತಪಿಯದೆ = ನಾನು ಮಾತಾಡಲರಿಯದೆ, ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಮೂಢನಾಗಿ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಆನ್ + ಮಾತಪಿಯದೆ ಕನ್ನಡದನುನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಪರಸವರ್ಣಾದೇಶ) ಅಥವಾ ಆನ್ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ಆಂ' ಆದೇಶವಾಗಿ ಬಳಕೆ ಬಂದುವಿಗೆ ವಿಕಲ್ಪದಿಂದ ಮಕಾರಾದೇಶವಾಗಿ 'ಆಮ್' + ಮಾತಪಿಯದೆ — ಆಮ್ನಾತಪಿಯದೆ ಎಂದು ಸಂಧಿಯಾಯ್ತೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು) ಮುಳಿದುಂ = ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು (ಮಾತಪಿಯದೆ ನುಡಿದೆಂ, ಮುಳಿದುಂ ನುಡಿದೆಂ ಎಂದು ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಮಾತಪಿಯದೆ ನುಡಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಕೋಪಿಸಿದುದು ಕೂಡ ಇದ್ದುದರಿಂದ 'ಮುಳಿದುಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥದ 'ಉಂ' ಅವಶ್ಯಕವು ನಿಮ್ಮಡಿಯಂ = ತಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ "ಅಡಿ"ಪದಪ್ರಯೋಗವು — ನಿಮ್ಮಡಿ-ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನು; ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನು, "ಇರದಡಿಯಿತ್ತಿಂ" ಎಂದು ಕರ್ಣನು ತಾಯೊಡನೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಸನ್ನಿಧಾನದವರು' 'ಖಾವಂದರು' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಸಂಭೋಧಿಸುವುದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಈ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ನೋಯೆ ನುಡಿದೆಂ = ನೋಯುವಂತೆ ಮಾತಾಡಿದೆನು (ಕಡೆನುಡಿದೆಂ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವು. ಉಡಿದೆ = ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ (ಉಡಿದುಧಾತುವಿನ ನಿಷೇಧರೂಪವು 'ನೆಟ್ಟನೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವು. "ಸಭಾಸದರನುಡಿದೆ ಬಂದಂ ಕರ್ಣಂ" ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಿರಿ) ಏಳಿಸಲ್ = ನಿಂದಿಸಲಿಕ್ಕೆ [ಏಳಿಸು (ಧಾತು) ನಿಂದಿಸು, ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡು] ಎನ್ನು ಅಳನೆ = ನಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೆ ? (ಅಳವು = ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಪ್ರಮಾಣ ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ನಿಂದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾನೆಷ್ಟರವನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಎಮ್ಮಳವೆ ಎಂಬುದು ಎನ್ನಳವೆ ಎಂದಾಗಬೇಡವೆ ಎಂದರೆ 'ಎಮ್ಮ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನನ್ನಂತಹ ಜನರ ಎಂಬ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.) ಅಜ್ಜ = ಅಜ್ಜಾ (ಅಜ್ಜ (ಸಂ) ಆರ್ಯ. ಇಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನು ಕುಲವೃದ್ಧನಾದುದರಿಂದ ಅಜ್ಜಾ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ.) ಆಮನದ ಉಮ್ಮಚ್ಚಮಂ = ಆಮನಸ್ತಾಪವನ್ನು (ಉಮ್ಮಚ್ಚಂ = (ಸಂ) ಉನ್ನತರ ಮನಸ್ತಾಪ) ಮುಟ್ಟುವುದು-ಮರೆಕುಬಿಡಿರಿ, ನಿಮ್ಮಂ ಎರೆಯಲೆ ಬಂದೆಂ = ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. [ಎರೆ-ಯಾಚ್ಛಾಯಂ (ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳು; ಎರೆ

ಧುರದೊಳ್ ನಿಮ್ಮಡಿಯುಂ ಗೆಲಿ- ।

ಲರಿಯುವುಮಾ ವಾಂಡುಸುತರ ನೆಮ್ಮದಿಗರ- ॥

ಚ್ಚರಿಯಲ್ತೆ ಗೆಲ್ವರಿಂಬುದು ।

ಹರಿಗನೊಳಿಡಿದೆಂತುಮೆನ್ನ ಚಲಮನೆ ಮೆಲಿವೆಂ ॥ ೩ ॥

ವ ॥ ಎಂಬುದುಂ ಕುರುಪಿತಾಮಹನಹರ್ಪತಿಸುತನನಿಂತೆಂದಂ—

॥ ಅನವಧ್ಯವೃತ್ತಂ ॥

ನುಡಿವುದಂ ವತಿಭಕ್ತಿಯ ವೆಂಪಿಂ ನೀಂ ನುಡಿದೈ ವೆಲಿತಂದದಿಂ ।

ನುಡಿದೆಯಲ್ತೆ ಮದಾಯಮಮೋಘಂ ಸೂಟ್ಟಡೆಯಲ್ತೆ ನಗಕ್ಕುಮಿ- ॥

ನ್ನೆಡೆಯೊಳೆಂದೆಮದೆಂದುದದೇಂ ತವ್ವಾದುದೆ ನಮ್ಮೊವಜರಾ ಜಸಂ- ।

ಬಡೆದ ಭಾರ್ಗವರಪ್ಪುದಲಿಂದಂ ನಂಟರುಮಂಗಮಹೀಪತೀ ॥ ೪ ॥

(ನಾಮಸದ)ಗಾಳದಮಾಂಸವು; ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳ ಆಹಾರವು, ಎಲಿ = ದ್ರವವನ್ನು ಹೊಯ್ಯು; ಸುರಿ ಸ್ವಾಮಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ 'ಎಲಿ' = ಒಡೆತನವು] ॥ ೨ ॥

ಧುರದೊಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಧುರದೊಳ್ = ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ನಿಮ್ಮಡಿ ಯಂ = ತಾವು ಕೂಡ, ಗೆಲಲ್ ಅರಿಯುವುಂ = ಜಯಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯರಾದಂತಹ; ಆಪಾಂಡುಸುತರಂ = ಆ ಪಾಂಡುಪುತ್ರರಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾದಿಗಳನು, ಎಮ್ಮದಿಗರ = ಎಮ್ಮಂತಹರು (ನಾವು ಸಾಮಾನ್ಯರು ಎಂದ ಹಿರಿಯರ ಮುಂದೆ ವಿನಯ ಪ್ರದರ್ಶನವು) ಗೆಲ್ವರಿಂಬುದು = ಜಯಿಸುವರೆಂಬುದು; ಅಚ್ಚರಿಯಲ್ತೆ = ಅಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೆ? [ಅಚ್ಚರಿ (ಸಂ) ಅಶ್ಚರ್ಯ] ಎಂತುಂ = ಹೇಗಾದರೂ; ಹರಿಗನೊಳ್ ಇಲಿದು = ವಿಕ್ರಮಾ ಜುಫನನೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ, ಎನ್ನ ಚಲಮನೆ ಮೆಲಿವೆಂ = ನನ ಭಲವನ್ನೇ ಮೆರೆಯು ವೆನು [ಮೆಲಿ = (ವಿಡಂಬೇ) ಸಂಭ್ರಮದೋರು, ಮೆರೆಯು] ॥ ೩ ॥

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂಬುದುಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆಂದಾಗ, ಕುರುಪಿತಾಮಹಂ = ಕುರುಗಳಿಗೆ ಅಜ್ಜನಾದ ಎಂದರೆ ಕುರುಕುಲವ ದ್ಧನಾದ ಭೀಷ್ಮನು; ಅಹರ್ಪತಿಸುತನಂ = ದಿನಕರತನಾಜನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು; ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆಂದನು

ನುಡಿವುದಂ — ಇಂತೆಂದು ಅನವಧ್ಯವೃತ್ತಂ ॥ ಅಂಗಮಹೀಪತೀ = ಎಲೆ ಅಂ ಗಾಧಿಪನಾದ ರಣನೀ; ನುಡಿವುದಂ = ಹೇಳುವುದನ್ನು; ವತಿಭಕ್ತಿಯವೆಂಪಿಂ = ಸ್ವಾನು ಭಕ್ತಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ; ನೀಂ ನುಡಿದೈ = ನೀನು ಹೇಳಿದೆ; ವೆಲಿತಂದದಿಂ = ದೇರೆ ರೀತಿ ಯಿಂದ, ನುಡಿದೆಯಲ್ತೆ = ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ; (ನುಡಿದೆ + ಅಲ್ತು + ಎ) ಹೇಳಿದ್ದು ಅಲ್ಲವೇ

ವ || ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ ನೀನೆಮಗೆ ಕುಂತಿಯ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಮಕ್ಕಳ ಲೆಕ್ಕದೆ
ಮೊಮ್ಮನಯಾ —

ಅಲ್ಲ ಮದಾಯಂ(ಮತ್ + ಆಯಂ) = ನನ್ನ (ಶಕ್ತಿ) ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು; ಅಮೋಘಂ =
ತ್ರೇಷ್ಯವಾದುದು, (ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲದುದು) (ಮೋಘವೆಂದರೆ = ವ್ಯರ್ಥವಾದುದು, ಮೋಘ್ಯ
ವಲ್ಲದುದು — ಅಮೋಘವು, ನಮೋಘ = ಅಮೋಘ = ನಷ್ಟತತ್ಪರುಷ ಸಮಾಸವು)
ಇನ್ನೆಡೆಯೋಳ್ ಸೂರ್ಯ ಪಡೆಯಲ್ವೆ ಎನಗೆ ಅಕ್ಕುಂ ಎಂದೆಂ = ಇನ್ನೀಡೆಯಲ್ಲಿ (ನನ್ನ
ಸಾಮರ್ಥ್ಯಪ್ರಕಟಣೆಗೆ) ಅವಸರವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಎನಗೆ ಸಾಧ್ಯವುಂಟು ಎಂದು
(ನಾನು ಹೇಳಿದನು, ಅದೇಂತಪ್ಪಾಯ್ತೇ = ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ತಪ್ಪಾಯ್ತೆ; ನನು
ಒವಜರ್ = ನಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು (ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳು, 'ಉಪಾಧ್ಯಾಯ' 'ಉವ
ಜ್ಞಂ' ಎಂದು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿದ್ದು "ಒವಜಂ" ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತದ್ಭವವಾಗಿದೆ.
ಅದೇ ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿ 'ಓಜಂ' ಎಂದಾಗಿದೆ ಪಂಪನು ನಾಡೋಜನೆಂದು
ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂಟು, ದ್ರೋಣನು 'ಬಿಲ್ಲೊವಜಂ') ಜಸಂಬಡೆದ = ಕೀರ್ತಿಪಡೆದ; (ಜಸ
ಮಂಪಡೆದ = ಜಸಂಬಡೆದ, ಜಸವಡೆದ) ಭಾರ್ಗವರಪ್ಪದಹಿಂದೆಂ = ಪರಶುರಾಮ
ರಾದುದರಿಂದ ('ಭಾರ್ಗವಂ' ಗೌರವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನಪ್ರಯೋಗವು; ಭೃಗುವಿನ
ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದುದರಿಂದ ಪರಶುರಾಮನು ಭಾರ್ಗವನು) ನಂಟರುಂ = (ನಾವು)
ಬಂಧುಗಳೂ (ಅಗಿದ್ದೇವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುದು, ಒಬ್ಬರೇ ಗುರುಗಳ ಶಿಷ್ಯರಾದುದ
ರಿಂದ ನಾವಿವರೂ ನಂಟರಾಗಿರುವೆವು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಅಂಗರಾಜಾ, ನೀನು
ಆ ದಿನ ಏನೋ ತಪಿ ಮಾತಾಡಿದೆನೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ, ಆ ಕುರಿತು ನನಗೇನೂ ಮನ
ಸ್ತಾಪವಿಲ್ಲ, ನೀನು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹಾಗೆ ನುಡಿದೆ, ಮತ್ತು ಹಾಗೆ
ನುಡಿಯಬೇಕಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಬೇರೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ನುಡಿದೆಯಷ್ಟೆ; ಅಥವಾ ಬೇರೆ
ರೀತಿಯಿಂದ ಎಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದು ಅಲ್ಲವೇ
ಅಲ್ಲವು ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಏನಾಯ್ತು? ನಾನು ಕೂಡ ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು
ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಗಲೇ ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲವೆ? ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಾಮ
ರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಲಾಗುವುದೆಂದು ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಾನು ನಡೆಯು
ತ್ತಿಲ್ಲವೆ? ನೀನು ನೋಡಿಲ್ಲವೆ? ನಾನು ಹಾಗೆಂದುದಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ತಪ್ಪಿದುದುಂಟೆ? ನನು
ಗಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕೀರ್ತಿವಂತರಾದ ಪರಶುರಾಮನುನೀಶ್ವರರೇ ಗುರುಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಬಾಂಧವ್ಯವಿಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಭೀಷ್ಮನ ಮಾತಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು || ಅವನದ್ಯ
ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣ = ನಭಭಮಂಸಸಲಂಗಮು ಮೊಪ್ಪಲ್ ಪೇಳ್ವಪರಾ ಅವನದ್ಯಮಂ||೪||

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ = ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರ

ನಿನ್ನನೆ ನಚ್ಚಿದಂ ಕುರುಮಹೀಪತಿ ನಿನ್ನ ಶರಾಳಿಗಳ್ಳಿ ಮು- ।
 ನ್ನನ್ನಡುಗುತ್ತಮಿವುರಿದರಿಸಾಧನಸಂಪದಮಂತೆ ಶಸ್ತ್ರಸಂ- ॥
 ಪನ್ನನೆ ಆಗಿ ಶಲ್ಯನನೆ ಸಾರಥಿಯಾಗಿರೆ ಮಾಡಿ ಕಾದು ನೀಂ ।
 ನಿನ್ನಯ ಬಲ್ಲಮಾಟೈಯೊಳಿದಂ ನುಡಿದೆಂ ನಿನಗಂಗವಲ್ಲಭಾ ॥ ೫ ॥

ಎನೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ಕುಲದ ಚಲದೊ- ।

ಳ್ಳಿನ ಭೂಪನನೆಗೆ ತೇರನೆಸಗೆಂದೊಡೆ ಸ- ॥

ದ್ವಿನಯಮುಟಿದುರ್ಕಿ ಕುಲಹೀ- ।

ನನೆಂಬ ಪರಿವಾದಮೊಗಳೆನಗಾಗಿರದೇ

॥ ೬ ॥

ವಲ್ಲದೆಯೂ; ನೀನೆಮಗೆ, ಕುಂತಿಯ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಮಕ್ಕಳಲೆಕ್ಕದೆ ಮೊಮ್ಮನಯ =
 ನೀನು ನನಗೆ ಕುಂತೀಪುತ್ರರ ಹಾಗೂ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೆ ಮೊಮ್ಮಗ
 ನಾಗಿರುವೆ.

ನಿನ್ನನೆ ನಚ್ಚಿದಂ — ಇಂತೆಂದು ಉತ್ಪಲಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಕುರುಮಹೀಪತಿ =
 ಕೌರವೇಶ್ವರನು; ನಿನ್ನನೆ ನಚ್ಚಿದಂ = ನಿನ್ನನ್ನೇ ನಂಬಿದನು; ನಿನ್ನ ಶರಾಳಿಗಳ್ಳಿ = ನಿನ್ನ
 ಬಾಣಪರಂಪರೆಗೆ, ಅರಿಸಾಧನಸಂಪದಂ = ಶತ್ರುಸೈನ್ಯಸಂಪತ್ತು, ಮುನ್ನಂ ನಡುಗುತ್ತ
 ಮಿವುರಿದು = ಮೊದಲೇ ಹೆದರಿ ನಡುಗುತ್ತಿರುವುದು, ಅಂಗವಲ್ಲಭಾ = ಅಂಗರಾಜನೇ,
 ಅಂತೆ ಶಸ್ತ್ರಸಂಪನ್ನನೆ ಆಗಿ = ಹಾಗೆ ಶಸ್ತ್ರಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವನೇ ಆಗಿ, [ಸಂಪನ್ನನೆ ಆಗಿ-
 ಇಲ್ಲಿ ಅವಧಾರಣದ ಎಕಾರಕ್ಕೆ ಸ್ವರಪರವಾದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಿಲ್ಲ ದೊರೆವೆತ್ತವಧಾರಣ
 ಮುಂ ಸ್ವರೂಪದಿಂ ನಿಲ್ಲುಂ ಅವಿಕ್ಯತಂ ॥ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿ ॥ “ಅವಿಕ್ಯತಿಗಳೆವರ್ಣಮೊವ ।
 ಣವಂತ್ಯವೆನಿಸಿದ ನಿಪಾತವಂವಧಾರಣೆತ । ಲ್ಲವಿಶಂಕೆಗಳೆಂಬವಿಶೋಳ್, ವ್ಯವಹರಿಸದು
 ಸಂಧಿಯೊಳ್ಳತಕ್ಕಮುಭಾವಂ ॥ ಶ. ಮು ದ. ಸೂ ॥ ೫೬ ॥] ಶಲ್ಯನನೆ ಸಾರಥಿಯಾಗಿರೆ
 ಮಾಡಿ = ಶಲ್ಯನನ್ನು ನಿನಗೆ ಸಾರಥಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ; ನಿನ್ನಯ ಬಲ್ಲ ಮಾಟೈ
 ಯೊಳ್ = ನಿನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ನೀಂಕಾದು = ನೀನು ಹೋರಾಡು; ನಿನಗೆ
 ಇದಂ ನುಡಿದೆಂ = ನಿನಗಿದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ; ನಾನೀಗ ನುಡಿದುದನ್ನು ಎಂದರೆ ಶಲ್ಯನನ್ನು
 ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯವಿಷಯವನ್ನು ನೀನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಯ
 ದಲ್ಲಿ ಇಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಭೀಷ್ಮನ “ಇದಂ ನುಡಿದೆಂ ನಿನಗಂಗವಲ್ಲಭಾ” ಎಂಬ ಮಾತಿನ
 ಗೂಢಭಾವವು ॥ ೫ ॥

ಎನೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎನೆ = ಹೀಗೆ (ಭೀಷ್ಮನು) ನುಡಿಯಲು; ನೆಗಟ್ಟಿ
 ಕುಲದ ಚಲದ ಒಳ್ಳಿನ ಭೂಪನಂ = ಪ್ರಸಿದ್ಧಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಒಳ್ಳೆ ಚಲವುಳ್ಳ
 ಮದ್ರಾಧಿಪನನ್ನು; ಎನೆಗೆತೇರಿಸಗು ಎಂದೊಡೆ = ನನ್ನ ತೇರನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು

ಆಯದ ಕಟ್ಟಾಳ್ ನೀಂ ಮೊದ- ।

ಲೀಯುಗದೊಳ್ ಪೆಟಿರುಮೊಳರೆ ಸಾವಕ್ಕೆ ಜಯ- ॥

ಶ್ರೀಯಕ್ಕೆ ಧಾತ್ರನಿಂ ಕ- ।

ಟ್ಟಾಯದ ಬಟಿಸಂದು ನಿಮ್ಮನಾಂ ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆಂ ॥ ೭ ॥

ವ ॥ ಎಂಬುದುಂ ಸಿಂಧುತನೂಜನಂಗಾಧಿರಾಜನ ನಯದ ವಿನಯದ ವಾ
ಟಿಯ ಪಸುಗೆಯ ನುಡಿಗಳ್ಗೆ ಮನದೇಗೊಂಡೀತಂ ಕುಲಹೀನನಲ್ಲನು
ಭಯಕುಲವಿಶುದ್ಧನಾಗಲೆವೇಟ್ಟುಮೆಂದು ನಿಶ್ಚಿಸಿ ನೀನೆಂಬುಕೆ-
ಯ್ಪೊಡಂ ಸುಯೋಧನನ ರಾಜ್ಯಮನೊಲ್ಪೊಡಂ ಶಲ್ಯನನೆ ಸಾರಧಿ
ಮಾಡಿ ಕಾದುವುದೆಂದು ಪರಸಿ ಪೋಗಿಂಬುದುಂ ಮಹಾಪ್ರಸಾದ
ಮೆಂದು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಸಂಗ್ರಾಮಭೂಮಿಗೆ ವಂದು ಹಸ್ತ್ಯಶ್ವರಥಪ-
ದಾತಿಬಲಂಗಳನೊಂದುಮಾಡಿ ಮಕರವ್ಯೂಹಮನೊಡ್ಡಿದಂ. ಪಾಂಡವ

ಕೇಳಿಕೊಂಡರೆ, ಸದ್ವಿನಯಂ ಉಟಿದು = (ಸತ್ + ವಿನಯ) ಒಳ್ಳೆ ವಿನಯದ ನಡತೆ
ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉರ್ಕಿ = ಗರ್ವಪಟ್ಟು; ಕುಲಹೀನನೆಂಬ ಪರಿವಾದಂ = ನನಗೆ ಕುಲ
ಹೀನನೆಂಬ ಅಪಖ್ಯಾತಿಯು; (ಪರಿವಾದ ಅಥವಾ ಪರೀವಾದ = ಅಪಕೀರ್ತಿ) ಎನಗೆ
ಈಗಲ್ ಅಗಿರದೇ = ನನಗೆ ಈಗಲೇ ಉಂಟಾಗಲಾರದೆ? (ಕುಲೀನನೂ ಶೂರನೂ ಆದ
ಮದ್ರಭೂಪತಿಯನ್ನು ನನ ಸಾರಧಿಯಾಗೆಂದು ವಿನಯವನ್ನು ವಿಾರಿ ನಾನು ಕೇಳಿ
ಕೊಂಡರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ಕುಲಹೀನನೆಂಬ ಅಪಖ್ಯಾತಿಯು ಈಗಲೇ ಉಂಟಾ
ಗದೇ ಎಂದು ಕರ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ॥ ೭ ॥

ಆಯದ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಈ ಯುಗದೊಳ್ = ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ, ಮೊ
ದಲ್ ನೀಂ ಆಯದ ಕಟ್ಟಾಳ್ = ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ನೀವು ಮಹಾಸಮರ್ಥರಾದ ಶೂರರು,
(ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀವೇ ಶೂರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಪೆಟಿರುಂ
ಒಳರೆ = ಬೇರೆಯವರು ಉಂಟಿ? (ಇಲ್ಲವೆಂದರ್ಥವು) ಧಾತ್ರನಿಂ ಸಾವು ಅಕ್ಕಿ, ಜಯಶ್ರೀ
ಅಕ್ಕಿ = ವಿಧಿಯಿಂದ ಸಾವಾಗಲಿ, ಗೆಲವಾಗಲಿ (ಜಯಶ್ರೀ = ಜಯಸಂಪತ್ತು) ಸೋಲ
ಗೆಲವುಗಳು ವಿಧಿಯೆಣಿಸಿದಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಭಾವವು) ಕಟ್ಟಾಯದ ಬಟಿಸಂದು =
ಕಡುಪರಾಕ್ರಮಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ (ಕಡಿದು + ಆಯ = ಕಟ್ಟಾಯ, ಬಟಿಸಲ್ =
ಅನುಸರಿಸು) ನಿಮ್ಮಂತಂ ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆಂ = ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವೆನು ॥ ೭ ॥

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂಬುದುಂ = ಕರ್ಣನು ಹೀಗೆನ್ನಲು;
ಸಿಂಧುತನೂಜಂ = ಭೀಷ್ಮನು; ಅಂಗಾಧಿರಾಜನ = ಕರ್ಣನ; ನಯದ ವಿನಯದ

ವತಾಕಿನಿಯು ಮರ್ಧ ಚಂದ್ರವ್ಯೂಹಮನೊಡ್ಡಿನಿಂದುದು. ಅಂತುಭಯ ಬಲದ ಚತುರ್ವಲಂಗಳೊಂದೊಂದೊಂಟೊಳ್ಳ ಕಾದೆ ನಟ್ಟ ಸರಲ್ಪಿಡಿದು ಕರಗದ ಧಾರಿಯಂತೆ ಸುರಿವ ನೆತ್ತರಧಾರೆಗಳೆಂಬಿರಿವಿಡುವಿನಂ ಕೆನ್ನೆ ತ್ತರೊಳ್ ಮೆತ್ತಿ ರೂಪಪಿಯಲಾಗದಂತಿದರ್ ವೀರಭಟರಗುರ್ವಂ ಪಡೆಯೆ ಕರ್ಣನನೇಕವಿಕರ್ಣಕೋಟಿಗಳಿಂ ಪಾಂಡವಬಲಮನಸುಂ ಗೊಳೆ ಕಾದುದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನನುವರದೊಳ್ ಪಾಂಡವಬಲಜಳನಿಧಿಯಂ ಬಡಬಾನಳನಳುರ್ವಂತಳುರ್ದು ತನ್ನೊಳ್ ಪೋಗದೆ ಪೆಣೆದ ಪ್ರಭ ದ್ರಕಬಲಮೆಲ್ಲಮಂ ಕೊಂದಂ. ಅಂದು ಪತಂಗಮಂಡಲಮವರ ಗಿರಿತಟಮನೆಯ್ದುವುದುಮೆರಡುಂ ಪಡೆಗಳಪಹಾರತೂರ್ಯಂಗಳಂ ಬಾಜಿಸಿ ತಂತಮ್ಮ ಬೀಡುಗಳ್ಗೆ ಪೋದಾಗಳ್ ರಾಜರಾಜನಲ್ಲಿಗಂಗೆ ರಾಜಂ ಬಂದು ಹಯೋಪಾಯಕುಶಲರವ್ವ ಗಾಂಗೇಯರಪಿಡ ಮಾತನೇಕಾಂತದೊಳಪಿಪ್ಪುವುದುಂ ತ್ರಿಣೇತ್ರನೊಳ್ ಕಲ್ಪತ್ಸಹ್ಯದಯ ದೊಳಂ ರಥಕಲ್ಪದೊಳಂ ಶಲ್ಯಂ ಮುರಾಂತಕಂಗೆಂ ಪ್ರವೀಣನಪ್ಪದ ಪಿಂಡಾತನನಂತಾನುಮೊಡಂಬಡೆ ನುಡಿದು ನಿನಗೆ ಸಾರಧಿಮಾಡುವೆ ನೆಂದು ದಿನಕರತನೂಜನಂ ಬೀಡಿಗೆ ಪೋಗಲ್ವೀಡ್ವ ರಾಜರಾಜಂ ಮದ್ರರಾಜನ ಮನೆಗೆ ಬರ್ಪುದುಮಾತನತ್ಯಂತಸಂಭ್ರಮಾಕ್ರಾಂತ ಹೃದಯನಾಗಿ ಬೇಗಮಿದಿರೇಟೆ—

ಪಾಟಿಯ ಪಸುಗೆಯ ನುಡಿಗಳ್ಗೆ=(ಪಾಟಿಯ=ನ್ಯಾಯವಾದ; ಪಸುಗೆಯ= ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾದ) ಮನದೇಗೊಂಡು=ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು (ಮನಮೆಚ್ಚಿದವ ನಾಗಿ) ಈತಂ ಕುಲಹೀನನಲ್ಲಂ; ಉಭಯಕುಲವಿಶುದ್ಧನಾಗಲೆವೇಟ್ಟುಂ=ಈತನು ಕುಲಹೀನನಲ್ಲ; ಪಿತೃಕುಲ ಮಾತೃಕುಲಗಳೆಂಬ ಉಭಯಕುಲಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಶುದ್ಧನಾಗಿರಲೇ ಬೇಕು (ತಂದೆಯ ದೆಸೆಯನ್ನು ಬಗೆದರೂ ತಾಯ ದೆಸೆಯನ್ನು ಬಗೆ ದರೂ ಸತ್ಕುಲೀನನೆಂದೆಣಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನೇ ಆಗಿರಬೇಕು (ಬೇಡುಗುಂ-ಬೇಟ್ಟುಂ., ಆಗಲೆ ಬೇಟ್ಟುಂ=ಆಗಲೆವೇಟ್ಟುಂ) ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಬೇಕು ಎಂದು= ಹೀಗೆಂದು (ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡು) ನೀನೆಮಗೆಂಬುಕೆಯೊಡಂ=ನೀನು ನಮ್ಮ ಮಾತಿ ನಂತೆ ನಡೆಯುವುದಿದ್ದರೂ (ಎಂಬುಕೆಯೊಂ=ಎಂದುದಂ ಮಾಡಿದಂ) 'ನೀನೆಮಗಿಂ ಬುಕೆಯೊಡಂ' ಎಂಬ ಪಾರವಿದ್ದರೂ 'ನೀನೆಮಗೆಂಬುಕೆಯೊಡಂ' ಎಂದಿರುವುದೇ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಪಾರಾಂತರವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದೆ) ಸುಯೋಧನನ ರಾಜ್ಯಮಂ ಒಲ್ಲೊಡಂ=ಸುಯೋಧನನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಗುವುದನ್ನು ಒಲ್ಲುವುದಿದ್ದರೂ (ಯುದ್ಧ

ದಲ್ಲಿ ಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ಥಿರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆ ನಿನ್ನಗಿದ್ದರೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಶಲ್ಯನೇ ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕಾದು ಎಂದು ಪರಸಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಪೋಗಿಂಬುದುಂ=ಹೋಗಿಂದಾಗ; (ಕಳಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ) ಮಹಾಪ್ರಸಾದಂ ಎಂದು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು=ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹವು (ಅಪ್ಪಣೆ) ಎಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ; ಸಂಗ್ರಾಮಭೂಮಿಗೆ ವಂದು=ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದು; ಹಸ್ತ್ಯಶ್ವ ರಥಪದಾತಿಬಲಂಗಳಂ ಒಂದು ಮಾಡಿ=ಆನೆ ಕುದುರೆ ತೇರು ಕಾಲಾಳುಗಳೆಂಬ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ; ಮಕರವ್ಯೂಹಮಂ ಒಡ್ಡಿದಂ=ಮೊಸಳೆಯ ಆಕಾರ ದಲ್ಲಿ ಸೇನೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು (ವ್ಯೂಹ=ಸಮೂಹವಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ರೀತಿ ಸೇನಾನಾಯಕನು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ರೂಢಿ ಯಲ್ಲಿ ಮಕರವ್ಯೂಹ, ಚಕ್ರವ್ಯೂಹ, ಪದ್ಮವ್ಯೂಹ, ಗೃಧ್ರವ್ಯೂಹ ಮುಂತಾದುವು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ) ಪಾಂಡವ ಪತಾಕಿನಿಯುಂ=ಪಾಂಡವರ ಸೇನೆಯೂ (ಪತಾಕಿನಿ, ಧ್ವಜಿನಿ, ರಥಿನಿ ಇವು ಸಮಾನಾರ್ಥಕಗಳು) ಅರ್ಧಚಂದ್ರವ್ಯೂಹಮಂ ಒಡ್ಡಿದುದುಂ=ಅರ್ಧ-ಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಿದು ನಿಂತಿತು. ಅಂತು ಉಭಯ ಬಲದ ಚತುರ್ವಲಂಗಳ್=ಹಾಗೆ ಎರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹಸ್ತ್ಯಶ್ವ ರಥ ಪದಾತಿ ಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ತೆರದ ಸೇನೆಗಳೂ; ಒಂದು ಒಂದಿಗೊಳ್ ಕಾದೆ=ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದರೊಡನೆ ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಹೋರಾಡಲು; ನಟ್ಟಿಸರಲ್ವಿಡಿದು=ನಾಟಕೊಂಡ ಬಾಣದೊಡನೆ; ಕರಗದ ದಾರೆಯಂತೆ=ಸುರಿವಸಾತ್ರದ ನೀರಧಾರೆಯ ಹಾಗೆ; ಕರಗ (ಸಂ) ಕರಕ (ನೀರುಹೊರುವ ಮಡಕೆ; ದೇವಾಸುರ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರಗಂಬೊತ್ತಂತೆ) ನೆತ್ತರ ಧಾರೆಗಳ್ ಅಂಬಿರಿವಿಡುವಿನಂ=ರಕ್ತಧಾರೆಗಳು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರಲು; [ಅಂಬಿರಿ ವಿಡು-(ಧಾತು) ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸು-ಉದಾ ತೊರೆದ ಕುಚಯುಗಳ ವಂದಂಬಿರಿವೊಡೆ || ಪಂ ಭಾ ೯೭೪||] ಕೆನ್ನೆತ್ತರೊಳನುತ್ತಿ=ಕೆನ್ನೆತ್ತರಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಂಟಿಕೊಂಡು; [ಕೆಚ್ಚನೆ+ನೆತ್ತರ್=ಕೆನ್ನೆತ್ತರ್=ಕ ಸ ಮೆತ್ತು (ಧಾತು) ಅಂಟಿ ಕೊಳ್ಳು], ರೂಪಪ್ರಾಯಲಾಗದಂತಿದ್ ಭಟರ್=ಕುರ ಹು ತಿಳಿಯದಂತಿದ್ದ ವೀರ ಯೋಧರು; ಅಗುರ್ವಂ ಪಡೆಯೆ=ಭೀಕರತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರಲು; (ಭಯಂಕರ ರಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರಲು) ಕರ್ಣಂ=ಕರ್ಣನು; ಆನೇಕ ವಿಕರ್ಣಕೋಟಿಗಳಿಂ=ಹಲವು ಕೋಟಿ ಬಾಣಗಳಿಂದ, (ವಿಕರ್ಣ=ಆಸ್ತ್ರವು) ಪಾಂಡವಬಲಮಂ ಅಸುಂಗೊಳೆಕಾದು ವಲ್ಲಿ=ಪಾಂಡವಸೈನ್ಯವು ಶಕ್ತಿಗುಂದುವಂತೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ; ಅಂದಿನ ಅನು ಪರದೊಳ್=ಆ ದಿವಸದ ಕಾಲೆಗದಲ್ಲಿ; ಪಾಂಡವಬಲಜಳನಿಧಿಯುಂ=ಪಾಂಡವ ಸೇನಾಸಮುದ್ರವನ್ನು; ಬಡವಾನಳಂ ಅಳುವರ್ತೆ=ವಡವಾಗ್ನಿಯು ವ್ಯಾಪಿಸುವ ಹಾಗೆ; ಪಾಂಡವಬಲವನ್ನು ಜಳನಿಧಿಯೆಂದು ರೂಪಿಸಿದುದರಿಂದ ಕರ್ಣನ ಅನೇಕ

ವರ್ಣ ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ವಡವಾನಲದ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದೂ ರೂಪಿಸಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅಳುವರ್ಂತೆ ಎಂದುದು. ಸಾಗರಗಳ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ವಡವ' ಅಥವಾ 'ಬಡಬ' ಎಂಬ ಮಹಾಗ್ನಿಯು ಇರುವುದೆಂದೂ ಅದು ಸದಾ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಶೋಷಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಎಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಅಳುರ್ (ಧಾತು) ಆವರಿಸು; ಮುತ್ತಿಕೊಳ್ಳು) ಅಳುರ್ದು = ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು; ಪೋಗದೆ ತನ್ನೊಳ್ ಪೆಣೆದ = ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದೆ ತನ್ನೊಡನೆ ಇದಿರಾಡಿದೆ; [ಪೆಣೆ (ಧಾತು) ದ್ವಂದ್ವಯುಧ್ಧೇ, ಪ್ರತಿಭಟಿಸು] ಪ್ರಭದ್ರಕಬಲಮೆಲ್ಲ ಮಂ = ಪ್ರಭದ್ರಕನೆಂಬ ರಾಜನ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ, ಕೊಂದಂ = ನಾಶಮಾಡಿದನು; ಅಂದು (ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ದಿನ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ) ಆ ದಿನ, ಪತಂಗಮಂಡಲಂ = ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವು, ಅಪರಗಿರಿತಟಮಂ ಎಯ್ದವುದುಂ = ಅಸ್ತ ಚಲವನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ (ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಎರಡುಂ ಪಡೆಗಳ್ = ಉಭಯಬಲಗಳೂ; ಅಪಹಾರತೂರೈಂಗಳೆಂಬಾಚಿಸಿ = ಯುದ್ಧ ವಸಾನ ಸೂಚಕ ದುಂದುಭಿಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿ; ತಂತಮ್ಮ ಬಿಡುಗಳ್ಳೆ ಪೋದಾಗಳ್ = ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬಿಡಾರಗಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಅಂಗರಾಜಂ - ಕರ್ಣನು; ರಾಜರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು = ದುರ್ರೋಧನವಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು; (ರಾಜರಾಜ = ರಾಜರಿಗೆಲ್ಲ ರಾಜನಾದಂಥವ, ರಾಜಾಧಿರಾಜ, ದುರ್ರೋಧನನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವು ಪಂಪ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದುರ್ರೋ ಧನನನ್ನು ಈ ವಿಶೇಷಣವಿಂದ ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರನ್ನನು ಪಂಪನನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ದುರ್ರೋಧನನನ್ನು ರಾಜರಾಜನೆಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಕೆಲವು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿನುರ್ವಕರು-ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಚೋಳರಾಜ ನನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತ ರನ್ನನನ್ನು ರಾಜರಾಜ ಚೋಳನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಕಾಲಿಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಹವಣಿಸಿರುತ್ತಾರೆ (ರನ್ನಕವಿಪ್ರಶಸ್ತಿ) ಆದರೆ ರನ್ನನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಂಪ ಭಾರ ತದ ಅನುಪೂರ್ವಿಯನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾ ಗದು.) ಹಯೋಪಾಯಕುಶಲರಪ್ಪ = ಅಶ್ವವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವರಾದಂತಹ; ಗಾಂಗೇಯರ್ ಅಲಿಪಿದ ಮಾತಂ = ಭೀಷ್ಮರು ತಿಳಿಸಿದ ಮಾತನ್ನು (ಶಲ್ಯನೇ ಸಾರಥಿ ಯಾಗಿರೆ ಮಾಡಿ ಕಾದು ಎಂಬ ಮಾತು.) ಏಕಾಂತದೊಳ್ ಅಲಿಪುವುದುಂ = ಗುಟ್ಟು ನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಾಗ; ತ್ರಿಣೇತ್ರನೊಳ್ ಕಲ್ಪು = ಮುಕ್ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿತು (ಶಲ್ಯನು ಮುಕ್ಕಣ್ಣು ನಲ್ಲಿ ಅಶ್ವವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ರಥಕಲ್ಪವನ್ನೂ ಕಲಿತನು ಎಂದು ಮಹಾಭಾರತದ ಕರ್ಣ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ) ಅಶ್ವಹೃದಯದೊಳಂ = ಅಶ್ವವಿದ್ಯಾರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ; ರಥಕಲ್ಪ ದೊಳಂ = ತೇರನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ (ರಥವಿದ್ಯಾರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ)

॥ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಮಲೆ ॥

ಅಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಿರಪ್ಪೊಡಿಂ ನಿಮಗಾಣೆಯೆಂದಿರವೇಬ್ಬಿಳಾ- ।

ಕಾಂತನುಂ ತೊಡೆಸೋಂಕಿ ಕುಳ್ಳಿರೆ ಬಾಬ್ಬಿಯುಳ್ಳೊಡೆ ನೀನೆ ಬ- ॥

ಪರ್ವತುಟಾದುದೆ ಪೇಟಿ ನೀಂ ಬಟಿಯಟ್ಟಲಾಗದೆ ಕೆಮ್ಮನಿ- ।

ನ್ನೆಂತುಮೇಂ ಮನೆವಾಬ್ಬಿಯಂ ಬೆಸಸಳ್ಳಿ ಬಂದೆಯಿಳಾಧಿಪಾ ॥ ೮ ॥

ಶಲ್ಯಂ ಮುರಾಂತಕಂಗಳಂ ಪ್ರವೀಣನಪ್ಪುದಪ್ಪಿಂದೆ = ಶಲ್ಯನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕುಶಲನಾಗಿರುವುದರಿಂದ; ಆತನಂ ಎಂತಾನುಂ ಒಡಂಬಡೆ ನುಡಿದು = ಆತನನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಒಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಾಡಿ; (ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಆತನನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿ) ನಿನಗೆ ಸಾರಥಿವಾದುವೆನೆಂದು; ದನಕರತನೂಜನಂ ಬೀಡಿಗೆ ಪೋಗಲ್ವೇಬ್ಬಿ = ಕರ್ಣನನ್ನು ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಹೇಳಿ; ರಾಜರಾಜಂ = ದುರ್ರೋಧನನು, ಮದ್ರರಾಜನ ಮನೆಗೆ ಬರ್ಪುದುಂ = ಮದ್ರದೇಶಾಧಿಪನಾದ ಶಲ್ಯನ ವಸತಿಗೆ ಬಂದಲ್ಲಿ; (ಶಲ್ಯನು ಮದ್ರದೇಶದ ಅರಸನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ರಾಣಿಯಾದ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನು. ದುರ್ರೋಧನನ ಸೋದರವನಾದ ಪಾಂಡುರಾಜಪತ್ನಿಯಾದ ಮಾದ್ರಿಯೂ ಶಲ್ಯನ ಸಹೋದರಿಯಾದುದರಿಂದ ಮಾದ್ರೀಪುತ್ರರಾದ ನಕುಲಸಹದೇವರಿಗೂ ಆತನು ಸೋದರವನಾದವನು. ಉಭಯಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಶಲ್ಯನ ಸಮೀಪದ ಬಂಧುಗಳು ಇರುವರಾದರೂ ಆತನು ದುರ್ರೋಧನನ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಕಾದಿದನು. ಆತನು ಕರ್ಣನನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೆಚ್ಚುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ) ಆತಂ = ಶಲ್ಯನು, ಅತ್ಯಂತ ಸಂಭ್ರಮಾಕ್ರಾಂತಹೃದಯನಾಗಿ = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಹುಸಂತೋಷಗೊಂಡವನಾಗಿ (ಅತ್ಯಂತಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹೃದಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ) ಬೇಗಂ ಇದಿರೇಟಿ = ಬೇಗನೆ ಇದಿರೇಳಲು; (ದುರ್ರೋಧನನು ತನ್ನ ಅಳಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಜಾಧಿರಾಜನಾದುದರಿಂದ ಆತನ ಮುಂದೆ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಇದಿರದ್ದನು ಎಂಬುದು ಶಲ್ಯನ ವಿನಯ ಗುಣವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ)

ಅಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಿರ್ — ಇಂತೆಂದು ಮಲ್ಲಿಕಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಅಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಿರ್ ಅಪ್ಪೊಡಿ ಇಂ ನಿಮಗಾಣೆ = ಹಾಗೆ ನೀವು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿರಿ, ನನ್ನಾಣೆಯಿದೆ. (ನೀವು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನನ್ನಾಣೆಯುಂಟು “ಕುಳ್ಳಿರಿರಪ್ಪೊಡಿ ನಿಮಗಾಣೆ” ಈ ಪ್ರಯೋಗವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿರಿ. ಇದು ಸಲುಗೆಯ ಮಾತು ನೀವು ಹಾಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನನ್ನಾಣೆಯುಂಟೆಂದು ಹೇಳಿ ದುರ್ರೋಧನನು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಎದ್ದುನಿಂತಿದ್ದ ಮಾನವನನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಎಂದು = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ; ಇಳಾಕಾಂತನುಂ = ಭೂಪತಿಯಾದ ದುರ್ಯೋಧನನೂ; ತೊಡೆಸೋಂಕಿ

ಬೆಸಸೆನೆಯುಂ ನುಡಿಯಲ್ ಶಂ- |

ಕಿಸಿದವೆನಾನೆಂದೊಡೇಕೆ ಶಂಕಿಸುವಯಾ ನೀಂ ||

ಬೆಸವೇಟಿನೆ ಜಯವಧು ಕೂ- |

ತೊಸದಿಕ್ಕುಂ ಮಾವ ನಿಮ್ಮ ದಯೆಯಿಂದೆಮ್ಮಂ

|| ೯ ||

ಕುಳ್ಳಿರೆ = ತೊಡೆ ತೊಡೆ ತಾಗುವಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಲು; (ತೊಡೆಸೋಂಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಗೆಳತನದ ಉಪಲಕ್ಷಣವು) ಇಳಾಧಿಪಾ = ಭೂಪತಿಯೇ; ಬಾಟಿತ್ತಿಯುಳ್ಳೊಡೆ = ಅಗತ್ಯದ ಕೆಲಸವಿದ್ದಿದ್ದರೆ; (ಬಾಟಿತ್ತಿ-ವಾರ್ತೆ = ಪ್ರಯೋಜನದ ಕಾರ್ಯವು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವು) ನೀನೆ ಬರ್ಪಂತುಟು ಆದುದೆಪೇಟಿ = ನೀನೇ ಬರುವಂತೆ ಆಯ್ತೇ ಹೇಳು (ಪ್ರಭುವಾದ ನೀನೇ ಬರಬೇಕೆ ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು.) ಕೆಮ್ಮನೆ ಎಂತುಂ ನೀಂ ಬಟಿ ಯಟ್ಟಲಾಗದೆ? = ನೀನು ಹೇಗೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ? (ಬಟಿ ಯಟ್ಟು = ದೂತನನ್ನು ಕಳಿಸು; ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸು ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೆ ಏನಾದರೂ ಕೆಲಸ ವಾಗಬೇಕಿದ್ದರೆ ಪ್ರಭುವಾದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಬಾರದಾಗಿತ್ತೇ ಎಂದು ಭಾವವು) ಮನುನೆನಾಟಿತ್ತಿಯಂ ಬೆಸಸಲ್ಕೆ ಬಂದೆ = ಯಾವ ಮನೆವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದೆ? (ಮನೆನಾಟಿತ್ತಿ-ಮನೆವಾರ್ತೆ-ಗೃಹಕೃತ್ಯ) ಇಲ್ಲಿ ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ವಿಚಾರವೇನೂ ಇರದೆ ರಾಜಕಾರ್ಯವೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾಲಿಗೆ ಲಕ್ಷಣವು-ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನತಮಾಲೆಯಪ್ಪದು ರಂಸಜಂ ಜಫರಂಬರಲ್ || ೮ ||

ಬೆಸಸೆನಿ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ‘ಬೆಸಸು’ ಎನೆಯುಂ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸು ಎಂದು ಶಲ್ಯನೆನ್ನಲೂ; ಅಂನುಡಿಯಲ್ ಶಂಕಿಸಿದವೆಂ = ನಾನು ಹೇಳಲು ಸಂಕೋಚ ಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ: ಎಂದೊಡೆ = ಎಂದು ದುರೋಧನನೆನ್ನಲು; ಏಕೆಶಂಕಿಸುವಯಾ? ನೀಂ ಬೆಸವೇಟು = ಏಕೆ ಸಂದೇಹಪಡುವೆ? ನೀನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸು; [ಬೆಸಮಂ + ಪೇಟು = ಬೆಸವೇಟು (ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡು) ಎನೆ = ಎಂದು ಶಲ್ಯನು ಹೇಳಲು, ಮಾವ = ಮಾವನಾದ ಶಲ್ಯದೊರೆಯೇ; ನಿಮ್ಮ ದಯೆಯಿಂದಂ = ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹ ದಿಂದ; ಜಯವಧು ಎಮ್ಮಂ ಕೂರ್ತು ಒಸದಿಕ್ಕುಂ = ಜಯಾಂಗನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಟ್ಟು ಒಲಿದಿರುವಳು (“ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾವು ಜಯಶೀಲರಾಗಿದ್ದೇವೆ” ಎಂದು ಶಲ್ಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಉಪಚಾರರೂಪವಾದ ಪೀಠಿಕೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು) ಕಾರ್ಯದ ಮಾತನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. || ೯ ||

ಪುಸಿಯೆನೆ ರಥಮಂ ಹರಿ ಚೋ- ೧

ದಿಸುವಂತೆವೊಲಿದುರ್ದದೆಂತು ನರನಂ ಗೆಲಿಪಂ ||

ವಿಸಸನದೊಳಂತೆ ನೀಮುಂ |

ವೆಸರಂ ಕರ್ಣಂಗೆ ಮಾಡಿ ಗೆಲ್ಲಂಗೆೊಳ್ಳಿಂ

|| ೧೦ ||

ವ || ಎಂಬುದುಂ ಮದ್ರರಾಜನುಮ್ಚ್ಚದೊಳುಮ್ಚ್ಚನೆ ಬೆಮರ್ತು ಕಿನಿಸಿ ಕಿಂ
ಕಿಱುವೋಗಿ—

ಪುಸಿಯೆನೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಪುಸಿಯೆನೆ=ತೋರಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರ
ವೆಂಬಂತೆ (ಪುಸಿ=ಸುಳ್ಳು) ಹರಿ=ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ರಥಮಂ ಚೋದಿಸುವಂತೆ
ವೊಲಿದುರ್=ರಥವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ಹಾಗಿದ್ದು; ವಿಸಸನದೊಳ=ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ,
ಅದೆಂತು ನರನಂಗೆಲಿಪಂ=ಹೇಗೆ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೋ; ಅಂತೆನೀ
ಮುಂ=ಹಾಗೆ ನೀವೂ, (ವಿಸಸನದೊಳ=ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ) ಕರ್ಣಂಗೆ ವೆಸರಂ ಮಾಡಿ=
ಕರ್ಣನಿಗೆ ಹೆಸರು ಬರುವಂತೆ ಕರ್ಣನನ್ನು ನೆವವಾಗಿ ಮಾಡಿ (ಎಂದರೆ “ಪುಸಿ
ಯೆನೆ ನೀಮುಂ ಕರ್ಣನ ರಥಮಂ ಚೋದಿಸುವಂತೆವೊಲಿದುರ್ ಎಂದು ಭಾವವು)
ಗೆಲ್ಲಂಗೆೊಳ್ಳಿಂ=ಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯಿರಿ; (ಪಾಂಡವ ಬಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು
ನೆಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅರ್ಜುನನ ತೇರನ್ನೆಸಗುತ್ತ ಹೇಗೆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಗೆಲವನ್ನುಂಟು
ಮಾಡಲು ಬದ್ಧನಾಗಿರುವನೋ ಹಾಗೆ ನಮ್ಮ ಬಲದಲ್ಲಿ ನೀವೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ
ನಿಗೆ ಪ್ರತಿದ್ವಂದ್ವಿಯಾಗಿ ನೆಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಮಗೆ
ಗೆಲ್ಲವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು” ಎಂದು ದುರ್ರೋಧನನ ಕೇಳಿಕೆಯು. ಶಲ್ಯನು
ಕುಲದ ಚಲದ ಒಳ್ಳಿನ ಭೂಪನಾದುದರಿಂದ ಆತನೊಡನೆ ಕುಲಹೀನನಾದ ಕರ್ಣನ
ತೇರಿಸಗೆಂದು ಬೆಸಸುವುದಕ್ಕೆ ದುರ್ರೋಧನನು ಶಂಕಿಸಿದುದು ನ್ಯಾಯವೇ ಆಗಿದೆ.
ಕುಲದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನೇ ಗೌರವಿಸುವ ಶಲ್ಯನು ದುರ್ರೋಧನನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ
ರೋಷಗೊಂಡು, ಇಂತಹ ನುಡಿಯನ್ನು ತಾನು ಕೇಳುವಂತಾದುದು ಅಧಿರಾಜನೇನೆ
ಯಂಥ ನಿಕ್ಕಪ್ಪಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನು ಒಳಗಾದುದರಿಂದಲೇ ಸರಿಯೆಂದು ಮನಃಕ್ಷತ
ಗೊಂಡು “ಇಳಾಧಿನಾಥರಂ ಓಲಗಿಸಿ ಬಾಳ್ವದೆ ಕಷ್ಟಂ” ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ
ನೀತಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.) || ೧೦ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ=(ಹೀಗೆಂದು ದುರ್ರೋ
ಧನನು) ಹೇಳಲು; ಮದ್ರರಾಜಂ=ಶಲ್ಯಭೂಪತಿಯು; ಉಮ್ಚ್ಚದೊಳ=ಬಹಳ
ವಾದ ಮನೋವೃಥೆಯಿಂದ; ಉಮ್ಚ್ಚನೆ ಬೆಮರ್ತು=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆವರುತ್ತ; ಕಿನಿಸಿ
ಕಿಂಕಿಱುವೋಗಿ=ಕೋಪಿಸಿ ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾಗಿ—

ಕಲಿಯನೆ ಪಂದೆ ಮಾಟ್ಟು ಕಡುವಂದೆಯನೊಳ್ಳಲಿಮಾಟ್ಟು ತಕ್ಕನಂ ।
 ಪೊಲೆಯನೆ ಮಾಟ್ಟು ಮುಂ ಪೊಲೆಯನಂ ನೆಟ್ಟಿ ತಕ್ಕನೆ ಮಾಟ್ಟು ತಮ್ಮೊಳ್-||
 ಗ್ಗಲಿಸಿ ಪೊದಟ್ಟು ಪರ್ವದವಿವೇಕತೆಯಿಂ ನೃಪಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ಸಂ- ।
 ಚಲಮದಹಿಂದ ಮೋಲಗಿಸಿ ಬಾಟ್ಟುದೆ ಕಷ್ಟಮಿಳಾಧಿನಾಥರಂ ॥ ೧೧ ॥
 ಅನುಪಮವಿಕ್ರಮಕ್ರಮಮುದಾರಗುಣಂ ಋತವಾಕ್ಯಮೆಂಬ ಪೆಂ- ।
 ಪೆನಲಿವು ಮೂಱಿ ನಾಲ್ಕೆ ಗುಣಮತ್ತ ಮದಾನ್ವಿತರಾಜಬೀಜ ಸಂ- ॥
 ಜನಿತಗುಣಂ ಮದಂ ಮದಮನಾಳ್ವಿವೇಕತೆಯಿಂದಮಲ್ತಿ ತೊ- ।
 ಟ್ತಿನಮೊಲೆವಾಲನುಂಡಗುಣಮಿಂತಿವನಾರಾ ಕಿಡಿಪರಾ ಸರೇಂದ್ರರೊಳ್ ॥೧೨॥

ಕಲಿಯನೆ—ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಕಲಿಯನೆ=ಧೀರನನ್ನೇ,
 ಪಂದೆಮಾಟ್ಟು=(ಪಂದೆಯಂ+ಮಾಡುವ) ಹೇಡಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂತಹ; ಕಡು
 ವಂದೆಯಂ (ಕಡಿದು+ಪಂದೆಯಂ) ಬಹಳ ಹೇಡಿಯಾದವನನ್ನು; ಒಳ್ಳಲಿಮಾಟ್ಟು=
 (ಒಳ್ಳಿದಂ+ಕಲಿ) ಒಳ್ಳೆಯ ಧೀರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂತಹ, ತಕ್ಕನಂ=ಯೋಗ್ಯ
 ನಾದವನನ್ನು; ಪೊಲೆಯನೆಮಾಟ್ಟು=ನೀಚನನ್ನಾಗಿಯೇ ಮಾಡುವಂತಹ; ಮುಂ
 ಪೊಲೆಯನಂ=ಮೊದಲು ನೀಚನಾಗಿದ್ದವನನ್ನು, ನೆಟ್ಟಿತಕ್ಕನೆಮಾಟ್ಟು=ಬಹು
 ಯೋಗ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂತಹ, ತಮ್ಮೊಳ್ ಅಗ್ಗಲಿಸಿ ಪೊದಟ್ಟು ಪರ್ವದ ಅವಿವೇ
 ಕತೆಯಿಂ=ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ ಬುದ್ಧಿಹೀನತೆಯಿಂದ; ನೃಪ
 ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ=ಅರಸರ ಮನಸ್ಸು, ಸಂಚಲಂ=ಬಹಳ ಚಂಚಲವಾಗಿರುವುದು, ಅದ
 ಟ್ತಿಂದಂ=ಅದರಿಂದಲಾಗಿ, ಇಳಾಧಿನಾಥರಂ=ಅರಸರನ್ನು, ಒಲಗಿಸಿ=ಒಲೈಸಿ
 (ಮನಸ್ಸು ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಸೇವಿಸಿ) ಬಾಟ್ಟುದೆ ಕಷ್ಟಂ=ಬದುಕುವುದೇ ಕಷ್ಟವು,
 “ಅರಸನ ಮುಂದಿರವೇಡ, ಕುದುರೆಯ ಹಿಂದಿರಬೇಡ” ರಾಜಕಾರ್ಯಾಣಿ ಮೇಘಾನಿ”
 ಮೊದಲಾದ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳೂ ಈ ತತ್ವವನ್ನೇ ಸಾರುತ್ತಿವೆಯಷ್ಟೆ. ಕಾವ್ಯಲಿಂಗಾ
 ಲಂಕಾರವು. || ೧೧ ||

ಅನುಪಮ—ಇಂತೆಂದು ಚಂಪಕಮಾಲಾವೃತ್ತಂ|| ಪೆಂಪೆನಲ್=(ರಾಜರಿಗೆ)
 ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವ ವಿಷಯವೆಂದರೆ, ಅನುಪವ ವಿಕ್ರಮ
 ಕ್ರಮಂ=ಸಮಾನವಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮದ ರೀತಿಯು, ಉದಾರಗುಣಂ=ವಿಶೇಷವಾಗಿ
 ದಾನಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವೆಂಬ ಗುಣವು, ಋತವಾಕ್ಯಂ=ಸತ್ಯವನ್ನಾಡುವುದು;
 ಎಂಬಂ=ಈ ರೀತಿಯು; ಮೂಱಿಗುಣಂ=ಮೂರೇ ಗುಣಗಳು (ರಾಜರಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ
 ಗುಣಗಳೆಂದರೆ ಈ ಮೂರು) ಅತ್ತ=ಈ ಕ್ರಮವು ವಿಪರ್ಯಯವಾದಲ್ಲಿ; ಮದಾನ್ವಿತ
 ರಾಜಬೀಜಸಂಜನಿತಗುಣಂ=ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾಜಬೀಜದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ

ಪಿಂದೆ ಕಡಂಗಿ ತೇರನೆಸಗೆಂಬವನಂಬಿಗನಾಜಿರಂಗದೂಳ್ ।

ಮುಂದೆ ಸಮಾನನಾಗಿ ಬೆಸದಿರ್ಪವನುಂ ತುಱುಕಾರನಾಗೆ ಮು- ॥

ತ್ಯಂದನಚೋದನಕ್ರಮಮದುಂ ಪೊಲಯಂಗಮರ್ದಿ^{*}ಕುಮಂತುಟಂ ।
ನೀಂದಲೆಗೆಯ್ದು ವೇಟ್ಟಿ ಯಿದನಾರ್ ಪಡವರ್ ಫಣಿರಾಜಕೇತನಾ ॥ ೧೩ ॥

ಬಂದ ಗುಣವು, ಮದಂ=ಅಹಂಕಾರವು, ಮದಮಂ ಅಲ್ಲ ಅವಿನೇಕತ=ಹೆಚ್ಚು
ಗರ್ವಗೊಂಡುದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ತಿಳಿಗೇಡಿತನವು, ತೊಟ್ಟಿನ=ವಾಸಿಯ; ಮೊಲೆ
ವಾಲಂ=ಎದೆಯ ಹಾಲನ್ನು (ಸ್ತನ್ಯವನ್ನು) (ಮೊಲೆಯು+ಪಾಲ್=ಮೊಲೆಪಾಲ್)
ಉಂಡಗುಣಂ=ಕುಡಿದುದರಿಂದ ಉಂಟಾದಗುಣವು ಎಂಬುದಾಗಿ, ನಾಲ್ಕೆ ಗುಣಂ=
ನಾಲ್ಕು ದುರ್ಗುಣಗಳು, ನರೇಂದ್ರರೊಳ್=ಅರಸರಲ್ಲಿ (ನೆಲಸಿರುವ) ಇವಂ=ಈ
ದುರ್ಗುಣಚತುಷ್ಟಯವನ್ನು, ಆರ್ ಕಿಡಿಪರ್=ಯಾರು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವರು?
[ಕಿಡು (ಧಾತು) ನಿನಾಶೇ=ಹಾಳುಮಾಡು] ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು
ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಸತ್ಯಲೀನರಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿರಬೇಕಾದುವು ಶೌರ್ಯದಾಯಕ
ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗುಣಗಳು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವುಗಳಿರಬೇಕಾದ
ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ನಾಲ್ಕು ವಿಪರೀತಗುಣಗಳು ನೆಲಸುತ್ತಿರುವುವು. ಅವು ರಕ್ತಗತ
ವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು ಯಾರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವು? ಚಂದ್ರ
ವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯ ಪಟ್ಟದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು
ನಡೆಯಿಸುವ ದುರ್ರೋಧನನು ಕುಲಗೌರವದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷಿಸದೆ ಸತ್ಯಲೀನನಾದ
ತನ್ನೊಡನೆ ನೀಚನಿಗೆ ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಲ್ಯನು
ದುರ್ರೋಧನನನ್ನು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ನುಡಿಯುವ ಮಾತಿದು ಬಹುಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿರು
ವುದು. ಸಂಪತ್ತಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ದಾಸಿಯರ ಮೊಲೆ
ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯಿಸುವ ರೀತಿಯು ಹೇಗೆ ನಿಂದ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ತಕ್ಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ
ಸಂಪನು ಹೀಗೆ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವನು ॥ ೧೩ ॥

ಪಿಂದೆ—ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತರವೂಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಫಣಿರಾಜಕೇತನಾ=ಸರ್ಪ
ಧ್ವಜನೆನಿಸಿದ ದುರ್ರೋಧನನೇ; ಅಜಿರಂಗದೂಳ್ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ, ಪಿಂದೆ=ಹಿಂದು
ಗಡೆ (ಸಾರಥಿಯ ಹಿಂಬದಿ ರಥದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು) ಕಡಂಗಿ=ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವ
ನಾಗಿ (ಬೀಕುಬೀಕೆಂದೇ) [ಕಡಂಗು=ಧಾತು, ಟಿತ್ತುಕ್ಕೇ=(ಟಿತ್ತುಕ್ಕುಮೆಂದು ಇಚ್ಛೆ)
ತೇರನೆಸಗು=ರಥವನ್ನು ಚೋದಿಸು [ಎಸಗು (ಧಾತು) ಉದ್ಯೋಗೇ] ಎಂಬವಂ=
ಎಂದು ಹೇಳತಕ್ಕವನು, ಅಂಬಿಗಂ=ಬೆತ್ತರವನು [ಅಂಬಿಗ=ತದಾಚರತೆ ॥ ಭಾ
ಭೂ ॥ ಸೂತ್ರ ॥ ೧೬೮ ॥ ಅಚರಿಸುವನು ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಗಪ್ರತ್ಯಯ] ಮುಂದೆ=

ಎನಿತೊಲ್ಲದಿದೊಡಂ ಸ-1

ಜ್ಞನರುಂ ಪತಿಹಿತರುಮುಱಿಯವೇಱ್ಪುಂ ನೀನಿ- ॥

ನ್ನಿನಿತಂ ಕೂರದೊಡಂ ನಿ- 1

ನ್ನನುಡಿಯನಾನಾಜಿರಂಗದೊಳ್ ವಾಱುವನೇ ॥ ೧೪ ॥

ಎದುರ:ಗಡೆಯಲ್ಲಿ (ವೈರಿಪಕ್ಷದ) ಸಮಾನನಾಗಿ = ಸಮಾನವೃತ್ತಿಯವನಾಗಿ; ಬೆಸದಿರ್ಪವನುಂ = ಸೇರಿಕೊಂಡಿರತಕ್ಕವನಾದರೂ (ಗರ್ವಗೊಂಡು ಇರತಕ್ಕವನಾದರೂ) ತುಱುಕಾರಂ = ಗೋವಳನು, ತುಱುಕಾರ = ಅದೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುವನೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಾರಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದ ತದ್ವಿತರೂಪವು) ಆಗಿ = ಆಗಿರಲು; ಮತ್ಸ್ಯಂದನಚೋದನ ಕ್ರಮಮದುಂ = (ಮತ್ + ಸ್ಯಂದನ) ನನ್ನ ವಾಲಿಗಿರತಕ್ಕ ಆರಧ ಹೊಡೆಯುವ ಕೆಲಸವಾದರೂ, ಪೊಲೆಯಂಗಿ = (ಹೊಲೆಯನಿಗೆ) ನೀಚನಿಗೆ, ಅಮರ್ದಕುಂ = (ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ) ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿರುವುದು (ಅಮರ್ದ) ಇಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವು ಅತುಂಟಂ = ಅಂತಹ ನೀಚವೃತ್ತಿಯನ್ನು, ನೀಂ = ನೀನು, ದಯೆಗೆಯ್ದು = ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿ (ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ಬಂದು) ಪೇಟೆ = ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲಾ; ಇದಂ = ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು, ಆರ್ಪಡೆವರ್ = ಯಾರು ತಾನೇ ಹೊಂದುವರು? (ಪಡೆ = (ಧಾತು) ಉಪಾರ್ಜನೆ, ನಾಮಪದ = ಸೈನ್ಯ) ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭವು ಯಾರಿಗೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದೆಂಬುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವು) ಉತ್ತಮರ ಕಾರ್ಯವೇನಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲದೆ, ನೀಚರ ಕಾರ್ಯವು ಸಲ್ಲದು, ಇದಿರಲ್ಲಿರತಕ್ಕವನ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಇದೆ, ನೀನೆಷ್ಟು ಯೋಚನೆಮಾಡಿ ನನಗೆ ಇಂತಹ ನೈಚ್ಯಾನುಸಂಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದ ಮೂಲಕವೇ ನಾನಿಂತಹ ಮಾತನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ಕೇಳಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಜಸ್ತುತಿಯಿದೆ ॥ ೧೩ ॥

ಎನಿತು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎನಿತು = ಎಷ್ಟು, ಒಲ್ಲದಿದೊಡಂ = ಮನಸ್ಸು ಬಿಡವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸಜ್ಜನರುಂ = (ಸತ್ + ಜನ) ಒಳ್ಳೆಯವರೂ, ಪತಿಹಿತರುಂ = ಸ್ವಾಮಿಯ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸತಕ್ಕವರೂ, ಅಱಿಯವೇಱ್ಪುಂ = (ಸ್ವತಃ) ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ನೀಂ ಇನ್ನು ಎನಿತಂಕೂರದೊಡಂ = ನೀನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಅಹಿತವನ್ನು ಎಣಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಾದರೂ, ಆಂ = ನಾನು, ಆಜಿರಂಗದೊಳ್ = ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದವನಾಗಿ; ನಿನ್ನ ನುಡಿಯಂ = ನಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು; ಮಿಱುವೆನೇ = ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವೆನೇ [ಮಿಱು (ಧಾತು) ಅತಿಕ್ರಮಣೇ] (ನೀನು ಕರ್ಣನಿಗೆ ಸಾರಥ್ಯಮಾಡೆಂದು ನನಗೆ ಹೇಳಬಾರದಾಗಿತ್ತು. ಯೋಚನೆ ಮಾಡದೆ ಹೇಳಿ ನನಗೆ ಅವಮಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದೆ. ನಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿದವನಾದ್ದ

ವ || ಎಂದು ನೊಂದು ನುಡಿದ ಮದ್ರರಾಜನ ನುಡಿಗಿ ಫಣಿರಾಜಕೇತನ
ನಿಂತೆಂದಂ—

ನೀಮೆನಗಿನಿತಂ ಕೆಮ್ಮನೆ ।

ಮಾಮ ಮನಂನೊಂದು ಬೆಸಸಿದಿರ್ ಬಿನ್ನಪಮಂ ||

ನೀಮವಧಾರಿಸಿಮೆಂತೆನೆ ।

ಸಾಮಾನ್ಯದ ಮನುಜನಲ್ಲನಂಗಮಹೀಶಂ || ೧೫ ||

ಕುಲಹೀನನೆ ಅಪ್ಪೊಡೆ ಕೇ— ।

ವಲಬೋಧಂ ಪರಶುರಾಮನೇನೀಗುಮೆ ನಿ—||

ಮೃಲಿನ ಕುಲಂಗಲ್ಲದೆ ಪಿಡಿ- ।

ಯಲ್ಲದಂತಪ್ಪ ದಿವ್ಯಬಾಣಾವಳಿಯಂ || ೧೬ ||

ರಿಂದ ಒಲ್ಲಿನೆಂದು ಹೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ತಿಳಿ
ಗೇಡಿತನವು ನನ್ನಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ವಿಾರಲಾ
ರಿನು ಎಂಬುದು ಭಾವವು. || ೧೪ ||

ಎಂದು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು = ಹೀಗೆ; ನೊಂದು ನುಡಿದ = ವ್ಯಸನ
ದಿಂದ ಹೇಳಿದ; ನುಡಿಗಿ ಫಣಿರಾಜಕೇತನಂ = ಮಾತಿಗೆ ಪನ್ನಗಪತಾಕನಾದ ದುರ್ಮೋ
ಧನನು; ಇಂತೆಂದಂ = (ಉತ್ತರವಾಗಿ) ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು ||

ನೀಮೆನಗೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮಾಮ = ಮಾವನಾದ ಶಲ್ಯನೇ; ನೀಂ =
ನೀವು; ಮನಂನೊಂದು = ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಸನ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿ; ಕೆಮ್ಮನೆ = ಸುಮ್ಮನೆ
(ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರಮಾಡದೇನೇ) ಎನಗೆ ಇನಿತಂಬಿನ್ನಪಮಂ = ನನಗೆ ಇಂತಹ ಅಭಿಪ್ರಾ
ಯವನ್ನು; ಬೆಸಸಿದಿರ್ = ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಿರಿ; ನೀಂ ಅವಧಾರಿಸಿಂ = ನೀವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂ
ದುಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಎಂತು + ಎನೆ = ಹೇಗೆಂದರೆ; ಅಂಗಮಹೀ + ಈಶಂ = ಅಂಗಾಧಿಪನಾದ
ಕರ್ಣನು, ಸಾಮಾನ್ಯದ ಮನುಜಂ ಅಲ್ಲಂ = ಅಲ್ಲನು (ಕೇವಲನು) ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.
(ತಾನು ಹೇಳಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಧಾರಗಳಿಂದ ಹೀಗೆ
ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.) || ೧೫ ||

ಕುಲಹೀನನೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಕುಲಹೀನನೆ = (ಕರ್ಣನು) ಹೀನಕು
ಲೋತ್ತನ್ನನೇ ಅಪ್ಪೊಡೆ ಆಗಿದ್ದರೆ; [ಕುಲಹೀನನೆ + ಅಪ್ಪೊಡೆ = ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಿಲ್ಲ
ದುದಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರ = ಅವಿಕ್ಕತಿಗಳಿವರ್ಣಮೋವ । ಣವಂತ್ಯವೆನಿಸಿದನಿಪಾತಮವಧಾ
ರಣಿತ । ಲ್ಲವಿಶಂಕೆಗಳೆಂಬವಿಠೋಳ್ ವ್ಯವಹರಿಸದು ಸಂಧಿ-ಶ. ಮ. ದ. ಸೂ ||೫೬||
ಕೇವಲಬೋಧಂ = ಪರಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ; ಪರಶುರಾಮಂ = ಕೃತ್ರಿಯಾಂತಕನೆನಿಸಿದ

ಮಣಿಕುಂಡಲಮುಂ ಕವಚಂ ।

ಮಣಿಯದ ಚಾರಿತ್ರ ಮುಗ್ರತೇಜಮುವಿಯೋ- ॥

ಛುಣಮುಂ ಕಲಿತನಮುವೀಂ ।

ಪ್ರಣತಾರೀ ಸೂತಸುತನೊಳೊಡವುಟ್ಟುಗುಮೇ ॥ ೧೭ ॥

ಕಲಿತನದ ನೆಗಟ್ಟಿ ಕಸವರ- ।

ಗಲಿತನದ ಪೊದಟ್ಟಿ ಪರಮಕೋಟಿಗೆ ಪೆಟಿರಾರ್ ॥

ಸಲೆ ಕರ್ಣನಲ್ಲದೆನಿಸುವ ।

ಕಲಿತನಮಂ ಹರಿಗೆ ಕವಚಮಿತ್ತುದೆ ಪೇಟ್ಟುಂ ॥ ೧೮ ॥

ಭಾರ್ಗವರಾಮನು; ನಿರ್ಮಲನ ಕುಲಂಗೆ ಅಲ್ಲದೆ = ಉತ್ತಮ ಕುಲೋತ್ತಮನಿಗಲ್ಲದೆ, ಪಿಡಿಯಲ್ಲದ = ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ; ಅಂತಪ್ಪ = ಅಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ದಿವ್ಯಬಾಣ + ಆವಳಿಯಂ = ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನು, ಈಗುಮೆ ಏಂ = ಕೊಡುವನೋ ಏನು? [ಈ (ಧಾತು) ಪ್ರದಾನೇ] ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿಯು ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರ್ಗವನು ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕಾದರೆ ಕರ್ಣನು ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲನೆಂಬುದು ಭಾವಾರ್ಥವು; ಕಾವ್ಯಲಿಂಗಾಲಂಕಾರವು ॥ ೧೭ ॥

ಮಣಿಕುಂಡಲಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಪ್ರಣತಾರೀ (ಪ್ರಣತ + ಅರಿ) ನಮು ಸ್ತರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ವೈರಿಗಳುಳ್ಳವನೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ಮಾವನೇ; ಮಣಿಕುಂಡಲಮುಂ = ರತ್ನಕುಂಡಲವೂ, ಕವಚಂ = (ಅಭೇದ್ಯವಾದ) ಕಂಚುಕವೂ, ಮಣಿಯದ = ತಪ್ಪಿಬೀಳದ (ಬಾಗದ), ಚಾರಿತ್ರಂ = ನಡತೆಯುಳ್ಳವನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯೂ, ಉಗ್ರತೇಜಮುಂ = ಮಹಾತೇಜವೂ, ಕಲಿತನಮುಂ = ಪರಾಕ್ರಮವೂ (ಎಂಬ) ಈ ಒಳ್ಳುಣಮುಂ = ಈ ಸದ್ಗುಣತ್ರಯವೂ ಸೂತಸುತನೊಳ್ = ಸೂತಕುಲೋತ್ತಮನಲ್ಲಿ, ಒಡವುಟ್ಟುಗುಮೇಏಂ = ಜನ್ಮದಿಂದಲೇ ಒಡನಾಡಿಗಳಾಗಿರಬಹುದೋ ಏನು? (ಒಡನೆ + ಪುಟ್ಟುಗುಂ = ಒಡವುಟ್ಟುಗುಂ) ಒಳ್ಳುಣಮುಂ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಶೇಷಣವನ್ನಾಗಿ, ಅಥವಾ ಕಲಿತನಮುಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿ, ಇಲ್ಲವ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಸಮೂಹವಾಗಿಯೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತಿದೆ ॥ ೧೭ ॥

ಕಲಿತನದ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನೆಗಟ್ಟಿ = ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ (ಇಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವು); ಕಲಿತನದ = ಪೌರುಷದ; ನೊದಟ್ಟಿ = (ಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲದೆಯೂ) ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಕಸವರದ = ಬಂಗಾರದಂತೆ ಸರ್ವಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ; ಕಲಿತನದ = ವೀರತೆಯ; ಪರಮ ಕೋಟಿಗೆ = ಅಸಂಖ್ಯತೆಗೆ; ಸಲೆಕರ್ಣಂ ಅಲ್ಲದೆ = ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕರ್ಣನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲದೆ: ಪೆಟಿರಾರ್ = ಬೇರೆಯಾರಿರುವರು? ಎನಿಸುವ = ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ;

ವ || ಎಂದು ಕುರುಕುಲಚೂಡಾಮಣಿ ಶಲ್ಯನ ಹೃಚ್ಛಲ್ಯಮೆಲ್ಲಮುಂ ಕಟಿಲೆ
ನುಡಿದೊಡಾತನಿಂತೆಂದಂ—

ಅಱಿಯದೆಯುಂ ವಿಚಾರಿಸದೆಯುಂ ನೃಪ ನೀಂ ನೆಗಟ್ಟನ್ನೆಯಲ್ಲೆ ಯೂ-
ನಱುವೆನದಂತೆ ಕರ್ಣನೆಣೆಗಂ ತೊಣೆಗಂ ನೃಪರಾರುಮಿಲ್ಲ ಬೆ- ||
ಳ್ಳುಱಿ ರಿವುಸೇನೆ ತೇರನೊಸೆದಾನೆಸಗುತ್ತಿರೆ ಕರ್ಣನಂ ಗೆಲಲ್ |
ನೆಱಿವರೆ ನಾಳೆ ಫಲ್ಲುಣನುಮಚ್ಚುತನುಂ ರಣರಂಗಭೂಮಿಯೊಳ್ || ೧೯ ||

ಕಲಿತನಮಂ = (ಕರ್ಣನ) ವಿಕ್ರಮಾಶಯವನ್ನು; ಹರಿಗೆ = ಇಂದ್ರನಿಗೆ, ಕವಚಮಿ
ತ್ತುದೆ = ಅಭೇದ್ಯವಾದ ಕವಚವನ್ನು ಸುಲಿದು ದಾನಮಾಡಿದುದೇ (ಕವಚಮಂ +
ಇತ್ತುದೆ = ಕವಚಮಿತ್ತುದೆ = ಕ್ರಿಯಾಸಮಾಸವು) ಪೇಟ್ಟಿಂ = ಹೇಳುವುದು || ೧೮ ||

ಎಂದು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು = ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಕುರುಕುಲ
ಚೂಡಾಮಣಿ = ಕುರುವಂಶದಲ್ಲಿ ತಿರೋಭೂಷಣದಂತೆ ಪ್ರಧಾನನೆನಿಸಿದ ದುರ್ಮೋ
ಘನನು; ಶಲ್ಯನ = ಮದ್ರಭೂಪಾಲನ; ಹಚ್ಛಲ್ಯಮೆಲ್ಲಮುಂ = ಹೃತ್ + ಶಲ್ಯ) ಹೃದ
ಯಕ್ಕೆ ನಾಟಿದ ವ್ಯಸನರೂಪವಾದ ದೊಡ್ಡ ಬಾಣಗಳೆಲ್ಲವೂ; ಕಟಿಲೆ = (ಕಳಚಿ
ಹೋಗುವ ಹಾಗೆ) (ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ) [ಕಟಿಲ್ (ಧಾತು) ತನುತ್ವೇ] ನುಡಿ
ದೊಡೆ = ಹೇಳಲು; ಆತಂ = ಶಲ್ಯನು, ಇಂತೆಂದಂ = (ಉತ್ತರವಾಗಿ) ಹೀಗಿಂದನು ||

ಅಱಿಯದೆ— ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾಲಾಪ್ರಶ್ನಂ || ನೃಪ = ಅರಸನಾದ
ದುರ್ಮೋಘನನೇ, ನೀಂ = ನೀನು; ಅಱಿಯದೆಯುಂ = ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳ
ದೆಯೂ, ವಿಚಾರಿಸದೆಯುಂ = ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆಯೂ, ನೆಗಟ್ಟ
ನ್ನೆಯಲ್ಲೆ = ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವನು ಅಲ್ಲವಯ್ಯಾ, ಅಂ = ನಾನು, ಅಱಿ
ವೆಂ = ಬಲ್ಲೆನು, ಅದು ಅಂತೆ = (ಕರ್ಣನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು) ನೀನು ಹೇಳಿದುದು
ಹಾಗೆಯೇ ಸರಿ, ಕರ್ಣನ ಎಣೆಗಂತೊಣೆಗಂ = (ಇವೆರಡೂ ಸಾದೃಶ್ಯವಾಚಿಗಳಾದ
ಸಮಾನ ಶಬ್ದಗಳು) = ಕರ್ಣನ ಸರಿಸಮಾನತೆಗೆ (ಬರತಕ್ಕ); ನೃಪರ್ ಆರುಂ ಇಲ್ಲ =
ಅರಸರು ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ನಾಳೆ = ನಾಳೆಯ ದಿನ, ಅಂ = ನಾನು, ಒಸೆದು =
ಮನಃಪೂರ್ವಿಯಾದ ಸಂತೋಷದಿಂದ (ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನಾಗಿ) ತೇರಂ ಎಸಗುತ್ತಿರೆ =
ರಥವನ್ನು ಚೋದಿಸುತ್ತಿರಲು, ರಿವುಸೇನೆ = ನೈರಿಗಳ ಸೈನ್ಯವು, ಬೆಟ್ಟುರೆ = ಅತ್ಯಾ
ಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾಗಿರಲು; ಕರ್ಣನಂಗೆಲಲ್ = ಕರ್ಣನನ್ನು ಜಯಿಸಿಕೊಳ್ಳ
ಬೇಕೆಂದು; ಫಲ್ಲುಣನುಂ = (ಫಲಗುಣೇ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿಜನಿಸಿದವನಾದುದರಿಂದ ಅರ್ಜು
ನನಿಗೆ ಫಲಗುಣನೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಇದು ಅತನಿಗಿರುವ ದಶನಾಮಗಳಲ್ಲಿ

ಒಂದೆಗಡೆ ಹರಿಯ ಪೇಟೊಂ- ।

ದಂದದೆ ನರನೆಸಗುವಂತೆ ಕರ್ಣನುಮೆನ್ನೆಂ- ॥

ದೊಂದೋಜೆಯೊಳೆಸಗದೊಡಾಂ ।

ಸ್ಯಂದನದಿಂದಿಬಿದು ಪೋಪೆನೆಸಗೆಂ ತೇರಂ ॥ ೨೦ ॥

ಎಂಬುದುಮಂಗಮಹೀಪತಿ- ।

ಯಂ ಬರಿಸಿ ಮಹಾಜಯಲ್ಲಿ ಮಾವಂ ತಾನೇ-॥

ನೆಂಬನದನಂತೆ ಮೊಱದೊ- ।

ಡಂಬಡು ನೀನೆಂದು ಭೂಭುಜಂಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಂ ॥ ೨೧ ॥

ಒಂದಾಗಿದೆ) ಅರ್ಜುನನೂ, ಅಚ್ಯುತನುಂ=ನಾಶರಹಿತನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ; ರಣ ರಂಗದೊಳ್ಳಾ=ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ; ನೆಟ್ಟಿವರೆ?=ಬಂದು ಸೇರುವರೆ? (ನಾಳೆ ನಾನು ಸಾರಥಿಯಾಗಿರಲು ಕರ್ಣನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು ಆ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆಂಬುದು ಸಾಂಕಶವು. ॥ ೧೯ ॥

ಒಂದೆ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಒಂದೆಗಡೆ=(ಅದರೆ ನನ್ನದು) ಇದೊಂದು ನಿರ್ಧಾರವು; ಹರಿಯಪೇಟೊ ಒಂದು ಅಂದದೆ=ಕೃಷ್ಣನುಹೇಳಿದಂತೆಯೇ;(ಹರಿಯು+ ಪೇಟೊ) ವಿಭಕ್ತಿಪಲ್ಲಟವು-ಪ್ರಥಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷೀಪ್ರಯೋಗವಿದು) ನರಂ=ಅರ್ಜುನನು (ನರನಾರಾಯಣರೇ ಅರ್ಜುನ ಕೃಷ್ಣರಾಗಿ ಆವತರಿಸಿರುವರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಿದೆ.) ಎಸಗುವಂತೆ=ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ ಹಾಗೆಯೇ, ಕರ್ಣನುಂ=ಅಂಗಾಧಿಪತಿಯೂ; (ಎನ್ನ+ಎಂದ+ಒಂದು+ಓಜೆಯೊಳ್ಳಾ.) ನಾನು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ (ವಿಭಕ್ತಿಪಲ್ಲಟವಿದೆ) ಎಸಗದೊಡೆ=ಮಾಡದಿದ್ದರೆ; ಅಂ=ನಾನು; ಸ್ಯಂದನದಿಂದೆ=ರಥದಿಂದ, ಇಟ್ಟಿದು ಪೋಪೆಂ=ಇಳಿದು ಹೋಗುವೆನು; ತೇರಂ=ರಥವನ್ನು ಚೋದಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು; ಎಸಗೆಂ=ಮಾಡೆನು. ॥ ೨೦ ॥

ಎಂಬುದುಂ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎಂಬುದುಂ=(ಶಲ್ಯನು) ಹೀಗೆನ್ನಲು; ಭೂಭುಜಂ=ಅರಸನಾದ ದುರ್ರೋಧನನು; ಅಂಗಮಹೀಪತಿಯಂ=ಅಂಗಾಧಿಪತಿಯಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು; ಬರಿಸಿ=ಬರಮಾಡಿ, ನೀಂ=ಕರ್ಣನೇ ನೀನು; ಮಹಾಜಯಲ್ಲಿ=(ಮಹಾ+ಆಜಿ)=ನಡೆಯತಕ್ಕ ಭೀಕರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ; ಮಾವಂತಾಂ=ಮಾವನಾದ ಶಲ್ಯನು ತಾನು; ಏನೆಂಬಂ=ಏನು ಹೇಳುವೆನೋ; ಅದಂ ಅಂತೆ=ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ; ಮೊಱದೆ = ಉಲ್ಲಂಘಿಸದೆ; ಒಡಂಬಡು=ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು; ಎಂದು=ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ; ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಂ=ಯಾಚಿಸಿಕೊಂಡನು. ॥ ೨೧ ॥

ಅ || ಅಂತಿರ್ವರುಮನೊರ್ವರೊರ್ವರೊಳೊಡಂಬಡಿಸಿ ತನ್ನೊಡನೆಟ್ಟು ನಿಂ
ದಿದರ್ ಮದ್ರರಾಜನನಿರಲ್ವೀಟ್ಟು ಕರ್ಣನುಂ ತಾನುಂ ನಿಜನಿವಾಸಂಗಳ್ಳೆ
ಪೋದರ್ ||

ಅಂತಿರ್ವರುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಒರ್ವರೊರ್ವರೊಳ್ = ಒಬ್ಬರು
ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ, ಅಂತು = ಹಾಗೆಯೇ; ಇರ್ವರುಮಂ = ಇಬ್ಬರನ್ನೂ, ಒಡಂ
ಬಡಿಸಿ = ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ; ತನ್ನೊಡನೆ = ತನ್ನೊಂದಿಗೆ; ಎಟ್ಟುನಿಂದಿದರ್ =
ಎದ್ದುನಿಂತಿದ್ದ, ಮದ್ರರಾಜನಂ = ಶಲ್ಯನನ್ನು, ಇಕಲ್ವೀಟ್ಟು = ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ
ಹೇಳಿ; ಕರ್ಣನುಂ ತಾನುಂ = ಕರ್ಣನೂ ದುರ್ರೋಧನನೂ; ನಿಜನಿವಾಸಂಗಳ್ಳೆ =
ತಂತಮ್ಮ ವಸತಿಗಳ ಕಡೆಗಾಗಿ; ಪೋದರ್ = ಹೋದರು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ
ಸಪ್ತಮಗ್ರಾಸವು ಮುಗಿದುದು

ಅಷ್ಟಮ ಗ್ರಾಸಂ

ಇಂದೆನ್ನ ಮಗನನರ್ಜುನ- ।

ನೊಂದುಂ ತಳ್ವಿಲ್ಲದಱಿವನವನಂ ನೀಂ ಕಾ- ॥

ಯೆಂದು ಸುರವತಿಯ ಕಾಲ್ವಿಡಿ- ।

ವಂದಮನಿಱಿಸಿದುವು ಪಸರಿಪಿನಕಿರಣಂಗಳ್

॥ ೧ ॥

ಅವತರಣಿಕೆ ॥ ಕರ್ಣನು ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಶರಕಾರ್ಮುಕವೇ ಮೊದಲಾದ ಯುದ್ಧೋಪಕರಣಗಳಲ್ಲದೆ ಮಿಕ್ಕ ತನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾನಮಾಡಿ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಮದ್ರರಾಜನನ್ನು ಕಂಡು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆತನನ್ನು ತುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿ ಆತನ ಸಾರಥ್ಯದಿಂದ ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪದ್ಮವ್ಯೂಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವನು. ಅತ್ತ ಸಂಶಪ್ತಕರು ಸಂಗರಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ನರನನ್ನು ಕರೆದಿದ್ದರು. ಇತ್ತ ಕರ್ಣನನ್ನಿರಿಸಿ ಪಾಂಡವಸತಾಕಿನಿಯು ಎಂದೂ ಕಾಣದ ಬೇನೆಯನ್ನು ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕರ್ಣನ ಆ ಏಲಿಂಗಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಹಣ್ಣಾದನು. ಸಂಶಪ್ತಕರ ಯುದ್ಧವು ಕೊನೆಗಾಣುವ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಈ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಪಾರ್ಥಸಾರಥಿಯು ರಥವನ್ನು ತಿಬಿರಕ್ಕೆ ಹಿಂತುರುಗಿಸಿ ಬಂದು ನೋಡಲು ನೊಂದ ಧರ್ಮಜನು ವೈರಾಗ್ಯಪರನಾಗಿ 'ನೀನು ಇನಜನನ್ನು ಕೊಂದು ಬಂದೆಯೋ' ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ನಿಂದಿಸಿದನು. ಆಗ ಪಾರ್ಥನು ವ್ಯಸನಾರ್ತನಾಗಿ ಹರಿಯೊಂದಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಕರ್ಣನ ವಧೆಗಾಗಿ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಕೌರವಸೇನೆಯು ಭಯದಿಂದ ಕರ್ಣನನ್ನು ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇನಜನಾಗ ಕಡುಮುಳಿದು ಪಾರ್ಥನನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ಸನ್ನದ್ಧನಾದನು ಎಂಬ ಕಥಾಂಶವು ಈ ಗ್ರಾಸದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವುದು

ಕರ್ಣನು ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಭೀಕರಸಂಗ್ರಾಮವೆಸಗುವಂದಿನ ಸೂರ್ಯೋದಯವನ್ನು ಕವಿಯು ಬಹುಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ—

ಇಂದೆನ್ನ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಪಸರಿಪ = ಲೋಕವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ; ಇನಕಿರಣಂಗಳ್ = ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಗಳು, ಇಂದು = ಈ ದಿನ; ಎನ್ನ ಮಗನಂ = ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು, ಒಂದುಂ ತುಳ್ಳು + ಇಲ್ಲದೆ = ತಡವೇನೂ ಇಲ್ಲದೆ (ಬಹುಬೇಗನೆ) ಅಲಿವಂ = ನಾಶಪಡಿಸುವನು; ನೀಂ = ನೀನು (ಎಂದರೆ ದೇವೇಂದ್ರನು) ಆವನಂ = ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಆ ಕರ್ಣನನ್ನು; ಕಾಯೆಂದು = ಕಾಪಾಡು ಎಂಬುದಾಗಿ; ಸುರಪತಿಯ = ದೇವೇಂದ್ರನ, ಕಾಲ್ವಿಡಿವ = ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊ

ವ || ಆಗಳಂಗರಾಜಂ ತನ್ನಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಿಸಿ ನೇಸಲಿ ಮೂಡೆಯಾಜ್ಯಾನೇ
ಕ್ಷಣಗೆಯ್ದು ಸವತ್ಸಸುರಭಿಯನಭಿವಂದಿಸಿ ನಿಜರಥದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳು-
ಲಿಯ ಪಸುರ್ಮಣಿಯನಪ್ಪೊಡಮುಲಿಯದಂತು ಚಾಗಂಗಿಯ್ದು
ಚಾಗಬೀರದ ಪಟಿಯಿಗೆಯನೆತ್ತಿಸಿ ಪಂಚರತ್ನಗರ್ಭಂಗಳಪ್ಪ ಮಂಗಳ
ಜಳಂಗಳಂ ಮಿಂದು ಮೆಯ್ಯನಾಟಿಸಿ ದುಕೂಲಾಂಬರಮನುಟ್ಟು
ಪೊಸವಾವುಗೆಯಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಕನಕಸಂವ್ಯಾನಸೂತ್ರನಾಚಮಿಸಿ ಕನಕ
ಕಮಳಂಗಳಿಂ ಕಮಳಾಕರಬಾಂಧವಂಗಳ್ಳೈಮೆತ್ತಿ ವಾಲ್ಗಡಲ ತೆ-
ರಿಯ ನೊರೆಯ ದೊರೆಯ ದುಕೂಲಾಂಬರದೊಳಿಂಬಾಗಿ ಚೆಲ್ಲಣಮ
ನುಟ್ಟು ಪುಡಿಗತ್ತುರಿಯಂ ತಲೆಯೊಳ್ ತೀವೆ ಪೊಯ್ದು ಪಸಿಯ ನೇ-
ತ್ರದಸಿಯ ಪಾಳೆಯೊಳ್ ತಲೆನವಿರಂ ಪಚ್ಚುಗಂಟೆಕ್ಕಿ ಮಣಿಮಯ
ಮಕುಟಮಂ ಕವಿದು ತೋರ ನೆಲ್ಲಿಯ ಕಾಯಿಂ ಪಿರಿಯವಪ್ಪ ಮುತ್ತಿನ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಮನೆಲಿಲಿಕ್ಕಿ ಪಸದನಮನೆನಗಿಂದಿನಿತೆ ಎಂಬಂತೆ ನೆಟಿಯೆ
ಕೆಯ್ಗೆಯ್ದು ಬಂದು ಮದ್ರರಾಜಂಗೆ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಸನ್ನಣಂಗಳೆಲ್ಲ
ಮನಾತಂಗೆ ನೆಟಿಯೆ ತುಡಿಸಿ —

ಳ್ಳುವ, ಅಂದಮಂ = ರೀತಿಯನ್ನು, ಇಲಿಸಿದುವು = ನಿಂದಿಸಿದುವು. ಕರ್ಣನ ತಂದೆ
ಯಾದ ಸೂರ್ಯನು ಅರ್ಜುನನ ತಂದೆಯಾದ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು .ಅಯ್ಯಾ
ನಿನ್ನ ಮಗನು ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಮಾಡೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕಾಲು
ಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ಪಸರಿಸತೊಡಗಿದುವು (ಲೋಕ
ದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳೇನಾದರೂ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ವಿವೇಕಿಗಳಾದ ತಾಯ್ತಂದೆ
ಗಳು ಮಕ್ಕಳಪರವಾಗಿ ಬೇರೆಯವರೊಂದಿಗೆ ತ್ವಮಾಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ
ರೀತಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ) ಉತ್ತೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವು || ೧ ||

ಆಗಳ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಆಗಳ್ = ಆ ವೇಳೆಗೆ, ತನ್ನಂ = ತನ್ನ
ವಿಚಾರವನ್ನು, ಪರಿಚ್ಛೇದಿಸಿ = ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು; ನೇಸಲಿ = ಮೂಡೆ = ಅದಿತ್ಯನು
ಉದಯಿಸಲು, ಅಂಗರಾಜಂ = ಕರ್ಣನು; ಅಜ್ಯಾವೇಕ್ಷಣಂಗೆಯ್ದು = (ಅಜ್ಯ + ಅವೇಕ್ಷ
ಣಮಂ + ಗೆಯ್ದು) ದನದ ತುಪ್ಪವನ್ನು ನೋಡಿ; ಸವತ್ಸಸುರಭಿಯಂ ಅಭಿವಂದಿಸಿ =
ಕರುವಿನೊಂದಿಗಿರುವ ಧೇನುವನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ನಿಜರಥದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳ್ ಉಲಿಯೆ =
ತನ್ನ ರಥ ಬಾಣನೇ ಮೊದಲಾದ ಯುದ್ಧೋಪಕರಣಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಬಾಕಿ ಉಳಿಯುವ
ಹಾಗೆ, ಪಸುರ್ಮಣಿಯಂ ಅಪ್ಪೊಡಂ = ಅನರ್ಘ್ಯಗಳಾದಪಚ್ಚಿಯ ರತ್ನಗಳನ್ನಾದರೂ
ಉಲಿಯದಂತು = ಬಾಕಿ ಇರದ ಹಾಗೆ, ಚಾಗಂಗಿಯ್ದು = ದಾನಮಾಡಿ (ಚಾಗ

(ಸಂ) ತ್ಯಾಗ ಚಾಗಮಂ+ಗೆಯ್ದು = ಚಾಗಂಗೆಯ್ದು ಕ್ರಿ. ಸಮಾಸ) ಚಾಗಬೀರದ = ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಮೊದಲಿಗನೆಂಬ ಹೆಗ್ಗಲಿಕೆಯನ್ನು ಸಾರುವಂತಿರುವ, ಪಟಿಯಿಗೆಯಂ - ಪತಾಕೆಯನ್ನು (ಪತಾಕೆ (ಧ್ವ) ಪಟಿಯಿಗೆ) ಎತ್ತಿಸಿ = ಮೇಲೆ ತೋರುವಂತೆ ಎತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಸಿ; ಪಂಚರತ್ನ ಗರ್ಭಂಗಳಪ್ತ = ಪಂಚರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ (ನಾಂದಿ ಮೊದಲಾದ ವೈದಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಶಪಾತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಹಿರಣ್ಯವನ್ನು ಹಾಕುವ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದೆ. ನರಕಚತುರ್ದಶಿಯಂದು ಸ್ನಾನಮಾಡುವಾಗಲೂ ನೀರಿನ ಹಂಡೆಗೆ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಡುವ ಪದ್ಧತಿಯುಂಟು) ಮಂಗಳಜಳಂಗಳಂ = ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ತೀರ್ಥೋದಕಗಳನ್ನು, ಮಿಂದು = ಸ್ನಾನಮಾಡಿ; ಮೆಯ್ಯಂ ಆಱಿಸಿ = ಧೂಪವೇ ಮೊದಲಾದ ಸುರಭಿಧವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಂಡಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಉಂಟಾಗುವ ಹೊಗೆಗೆ ಮೆಯ್ಯೊಡ್ಡಿ ಒಣಗಿಸುವುದು ಸಂಪ್ರದಾಯವು) ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಆದ್ರ್ವತೆಯು ಆರುವಂತೆ ಮಾಡಿ; ದುಕೂಲಾಂಬರಮಂಉಟ್ಟು = ರೇಶ್ಮಿಯ ಉಡಿಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ; ಪೊಸವಾವುಗೆಯಂ = ಹೊಸತಾದ ಪಾದುಕೆಯನ್ನು (ಪೊಸತು+ಪಾವುಕೆ = ಪೊಸವಾವುಗೆ; ಪಾದುಕ (ಧ್ವ) ಪಾವುಗೆ ಜಾತ್ಯೇಕವಚನ; ಮೆಟ್ಟಿ = ಕಾಲಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು; ಕನಕಸಂವ್ಯಾನಸೂತ್ರಂ = ಹೊನ್ನಿನ ಜರಿಗೆಗಳುಳ್ಳ ಉತ್ತರಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡವನಾಗಿ; ಆಚಮಿಸಿ = ಆಚಮನ ಮಾಡಿಕೊಂಡವನಾಗಿ (ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರುಹಾಕಿ ಮೂರುಬಾರಿ ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಆಚಮನ ಮಾಡುವುದೆಂದು ಹೆಸರು) ಕನಕಕಮಲಂಗಳಂ = ಸ್ವರ್ಣ ಕಮಲಗಳಿಂದ (ಹೊಂದಾವರಿಗಳಿಂದ) ಕಮಲಾಕರ ಬಾಂಧವಂಗೆ = ಸೂರ್ಯನಿಗೆ (ಕಮಲಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಕಮಲಗಳಿಂದಲೇ ಅರ್ಘ್ಯ ಕೊಡುವುದರ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಉಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು) ಅರ್ಘ್ಯವೆತ್ತಿ = ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ನೀಡಿ (ಅರ್ಘ್ಯ ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಜಲ) ಪಾಲ್ಗಡಲ ತೆರೆಯ ನೊರೆಯ ದೊರೆಯ = ಕ್ಷೀರಸಾಗರದ ತೆರಿಗೆಳ ಚಲನೆಯಿಂದೇಳುವ ಬುದ್ಬದಗಳೊಡನೆ ಸಮಾನವಾದ (ಹಾಲು ಸಮುದ್ರದ ನೊರೆಯು ಎಷ್ಟು ಬಿಳುಪಿರಬಹುದೋ ಅದರಂತೆಯೇ ಬಿಳುಪಾದ) ದುಕೂಲಾಂಬರದೊಳ್ = ಬೆಳ್ಳಗೆ ಬೆಳಗುವ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ, ಇಂಬಾಗಿ = ಯುದ್ಧದ ಉಡಿಗೆಗೆ ಒಪ್ಪುವ ಹಾಗೆ; ಚಲ್ಲಣಮಂ ಉಟ್ಟು = ವೀರಗಾಸೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ (ಗಂಡುಡಿಗೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದವನಾಗಿ) ಪುಡಿಗತ್ತುರಿಯಂ = ಕಸ್ಮೂರಿಯ ಪುಡಿಯನ್ನು; ತಲೆಯೊಳ್ ತೀವೆ ಪೊಯ್ದು = ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬುವಂತೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು (ಕೂದಲು ಕಪ್ಪಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸುವಾಸನೆಗಾಗಿ ಕಸ್ಮೂರಿಯನ್ನೆರಚಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ) ಪಸಿಯನೇತ್ರದ = ಹಚ್ಚನೆ ಕಂಗೊಸಸುವ ಕಂಗಿನ; ಯಾ, ಬಿತ್ತದ; ಅಸಿಯ = (ತೆಳ್ಳಗಾದ) ಕೃಶವಾದ; ಪಾಳೆಯೊಳ್ = ಹಾಳೆಯಲ್ಲಿ (ಅಡಿಕೆಮರದ ಹಾಳೆಯ ಹೊರಮೈಯ್ಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ ನಾರಿನಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಕ್ರಮವೀಗಲೂ ಇದೆ)

ತಿದಿಯುಗಿದು ಕೊಟ್ಟಿನೊಡವು- ।

ಟ್ಟಿದ ಕವಚಮನಮರಪತಿಗೆ ಮುನ್ನಿನ್ನೆನಗೊ- ॥

ಪ್ರದು ಮುಟಿಯನಾಸೆವಡಲೆ- ।

ದದಟನಣಂ ತುಡನೆ ಕವಚಮಂ ರಾಧೇಯಂ

॥ ೨ ॥

ತಲೆನವಿರಂ = ಕೂದಲುಗಳನ್ನು, ಪಚ್ಚುಗಂಟಿಕ್ಕಿ = ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗುವಂತೆ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಕಟ್ಟಿ, ಮಣಿಮಯಸುಕುಟಮಂ = ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕಿರೀಟವನ್ನು (ತಲೆಗೆ ಕವಿದು = ಕೂದಲಗಂಟುಗಳನ್ನು ಆವರಿಸುವಂತೆ ಇಟ್ಟು, ತೋರನೆಲ್ಲಿಯ ಕಾಯಿಂ = ದೊಡ್ಡ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಪಿರಿಯವು ಅಪ್ಪ = ದೊಡ್ಡವಾಗಿ ಇರುವ, ಮುತ್ತಿನ = ಆಣಿ ಮುತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೋದುಮಾಡಿದ; ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಮಂ = ಉಪವೀತವನ್ನು, ಎಟಿ ಲಿಕ್ಕಿ = ನೇತಾಡುವಂತೆ ಬಿಟ್ಟು (ಜೋಲುಬಿಟ್ಟು) ಪಸದನಮಂ = (ವ್ರಸಾಧನ (ಧ್ವ) ಪಸದನ) ಭೂಷಣಜಾತವನ್ನು, ಎನಗೆ ಇಂದು ಇನಿತೆ ಎಂಬಂತೆ = ಈ ದಿನ ನನಗೆ ಇಷ್ಟೇ ಎಂಬ ಹಾಗೆ, ನೆಟಿಯೆ = ಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಕೆಯ್ಗೆಯ್ವು = ಧರಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ (ಕೆಯ್ಗೆಯ್ = ಭೂಷಣೋದ್ವಹನೇ) ಒಂದು ಮದ್ರರಾಜಂಗೆ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು = ಬಂದು ಶಲ್ಯನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ; ಸನ್ನಣಂಗಳೆಲ್ಲಮಂ = ಎಲ್ಲಾ ವಿಧದ ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ (ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿರುವ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನೂ, ಸನ್ನಾಹ (ಧ್ವ) ಸನ್ನಣ) ಆತಂಗೆ = ಆ ಶಲ್ಯನಿಗೆ; ನೆಟಿಯೆ = ಸಂಪೂರ್ಣ ಭೂಷಿತನಾಗುವಂತೆ, ತುಡಿಸಿ = ತೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ॥

ತಿದಿಯುಗಿದು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಮುನ್ನೆ = ಮೊದಲು (ಹಿಂದೆಯೇ); ಒಡವುಟ್ಟಿದ = ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ದೇಹದೊಡನೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ; ಕವಚಮಂ = ಕಂಚು ಕವನ್ನು; ತಿದಿಯುಗಿದು = ತಿದಿಯನ್ನು ಉಗಿವಂತೆ ಉಗಿದು (ತಿದಿಯನ್ನು ಸುಲಿಯುವಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸುಲಿದು) ಅಮರಪತಿಗೆ = ಇಂದ್ರನಿಗೆ; ಕೊಟ್ಟಿಂ = ದಾನಮಾಡಿ ದೆನು; (ಅದ್ದರಿಂದ) ಇನ್ನು = ಇನ್ನು ಮೇಲೆ; ಎನಗೆ = ನನಗೆ; ಮರೆಯಂ = ದೇಹವನ್ನು ಮರೆಯಿಸುವ ಕವಚವನ್ನು; ಆಸೆವಡಲ್ ಒಪ್ಪದು = ಇಚ್ಛಿಸುವುದಾಗದು; ಎಂಡು = ಎಂಬುದಾಗಿ, ಅದಟಂ = ಧೀರನಾದ; ರಾಧೇಯಂ = ರಾಧೆಯಿಂದ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾದ ಕರ್ಣನು, ಕವಚಮಂ ಅಣಂ = ಕಂಚುಕವನ್ನೇನೂ; ತುಡನೆ = ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನು. ತುಡನೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧಾರಕಾರ್ಥದ ಎಕಾರವು; (ಸಹಜವಾಗಿದ್ದ ಕವಚವನ್ನೇನೂ ಸಂಕೋಚಪಡದೆ ದಾನಮಾಡಿದ ತನಗೆ ಕೃತ್ರಿಮಕಂಚುಕದ ಹಂಗೆ ನೆಂದು ಆ ಧೀರನು ಕಂಚುಕವಿಲ್ಲದೇನೇ ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ ತೆರಳುವವನಾದನು) ॥ ೨ ॥

ವ || ಆಗಲ್ ಮದಗಜಕಕ್ಷಧ್ವಜವಿರಾಜಿತಮಪ್ಪ ತನ್ನ ಪೊನ್ನ ರಥಮಂ ಮ-
ದ್ರರಾಜನನೇಱಿಲ್ವೇಟ್ಟಿ ಮೂಟು ಸೂಟು ಬಲವಂದು ಪೊಡವಟ್ಟು
ತನ್ನ ಸಗ್ಗಮೇಲುವುದನನುಕರಿಸುವಂತೇಱಿ ನೆಲನಂಬರದೆಡೆಗೆ ಬ-
ರ್ಪಂತೆ ರಣರಂಗಭೂಮಿಗೆವಂದು ಕುರುರಾಜಧ್ವಜನಿಯಂ ಪದ್ಮವ್ಯೂ-
ಹಮನೊಡ್ಡಿದೊಡೆ—

ಕಂಸಾರಿಸಖಂ ಪರಿವಿ- ।

ಧ್ವಂಸಿತರಿಪುನೈವಸಮೂಹನೊಡ್ಡಿದನಾಗಲ್ ||

ಹಂಸವ್ಯೂಹಮನುತ್ತಂ- ।

ಗಾಂಸಂ ತಾಂ ವಿಬುಧವನಜವನಕಳಹಂಸಂ

|| ೩ ||

ಆಗಲ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ||ಆಗಲ್ = ಆ ವೇಳೆಗೆ; ಮದಗಜಕಕ್ಷಧ್ವಜವಿರಾ-
ಜಿತಂ ಅಪ್ಪ = ಮದಗಜವು ವಾಸಿಸತಕ್ಕ ಅರಣ್ಯವೇ ಗುರುತಾಗಿರುವ (ಅರಣ್ಯದ ಚಿತ್ರ
ವುಳ್ಳ) ಧ್ವಜ = ಧ್ವಜಸ್ತಂಭದಿಂದ; ವಿರಾಜಿತಂ ಅಪ್ಪ = ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದಾದ, ತನ್ನ
ಪೊನ್ನರಥಮಂ = ತನ್ನ ಹೇಮನಿರ್ಮಿತವಾದ ರಥವನ್ನು; ಮದ್ರರಾಜನಂ = ಶಲ್ಯನನ್ನು,
ಏಱಿಲ್ವೇಟ್ಟಿ = ಹತ್ತುವಂತೆ ಹೇಳಿ; ಮೂಟುಸೂಟು ಬಲವಂದು = ಮೂರು ಸಾರಿ
ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ- ಪೊಡವಟ್ಟು = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಗ್ಗಮೇಲುವುದಂ = ತಾನು
ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು (ತಾಂ ಎಂಬ ಪ್ರಥಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ) ಅನುಕರಿಸು-
ವಂತೆ = ಅಭಿನಯಿಸುವ ಹಾಗೆ; ಏಱಿ = ಹತ್ತಿ; ನೆಲಂ ಅಂಬರದೆಡೆಗೆ ಬರ್ಪಂತೆ =
ಭೂಮಿಯು ಅಕಾಶದತ್ತ ಬರುವಹಾಗೆ (ಬಹುಬೇಗನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ರಣರಂಗ
ಭೂಮಿಗೆವಂದು = ಯುದ್ಧಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು; ಕುರುರಾಜಧ್ವಜನಿಯಂ = ಕೌರವ ಸೇನೆ
ಯನ್ನು; ಪದ್ಮವ್ಯೂಹಮಂ ಒಡ್ಡಿದೊಡೆ = ಪದ್ಮವ್ಯೂಹವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ||ಉತ್ತೇಕ್ಸಿಯಿದೆ||

ಕಂಸಾರಿ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಆಗಲ್ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ; ಉತ್ತಂಗಾಂಸಂ =
ಉನ್ನತವಾದ ಹೆಗಲುಗಳುಳ್ಳವನೂ (ವೃಷಸ್ಥಂಧನು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ವಿಬುಧವನ
ಜವನಕಳಹಂಸಂ = ವಿದ್ವಾಂಸರೆಂಬ ತಾವರೆಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ರಾಜಹಂಸನಾಗಿಯೂ (ವಿಶೇಷ
ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಪರಿವಿಧ್ವಂಸಿತರಿಪುನೈವಸಮೂಹಂ = ಸಂಪೂರ್ಣ
ನಾಶಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವೈರಿರಾಜರ ಗುಂಪುಗಳುಳ್ಳವನೂ (ಅಸಮಾನವೀರನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯು-
ವುದು) ಕಂಸಾರಿಸಖಂ = ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ (ಭಾವ ಮೈದುವನೂ ಆಗಿರುವ [ಕಂಸ
ಯದುವಂಶದ ಉಗ್ರಸೇನನ ನುಗುನು. ಮಧುರಿಯ ಅರಸನು. ಜರಾಸಂಧನ ಪುತ್ರಿಯ
ರಾದ ಅಸ್ತಿಪ್ರಾಸ್ತಿಯರು ಇವನ ಹೆಂಡದಿರು. ಕಾಲನೇಮಿಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಅಂಶ
ದಿಂದ ಜನಿಸಿದವನು. ಉಗ್ರಸೇನನರಾಣಿ ಒಮ್ಮೆ ಸಖಿಯರಸಂಗಡ ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ಯಮುನಾ

ವ || ಅಂತೊಡ್ಡಿ ದೊಡ್ಡಿ ನೆರಡುಂ ಬಲದ ನಾಯಕರುಂ ತಮ್ಮ ಕೋಪಾಗ್ಗಿಗ
ಳನೆ ಬೀಸುವಂತೆ ಕೆಯ್ಯಾಸಿದಾಗಳಂದೆರಡುಂ ಬಲಮುಗ್ರಕೋಪದಿಂ
ತಟ್ಟಿಱಿದುವು. ಅನ್ನೆಗಂ ದುರ್ಮೋಧನಂಗಾಪ್ತರಪ್ಪ ಸಂಸಪ್ತಕರತಿರ
ಥಮಧನನ ರಥಮಂ ತಮ್ಮತ್ತ ತೆಗೆಯಲೊಡಮವರ ರಥಕ್ಕೆ ಮದಾಂ
ಧಗಂಧಸಿಂಧುರದಂತಮ್ಮನಗಂಧವಾರಣಂ ಪರಿದು ಸಂಸಪ್ತಕಬಲ
ಕ್ಕಾಳ್ವನಾಗಿದ್ ಸುಶರ್ಮನಂ ರಾವಣನಂ ರಾಘವಂ ಕೊಲ್ವಂತೆ ವಿದ್ವಿ
ಷ್ಯವಿದ್ರಾವಣಂ ಕೊಂದೊಡುಱಿದ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರ್ ತಮ್ಮಾಳ್ವನ
ಸಾವಂ ಕಂಡು ರಿಪ್ಪುಕುರಂಗಕಂಠೀರವನಂ ಮಾಕೊಂಡು ಕಾದುತ್ತಿ
ರ್ವನ್ನೆಗಮಿತ್ತು ಕರ್ಣನು ಮುದೀರ್ಣವೀರರಸಾಸ್ವಾದನಲಂಪಟನಾಗಿ
ನೀಮೆಲ್ಲಮಿಂದೆನ್ನ ಕಾಳೆಗಮಂ ಸುರಿಗೆಗಾಳೆಗಮಂ ನೋಟ್ಟಂತೆ
ನೋಟ್ಟದೆಂದು ಕಾರವಬಲದ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರು ಮನೊಡ್ಡಿ ಪಾಂಡವ
ಬಲಕ್ಕೆ ಮಿಟ್ಟು ಬರ್ಪಂತೆ ಬಂದು ತಾಗಿದಾಗಳ್ ತನಗಿದರೊಳದಿರ
ದಾಂತ ಸೋಮಕಶ್ರೀಜಯಪ್ರಮುಖಕೋಸಲಾಧೀಶಸೈನ್ಯಂಗಳನಲ್ಲ
ಕಲ್ಲೋಲಂ ಮಾಡಿ ವೆಸರಱಿಕೆಯ ನಾಯಕರನಲುಮತ್ತು ಸಾಸಿರ್ವರ
ನೊರ್ವನಂ ಕೊಲ್ವಂತೆ ಕೊಂದು ನಿಟ್ಟಲಿಗೊಂಡು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಂ
ಮುಟ್ಟಿವಂದಾಗಳ್—

ನದಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು ಕಾನುಪರವಶೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಕೂಡಲೆ
ದ್ರುಮಿಲನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಉಗ್ರಸೇನನ ರೂಪದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆಕೆಯೊಂದಿಗೆ
ಸೇರಿದನು. ರಾಣಿ ಕೆಲವು ಕುರುಹುಗಳಿಂದ ಇವನನ್ನು ಉಗ್ರಸೇನನಲ್ಲವೆಂದು ಶಂಕಿಸಿ
ಅವನಿಂದ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ರೋಷಭರದಿಂದ “ನಿನ್ನ ದುರ್ಜೀವದಿಂದ ಜನಿಸಿ
ದವನು ಯದುವಂಶದವನಿಂದಲೇ ಸಾಯಿ” ಎಂದು ಶಪಿಸಿದಳು. ಕೊನೆಗೆ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ
ಹತನಾದನು.] ತಾಂ = ಅರ್ಜುನನು ತಾನು, ಹಂಸವ್ಯೂಹಮಂ ಒಡ್ಡಿದಂ = ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲ
ವನ್ನೂ ಹಂಸದ ಆಕೃತಿಯಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. “ವಿಬುಧವನಜವನಕಳಹಂಸಂ” ಎಂಬ
ವಿಶೇಷಣವು ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ಅಭೇದ್ಯವಾಗಿ ಆರಿಕೇಸರಿಗೂ, ಕವಿಂಪನಿಗೂ ಅನ್ವಯಿ
ಸುವಂತೆ ಕಾವ್ಯದ ಹಲವೆಡೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುವುದು ಅರ್ಜುನನ ವರ್ಣನೆಯು ಬರುವ
ವಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಕವಿಯು ಎದೆಯುಬ್ಬಿ ವರ್ಣಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು.
ಕರ್ಣನು ಸದ್ವ್ಯೂಹವೊಡ್ಡಿದರೆ ವಿಬುಧವನಜವನಕಳಹಂಸನು ಹಂಸವ್ಯೂಹವೊಡ್ಡುವು
ದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ರೂಪಕಪರಿಕರಾಲಂಕಾರಗಳಿವೆ || ೩ ||

ಅಂತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು = ಹಾಗೆ, ಒಡ್ಡಿದಂ = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು
ತಯಾರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ; ಒಡ್ಡಿದಂ = ಸೈನ್ಯದ; ಎರಡುಂ ಬಲದ ನಾಯಕರುಂ = ಉಭಯ

ಪಕ್ಷದ ಸೇನಾನಿಗಳೂ; ತಮ್ಮ=ತಮ್ಮಲ್ಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ, ಕೋಪಾಂಗಿಗಳನೆ= ಕ್ರೋಧರೂಪವಾದ ಬೆಂಕಿಗಳನ್ನೇ, ಬೀಸುವಂತೆ=ಗಾಳಿಹಾಕಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಹಾಗೆ, ಕೆಯ್ದಿಸಿದಾಗಳು=ತೋಳುಗಳನ್ನು ಬೀಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು; ಅಂದು=ಅ ದಿನ, ಎರಡುಂ ಬಲಂ=ಪಕ್ಷ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳ ಸೈನ್ಯಗಳು; ಉಗ್ರಕೋಪದಿಂ=ಅತಿ ಯಾದ ಮುಳಿಸಿಂದ, (ತಟ್ಟಿ+ಇಱಿದುವು) ತಟ್ಟಿಱಿದುವು=ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬ ರಂತೆ ತಾಗಿ ಸೈನ್ಯಗಳು ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಹೋರಾಡಿದುವು, ಅನ್ನೆಗಂ=ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ದುರ್ಮೋಧನೆಗೆ ಅಪ್ಪರ್ ಅಪ್ಪ=ದುರ್ಮೋಧನನ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದ, ಸಂಸಪ್ತ ಕರ್=ಸಂಸಪ್ತಕರೆಂಬ ದೈತ್ಯವರ್ಗವು, [ಸಂಸಪ್ತಕ—ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಪಥಮಾಡಿ (ಅಣಿಯಿಟ್ಟು) ಕೊಂಡು ಹೋರಾಡುವವರಿಗೆಲ್ಲ ಈ ಹೆಸರು ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾಗಿ ಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗರ್ತರಾಜನಾದ ಸುಶರ್ಮ, ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಸತ್ಯೇಷು, ಸತ್ಯಕರ್ಮ, ಸತ್ಯದೇವ, ಸತ್ಯರಥ ಇವರೈವರಿಗೂ ಈ ಹೆಸರು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ ಇವರು ಒಂಬತ್ತುಕೋಟಿ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಶಪಥಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ, ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಇದಿರಿಸಿ ಮಡಿದರು] ಅತಿರಥ ಮಥನನ=ಅತಿರಥರನ್ನು ಮಥಿಸು ವವನಾದ ಅರ್ಜುನನ, ರಥಮಂ=ತೇರನ್ನು, ತಮ್ಮತ್ತ ತೆಗೆಯಲೊಡೆ=ತಮ್ಮ ಕಡೆಗಾಗಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಅಮ್ಮನ ಗಂಧವಾರಣಂ=ಅರ್ಜುನನು (ಆದೂ ಅರಿಕೇಸರಿಗಿರುವ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲೊಂದು) ಮದಾಂಧ ಗಂಧಸಿಂಧುರದಂತೆ= ಮದದಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕಾಣಿಸದಾದ(ಗರ್ವದಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು) ಮದ್ದಾನೆಯ ಹಾಗೆ; ಅವರ ರಥಕ್ಕೆ ಪರಿದು=ಅವರ ತೇರುಗಳ ಕಡೆಗಾಗಿ ಧಾವಿಸಿ, ಸಂಸಪ್ತಕ ಬಲಕ್ಕೆ=ಅವರ ಗುಂಪಿಗೆ, ಅಲ್ದಂಆಗಿಇರ್ದ=ಯಜಮಾನನಾಗಿದ್ದ, ಸುಶರ್ಮನಂ=ಸುಶರ್ಮನೆಂಬ ವನನ್ನು, ವಿದ್ವಿಷ್ಟವಿದ್ರಾವಣಂ=ವೈರಿಸಂಹಾರಕಾರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನು (ಇದೂ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳಲ್ಲೊಂದು) ರಾಘವಂ=ರಘುವಂಶಜನಾದ ರಾಮ ಚಂದ್ರನು; ರಾವಣನಂ=ರಾವಣಾಸುರನನ್ನು; ಕೊಲ್ಲಂತೆ=ವಧಿಸುವರೀತಿಯಲ್ಲೇ, ಕೊಂದೊಡೆ=ಸಂಹಾರಗೈಯ್ಯಲು, ಉಟ್ಟಿದನಾಯಕರೆಲ್ಲರ್=ಅವಶಿಷ್ಟರಾದ ಅಧಿ ಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ, ತಮ್ಮ ಅಲ್ದನ ಸಾವಂಕಂಡು=ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನನ ಮರಣವನ್ನು ನೋಡಿ; ರಿಪುಕುರಂಗಳಂರೀರವನಂ=ವಿರೋಧಿಗಳೆಂಬ ಮೃಗಗಳಿಗೆ ಸಿಂಹ ಪ್ರಾಯನಾದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು (ಇದೂ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲೊಂದು) ಮಾರ್ಕೊಂಡು=ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ, ಕಾದುತ್ತ ಇರ್ಪ+ಅನ್ನೆಗಂ=ಹೋರಾಡುತ್ತಿರು ವಾಗ; ಇತ್ತ=ಈಚೆ (ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ) ಕರ್ಣನಂ=ಅಂಗಾಧಿಪನೂ ಕೂಡ; ಉದೀರ್ಣವೀರರಸಾಸ್ವಾದನ ಲಂಪಟಂ ಆಗಿ=ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವೀರರಸವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ; ಇಂದು=ಈ ದಿನ; ನೀಮ್=ಎಲ್ಲಂ=

ಯಮಸುತನಣ್ಮಿ ಸತ್ತೆಯೆನುತುಂ ನಿಶಿತಾಸ್ತ್ರಮನುರ್ಚಿಕೊಂಡು ವ- ।

ಕ್ಷಮನಿರದೆಚ್ಚೊಡೆಚ್ಚ ಶರಮಂ ಕಲಿ ಚಕ್ಕನೆ ಕಿಟ್ಟುರವುದೇ- ॥

ಶಮನಿಸೆ ನೆತ್ತರೊಕ್ಕು ಪತಿ ಮುಚ್ಚೆಯೊಳಿಚ್ಚೆಯೆ ಕೆಟ್ಟು ಜೋಲ್ಲೊಡಾ ।

ದಮನಸುನೊಂದು ನಂದಿಸದೆ ತನ್ನನೆ ನಿಂದಿಸಿದಂ ದಿನೇಶಜಂ ॥ ೪ ॥

ನೀವೆಲ್ಲರೂ; ಎನ್ನ ಕಾಳೆಗಮಂ=ನಾನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಯುದ್ಧವನ್ನು, ಸುರಿಗೆಗಾಳೆ
ಗಮಂ=[ಭುರಿಕಾ (ಧ್ವ) ಸುರಿಗೆ] ಕತ್ತಿಯ ಕಾಳೆಗವನ್ನು, (ಖಡ್ಗಾಖಡ್ಗಿಯೆಂಬ
ಯುದ್ಧವನ್ನು) ನೋಟ್ಟಂತೆ=ನೋಡುವ ಹಾಗೆ=ನೋಟ್ಟಿದು=ನೋಡುತ್ತಿರು
ವುದು, ಎಂದು=ಹೀಗೆಂಬುವಾಗಿ, ಕಾರವಬಲದ ನಾಯಕರೆಲ್ಲರುಮಂ=ಕಾರವರ
ಕಡೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ; ಒಡ್ಡಿ=ಅವರವರ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಪಾಂಡವ
ಬಲಕ್ಕೆ=ಪಾಂಡವರ ಸೇನೆಗೆ; ಮಿಟ್ಟು ಬರ್ಪಂತೆ ಬಂದು=ವೃತ್ತ್ಯು ಬರುವಹಾಗೆ
ಬಂದು, ತಾಗಿದಾಗಳಾ=ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ; ತನಗೆ=ಕರ್ಣನಿಗೆ, ಅದಿರದೆ=ಹೆದರದೆ,
ಇದಿರೊಳಾ=ಮುಂದೆಸೆಯಲ್ಲಿ, ಅಂತ=ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿನಂತ, ಸೋಮಕ ಶ್ರೀ ಜಯ
ಪ್ರಮುಖ ಕೋಸಲಾಧೀಶ ಸೈನ್ಯಂಗಳಂ=ಸೋಮಕ ಶ್ರೀಜಯರೇ ವೊದಲಾದ
ವರು ನಡೆಯಿಸುವ ಕೋಸಲೇಶ್ವರನ ಸೇನೆಗಳನ್ನು, ಅಲ್ಲಕಲ್ಲೋಲಂ ಮಾಡಿ=
ಚಲ್ಲಾ ಪಿಲ್ಲಿಯಾಗುವಂತೆ ಚದರಿಸಿಬಿಟ್ಟು, ಪೆಸರಣ್ಣಿಕೆಯನಾಯಕರಂ ಅಟ್ಟುವತ್ತು
ಸಾಸಿರ್ವಂ=ಹೆಸರುವಾಸಿಗೆ ಬಂದ ಅರುವತ್ತುಸಾವಿರ ನಾಯಕರನ್ನು, ಒರ್ವನಂ
ಕೊಲ್ವಂತೆ ಕೊಂಡು=ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಹಾಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೊಂಡು, ನಿಟ್ಟಾಲಿ
ಗೊಂಡು=ಮುಂದೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ನೋಡುತ್ತ, (ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ದುರದುರನೆ ನೋಡುತ್ತ)
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಂ=ಧರ್ಮಜನನ್ನು (ಯುಧಿ+ಷ್ಠಿರ=ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಯುಳ್ಳ
ವನು) ಮುಟ್ಟಿವಂದಾಗಳಾ=ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ ॥

ಯಮಸುತಂ—ಇಂತೆಂದು ಜಂ ಮೂಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಯಮಸುತಂ=
ಧರ್ಮನಂದನನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು; ಅಣ್ಮಿ=ಹೋರಾಡಿ; [ಅಣ್ಣು (ಧಾತು)
ಪಾರುಷೇ] ಸತ್ತೆ=(ಕರ್ಣನೇ ನೀಸು) ನಾಶವೆಯ್ದಿದೆ, ಎನುತುಂ=ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ;
ನಿಶಿತಾಸ್ತ್ರಮಂ=(ನಿಶಿತ+ಅಸ್ತ್ರ) ಕೂರಲಗನ್ನು; ಉರ್ಚಿಕೊಂಡು=(ಬತ್ತಳಿಕೆ
ಯಿಂದ) ಹೊರತೆಗೆದುಕೊಂಡು; [ಉರ್ಚು (ಧಾತು) ಅರ್ಕರ್ಷಣೇ] ಇರದೆ=ಕೂಡಲೆ
(ಕಾಲಾತಿಶಾತವಿಲ್ಲದೇನೇ); ವಕ್ಷಮಂ=ಎದೆಯನ್ನು; ಎಚ್ಚೊಡೆ=ಗುರಿಹಿಡಿದು
ಹೊಡೆಯಲು; ಕಲಿ=ವೀರನಾದ ಕರ್ಣನು; ಎಚ್ಚ ಶರಮಂ=(ಧರ್ಮಜನ)
ಹೂಡಿದ ಬಾಣವನ್ನು; ಚಕ್ಕನೆ=(ಅನುಕರಣ)ಬಹುಬೇಗನೆ; ಕಿಟ್ಟು=ಕಿತ್ತಾತೆಗೆದು;
ಉರೇ ಪ್ರದೇಶಮಂ=ವಕ್ಷಃ ಸ್ಥಳವನ್ನು; ಇಸೆ=ಹೊಡೆಯಲು; ನೆತ್ತರಾ=ರಕ್ತವು;

ವ || ಅಂತು ಕೊಂತಿಗೆ ನಾಲ್ವರೊಳಾರುಮಂ ಕೊಲ್ಲೆನೆಂದು ನುಡಿದ ತನ್ನ
ನನ್ನಿಗೆ ಬನ್ನಂಬಂದವುದೆಂದು ಕರ್ಣಂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಪೆಟಿಗಿಕ್ಕಿ ನಕುಲಸಹದೇವರಿವರಂ ಬಂದಾಂತೊಡವರನೇಗೆಯ್ಯು
ದೆಂದು ಕರುಣಿಸಿ ಶಲ್ಯನ ಮನಮಂ ನೋಡಲೆಂದು ಬೆಸಗೊಂಡೊಡ
ತನ್ನಳಿಯಂದಿರ ಸಾವಿಂಗಾಡಿದೆ ಶಲ್ಯನಿಂತೆಂದಂ—

ಒಕ್ಕು=ಹೊರಸೂಸಿ, [ಉಗು (ಧಾತು) ವಿಪರ್ಜನೇ] ಪತಿ=ಅರಸನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿ
ರನು; ಮುಚ್ಚೆಯೊಳ್=ವಿಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ [ಮುಚ್ಚಿ (ಸಂ) ಮೂರ್ಛೆ] ಇಚ್ಛೆಯೆ-
ತನ್ನ ಅರಿವೇ; ಕೆಟ್ಟು=ಇಲ್ಲದಾಗಿ [ಕಿಡು (ಧಾತು) ವಿನಾಶೇ] ಜೋಲ್ಲೊಡೆ=
ಜೋತಾಡುತ್ತಿರಲು; ದಿನೇಶಜಂ=ಸೂರ್ಯಸುತನಾದ ಕರ್ಣನು; ಅದಮನಸು=
ಬಹಳವಾಗಿಯೇ (ಅದಂ+ಎನಸು=ಇವೆರಡೂ ಅಧಿಕಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯಗಳು)
ನೊಂದು=ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು [ನೋ (ಧಾತು) ವ್ಯಥನೇ] ನಂದಿಸದೆ=ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ;
(ವೈರವನ್ನು ಯಾ ವೈರಿಯ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅಥವಾ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಸನವನ್ನು
ಇಲ್ಲವೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೋಪವನ್ನು ಎಂದು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು) ತನ್ನನೆ ನಿಂದಿ
ಸಿದಂ=ತನ್ನನ್ನೇ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡನು, ಅಥವಾ ಅದಮಜೋಲ್ಲೊಡೆ, ನಸುನೊಂದು
(ತನ್ನ ಕೃತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ) ನಸುನೊಂದು=ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಸನಹೊಂದಿ; ನಂದಿಸದೆ ತನ್ನನೆ
ನಿಂದಿಸಿದಂ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿದೆ. (ತಾನು ಮಾತೆಯೊಡನೆ ಮಾತು
ಕೊಟ್ಟುದು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತೇ ಎಂದು ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ) || ೪ ||

ಅಂತು—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ|| ಅಂತು = ಹಾಗೆಯೇ; ಕೊಂತಿಗೆ = (ಮೊದಲು)
ತಾಯಿಯಾದ ಕುಂತೀದೇವಿಗೆ (ಪಂಪರನ್ನರು ಕೊಂತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು) ನಾಲ್ವ
ರೊಳ್ = ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ, ಆರೆಮಂ = ಯಾರನ್ನೂ, ಕೊಲ್ಲಿಂ ಎಂದು =
ನಾಶಮಾಡೆನು ಎಂಬುದಾಗಿ; ನುಡಿದ ತನ್ನ ನನ್ನಿಗೆ = ಹೇಳಿದ ತನ್ನ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ;
ಬನ್ನಂ = ಭಗವು; ಬಂದವುದು ಎಂದು = ಬರುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲಾ ಎಂಬುದಾಗಿ, ಕರ್ಣಂ
ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಇದಂ = ಕರ್ಣನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು; ಇತ್ತಲ್ = ಈಚೆ ಪಾಂಡವ
ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅರಸನಂ = ರಾಜನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು; ಪೆಟಿಗಿ(ಪೆಟಿಗು)+ಇಕ್ಕಿ = ಹಿಂದೆ
ಸರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ; ನಕುಲಸಹದೇವರಿವರಂ = ನಕುಲಸಹದೇವರಿಂಬ ಕಿರುದಮ್ಮಂ
ದಿರಿಬ್ಬರೂ; ಬಂದು+ಆಂತೊಡೆ = ಸಮೀಪಿಸಿ ಇದಿರಿಸಲು; ಇವರಂ = ಈ ಕಿರಿಯ
ರನ್ನು; ಏಗೆಯ್ಯುದು = (ಏನಂ+ಗೆಯ್ಯುದು) ಏನು ತಾನೇ ಮಾಡಲಿ, ಎಂದು =
ಈ ವಿಧವಾಗಿ; ಕರುಣಿಸಿ = (ಅವರಲ್ಲಿ) ದಯೆದೋರಿ; ಶಲ್ಯನ = ಮದ್ರೇಶ್ವರನ; ಮನ
ಮಂ = ಚಿತ್ತವು ಹೇಗಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು; ನೋಡಲೆಂದು = ನೋಡಬೇಕೆಂದು; ಬೆಸ

ಎರೆದನ ಪೆಂಪುಮಾಂತಧಿಕನಪ್ಪನ ಪೆಂಪುಮನೀವ ಕಾವ ನಿ- ।

ನ್ನೆರಡು ಗುಣಂಗಳುಂ ಬಯಸುತಿರ್ಪುವು ನಿನ್ನೊಳಿವಂದಿರೇತಪ್ಪೊಳ್ ॥

ದೊರೆ ದೊರೆವೆತ್ತ ಕಾಳೆಗದ ಗೆಲ್ಲದ ಸೋಲದ ಮಾತು ನಿನ್ನೊಳಂ ।

ನರನೊಳ ಮಿದುರ್ದಯೈ ಸಿಸುಗಳ್ ಸಿಬಿರಕ್ಕೆ ಬಟಲ್ ಭೂಪನಂ ॥ ೫ ॥

ಗೊಂಡೊಡೆ = ಕೇಳಲು, ಶಲ್ಯಂ = (ಸಾರಥ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ) ಮದ್ರ ಭೂಪನು, ತನ್ನ ಅಳಿಯಂದಿರ ಸಾವಿಗೆ ಆದಿದೆ = ತನ್ನ ಅಳಿಯಂದಿರಾದ ನಕುಲ ಸಹದೇವರ್ಕಳ ಮರಣಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟಪಡದವನಾಗಿ; ಇಂತು ಎಂದಂ - ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು ॥

ಎರೆದನ - ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಎರೆದನ = ಬೇಡಿಕೊಂಡವನಾದ ನನ್ನ, ಪೆಂಪುಂ = ಗೌರವವೂ, [ಎರ (ಧಾತು) ಯಾಚ್ಛಾಯಾಂ] ಆಂತ = ವೈರಿಗಳನ್ನು ಇದಿರಿಸಲುನಿಂತ; ಅಧಿಕಂ = ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯವನು; ಅಪ್ಪನ = ಆಗಿರುವವನಾದ ನಿನ್ನ; ಪೆಂಪುಮಂ = ಗೌರವವೂ ಯಾವುದಿರುವುದೋ ಅವೆರಡನ್ನೂ; ಈವ = ಕೊಡುವ; ಕಾವ = ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ; ನಿನ್ನ ಎರಡು ಗುಣಂಗಳುಂ = ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಇವೆರಡು ಗುಣಗಳೂ; (ಯಥಾಸಂಖ್ಯಾಲಂಕಾರ) [ಸಾರಥ್ಯಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೇ ತಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕರ್ಣನು ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಶಲ್ಯನು ಹೇಳಿದನಷ್ಟೆ! ಈಗ ಅದನ್ನು ನೆನೆದು ಕೊಂಡು ಶಲ್ಯನು ಹೇಳುವುದಾಗಿದೆ-ನನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡುವ ನಿನ್ನ ಗುಣವು ಮತ್ತು ಇದಿರಿಸುವ ನೈರಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋರಾಡಬೇಕೆಂಬುದೂ; ಅಲ್ಪನಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನೊಡನೆ ಹೋರಾಡದೆ ಅವನನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂಬುದೂ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿಸತಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಗುಣಗಳು] ಬಯಸುತಿರ್ಪುವು (ಬಯಸುವಂತಿರ್ಪುವು ಎಂಬುದು ಅರ್ಥವು) ಇವಂದಿರ್ = ಚಿಕ್ಕವರಾದ ಈ ನಕುಲಸಹದೇವರು, ನಿನ್ನೊಳ್ = ಅತಿಶಯ ಗುಣಾಸ್ಥಿತನೂ ಮಹಾಸತ್ಯಶಾಲಿಯೂ ಆದ ನಿನ್ನ ಕೂಡೆ, ಏತಪ್ಪೊಳದೊರೆ = ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಸಮಾನರು ? ದೊರೆವೆತ್ತ = ಸಮಾನತೆ ಹೊಂದಿದ; ಕಾಳೆಗದ - ಯುದ್ಧದ, ಗೆಲ್ಲದ ಸೋಲದ ಮಾತು = ಜಯಾಪಜಯಗಳ ಮಾತು; ನಿನ್ನೊಳಂ = ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ; ನರನೊಳಂ = ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿಯೂ, ಇರ್ಪುದು = ಇರುವುದು (ವರ್ತಮಾನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭೂತಕಾಲದ ಪ್ರಯೋಗವಿದು) ಸಿಸುಗಳ್ (ಸಂ) ಶಿಶುಗಳ್ = ಈ ಬಾಲಕರು; ಬಟಲ್ = ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಂಗೆಟ್ಟುಹೋದ; ಭೂಪನಂ = ಅರಸನಾದ ಧರ್ಮಜನನ್ನು; ಸಿಬಿರಕ್ಕೆ (ಸಂ) ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ = ವಸತಿಯ ಕಡೆಗಾಗಿ; ಉಯೈ = ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿ [ಉಯ್ (ಧಾತು) ನಿಯಾಮೇ] ಆಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂಬ; ಸರಿಸಮಾನರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಜಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಲ್ಪರನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂಬ

ವ || ಅದಲ್ಲದೆಯುಮತ್ತಂ ದುರ್ಮೋಘನಂಗಂ ಭೀಮಂಗಮನುವರಂ ಪೋಣ
ರ್ದಿದುರ್ದದರಸನಂ ಬೇಗಂ ಪೋಗಿ ಕೆಯ್ಯೊಳ್ಳಮೆಂದು ಬರೆವರೆ,
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಟಿಯೆ ನೊಂದ ನೋವಂ ಕಂಡು ಪಾಂಡವಬಲದ
ನಾಯಕರುತ್ತಾಯಕರಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ಚತುರ್ವಲಂಗಳನೊಂದು ಮಾಡಿ
ಕೊಂಡು ಕಾರಾಗ್ನಿಯಂ ಕಿಡಿ ಸುತ್ತುವಂತೆ ಕರ್ಣನಂ ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿ
ಕೊಂಡು ಕಣಯಕಂಪಣಮುಸಲಮುಸುಂಡಿಭಿಂಡಿವಾಳತೋಮರ
ಮುದ್ದರ ಮಹಾ ವಿವಿಧಾಯುಧಂಗಳೊಳಿಟ್ಟುಮೆಚ್ಚುವಿಹಿದುಮಗು
ವುಮದ್ಭುತಮುಮಾಗೆ ಕಾದುವಾಗಳ್ —

ಇವೆರಡು ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳು ಸರ್ವಾದರಣೀಯಗಳೇ ಸರಿ. ಈ ಬಡವುಗಳನ್ನು ನಿನ್ನಂತಹ
ಮಹಾಸತ್ವಶಾಲಿಗಳು ಇದಿರಿಸುವುದೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧಗೇಡಲ್ಲವೆ, ಎಂದು ಸಾರಾಂಶವು || ೫ ||

ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ = ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ
ಅಲ್ಲದೆ, ಅತ್ತಂ = ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಬೇರಿಂದಡೆಯಲ್ಲಿ, ದುರ್ಮೋಘನಂಗಂ ಭೀಮಂಗಂ =
ದುರ್ಮೋಘನನಿಗೂ ಭೀಮಸೇನನಿಗೂ; ಅನುವರಂ = ಯುದ್ಧವು, ಪೋಣರ್ದಿದು =
ಸೇರಿಬಂದಿದಿ ತು; ಬೇಗಂಪೋಗಿ = ಬೇಗನೆಹೋಗಿ; ಅರಸನಂ = ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಯುಧಿ
ಷ್ಠಿರನನ್ನು; ಕೆಯೊ ಟ್ಪಿಂ = ಸೇರಿಕೊಳ್ಳೋಣ; ಎಂದು ಬರೆವರೆ = ಎಂಬುದಾಗಿ ಬರು
ತ್ತಿದ್ದಾಗ; ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ = ಧರ್ಮಜನು; ಅಟಿಯೆನೊಂದ = ಪ್ರಾಣಾಂತಿಕದಂತಹ
ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ, ನೋವಂ = ಆ ಸಂಕಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು, ಕಂಡು =
ನೋಡಿ; ಪಾಂಡವಬಲದ ನಾಯಕರ್ = ಪಾಂಡವ ಪಕ್ಷದ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ;
ಉತ್ತಾಯಕರಾಗಿ = ಒಂದುಗೂಡಿ, (ಪ್ರತಿಭಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳವರಾಗಿ) ತಂ
ತಮ್ಮ = ಅವರವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರತಕ್ಕ. ಚತುರ್ವಲಂಗಳಂ = ಆನೆ ಕುದುರೆ ರಥ ಕಾಲಾ
ಳುಗಳೆಂಬ ಚತುರಂಗ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ; ಒಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು = ಒಟ್ಟಾಗುವಂತೆ ಸೇರಿಸಿ
ಕೊಂಡು; ಕಾರಾಗ್ನಿಯಂ = ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗತಕ್ಕ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು; ಕಿಡಿ =
ಕರ್ಣಗಳ ಸಮೂಹವು; ಸುತ್ತುವಂತೆ = ಅವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ (ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು)
ಕರ್ಣನಂ ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡು = ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಕರ್ಣನನ್ನು ಕವಿಯುತ್ತ;
ಕಣಯಕಂಪಣ ಮುಸಲಮುಸುಂಡಿ ಭಿಂಡಿವಾಳ ತೋಮರ ಮುದ್ದರ ಮಹಾ ವಿವಿಧಾ
ಯುಧಂಗಳೊಳ್ = ಕಣಯ = ಈಟಿಯಂತಹ ಆಯುಧ; ಕಂಪಣ = ಚಲನಶೀಲವಾದ
ಆಯುಧವಿಶೇಷ; ಮುಸಲ = ಒನಕೆಯ ಆಕೃತಿಯುಳ್ಳ ಆಯುಧವು; ಮುಸುಂಡಿ =
ಆಯುಧ ವಿಶೇಷ, ಭಿಂಡಿವಾಳ (ಭಿಂಡಿಪಾಲ) ಕಲ್ಲೊಡೆಯುವ ಮುಟ್ಟಿಯಂತಹ
ಆಯುಧವು; ತೋಮರ = ಕೊಡತಿಯಂತಿರುವ ಆಯುಧ; ಮುದ್ದರ = ಡಂಗೆ; ಮಹಾ

ಎನಗಮರಾತಿಸಾಧನಮಿದಿಚ್ಛುಗುಮಳ್ಳದಿದಿಚ್ಛಿ ಬಾಟ್ಟುಮಿ- ।

ನ್ನೆನೆ ಪೆಟಿತುಂಟೆ ದೋಷಮನಗಂತದೆ ದೋಷಮದಾಗಲಾಗದೆ- ॥

ದಿನತನಯಂ ತಗುಟ್ಟಿಸೆ ನಿಶಾತಶರಾಳಿಗಳೆಯ್ವೆ ಚಕ್ಕು ಚ- ।

ಕ್ಕನೆ ಕೊಳೆ ಮೊಕ್ಕು ಮೊಕ್ಕನೆ ಶಿರಂಗಳುರುಳ್ಳವು ಮೈರಿಭೂಪರಾ ॥ ೬ ॥

ವ ॥ ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ —

ಮಂತ್ರಪದಪ್ರವೀಣಬಹುಸಾಧನಹೂಂಕರಣಾದಿಮಂತ್ರಮಾ- ।

ಮಂತ್ರತಡಾಕಿನೀದಶನಘಟ್ಟನಜಃತವಿಭೀಷಣಂ ಮದೇ- ॥

ವಿವಿಧಾಯುಧಂಗಳೊಳ್ — ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ದಿವ್ಯಾಯುಧಗಳಿಂದ, ಇಟ್ಟುಂ = ಹೊಡೆದೂ; ಎಚ್ಚುಂ = ಹೊಡೆಯೂ; ಇಱ್ವಿದುಂ = ತಿವಿದೂ, ಅಗುವುಂ = ಭಯಂ ಕರವೂ, ಅದ್ಭುತಮುಂ = ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವೂ, ಆಗೆ ಕಾದುಪಾಗಳ್ = ಆಗುವಂತೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರಲು ॥

ಎನಗಂ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಅರಾತಿಸಾಧನಂ = ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯವು; ಎನಗಂ = ಮಹಾಸತ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ನನಗೂ; ಅಳ್ಳದೆ = ಹೆದರದೆ, ಇದಿಚ್ಛು ಗುಂ = ಇದಿರಿಸುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲಾ ' (ಇದಿರಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ) ಇದಿಚ್ಛಿ = ವ್ರತಿ ಭಟಿಸಿ; ಬಾಟ್ಟುಂ = ಬದುಕುತ್ತಿರುವುದು, ಎನಗೆ ಇನ್ನು ಪೆಟಿತುದೋಷಂ ಉಂಟೆ ಎನೆ = ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದೋಷವು ಬೇರೆ ನನಗಿರುವುದೇ ಎಂದರೆ, ಅಂತದೇ ದೋಷಂ = ನನಗಿರುವ ದೋಷವು ಅದು ಮಾತ್ರವೇ ಸರಿ; ಅದು ಆಗಲಾಗದು = ಆ ದೋಷವು ನನಗೆ ಉಂಟಾಗಲೇಬಾರದು, ಎಂದು = ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತ; ಇನತನ ಯುಂ = ಸೂರ್ಯಸುಕುವಾರನಾದ ಕರ್ಣನು; ತಗುಟ್ಟಿದು = ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ, ಇಸೆ = ಹೊಡೆ ಯಲು; ನಿಶಾತಶರಾಳಿಗಳ್ = (ಆ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ) ಕೂರಂಬುಗಳು; ಎಯ್ವೆ = ಸರಿಯಾಗಿ ಚುಕ್ಕಚುಕ್ಕನೆ ಕೊಳೆ - ಚುಕ್ಕುಚುಕ್ಕೆಂದು ಶಬ್ದವಾಗುವಂತೆ ಹೋಗಿ ನಾಟಲು (ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರಿಮುಟ್ಟಲು) ಮೈರಿ ಭೂಪರಾ = ಶತ್ರುರಾಜರ (ಷಷ್ಠಿಗೆ ದೀರ್ಘ) ಶಿರಂಗಳ್ = ತಲೆಗಳು; ಮೊಕ್ಕುಮೊಕ್ಕನೆ ಮೊಕ್ಕುಮೊಕ್ಕೆಂಬ ಶಬ್ದದೊಡನೆ = ಇವು ಅನುಕರಣ ಶಬ್ದಗಳು; ಇಲ್ಲಿರುವ ಟಿಚಿತ್ಯವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ) ಉರುಳ್ಳವು = ಉರುಳಿಬಿದ್ದವು ॥ ಈ ಪದ್ಯವು ಕರ್ಣನ ಆ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಒಡಮೂಡಿಸುತ್ತಿದೆ) ॥ ೬ ॥

ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಆ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್ = ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ॥

ಮಂತ್ರಪದ — ಇಂತೆಂದು ಉತ್ತರಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ (ಮಂತ್ರ-ಮಂತ್ರಂ)

ಭಾಂತ್ರನಿಯಂತ್ರಿತಾಶ್ಚಶವಮಾಂಸರಸಾಸವಮುತ್ಸಯೋಗಿನೀ ।

ತಂತ್ರಮಿದೇನಗುರ್ವನೊಳಕೊಂಡುದೊ ಕರ್ಣನ ಗೆಲ್ಲ ಕೊಳ್ಳುಳಂ || ೭ ||

ವ || ಅನ್ನೆಗಮಿತ್ತ ಸಂಸಪ್ತಕನಿಕುರುಂಬದೊಳಗೊರ್ವರುಮಂ ಕಿಱಿವೀ
ಬಲೀಯದೆ ರಸಮಂ ಕೊಲ್ವಂತೆಂತಾನುಂ ಕೊಂದು ಕರ್ಣನೊಳ್ಳಾ
ಪೊಣರಲಾ ಬರ್ಪ ವಿಕ್ರಾಂತತುಂಗಂ ನಿಜಪತಾಕಿನಿಯ ನಡುವೆ
ಮೆಱಿವ ಪತಾಕಾವಿರಾಜಿತಮಪ್ಪ ತಮ್ಮಣ್ಣನ ರಥಮಂ ಕಾಣದೆ ಕೌರವ
ಬಳಜಳನಿಧಿಯೊಳ್ಳಾ ಬಳ್ಳಳ ಬಳೆದೊಗೆದ ಕೇಸುರಿಯಂತೆ ತಲಿತಲಿಸಿ

ಮಂತ್ರಪದ = ಮಂತ್ರಪದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಪ್ರವೀಣ = ನಿಪುಣರಾದ, ಬಹು
ಸಾಧನ = ಅನೇಕಾನೇಕ ಸೈನ್ಯದ; ಹೂಂಕರಣಾದಿ = ಹೂಂಕಾರವೇ ಮೊದಲಾದ,
ಮಂತ್ರಂ = ಮಂತ್ರಗಳುಳ್ಳ, (ಆಮಂತ್ರಿತ — ವಿಭೀಷಣಂ) ಆಮಂತ್ರಿತ = ಬರಮಾಡ
ಲ್ಪಟ್ಟ; ಡಾಕಿನೀ = ಡಾಕಿನಿಯರೆಂಬ ಪಿಶಾಚಗಣಗಳ; ದಶನ = ಹಲ್ಲುಗಳ, ಘಟ್ಟಿನ =
ಹೊಡೆತಗಳಿಂದ; ಜಾತ = ಉಂಟಾದ; ವಿಭೀಷಣಂ = ಹೆಚ್ಚಾದ ಭೀಕರ ಶಬ್ದಗಳುಳ್ಳ,
(ಮದೇಭಾಂತ್ರ — ತಂತ್ರಂ) ಮದೇಭ = ಮದಗಜಗಳ; ಅಂತ್ರ = ಕರುಳುಗಳಿಂದ,
ನಿಯಂತ್ರಿತ = ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ (ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ) ಅಶ್ವ = ಕುದುರೆಗಳ, ಶವ = ಹೆಣಗಳ,
ಮಾಂಸ = ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ; ರಸ = ರುಚಿಕರವಾದ, ಆಸವ = (ಸಾರ)
ಮದ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ; ಮುತ್ಸ = ಮದಿಸಿದ, ಯೋಗಿನೀ = ಹೆಣ್ಣು ಪಿಶಾಚಿಗಳ, ತಂ
ತ್ರಂ = ಕುಣಿಯುಕೆ ಹಾಡುವಿಕೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಕೃತ್ಯಗಳುಳ್ಳ; ಗೆಲ್ಲ = ಜಯ
ಗೊಂಡ; ಕರ್ಣನ = ಅಂಗಾಧಿಪನ; ಅಥವಾ ಕರ್ಣನ ಗೆಲ್ಲಕೊಳ್ಳುಳಂ = ಎಂದು ಪ್ರಥ
ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಿಯಾಗಿಯೂ ಹೇಳಬಹುದು ಕೊಳ್ಳುಳಂ = ರಣರಂಗವು, ಏಂ
ಅಗುರ್ವಂ = ಎಂತಹ ಭೀಕರತೆಯನ್ನು, ಒಳಕೊಂಡುದೋ = ಪಡೆದಿದ್ದಿತೋ? (ಹೇಳ
ಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು) ಇಲ್ಲಿ ರಣರಂಗವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಹೊರಟ ಪಂಪನು ರಸಕ್ಕೆ ಅನು
ಗುಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ರೀತಿಯು ಬಲು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ —
ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ರುದ್ರನಾಟ್ಯವಾಡುವ ಪಿಶಾಚಿಗಳ ತಂಡಗಳು ಗುಡುಗುಡಿಸುವ ಹಾಗೆ
ಗೌಡೀರೀತಿಯಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಹೊರಟು ಬಡಬಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ವಾಚಕರನ್ನು
ನೇರಾಗಿ ರಣರಂಗಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೋರಿಸಿಕೊಡು
ವಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರೂಪಕಪರಿಕರಾಲಂಕಾರಗಳು || ೭ ||

ಅನ್ನೆಗಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅನ್ನೆಗಂ = ಆ ವೇಳೆಗೆ, ಇತ್ಸ = ಈ ಕಡೆ
ಯಲ್ಲಿ; ಸಂಸಪ್ತಕನಿಕುರುಂಬದೊಳಗೆ = ಸಂಸಪ್ತಕರ ಪಡೆಯಲ್ಲಿ; ಒರ್ವರುಮಂ =

ಮಿಳಿವರ್ಪವನತನೂಜನ ಕೇಸರಿಕೇತನಮಪ್ಪ ಪಟಿಯಿಗೈಯಂ ಕಂಡು
ಮುಟ್ಟಿವರ್ಪನ್ನೆಗಮರಸನಂ ಬೀಡಿಗೆ ಕಳಿಪಿ ಮಗುಟ್ಟು ಬಂದ
ನಕುಳಸಹದೇವರಿಂದರವಿಂದಬಾಂಧವತನೂಜನ ಮಹಾ ಪ್ರಹರಣ
ಹತಿಯೊಳ್ ಯಮನಂದನನ ನೋವುಮನಾತ್ತೀಯ ಬಲದ ನಾಯಕರ
ಸಾವುಮನೆಯಿದು —

ಒಬ್ಬರನ್ನಾದರೂ, ಕಿಟಿವೀಟಿಲ್ = (ಕಿಟಿದು—ಅಗುವಂತೆ ಜೀಟಿಲ್) ಕಡಿಮೆ
ಯಾಗಲು, ಜಾರಿ ಬೀಳಲು(ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು) ಈಯದೆ = ಎಡೆಕೊಡದೆ, ರಸಮಂ =
ಪಾದರಸವನ್ನು, ಕೊಲ್ವಂತೆ = ಕೊಂದು ಹಾಕುವಂತೆ (ರಸಶುದ್ಧಿ ಮಾಡುವವನು ಅದು
ಜಾರಿ ಬೀಳದಂತೆ ಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದಾಗಿ ಕೊಂದು ಬಿಡುವಂತೆಯೇ)
ಎಂತಾನುಂ = ಹೇಗಾದರೂ, ಕೊಂದು = ನಶಗೊಳಿಸಿ, ಕರ್ಣನೋಳ್ = ಅಂಗಾಧಿಪನ
ಕೂಡೆ, ಕಾದಲ್ = ಹೋರಾಡಬೇಕೆಂದು, ಬರ್ಪ = ಬರುವ, ವಿಕ್ರಾಂತತುಂಗಂ =
ವಿಕ್ರಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿದ ಅರ್ಜುನನು (ಇದು ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಬಿರುದು) ನಿಜಪತಾ
ಕಿನಿಯು ನಡುವೆ = ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಮೆಟಿವ = ಎತ್ತರವಾಗಿ ಶೋಭಿಸು
ತ್ತಿರುವ; ಪತಾಕಾವಿರಾಜಿತಂಅಪ್ರ = ಪತಾಕೆಯಿಂದ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ, ತಮ್ಮ
ಅಣ್ಣನ ರಥಮಂ ಕಾಣದೆ = ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಾದ ಧರ್ಮಜನ ತೇರನ್ನು ಕಾಣದೆ, ಕೌರವ
ಬಳಜಳನಿಧಿಯೋಳ್ = ಕೌರವರ ಸೇನೆಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ, ಬಳ್ಳಳಬಳಿದು ಒಗಿದ =
ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ಉಂಟಾದ; ಕೇಸುರಿಯಂತೆ (ಕೆಚ್ಚನೆ+ಉರಿ = ಕೇಸುರಿ = ಕ. ಸ)
ಕೆಂಪಾಗಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಬೆಂಕಿಯ ಹಾಗೆ; ತಟಿತಟಿಸಿ = ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತ,
ಮಿಳಿವರ್ಪ = ಚಲಿಸುವ; ಪವನತನೂಜನ = ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಭೀಮನ; ಕೇಸರಿಕೇತ
ನಂ ಅಪ್ರ = ಸಿಂಹವೇ ಧ್ವಜವಾಗಿರುವ; ಪಟಿಯಿಗೈಯಂ = ಪತಾಕೆಯನ್ನು; ಕಂಡು =
ನೋಡಿ; ಮುಟ್ಟಿವರ್ಪ ಅನ್ನೆಗಂ = (ವೈರಿಯು) ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿ
ಯಾಗಿ, ಅರಸನಂ = ರಾಜನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು, ಬೀಡಿಗೆ = ವಸತಿಗೆ; ಕಳಿಪಿ =
ಕಳುಹಿಬಿಟ್ಟು, ಮಗುಟ್ಟು ಬಂದ = ಮರಳಿ (ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕೆ) ಬಂದ, ನಕುಳ ಸಹದೇ
ವರಿಂದೆ = ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ನಕುಲಸಹದೇವರ ಮೂಲಕ; ಅರವಿಂದ ಬಾಂಧವತನೂ
ಜನ = ಕಮಲಬಂಧುವಾದ ಸೂರ್ಯನ ಸುಕುಮಾರನಾದ ಕರ್ಣನ; ಮಹಾಪ್ರಹರಣ
ಹತಿಯೋಳ್ = ಪ್ರಬಲವಾದ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಉಂಟಾದ, ಯಮನಂದನನ ನೋವು
ಮಂ = ಧರ್ಮಜನ ಬೇನೆಯನ್ನೂ; ಆತ್ತೀಯ ಬಲದ ನಾಯಕರ = ತಮ್ಮ ಸೈನ್ಯದ
ಮುಖಂಡರ; ಸಾವುಮಂ = ಮರಣವನ್ನೂ, ಅಟಿದು = ತಿಳಿದುಕೊಂಡು — ||

ವನಸುತಂಗೆ ವಾಸತಿಗಳೊರ್ವರುಮಿಲ್ಲದಱಿಂದಮಾಂತ ಕಾ- ।
 ರವ ಬಲದುರ್ಕನೊಂದಿಸು ಮಾಣಿಸಿ ಪೋಪಮಿಳೇಶನಲ್ಲಿಗೆಂ- ॥
 ದವನತವೈರಿ ವೈರಿಬಲವಾರಿಧಿಯಂ ವಿಶಿಖಾರ್ವ ವಹ್ನಿಯಿಂ ।
 ತವಿಸಿ ಮರುತ್ತನೂಭವನನಲ್ಲಿಗೆ ಪೇಟ್ಟಿರದೆಯ್ವ ಭೂಪನಂ ॥ ೮ ॥
 ತಾನುಂ ಹರಿಯುಂ ಭೂಪತಿ- ।
 ಗಾನತರಾಗಲೊಡನೊಸೆದು ಪತಿ ಪರಸಿ ಯಮ- ॥
 ಸ್ಥಾನಮನೆಂತೆಯ್ವ ಸಿದಿರೊ ।
 ಕಾನೀನನ ದೊರೆಯ ಕಲಿಯನುಗ್ರಾಹವದೊಳ್ ॥ ೯ ॥

ವನಸುತಂಗೆ— ಇಂತೆಂದು ಚಂ.ವಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಪವನಸುತಂಗೆ= ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಭೀಮಸೇನನಿಗೆ, ಪಾಸತಿಗಳ್ = (ಸಹಾಯಮಾಡತಕ್ಕ) ಜೊತೆಗಾರರು; ಒರ್ವರುಂ ಇಲ್ಲ = ಒಬ್ಬರಾದರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ; (ವೈರಿಗಳ ನಡುವೆ ಒಬ್ಬನೇ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವನು ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ) ಅದಱಿಂದಂ = ಆದ್ದರಿಂದ; ಅಂತಕಾರವಬಲದ ಉರ್ಕಂ = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ ಕೌರವ ಸೈನ್ಯದ ಉಬ್ಬರ (ಗರ್ವ)ವನ್ನು, ಒಂದು ಇನಿಸುಮಾಣಿಸಿ = ಒಂದಿಷ್ಟು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ (ಕಡಿಮೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ) ಇಳೇಶನಲ್ಲಿಗೆ = ಅರಸನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಲ್ಲಿಗೆ, ಪೋಪಂ = ಹೋಗುವ (ಹೋಗೋಣ) ಎಂದು = ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತ, ಅವನತವೈರಿ = ನಮಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ವೈರಿಗಳುಳ್ಳವನಾದ ಅರ್ಜುನನು, ವೈರಿಬಲವಾರಿಧಿಯಂ = ಸಾಗರದಂತೆ ಅಪಾರವಾಗಿರುವ ವೈರಿಗಳ ಬಲವನ್ನು; ವಿಶಿಖಾರ್ವವಹ್ನಿಯಿಂ = ವಿಶಿಖ = ಬಾಣರೂಪವಾದ; ಔರ್ವ ವಹ್ನಿಯಿಂ = ವಡವಾಗ್ನಿಯಿಂದ; ತವಿಸಿ = ನಾಶಪಡಿಸಿ [ತವು (ಧಾತು) ಕ್ಷಯೇ] ಮರುತ್ತನೂಭವನಂ = ವಾಯುಸುಕುಮಾರನಾದ ಭೀಮಸೇನನನ್ನು, (ಭೀಮನ ಕೂಡೆ) ಪೇಟ್ಟಿ = (ಸಂಗತಿಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ) ಹೇಳಿ, ಭೂಪನಂ = ಧರ್ಮಜನನ್ನು (ನೋಡಬೇಕೆಂದು) ಇರದೆ = ಕೂಡಲೇ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಎಯ್ವ = ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ॥ ಭೂಪನಾ ಎಂಬ ಪಾರಾಂ ತರವೂ ಇದೆ—ಹಾಗದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ = ಭೂಪನಾ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಇರದೆ ಎಯ್ವ ಎಂದು ಅನ್ವಯವಾಗುವುದು ॥ ವೈರಿಭಲವಾರಿಧಿ, ವಿಶಿಖಾರ್ವವಹ್ನಿ— ಈ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ರೂಪಕದ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ॥ ೮ ॥

ತಾನುಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ತಾನುಂ ಹರಿಯುಂ = ಅರ್ಜುನನೂ ಕೃಷ್ಣನೂ, ಭೂಪತಿಗೆ = ಅರಸನಾದ ಧರ್ಮಜನಿಗೆ, ಅನತರಾಗಲೊಡಂ = ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲು; ಪತಿ = ಭೂಪಾಲಕನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು, ಒಸೆದು = ಮನಸ್ಸೂತೋಪವುಳ್ಳವನಾಗಿ [ಒಸೆ(ಧಾತು)ಪ್ರಸನ್ನೇ] ಪರಸಿ = ಅಶೀರ್ವದಿಸಿ; ಉಗ್ರಾಹವದೊಳ್ =

ನರನಾರಾಯಣರೆಂಬಿ- ।

ವರ್ತು ಮೊಡಗೂಡಿದೊಡೆ ಗೆಲ್ವರಾರು ವರ್ತಿಯೊಳ್ ॥

ನಿರುತಮನೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ನಿಮ್ಮಿ- ।

ವರ್ತ ದೊರೆಗಂ ಬಗೆವೊಡಗ್ಗಲರ್ ನರರೊಳರೇ ॥ ೧೦ ॥

ಎಂತೆನೆ ಮುಯ್ಯೇಟಾ ಸೂಟಿಳಿ- ।

ಯಂ ತಳದೊಳೆ ಪಿಟಿದನಾತನೆಂಬುದನಾಂ ಮು- ।

ನ್ನೆಂತುಂ ಸಂಬೆನೆ ನಂಬಿದೆ- ।

ನಿಂತಿಂದಿನ ಗಂಡವಾತಿನೊಳ್ ಸೂತಜನಂ ॥ ೧೧ ॥

(ಉಗ್ರ + ಅಹವ) ಭೀಕರನಾದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಕಾನೀನನ=ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ವನಾದ ಕರ್ಣನ(ಕುಂತಿಯು ಕನ್ನಿ ಕೆಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇದೂರ್ವಾಸನ ಮಂತ್ರದ ಪ್ರಭಾವ ವನ್ನು ನೋಡೋಣವೆಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಹೊರಡಲು ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಬಂದು ಪುತ್ರನನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಕಥೆಯನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು) ದೊರೆಯ=ಸರಿ ಸಮನಾದ (ಕರ್ಣನಂತಹ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ) ಕಲಿಯಂ=ವೀರನನ್ನು; ಯಮ ಸ್ಥಾನಮಂ=ಯಮಲೋಕವನ್ನು (ಶೈವಿನಿಯನ್ನು) ಎಂತು-ಹೇಗೆತಾನೇ, ಎಯ್ವಿ ಸಿದಿರೋ=ಹೊಂದಿಸಿದಿರೋ “ಆತುಲ ವಿಕ್ರಮಿಯಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು ನೀವೆಂದು ಹೇಗೆ ನಾಶಪಡಿಸಿದಿರೋ ವಿವರಿಸಿರಿ. ಅವನು ಯಾರಿಂದಲೂ ಸೋಲದಂತಹ ಪ್ರಭಾವ ಶಾಲಿ”ಯೆಂದು ಧರ್ಮಜನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ॥ ೯ ॥

ನರನಾರಾಯಣರ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನರನಾರಾಯಣರೆಂಬ=(ಬದ ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನರನಾರಾಯಣರೆಂಬ ಮುಷ್ಠಿಗಳು ಅರ್ಜುನ ಕೃಷ್ಣ ರಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದರೆಂದು ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಯು) ನರನಾರಾಯಣರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾದ, ಇವರುಂ=ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಒಡಗೂಡಿದೊಡೆ=ಒಂದಾಗಲು (ನಿಮ್ಮನ್ನು) ಉರ್ವರಿಯೊಳ್=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ; ಗೆಲ್ವರ್ ಆರ್=ಜಯಿಸುವವರು ಯಾರಿರು ವರು? (ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು) ಬಗೆವೊಡೆ=ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಲು; ನಿರುತಂ=ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದಾಗಿಯೇ ಇರುವವರೆಂಬಹಾಗೆ, ನೆಗಟ್ಟಿ=ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದವರಾದ; ನಿಮ್ಮ ಇವರದೊರೆಗಂ=ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸರಿಸಮಾನತೆಗೂ; ಅಗ್ಗ ಳರ್=ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ, ನರರ್=ಮನುಷ್ಯರು ಒಳರೇ=ಇರುವರೇ [ಪುರುಷತ್ರಯ ದೊಳ್ ಉಳ್ ಧಾತುವಿನ ನೊಡಲುಕಾರಕ್ಕೆ ಹಸ್ತೋತ್ತಮಕ್ಕಂ ಉಳ್=ಒಳ್; ಉಳ್ ಧಾತು ಪೂರ್ವದೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟುಂ ಹಸ್ತೋತ್ತಂ ಪುರುಷತ್ರಯದೊಳ್ ॥ ಶ. ಮ. ದ. ಸೂತ್ರ ॥ ೨೪೪ ॥] ॥ ೧೦ ॥

ಎಂತೆನೆ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎಂತೆನೆ=ಹೇಗೆಂದರೆ; ಆತಂ=ಆ

ಇನ್ನುಂ ಕರ್ಣನ ರೂಪೆ ದ- ।

ಲೆನ್ನೆದೊಯೊಳಮೆನ್ನ ಕಣ್ಣೊಳಂ ಸುಟಿದವುದಾಂ- ।

ತೆನ್ನೆಚ್ಚ ಶರಮುಮಂ ಗೆ- ।

ಲೆನ್ನಮನಂಜಿಸಿದನೆಂದೊಡಿನೆನೆಂಬಂ

॥ ೧೨ ॥

ಕರ್ಣನು; ಮುಯ್ಯೇಟಾ ಸೂಟಾ=ಇಷ್ಟತೊಂದು ಸಾರಿ, ["ಮೂಟು" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮುಯ್ ಎಂಬ ಅದೇಶವು-ಚರಮಕ್ಕದರ್ಶನಂ ಮೂ । ಟುರ- ಪಿರಿದುಂ ಹಸ್ತಂ ಮೊದಲೊಳ್ । ಸ್ವರಮಿದೀರೆ ಮೂಟುಟುಲ್ಲಿ ಮುಯ್ಯಾದೇಶಂ ॥ ಶ. ಮ ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೧೮೮ ॥] ಎಳೆಯಂ=ಭೂಮಿಯನ್ನು; ತಳದೊಳೆ=ಕೈಯಲ್ಲೇ, ಪಿಟಿದಂ=ಹಿಂದಿದನು [ಪಿಟಿ (ಧಾತು) ನಿರ್ದ್ರವಕರಣೇ; (ಹಿಳಿ) ಪಿಳಿ=ಸೀಳು,] ಎಂಬುದಂ=ಹೀಗೆ ಜನರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು, ಮುನ್ನೆ=ಮೊದಲೆಂದೂ, ಅಂ=ನಾನು, ನಂಬೆನೆ=ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ನಂಬದಿದ್ದೆನು; ಇಂದಿನ+ಈ ದಿನದ, ಗಂಡವಾತಿನೊಳ್=ಪೌರುಷೋತ್ತಿಯಲ್ಲಿ (ವೀರಾಲಾಪದಲ್ಲಿ), ಗಂಡುಸುತನವುಳ್ಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ; (ಅಥವಾ ಇಂದಿನ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆತನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ವೀರಾಧಿವೀರರೇ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಕರ್ಣನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮಿರುಗುಕೊಟ್ಟಂತಾಗುವುದು) ಸೂತಜನಂ=ಸೂತಸುತನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು; ಇಂತು=ಅಸಮಾನ ವಿಕ್ರಮಿಯೆಂಬುದಾಗಿ, ನಂಬಿದಂ=ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವನಾದೆನು. ॥ ೧೧ ॥

ಇನ್ನುಂ-ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಇನ್ನುಂ=ಇಷ್ಟು ಸಮಯವು ಕಳೆದರೂ, ಇನ್ನೂ; ಎನ್ನ ಎರ್ದೆಯೊಳಂ=[ಎರ್ದೆ (ಸಂ)=ಹೃದಯ] ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ, ಎನ್ನ ಕಣ್ಣೊಳಂ=ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲೂ; ಕರ್ಣನ ರೂಪೆ=ಆ ಇನಜನ ಅಕ್ಕತಿಯೇ, ಸುಟಿದವುದುಬಾ=ನಿಜಕ್ಕೂ ಸುತ್ತುತ್ತಲೇ ಇರುವುದು (ಕಣ್ಣಿನಸ್ಸುಗಳ ಮುಂದೆ ಆತನ ಅಕ್ಕತಿಯೇ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದು) ಸುಳಿ-(ನಾ) ಜಲಾವರ್ತೇ, ಸುಟಿ=(ಧಾ) ಪರಿಭ್ರಮಣೇ] ಅಂತು=ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ; ಎನ್ನ ಎಚ್ಚ ಶರಮುಮಂ=ನಾನು ಹೂಡಿದ ಬಾಣವನ್ನೂ (ಇಲ್ಲಿ ಅಂ ಎಚ್ಚ ಎಂಬ ಪ್ರಥಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎನ್ನ ಎಂಬ ಷಷ್ಠಿಯಿದೆ. ಅಥವಾ 'ಎಚ್ಚ ಎನ್ನ ಬಾಣಮಂ! ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು)ಗೆಲ್ಲು=ಜಯಿಸಿ; ಎನ್ನುಮಂ=ಯುಧಿಷ್ಟಿರನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೂಡ, ಅಂಜಿಸಿದಂ ಎಂದೊಡೆ=ಹೆದರಿಸಿದನೆಂದರೆ, ಇನ್ನು+ಏನೆಂಬೆಂ=ಆತನ ವಿಕ್ರಮಾತಿಶಯವನ್ನು ನಾನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ? (ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ತನ್ನ ಬಾಣವನ್ನು ಜಯಿಸಿ

ಅಂತವ್ವದಟನನಾಜಿಯೊ- । -

ಳೆಂತೆಂತಿದಿರಾಂತು ಗೆಲ್ದಿರೆನೆ ನೃಪನಂ ಕಂ- ॥

ಸಾಂತಕನೆಂದಂ ಕರ್ಣನು- ।

ಮಾಂತಿರೆ ನೀವಿಂದು ನೊಂದುದಂ ಕೇಳ್ದೀಗಳ್ ॥ ೧೩ ॥

ಆರಯ್ಯಲೆಂದು ಬಂದೆವ- ।

ಪಾರಗುಣಾ ಕೊಂದೆವಿಲ್ಲವಿನ್ನುಂ ಬಳವ- ॥

ತ್ಯೂರಾರಾತಿಯನುಪಸಂ- ।

ಹಾರಿಪೆವೀವಿರಿಯನಾದನೆಂಬುದುಮಾಗಳ್ ॥ ೧೪ ॥

ತನ್ನನ್ನಾ ಅಂಜಿಸಿದುದರಿಂದ ಆ ಕರ್ಣನು ವೀರಾಗ್ರಾಣಿಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಧರ್ಮಜನ ಮಾತಿನ ಸಾರವು) ॥ ೧೩ ॥

ಅಂತವ್ವ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅಂತವ್ವ = ಹಾಗಿರುವ, ಅದಟನಂ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯಶಾಲಿಯನ್ನು, ಅಜಿಯೊಳ್ = ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ, ಎಂತು ಎಂತು = ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ, ಇದಿರಾಂತು = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ, ಗೆಲ್ದಿರ್ = ಜಯಿಸಿಕೊಂಡಿರಿ; ಎನೆ = ಹೀಗೆ ಕೇಳಲು, ಕಂಸಾಂತಕಂ = ಕಂಸಮರ್ದನನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು; ನೃಪನಂ = ಅರಸನಾದ ಯುದ್ಧಿಸ್ಥಿರನನ್ನು ಕುರಿತು; ಎಂದಂ = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು — ಕರ್ಣನುಂ = ಇನತನಯನಾದ ಆ ಕರ್ಣನು, ಅಂತಿರೆ = ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ನಿಂತಿರಲು, ಇಂದು = ಈ ದಿನ; ನೀಂನೊಂದುದಂ = ನೀವು ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದುದನ್ನು, ಈಗಳ್ = ಈಗ ತಾನೇ; ಕೇಳ್ದು = ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ॥ ೧೩ ॥

ಆರಯ್ಯಲ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅಪಾರಗುಣಾ = ಅತಿಶಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತ ಅಜಾತಶತ್ರುವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಮಹಾರಾಜನೇ; ಆರಯ್ಯಲ್ ಎಂದು = ವಿಚಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣವೆಂದು; ಬಂದೆವು = (ಇಲ್ಲಿಗೆ) ಬಂದಿರುವೆವು. ಇನ್ನುಂ = ಇನ್ನೂ. ಬಲವತ್ಯೂರಾರಾತಿಯಂ = ಬಲಶಾಲಿಯೂ ಕಠಿಣ ಸ್ವಭಾವದವನೂ ಆಗಿರುವ ಆ ವೈರಿಯನ್ನು, ಕೊಂದೆವಿಲ್ಲ = ನಾಶಪಡಿಸಿಲ್ಲ; ಉಪಸಂಹಾರಿವೆವು = ಈಗತಾನೇ ನಾಶಗೊಳಿಸುವೆವು, [ಉಪಸರ್ಗದ ಬಲದಿಂದ ಧಾತು ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೊಂದನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ = “ಉಪಸರ್ಗ ಬಲಾದ್ಭಾತುಃ ಬಲಾದನ್ಯತ್ರನೀಯತೇ । ಪ್ರಹಾರಾಹಾರಸಂಹಾರವಿಹಾರ ಪರಿಹಾರ ಇವುಗಳ ಹಾಗೆ] (ಏಂ + ಪಿರಿಯಂ + ಅದಂ) ಏವಿರಿಯನಾದಂ = ಅವನು ಅಂತಹ ಅಸಾಧ್ಯನಾದನೇನು? ಎಂಬುದಂ = ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು, ಆಗಳ್ = ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ; (ಅವನೇನೂ ಅಂತಹ ಅಸಾಧ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು) ॥ ೧೪ ॥

ನರಕಾಂತಕನಂ ನುಡಿದಂ ।

ನರೇಂದ್ರನಾನರಸುಗೆಯ್ವ ಪಟುವಗೆಯನದಂ ॥

ಪರಿಹರಿಸಿದನಾತನ ನೀ ।

ಕಿರೀಟಿ ಗೆಲ್ಲೆನಗೆ ಪಟ್ಟಮಂ ಮಾಡುವನೇ ॥ ೧೫ ॥

ಏಮೊಗ್ಗಿ ಕರ್ಣನಂತೀ ।

ನಿಮ್ಮದಿಗರಿಱಿಯೆ ಸಾವನೇ ಸುಖಮಿರಿಮಿ- ॥

ನ್ನಮ್ಮ ಸುಯೋಧನನೊಳ್ ಪಗೆ- ।

ಯಮ್ಮಱಿದಾನುಂ ತಪೋನಿಯೋಗದೊಳಿರ್ಪೆಂ ॥ ೧೬ ॥

ನರಕಾಂತಕನಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನರೇಂದ್ರಂ = ಅರಸನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು; ನರಕಾಂತಕನಂ = ನರಕಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದವನಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು; [ನರಕಾಸುರನೆಂದರೆ ವರಾಹಾವತಾರವನ್ನು ತಳೆದಿದ್ದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ದೇಹದಿಂದ ಸ್ವೇದ ಬಂದು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಭೂನಾಸುರನೆಂಬ ಹೆಸರೂ ಉಂಟು ಈ ಮಗನಿಗೆ ಭೂಮಿಯು ವೈಷ್ಣವಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಅದರ ಬಲದಿಂದ ಆತನು ದುರ್ಜಯನಾಗಿಪ್ರಾಂತ್ಯೋತ್ಥಾನಗರದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಇಂದ್ರನ ಶ್ರೇತಚ್ಯುತವನ್ನೂ ಅದಿತಿಯ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನೂ ಇಂದ್ರವಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿದ್ದ ಮಣಿಶಿಖರವನ್ನೂ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣನು ಅವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದನು.] ನುಡಿದಂ = ಹೀಗೆಂದನು, ಅಂ = ನಾನು, ಅರಸುಗೆಯ್ವ = ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ, ಪಟುವಗೆಯಂ ಆದಂ = (ಪಟು+ಬಗೆ = ಕಾಡು ಅಭಿಪ್ರಾಯ) ಗಹನವಾದ ಆ ಭಾವನೆಯನ್ನು; ಪರಿಹರಿಸಿದಂ = ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡನು; ಈ ಕಿರೀಟಿ ಆತನಂಗೆಲ್ಲು = ಈ ಅರ್ಜುನನು ಆ ಕರ್ಣನನ್ನು ಜಯಿಸಿ [ಕಿರೀಟಿ = ಅರ್ಜುನನು ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿವಾತಕವಚರ ಗುಂಪನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿದನೆಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ತನ್ನ ಅರ್ಧಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಆತನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಿರೀಟವನ್ನಿಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಕಿರೀಟಿಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು] ಎನಗೆ - ನನಗೆ; ಪಟ್ಟಮಂ = ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು; ಮಾಡುವನೇ = ಲಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನೇ ? (ಅದು ಆತನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆಂಬುದರಿಂದಲೇ ಆ ಬಗೆಯ ಪಟುವಗೆಯು; ಅದನ್ನು ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು ॥ ೧೫ ॥

ಏಮೊಗ್ಗಿ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಏಮೊಗ್ಗಿ = ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದೇ

ವ || ಎಂದು ತನ್ನ ನೋಯೆ ನುಡಿದ ನಿಜಾಗ್ರಜನ ನುಡಿಗಿ ಮನದೊಳೇ
ವೈಸಿಯುಮೇವೈಸದೆ ವಿನಯಮನೆ ಮುಂದಿಟ್ಟು ವಿನಯಭೂಷಣ
ನಿಂತೆಂದಂ —

ಮುಳಿದಿಂತು ಬೆಸಸೆ ನಿಮ್ಮಡಿ ।

ಯೊಳೆ ಮಾರ್ಕೊಂಡೆಂತು ನುಡಿವೆನುಸಿರೆಂ ನಿಮ್ಮಂ ||

ಮುಳಿಯಿಸಿದ ಸುರಾಸುರರುಮ— ।

ನೊಳರೆನಿಸೆಂ ಕರ್ಣನೆಂಬನೆನಗೇವಿರಿಯಂ

|| ೧೭ ||

ನು? ಇಂತು ಈ ನಿಮ್ಮಂದಿಗರ್ ಇದೆಯೇ = ಹೀಗೆ ಈ ನಿಮ್ಮ ಹಾಗಿರುವವರು ಹೋ
ರಾಡಲು; ಕರ್ಣಸಾವನೇ? = ಕರ್ಣನು ಮೃತಹೊಂದುವನೇ? ಇಂ = ಇನ್ನುಮೇಲೆ;
ನಮ್ಮ ಸುಯೋಧನನೊಳ್ = ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ತಂದೆಯ ಮಗನಾದ ಸುಯೋಧನನಲ್ಲಿ;
ಪಗೆಯಂ = ವೈರವನು; ಮುಡಿದು = ಮರೆತುಬಿಟ್ಟು; ಸುಖಂ ಇರಿಂ = ಸುಖವಾಗಿ
ಇದ್ದುಕೊಳ್ಳಿರಿ; ಅನುಂ = (ಈ ರೀತಿಯ ವೈರದಿಂದ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಅನರ್ಥಕ್ಕೂ ಹೇತು
ವಾದ) ನಾನಾದರೂ, ತಪೋನಿಯೋಗದೊಳ್ = (ತಪಸ್ + ನಿಯೋಗ = ಸಂ. ಉತ್ಪ
ಸಂಧಿ) ತಪಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ; ಇರ್ಪೆಂ = ಇರುವೆನು || ಇದುವರೆಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾವನೆ
ಯೆಲ್ಲವೂ ಗಾಳಿಯ ಗೋಪುರವಾಯಿತು; ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ದೇ ನಿಶ್ಚಯವಾದ್ದರಿಂದ
ನೀವಾದರೂ ಆ ಸಹೋದರರೊಂದಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದಿದ್ದುಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿ
ಬಾಳಿರಿ ನಾನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು ಎಂಬುದು ಧರ್ಮಜನ
ಮಾತಿನ ಸಾರಾಂಶವು || ೧೭ ||

ಎಂದು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದು = ಈ ಬಗೆಯಿಂದ; ತನ್ನ = ತನ್ನನ್ನು,
(ದ್ವಿತೀಯೆಗೆ ಪಟ್ಟಿ) ನೋಯೆ = ವ್ಯಸನಪಡುವ ಹಾಗೆ, ನುಡಿದ = ಹೇಳಿದ; ನಿಜಾಗ್ರ
ಜನ = (ನಿಜ + ಅಗ್ರಜ) ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ; ನುಡಿಗಿ ಮನದೊಳ್ = ಮಾತಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ,
ಏವೈಸಿಯುಂ = ವ್ಯಸನ ಹೊಂದಿಯೂ, ಏವೈಸದೆ = ಆ ದುಃಖವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿಕೊ
ಳ್ಳದೆ (ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹದೆ); ವಿನಯಭೂಷಣಂ = ವಿನಯವೇ ಅಭರಣ
ವಾಗಿರತಕ್ಕ ಅರ್ಜುನನು; ವಿನಯಮನೆ = ಮುಂದಿಟ್ಟು = ವಿನಯವನ್ನೇ ಮುಂದೆ
ಮಾಡಿ (ವಿನೀತನಾಗಿ) ಇಂತೆಂದಂ — ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು || (ಅಣ್ಣನು ಅವಮಾನ
ವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ನುಡಿದರೂ ತಮ್ಮನು ವಿನಯದಿಂದಲೇ ಹೇಳಿದನು.)

ಮುಳಿದು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮುಳಿದು = ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು (ನೀವು) ಇಂತು
ಬೆಸಸೆ = ಹೀಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರೂ; (ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಇಂತಹ ಅಪ್ಪಣೆಯಾ

ಇಂದರಸ ನೇಸಱಿಂದೊಳ- ।

ಗಾಂ ದಿನಕರಸುತನನಿಕ್ಕಿ ಬಂದಲ್ಲದೆ ಕಾ- ॥

ಣೆಂ ದಲ್ ಭವತ್ಪದಾಬ್ಜಮ- ।

ನೆಂದೆಟ್ಟಿ ನುದಶ್ರುಜಳಲವಾದ್ರ್ತಕಪೋಲಂ ॥ ೧೮ ॥

ವ ॥ ಅಂತು ಭೂನಾಥಂ ತನ್ನಳವನಱಿದುಮಱಿಯದೆ ಕಿಡೆನುಡಿದು ತಪೋ
ವನದೊಳಲ್ಲದೆ ನೀಗೆನೆಂದೆಟ್ಟಿನಿಂದಿದರ್ನನಸುರಾಂತಕನುಂ ತಾನು
ಮೆಂತಾನುಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೊಡೊಡಂಬಟ್ಟಜಾತಶತ್ರುಗೆ ಪೊಡೆವಟ್ಟು ರಥ
ಮನೇಱಿ ಕಾರವಧ್ವಜಿನಿಗೆ ಭಯಜ್ವರಂ ಬರ್ಪಂತೆ ಬಂದು ಪವನ

ದರೂ) ನಿಮ್ಮ+ಅಡಿಯೊಳಿ= ತಮ್ಮ ಮುಂದೆಯೇ, ಮಾರ್ಕೊಂಡು = ಎದುರಾಗಿ;
(ಪ್ರತಿಯಾಗಿ) ಎಂತುನುಡಿದೆಂ= ಹೇಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು (ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಾನೆಂ
ದಿಗೂ ಪ್ರತಿ ಮಾತನ್ನು ಅಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆನು) ಉಸಿರಿಂ= (ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ) ಹೇಳ
ಲಾರೆನು; ನಿಮ್ಮಿಂ= ನಿಮ್ಮನ್ನು; ಮುಳಿಯಿಸಿದ= ಕೋಪಗೊಳಿಸಿದ, ಸುರಾಸುರರು
ಮಂ= (ಸುರ+ಅಸುರ) ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ ದಾನವರಾಗಲಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಸರಿಯೆ,
ಒಳರ್ ಎನಿಸಿಂ= ಇರಗೊಡಿಸೆನು; ಕರ್ಣನೆಂಬಂ= ಆ ಕರ್ಣನೆಂಬವನು, ನನಗೆ ವಿಪರಿ
ಯಂ ನನಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಬಲಶಾಲಿಯೇನು? (ನನಗೆ ಎಷ್ಟರವನು?) ॥ (ನಾನು ಹಿರಿ
ಯರಲ್ಲಿ ವಿನಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಾತಾಡಲಾರೆನು, ಗುರುವಚನವಲಂಘ್ಯವೆಂಬುದು ನನ್ನ
ಭೈಯವು, ತಮ್ಮನ್ನು ಕಣಕಿದವರು ಯಾರಾದರೂ ಜೀವಿಸಲಾರರು! ಆ ಕರ್ಣನೇನೂ
ನನಗೆ ಬಲದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯನಲ್ಲ. ಅವನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ನನಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಾರವು) ॥ ೧೭ ॥

ಇಂದರಸ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅರಸ= ದೊರೆಯೇ; ಅಂ= ನಾನು;
ಇಂದು ನೇಸಱಿಂದೊಳಿಗೆ= ಈದಿನ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಮಾನ ಹೊಂದುವುದರ ಮೊದ
ಲಾಗಿ; ದಿನಕರಸುತನಂ= ಸೂರ್ಯಸುತನಾದ ಕರ್ಣನನ್ನು; ಇಕ್ಕಿಬಂದಲ್ಲದೆ= ಕೆಡ
ಹಾಕಿಬಾರದೇನೇ; ಭವತ್ಪದಾಬ್ಜಮಂ= ತಮ್ಮ ಪಾದಕಮಲಗಳನ್ನು (ಜಾತ್ಯೇಕವಚನ)
ಕಾಣೆಂದಲ್= ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನೋಡಲಾರೆನು; ಎಂದು= ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತ; ಉದಶ್ರು
ಜಳಲವಾದ್ರ್ತಕಪೋಲಂ= ಉಂಟಾದ ಕಣ್ಣೀರ ಹನಿಗಳಿಂದ ತೊಯ್ದ ಕನ್ನೆಗಳುಳ್ಳವ
ನಾಗಿ; ಎಟ್ಟಿಂ= ನಿಂತುಕೊಂಡನು (ಹೊರಡಲನುವಾದನು) (ಅಹಗೆಯನ್ನು ಕೊಂದೇ
ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುವೆನು ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಬದ್ಧನಾಗಿ ಹೊರಡತೊಡಗಿದನು) ॥ ೧೮ ॥

ಅಂತು—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಅಂತು= ಹಾಗೆಯೇ; ಭೂನಾಥಂ= ಅರಸ
ನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು; ತನ್ನ= ಅರ್ಜುನನ; ಅಳವಂ= ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು; ಅಱಿದುಂ=

ಜನನೋಡಗೊಂಡು ಪವನಜವದಿಂ ಕರ್ಣನ ರಥಮೆಲ್ಲಿತ್ತೆತ್ತ ಪೋದುದೆ
ನುತುಂ ಬರ್ಪತಿರಥಮುಥನನ ರಥದ ಬರವಂ ಕಂಡು ಕೌರವಬಲ
ಮೆಲ್ಲಮೂಲುನುಲಿದೋಡಿ ವೈಕರ್ತನನ ಮುಟಿಯಂ ಪುಗುವುದುಂ
ಮದೀಯಮನೋರಥಮಿಂದು ದೊರೆಕೊಂಡುದೆಂದು ದಿನಕರತನೂಜ
ನೆರಡುಂ ಮುಯ್ಯುಮು ನೋಡಿ ಸಮರಾನಂದಂ ಬೆರಸು ಶಲ್ಯನಂ
ರಥಮನೆಸಗಲ್ವೆಟ್ಟು ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳ ದೊಣೆಗಳನೆರಡುಂ ದೆಸೆಯೊಳಂ
ಬಿಗಿದು ಕಾಳವಟ್ಟದ ಬಿಲ್ಲಂ ಕೆಂದಳದೊಳಮರೆ ನೀವಿ ಜೀವೋಡೆದು
ಯುಗಾಂತವಾತಾಹತಕುಲಗಿರಿಯೆ ನೆಲೆಯಿಂ ತಳವರ್ಂತೆ ತಳದುರ್
ಧ್ವಾಂಕ್ಷಧ್ವಜಮಂಬರತಳದೊಳ್ ಮಿಳಿರೆ ತನಗಿದಿರಂ ಬರ್ಪ ಕರ್ಣನ
ರಥಕ್ಕೆ ತನ್ನ ರಥಮನಾಸನ್ನಮಾಗೆ ಪರಿಯಿಸಿ ವಿಂಧ್ಯಮಳಯಮಹೀ
ಧರಂಗಳೊಂದೊಂದಿಹೊಳ್ ತಾಗುವಂತೆ ತಾಗಿ ದೇವವತ್ತಶಂಖ
ಮಂ ಪೂರಿಸಿ ಗಾಂಡೀವಮನೇಟಿಸಿ ನೀವಿ ಜೀವೋಡೆದಂ ||

ತಿಳಿದೂ, ಅಟಿಯದೆ = ತಿಳಿಯದೆ, ಕಿಡೆನುಡಿದು = ನಿಂದಿಸಿಮಾತಾಡಿ; ತಪೋವನದೊ
ಳಲ್ಲದೆ = ತಪೋವನದಲ್ಲದೆ; ನೀಗಿಂ = ಜೀವನವನ್ನು (ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿ) ಕಳೆಯಲಾ
ರಿನು; ಎಂದು ಎಟ್ಟುನಿಂದಿದನಂ = ಎಂದು ಎದ್ದುನಿಂತವನಾದ ಧರ್ಮಜನನ್ನು, ಆಸು
ರಾಂತಕನುಂ ತಾನುಂ = ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರಿಬ್ಬರೂ, ಎಂತಾನುಂ = ಹೇಗಾದರೂ ಅನೇಕಾ
ನೇಕರಿಗಿಳಂದ, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೊಡೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಒಡಂಬಟ್ಟು = ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ,
ಅಜಾತಶತ್ರುಗೆ = ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ, ಪೊಡೆವಟ್ಟು = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ರಥಮಂವಿಟಿ =
ತೇರನ್ನೇರಿಕೊಂಡು, ಕೌರವಧ್ವಜನಿಗೆ = ಕೌರವಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ, ಭಯಜ್ವರಂ ಬರ್ಪಂತೆ
ಬಂದು = ಭಯಜ್ವರವು ಬರುವ ಹಾಗೆ ಬಂದು, ಪವನಜನಂ = ವಾಯುಸುತನಾದ ಭೀಮ
ಸೇನನನ್ನು, ಒಡಗೊಂಡು = ಕೂಡಿಕೊಂಡು; ಪವನಜವದಿಂ = ವಾಯುವೇಗದಿಂದ,
ಕರ್ಣನರಥಂ ಲ್ಲತ್ತು ಎತ್ತ ಪೋದುದು ಎನುತಂ = ಕರ್ಣನ ರಥವೆಲ್ಲಿದ್ದಿತು? ಯಾವ
ಕಡೆಗಾಗಿ ಸಾಗಿತು ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ, ಬರ್ಪ ಅತಿರಥಮುಥನನ = ಬರುವ ಅರ್ಜುನನ
(ಅತಿರಥರನ್ನೂ ಮರ್ದಿಸುವವನು) ರಥದಬರವಂ ಕಂಡು = ತೇರಿನ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನು
ನೋಡಿ; ಕೌರವಬಲಮೆಲ್ಲಂ = ಕೌರವ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ, ಒಲ್ಲನೆ = ಕೂಡಲೆ; ಉಲಿದು =
(ಶಬ್ದಿಸುತ್ತಾ) ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಬೊಬ್ಬಿಡುತ್ತ; ಓಡಿ = ಧಾವಿಸಿ; ವೈಕರ್ತನನ = ಸೂ
ರ್ಯಸುತನಾದ ಕರ್ಣನ; ಮುಟಿಯಂಪುಗುವುದುಂ = ಆಶ್ರಯ ಹೊಂದುತ್ತಿರಲು;
ಮದೀಯ ಮನೋರಥಂ = ನನ್ನ ಆಭಿಷ್ಠವು; ಇಂದು ದೊರೆಕೊಂಡುದು ಎಂದು =
ಈದಿನ ತೇರವೇರಿತು ಎಂಬುದಾಗಿ, ದಿನಕರತನೂಜಂ = ಇನಜಾತನು; ಎರಡುಂ ಮುಯ್ಯು

ಮಂ ನೋಡಿ = ಎರಡೂ ಭುಜಾಗ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು; ಸಮರಾನಂದಂ
 ಬೆರಸು = ಸಂಗರವೊದಗಿತಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಸಂತೋಷದೊಡನೆ; ಶಲ್ಯಸಂ ರಥಮಂ ಎಸಗ
 ಲ್ವೀಡ್ತು = ಮದ್ರಾಧಿಪತನನ್ನು ರಥವನ್ನು ಓಡಿಸುವ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು; ದಿವ್ಯಾ
 ಸ್ತ್ರಂಗಳ = ಉತ್ತಮ ತರದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ತುಂಬಿರುವ; ದೊಣೆಗಳಂ = ಬತ್ತಳಕೆ
 ಗಳನ್ನು; ಎರಡುಂದೆಸೆಯೊಳಂಬಿಗಿದು = ಬೆನ್ನಿನ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡು;
 ಕಾಳವಟ್ಟಿದ ಬಿಲ್ಲಂ = ಕಾಳವಟ್ಟಿವೆಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನು; ("ಕರ್ಣಸ್ಯ ಕಾಲ
 ಪೃಷ್ಠಂ ಶರಾಸನಂ" ಎಂದು ಅಮರವು) ಕೆಂದಳದೊಳ = ಕೆಂಪಾಗಿರುವ ತನ್ನ
 ಕೈಯಲ್ಲಿ; ಅಮರೆ = ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಎಂದು ನೋಡಲು; ನೀವಿ = ತಡವಿ, ಜೀವೊ
 ಡೆದು = ಬಿಲ್ಲಿನ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಮಿಡಿದು; ಯುಗಾಂತವಾತಾಹತಕುಲಗಿರಿಯೆ = ಪ್ರಲಯ
 ಕಾಲದ ಗಾಳಿಯ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಕುಲಪರ್ವತವೇ, ನೆಲೆಯಿಂ = ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಿಂದ;
 ತಳರ್ವಂತೆ = ಚಲಿಸುವ ಹಾಗೆ; ತಳರ್ದು = ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ; ಧ್ವಾಂಕ್ಷಧ್ವಜಂ =
 ಕಾಗೆಯ ಗುರುತುಳ್ಳ ಧ್ವಜವು; ಅಂಬರತಳದೊಳ್ = ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ; ಮಿಳಿರಿ = ಚಲಿಸು
 ತ್ತಿರಲು; ತನಗೆ ಇದಿರಂಬರ್ಪ ಕರ್ಣನ ರಥಕ್ಕೆ ತನ್ನರಥಮಂ ಆಸನ್ನಮಾಗೆಪರಿಯಿಸಿ =
 ತನಗೆ ಇದಿರಾಗಿ ಬರುವ ಕರ್ಣನ ತೇರಿಗೆ ತನ್ನ ತೇರನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವಂತೆ ಓಡಿಸಿ;
 ವಿಂಧ್ಯ ಮಳಯ ಮಹೀದರಂಗಳ = ವಿಂಧ್ಯ ಮಲಯ ಗಿರಿಗಳು; ಒಂದು ಒಂದಪ್ಪೊಳ
 ತಾಗುವಂತೆ = ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರೊಡನೆ ತಾಗುವ ಹಾಗೆ, ತಾಗಿ = ಸಂಘಟಿಸಿ;
 ದೇವದತ್ತಶಂಖಮಂ = ದೇವದತ್ತವೆಂದು ಹೆಸರುಳ್ಳ ತನ್ನ ಶಂಖವನ್ನು; ಪೂರಿಸಿ =
 ಶಬ್ದಿಸುವಂತೆ ಉದಿ, ಗಾಂಡೀವಮಂಖಪಿಸಿ = ಗಾಂಡೀವಕ್ಕೆ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಸೆಳೆದು ಕಟ್ಟಿ
 (ಆದನ್ನು); ನೀವಿ = ಕೈಯಿಂದ ತಡವಿ, ಜೀವೊಡೆದಂ = ಶಬ್ದವಾಗುವಂತೆ ಹಗ್ಗವನ್ನು
 ಹೊಡೆದನು; ಧನುಷ್ಯಂಕಾರಗೆಯ್ದನು ||

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣರಸಾಯನದಲ್ಲಿ
 ಅಷ್ಟಮುಗ್ರಾಸವು ಮುಗಿದುದು.

ನವಮ ಗ್ರಾಸಂ

ಮಗನಬಲೊಂದು ಭೂಪತಿಯ ತಮ್ಮನೊಳಾದಬಲೊಂದು ನೊಂದು ಬಿ- ।
 ನ್ನಗೆ ಮೊಗದಿಂದ ಕುಂದಿ ಫಣಿಕೇತನನಿರ್ದಬಲೊಂದು ತನ್ನನಾ- ॥
 ವಗೆಯುರಿಯಟ್ಟವೋಲಳುರೆ ತನ್ನ ನೆಗಟ್ಟಿಗೆ ಮುಯ್ಯನಾಂತು ಮುಂ ।
 ಪೊಗಟಿಸಿ ಬಟ್ಟದಂ ನೆನೆದು ಕರ್ಣಸಸುಂಗೊಳೆ ಬಂದು ತಾಗಿದಂ ॥ ೧ ॥

ಅವತರಣಿಕೆ ॥ ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಮೇರೆಮೊರಿದ ಭೀಮಸೇನನ ಕ್ರೋಧಾನಲವು, ಅಂದು ತುಂಬಿದ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುಹೋಗಿದ್ದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ನೆನೆನೆದೆದು, ಅವಮಾನದ ಹೊಗೆಯಿಂದ ನೆಗೆದು, ಭುಗ್ಗೊಂದು ದಳಿಸಿ ದುಶ್ಯಾಸನನನ್ನು ರಕ್ತ ಮಾಂಸಗಲೊಡನೆ ಆಡುತಗೊಂಡಿತು ನೀವಿ ಜೇವೊಡೆದು ಸನ್ನಿಧನಾಗಿದ್ದ ವಿಕ್ರಾಂತ ತುಂಗನನ್ನಿರಿಸಿ. ಕರ್ಣಸುಕುಮಾರನಾದ ವೃಷಸೇನನು ಮುಂಡದಿಂದ ರುಂಡ ವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಐಹಿಕದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದನು. ಆಗ ಕರ್ಣನು ತನಗೊದಗಿದ ಅಪಾರವಾದ ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದಲೂ, ಸೋದರವೃಷಸನಿಂದ ಕಂದಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿರ್ವಿಣ್ಣನಾಗಿದ್ದ ಕೌರವೇಶ್ವರನ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯಿಂದಲೂ ಸಹಿಸಲಾರದವನಾಗಿ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮೂರು ಲೋಕದ ಗಂಡನೆನಿಸಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪಾರ್ಥನನ್ನು ವೀರಾಲಾಪದಿಂದ ಮೂದಲಿಸು ವನು ಆ ಕೆಟ್ಟಿದೆಯ ವೀರರಿಬ್ಬರೂ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಮೆಸೆದು ಹೋರಾಡತೊಡಗು ವರು ಬರಬರುತ್ತ ಸಂಗರವು ಭರದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಬರುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಶಲ್ಯನು “ಅಂಗಾಧಿಪನೇ ಇಂತಹ ಬಾಣ ಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ, ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತುಡು! ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದು ನಿಜವಾದ ಮಾತಾಗಿದ್ದರೂ ಕರ್ಣನು ತಾಯಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮಾತನ್ನು ನೆನೆದು ಕೊಂಡು, ಅವನೆಂದಂತೆ ಮಾಡದೆ ಹುರಿಗಣಿಗೆ ಕೈನೀಡಲು, ಭೀಕರವಾದ ಉರಗಾ ಸ್ತ್ರವು ದೊರಕುವುದು. ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಗುರಿಹಿಡಿದವಾಗಲೂ ಶಲ್ಯನ ಸೂಚನೆಯು ಉರಸ್ಥಳಕ್ಕೇ ಆಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದಿತು. ಕರ್ಣನು ಗುರಿಯಿಂದ ಕದಲಲಾರದವನಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸದಾದನು ಆದರೇನು! ಗುರಿಮಾತ್ರ ಗತಿಗೆಟ್ಟು ಬರಿದಾಯಿತು. ತನ್ನ ಮಾತು ಬರಿದಾಗಿ ಮಾನಹಾನಿಯಾದುದರಿಂದ ಶಲ್ಯನು ನೊಂದು ವಾಘೆಯನ್ನು ಬಿಸುಟು ರಥದಿಂದ ದುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಅದರೂ ವೀರ ನವನು ಎದೆಗೆಡದೆ ಹೋರಾಡಿದರೆ, ದುರದೃಷ್ಟದ ಕಾಟವು ಅಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದೆ ರಥ ಚಕ್ರವನ್ನು ಭೂಮಿಯೇ ಕಬಳಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಗೆ ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಕರ್ಣನ

ಅತ್ಯವು ಸಮರ್ಪಿತವಾಗಿ ಕೊನೆಗಾಣುವ ಕೊನೆಯ ಸಂದರ್ಭವದು, ರಸಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಾಗಿಬೆರೆತ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಾಚಕರನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅದುಮುತ್ತ ಬಿಡದೆ— “ನೆನೆವೊಡೆ ಕರ್ಣನಂ ನೆನೆಯ” ಎಂಬ ಪಲ್ಲವಿಯನ್ನು ಉದ್ಗಾರಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ಮಗನಟಿಲ್ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಮಗನ ಅಟಿಲ್ ಒಂದು = ಮಗನಾದ ವೃಷಸೇನನು ಕಾದಾಡಿ ಮಡಿದು ಹೋದುದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪುತ್ರಶೋಕವೊಂದು ಕಡೆ, (ಪುತ್ರಶೋಕಂ ನಿರಂತರಂ ಎಂಬ ನೀತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ದುಃಖವು ಅಪಾರವಾದುದು) ಭೂಪತಿಯ ತಮ್ಮನೊಳ್ ಆದ = ಅರಸನಾದ ದುರ್ರೋಧನನ ತಮ್ಮನಾದ ದುಶ್ಯಾಸನನು ಭೀಮಸೇನನ ಕ್ರೋಧಾಾಗಿ ತುತ್ತಾದುದರಿಂದ ಉಂಟಾದ; ಅಟಿಲ್ ಒಂದು = ದುಃಖವು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ; ನೊಂದು = ಭ್ರಾತೃವ್ಯಸನದಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು, ಬಿನ್ನಗೆ—ಸುಮ್ಮಗೆ; ಮೊಗದಿಂದ ಕುಂದಿ = ಕಳಾಹೀನವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ; ಫಣಿ ಕೇತನಂ = ಸರ್ಪಧ್ವಜನಾದ ದುರ್ರೋಧನನು; ಇದ್ ಅಟಿಲ್ ಒಂದು = ಇದ್ದಂತಹ ದುಃಖವು ಬೇರೊಂದು ಕಡೆ; ಆ ಬಗೆಯ ಉರಿ = ಆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ವ್ಯಸನವೆಂಬ ಅದಮ್ಯವಾದ ದುಃಖಾಗ್ನಿಯು (ಆವಗೆಯುರಿ ಎಂದರೆ ಹೆಂಚು, ಮಣ್ಣಿನ ಮಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಬೀಯಿಸುವ ಆವುಗೆಯ ಬೆಂಕಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಿಗೆ ಅಥವಾ ಆವುಗೆ ಎಂಬುದೇ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವುದು) ಅಥವಾ—ಆ+ಪಗೆಯ ಉರಿ = ಆ ವೈರಾಗ್ನಿಯು ಎಂದೂ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೆ, ಆ ಬಗೆಯ ಉರಿ = ಆ ರೀತಿಯ ದುಃಖಾಗ್ನಿಯು (ಆ+ಪಗೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಆ+ಬಗೆ = ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಕಾರವು ಬರುವುದು) ತನ್ನಂ = ತನ್ನನ್ನು (ಕರ್ಣನನ್ನು) ಅಟ್ಟಿವೋಲ್ = ದಹಿಸಿಬಿಡುವುದೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ, ಅಳುರೆ = ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು; ತನ್ನ ನೆಗೆಬಿತ್ತಿಗೆ = ತನ್ನ ಘನತೆಗೆ (ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಗೆ) ಮುಯ್ಯಂಆಂತು = ಹೆಗಲೊಡ್ಡಿ; (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಪಟ್ಟು) ಮುಂ = ಮೊದಲು; ಪೊಗಲಿಸಿ = ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡು (ಕೌರವನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತರಿಂದಲೂ) ಬಯ್ದಿದಂ = ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡು ದನ್ನ; (ಬೆಳೆಯೆಂಬ ಧಾತು ಸಸ್ಯಾ. ವಳೆಯೋ ಬಳೆಯೆಂಬ ಧಾತು ಮಿಕ್ಕಡೆಯೊಳ್ಳಂ. ಗಳಿಕುಂ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡು. ಬೆಳೆ ಬಳವಿಗಳೆಂಬ ಭಾವವಚನದ್ವಯದೊಳ್ || ಶ. ಮ. ದ. ಸೂತ್ರ || ೨೧೭ ||) ನೆನೆದು = ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು; ಕರ್ಣಂ = ಕರ್ಣನು; ಅಸುಂ ಗೊಳೆ = (ವೈರಿಯ) ಪ್ರಾಣಾಪಹರಣಕ್ಕಾಗಿ [ವಿದಿತಂ ಕ್ರಿಯಾಸಮಾಸಂ. ಮೊದಲೊಳ್ ಕಾರಕಮು ಮಗ್ರದೊಳ್ ಕ್ರಿಯೆಯುಂ ಸಂ. ನಿಧ ಮಾಗಿ ಬಿಂದು ಸಕ್ಕದ. ದದಂತದೊಳ್ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮೇಣುತ್ಪದೊಳಂ. (ಮೊದಲೊಳ್ ಕಾರಕಮುಂ ಪರದೊಳ್ ಕ್ರಿಯೆ

ವ || ಅಂತಿವರಮೊವರೊವರಂ ಮುಟ್ಟಿವಂದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಾಂತತುಂಗ
ನಂಗಾಧಿರಾಜನನಿಂತೆಂದಂ—

|| ಹರಿಣೀಪ್ಲತಂ ||

ಪಿರಿದು ಪೊರೆದಂ ನಿನ್ನಂ ದುರ್ಮೋಧನಂ ನಿನಗೆನ್ನೊಳಂ ।

ಪಿರಿದು ಕಲುಷಂ ಕರ್ಣಂಗೊಡ್ಡಿತ್ತು ಭಾರತವೇಂ ಬೆಸಂ ||

ಪಿರಿದು ನನಗಂ ರಾಗಂ ಮಿಕ್ಕಿದ್ಗುರ್ವಿನ ಸೂನು ನಿ- ।

ನೆರಮುಟಿಯೆಯುಂ ನೋಡುತ್ತಿಂತಿದೆಯಿರ್ಪುದು ವಾಟಿಯೇ || ೨ ||

ಯುಂ ಅರ್ಥವ್ಯಕ್ತಿಯುಂ ಕೊಡೆ ಕ್ರಿಯಾಸಮಾಸಂ. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಕಾರಾಂತಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿತ್ಯಂ. ಕನ್ನಡದ ಅದಂತಕ್ಕುಂ ಉದಂತಕ್ಕುಂ ಬಂದು ವಿಕಲ್ಪಂ) ಶ. ಮ ದ. ಸೂತ್ರ || ೧೩೭ ||] ಬಂದು = ಪಾರ್ಥನ ಇದಿರಾಗಿ ಬಂದು, ತಾಗಿದಂ = ಸಂಧಿಸಿದನು, ಉತ್ತೇಕ್ಷಾಉಂಕಾರವು || ೧ ||

ಅಂತಿವರಂ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು ಇವರಂ = ಹಾಗೆಯೇ ಇಬ್ಬರೂ, ಒವರ್ ಒವರಂ = ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು (ಅಹಮಹಮಿಕೆಯಿಂದ) ಮುಟ್ಟಿವಂದಲ್ಲಿ = ಸಮೀಪಿಸಿದಾಗ; ವಿಕ್ರಾಂತತುಂಗಂ = ಪಾರುಷಾತಿಶಯದಿಂದ ಮೆರೆಯುವವನಾದ ಅರ್ಜುನನು, ಅಂಗಾಧಿರಾಜನಂ = ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು, ಇಂತು ಎಂದಂ = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಪಿರಿದು — ಇಂತೆಂದು ಹರಿಣೀಪ್ಲತ ವೃತ್ತಂ || “ಹರಿಣಿಯೆನಿಪಾವೃತ್ತಂ ತೋರಲ್ ನಸಂಮರಸಂಬಲಂ” ಎಂದು ವೃತ್ತದ ಲಕ್ಷಣವು || ನಿನ್ನಂ = (ಕರ್ಣನೇ) ನಿನ್ನನ್ನು; ದುರ್ಮೋಧನಂ = ಆ ಕುರುರಾಜನು; ಪಿರಿದು = ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಮಕಾರದಿಂದ, ಪೊರೆದಂ = ಸಲಹಿದನು [ಪೊರೆ (ಧಾತು) ಪೋಷಣೆ] ನಿನಗೆ ಎನ್ನೊಳಂ - ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲಾದರೂ; ಕಲುಷಂ = ಕೆಸುಸು, ಪಿರಿದು = ಹೆಚ್ಚಿನದು, ಕರ್ಣಂಗಂ = ದುರ್ಮೋಧನನ ಕೇವಲ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದವನೂ ನನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಸುವವನೂ ಆದ ನಿನಗೆ; ಭಾರತಂ = ಭರತವಂಶದವರೊಳಗೆ ಏರ್ಪಟ್ಟ ಮಹಾಯುದ್ಧವು; ಒಡ್ಡಿತ್ತು = ಸನ್ನಿಹಿತವಾಯಿತು (ಬಂದೊದಗಿತು) ಬೆಸಂ ಏಂ = ಈಗ ನೀನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕರ್ತವ್ಯವಾದರೂ ಏನು ? ನಿನಗಂ = ನಿನಗಾದರೂ (ಇಂತಹ ಶೌರ್ಯ ಪ್ರಕಟನಾವಸರದಲ್ಲಿ) ರಾಗಂ = ಇಷ್ಟವು; ಪಿರಿದು = ಹೆಚ್ಚಿನದು; ಮಿಕ್ಕಿದ್ಗು = ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು; ಅಗುರ್ವಿನ = ಭೀಕರತೆಯ; ಸೂನು = ಮಗನು; ನರ್ನೆರಂ = ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ (ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ) ಅಲಿಯೆಯುಂ = ಸತ್ತುಹೋದರೂ; ಇಂತು = ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ; ನೋಡುತ್ತ = ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ; ಇರ್ದೆ = ಇದ್ದೀಯಲ್ಲಾ (ವರ್ತಮಾನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಭೂತಪ್ರಯೋಗವು) ಇರ್ಪುದು =

ಎನ್ನ ಪೆಸರ್ಗೇಳ್ವು ಸೈರಿಸ- ।

ದನ್ನಯದಂತೀಗಳೆನ್ನ ರೂಪಂ ಕಂಡುಂ ॥

ನಿನ್ನರಸನಣುಗದಮ್ಮನ ।

ನಿನ್ನ ತನೂಭವನ ಸಾವುಗಂಡುಂ ಮಾಣ್ವಾ ? ॥ ೩ ॥

ಭಯಮೇಕಕ್ಕುಮದೆಂತುಟಿಂದದಟುಮಂ ಪೆರ್ಮಾತುಮಂ ಭೂತಧಾ- ।

ಶ್ರಿಯೊಳೋರಂತೆ ನೆಗಟ್ಟು ಮುನ್ನೆ ಬಟಿಯಂ ಕಾನೀನ ನೀನೀ ಮಹಾ- ॥

ಜಿಯೊಳಿಂತೇನೆನಗಂಜಿ ಮಾಣ್ಣೆ ಪೆಟಿತೇಂ ಪೋ ಮಾತು ಲೇಸಣ್ಣ ಸೆ- ।

ಟ್ಟಿಯ ಬಳ್ಳಂ ಕಿಟಿದೆಂಬುದೊಂದು ನುಡಿಯಂ ನೀಂ ನಿಕ್ಕುವಂಮಾಡಿದೈ ॥ ೪ ॥

ಹೀಗೆ ಇರುವುದು; ಪಾಟಿಯೇ? = ನ್ಯಾಯವೇ? ನೀನೀಗ ಹೀಗೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದು ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಮರ್ಮಕ್ಕೆ ನಾಟುವಂತೆ ಹಂಗಿಸುವ ಮಾತಾಗಿದೆ. ॥ ೨ ॥

ಎನ್ನ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎನ್ನ ಪೆಸರ್ಗೇಟ್ಟು = ನನ್ನ ಹೆಸರುಕೇಳಿದರೂ; ಸೈರಿಸದ = ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ನೀನು; ಅನ್ನೆಯದೆ = ಅನ್ಯಾಯವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ; ಇಂತೀಗಳ = ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ; ಎನ್ನ ರೂಪಂ ಕಂಡುಂ = ನನ್ನನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ನೋಡಿಯೂ; ನಿನ್ನ ಅರಸನ ಅಣುಗದಮ್ಮನ = ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ದುರ್ರೋಧನನ ಪ್ರೀತಿಯ ತಮ್ಮನಾದ ದುಶ್ಶಾಸನನ, (ಹಾಗೆಯೇ) ನಿನ್ನ ತನೂಭವನ = ನಿನ್ನ ಔರಸಪುತ್ರನಾದ ವೃಷಸೇನನ; ಸಾವು ಗಂಡುಂ = ಮರಣವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿಯೂ, ಮಾಣ್ವಾ = (ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ) ಸಮ್ಮನಿರುವೆಯಾ? (ಪೆಸರ್ಗೇಟ್ಟು — ಇಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲದ್ವಿತ್ವವು) ॥ ೩ ॥

ಭಯಂ — ಇಂತೆಂದು ಮತ್ತೇಭ. ವಿ ವೃತ್ತಂ ॥ ಕಾನೀನ ನೀಂ = ಕನ್ಯಕಾ ಸಂಭೂತನಾದ ಕರ್ಣನೇ ನೀನು; ಮುನ್ನೆ = ಮೊದಲು, ಭಯಂ = ಹೆದರಿಕೆಯು; ಏಕೆ ಅಕ್ಕುಂ = ಯಾತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಆಗುವುದು (ಏತಕ್ಕೆ ಭಯವಾಗಬೇಕು; ಸರ್ವಥಾ ಆಗಲಾರದು) ಅದು ಎಂತುಟು = ಆ ಭಯವೆಂದರೆ ಹೇಗಿರುವಂಥಾದ್ದು; ಎಂದು = ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ; ಅದಟುಮಂ = ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ; ಪೆರ್ಮಾತುಮಂ = ದೊಡ್ಡ ಸ್ವಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ (ಪಿರಿದು+ಮಾತು = ಪೆರ್ಮಾತು ಕ. ಸ) ಭೂತಧಾತ್ರಿಯೋ = ಲೋಕದಲ್ಲಿ; ಓರಂತೆ = ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ (ಬೇಕಾದಂತೆ) ನೆಗಟ್ಟು = ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ; ಬಟಿಯಂ = ಆ ಮೇಲೆ (ಈಗ); ಈ ಮಹಾಜಿಯೋ = ಈ ಘೋರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ (ಮಹಾ+ಆಜಿ) ಎನಗೆ = ನನಗೆ (ಅರ್ಜುನನೇನಿಸಿದ ಈ ನನಗೆ) ಅಂಜಿ = ಹೆದರಿ; ಇಂತು = ಹೀಗೆ; ಮಾಣ್ಣೆ = ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಹಿಂಜರಿದಿರುವೆ;

ವೆಸರೆಸೆಯೆ ಬೀರಮಂ ವಾ- ।

ಡಿಸಿಯುಂ ಪೊಗಟಿಸಿಯುಮುರ್ಕಿ ಬಿಟ್ಟಾಹವದೊಳ್ ॥

ಕುಸಿದು ಪೆಟಿಪಿಂಗಿ ವೇಟಾ ಮಾ- ।

ನಸರೇನಿನ್ನೂಟು ವರ್ಷಮಂ ಬಟ್ಟವರೇ

॥ ೫ ॥

ಪೆಟಿತು = ಬೇರೆ; ಮಾತು ಎಂ = (ಹೇಳತಕ್ಕ) ಮಾತೇನಿದೆ; ಪೋ = ಹೋಗು; ಅಣ್ಣ = (ನಿಂದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಬೋಧನೆಯದು) (ದಡ್ಡನೇ) ಎಲಾ ತಿಳಿಗೆಡಿಯೇ; ಸೆಟ್ಟಿಯ = ವ್ಯಾಪಾರಿಯ [ಶ್ರೇಷ್ಠಿ (ಧೈ) ಸೆಟ್ಟಿ] ಬಳ್ಳಂ = ಅಳತೆಯ ಮಾನವು (ಎಂಟು ಕುಡುತೆಯಷ್ಟು ಹಿಡಿಯುವ ಅಳತೆಯ ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಳ್ಳವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ರೂಢಿ, ಕೆಲವು ಕಡೆ ಒಂದು ಒಳ್ಳ ನಾಲ್ಕು ಮಾನವೆಂಬ ಅಳತೆಯಿದೆ) ಕಿಟಿದು = ಸಣ್ಣದು, ಎಂಬುದು ಒಂದು ನುಡಿಯಂ = ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಗಾದೆಯನ್ನು; ನೀಂ = ನೀನು, ನಿಕ್ಕುವಂ = ನಿಜವಾಗಿಯೂ [ನಿಶ್ಚಯ (ಧೈ) ನಿಕ್ಕುವ] ಲೇಸು = ಸರಿಯಾಗುವ ಹಾಗೆ, ಮಾಡಿದೈ = ಮಾಡಿದೆಯಲ್ಲಾ “ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಹೆಗ್ಗಳಕೆಯನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ನೀನೀಗ ಸಂದರ್ಭಬಂದಾಗ ನನಗೆ ಹೆದರಿ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವೆ; ಇದು ಸರ್ವಥಾ ಸರಿಯಲ್ಲ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ನಗದಿರಲಾರರು, ಹಿಂದೆ ನಿನ್ನ ಬಡಬಡಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ ನಮಗೆ ನೀ ನಿಂದು ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸೆಟ್ಟಿಯ ನೆನಪಾಗುವುದು — ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟಕ್ಕೆ ಅನೇಕರು ಸೇರಿದ್ದಾಗ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಚಪಲನಾದವನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ನಾನು ಕಡಿಮೆ ದರದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಬಡಬಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಆತನ ಅಳತೆಯ ಮಾನವು ಕಿರಿದಾಗಿದ್ದಿತು ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಮಾತು ರೂಢಿಗೆಬಂತು ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಣನು ಬೀಕಾದಂತೆ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು ಆತನ ಎದೆಮಾತ್ರ ಅಂಜು ಬುರುಕುತನವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆಯೆಂದು ಈಗ ಖಚಿತವಾಗುವುದೆಂಬ ಭಾವವು ಲೋಕೋಕ್ತ್ಯ ಲಂಕಾರವು ॥ ೮ ॥

ವೆಸೆಟಾ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಉರ್ಕಿ = ಸೊಕ್ಕಿ; ಬಿಟ್ಟು = ಬಿದ್ದು; [ಉರ್ಕು (ಧಾತು) ಬಿದ್ದಕ್ಕೆ. ನಾ. ಲೋಕಭೇದೇಚ] ವೆಸರ್ ಎಸೆಯೆ = ದೊಡ್ಡವರೆಂದು ಹೆಸರುಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಬೀರಮಂ = ಪೌರುಷವನ್ನು; ಪಾಡಿಸಿಯುಂ ಪೊಗಟಿಸಿಯುಂ = ಪಾಡಿಸಿಯೂ ಹೋಗಲಿಸಿಯೂ, ಆಹವದೊಳ್ = ಯುದ್ಧದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ; ಕುಸಿದು = ಸಂಕೋಚಗೊಂಡು [ಕುಸಿ (ಧಾ) ಕ್ಷೀಣತ್ವೇ] ಪೆಟಿಪಿಂಗಿ = ಹಿಂಜರಿದುಹೋಗಿ; ಮಾನಸರ್ = ಮನುಷ್ಯರು [ಮಾನುಷರ್ (ಧೈ) ಮಾನಸರ್] ಇನ್ನೂ

ವ || ಎಂದ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ ಪಾಟಿಯ ಪಸುಗೆಯ ನುಡಿಗೆ ಪರಮಾರ್ತ-
ನಾಗಿ ತನ್ನನುಧ್ಯಾಟಿಸಿ ನುಡಿದೊಡುಮ್ಮಚ್ಚದೊಳ್ ಮೆಚ್ಚದೆ ದರಹಸಿ-
ತವದನಾರವಿಂದನಾಗಿ ದಶಶತಕರತನೂಜನಂತೆಂದಂ—

ಎಳೆಯಂ ಕೋಳ್ಪಟ್ಟುಂ ಮುಂ ।

ಬಳೆದೊಟ್ಟುಂ ಮುಟ್ಟುಗೆಟ್ಟುಮಿದೀಗಲ್ ಬ- ||

ಳ್ಳಳನೆ ನುಡಿದವುಡೆ ನುಡಿವಂ- ।

ತಳವುಂ ಪೆರ್ಮಾತುಮಾಯಮುಂ ನಿನಗಾಯ್ತೀ || ೬ ||

ಉಪನಿಷತ್ತುಂ = ಇನ್ನೂರು ವರುಷಪರ್ಯಂತ ('ಶತಾಯುಃ ಪುರುಷಃ' ಎಂಬುದು ರೂಢಿ) ಬಟ್ಟಿಪರೇವಂ ಪೇಟಿ = ಬದುಕುವರೇನು ಹೇಳು || ಸುಖಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪನ್ನರು ತಮಗೆ ಹೆಸರುಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಣದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ದೊಡ್ಡವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು; ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಒರೆಹಚ್ಚುವ ಸಂದರ್ಭವೊದಗಿದರೆ ಅವರು ಕಾಲಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳುವರು. ಹೇಗೆಮಾಡಿದರೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನೂರೇ ವರುಷಗಳ ಆಯುಸ್ಸೆಂಬ ಗ್ರಹಿಕೆಯು ಬೇಡವೇ ? ವೀರನಾಗಿ ಕ್ಷಣಕಾಲಬಾಳಿದರೂ ಸಾಕು, ಹೇಡಿಯಾಗಿ ಬಾಳಬಾರದು ಎಂಬುದು ಸಾರಾಂಶವು. || ೫ ||

ಎಂದ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂದ = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ, ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನ = ಪಾರ್ಥನ, ಪಾಟಿಯ = ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾದ, ಪಸುಗೆಯ = ಹಂಚಿಕೆಯ, ನುಡಿಗೆ = ಮಾತಿಗೆ; ಪರಮ+ಆರ್ತಂ ಆಗಿ = ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಗೊಂಡವನಾಗಿ, ತನ್ನಂ = ತನ್ನನ್ನು; (ಕರ್ಣನನ್ನು) ಉಧ್ಯಾಟಿಸಿ = ಮರ್ಮಕ್ಕೆ ನಾಟುವ ಹಾಗೆ (ಚುಚ್ಚುವಂತೆ) ನುಡಿದೊಡೆ = ಮಾತಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ, ಉಮ್ಮಚ್ಚದೊಳ್ = ಉಂಟಾದ ಮನೋವ್ಯಥೆಯೊಂದಿಗೆ, ಮೆಚ್ಚದೆ = ಇಷ್ಟಪಡದೆ ಹೋದರೂ, ದರಹಸಿತವದನಾರವಿಂದಂ ಆಗಿ = ಅರಿವಿರದ ತಾವರೆಯಂತೆ ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಗೆಲುವುಗೊಂಡ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ; ದಶಶತಕರತನೂಜಂ = ಸಹಸ್ರಕಿರಣನ ಮಗನಾದ ಕರ್ಣನು, ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು ||

ಎಳೆಯಂ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮುಂ = ಮೊದಲು; ಎಳೆಯಂ = ಭೂಮಿಯನ್ನು [ಇಳಾ (ಧ್ವ)ಎಳೆ]ಕೋಳ್ಪಟ್ಟುಂ = ಸೂರೆಗೊಳಿಸಿಯೂ (ಕಳಕೊಂಡೂ) (ಮಾತ್ರವಲ್ಲ); ಬಳೆದೊಟ್ಟುಂ = ಬೃಹನ್ನಳಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ (ಸ್ತ್ರೀರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ) ಕೈಗೆ ಬಳೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡೂ; ಮುಟ್ಟುಗೆಟ್ಟುಂ = ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಳಕೊಂಡೂ (ನಿರ್ಗತಿಕರಾಗಿ) ಇದ್ದು = ಇದ್ದು; (ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಳಕೊಂಡುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪುರುಷನಾಗಿ ಜೀವಿಸಲು ಎಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೆಂಗುಸಿನ ವೇಷಧರಿಸಿಯೂ ಉಪಜೀವಿ

ಎಬ್ಬಿಟ್ಟೆನೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮಂ ।

ನಾಲ್ಕುಡಿಗಳಿದೊಡೆ ಮದೀಯನಾಥಂ ಬೇರಂ ॥

ಬಿಟ್ಟೆಯನೆ ತಿಂದ ದೇವಸದೊ ।

ಳಬ್ಬಾಡಿದ ಬೀರಮಿಗಳೇಂ ಪೊಸತಾಯ್ತೇ

॥ ೭ ॥

ಸಲು ಬೇಕಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಗತಿಗೆಟ್ಟ ದಂದ್ರನಾಗಿದ್ದೂ) ಈಗಲ್ = ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಬಳ್ಳಿಳನೆ = (ಬಳಬಳನೆ ಅನುಕರಣ, ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಸಿಕ್ಕಾಬಟ್ಟೆ ಯಾಗಿ, ಅರ್ಧವಿಲ್ಲದೆ) ಹೆಚ್ಚಾಗಿ; ನುಡಿದವುದೆ = ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದೆ? ನುಡಿನಂತೆ = ಈ ರೀತಿ ಮಾತಾಡುವ ಹಾಗೆ, ಅಳವುಂ = ಶಕ್ತಿಯೂ (ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ) ಪೆರ್ವಾತುಂ = ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮಾತೂ, ಆಯಮುಂ = ತಕ್ಕ ಸನ್ನಿವೇಶವೂ, ನಿನಗೆ ಆಯ್ತೇ = ನಿನಗೆ ಉಂಟಾಯಿತೇ? ಆರ್ಜುನಾ ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಅರಿಯದವನಲ್ಲ, ನಿರ್ಗತಿಕನಾಗಿ ಪಾಡುಪಡುತ್ತಿದ್ದ ನೀನಿಂದು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಹರ ಟುವೆಯೆಂದರೆ ನಿನ್ನಲ್ಲೇನೋ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯುಂಟಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯು ತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಬಾವಾರ್ಥವು ॥ ೬ ॥

ಎಬ್ಬಿಟ್ಟೆಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂಡಂ ॥ ಮದೀಯನಾಥಂ = ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ದುರ್ರೋಧನನು, ನಿಮ್ಮಂ = ಪಾಂಡವರೆನಿಸಿದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಎಬ್ಬಿಟ್ಟೆಂ = ಎದ್ದು ಹೋಗುವಂತಹ (ದೇಶಬಿಟ್ಟೋಡುವಂತಹ) ನಿರ್ಬಂಧದಿಂದ; ಎಳೆದು = ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಸೆಳೆದು) (ನಿರ್ಬಂಧವೆಂಬ ಸೂತ್ರದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಎಳೆದು) ನಾಲ್ಕುಡಿಗಳಿದೊಡೆ = (ನಾಡ + ಗಡಿ ಕಳೆದೊಡೆ) ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು, ಬೇರಂ = ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳ ಮೂಲವನ್ನು (ಗೆಡ್ಡೆಗೆಣಸು ಮುಂತಾದ್ದನ್ನೂ) ಬಿಟ್ಟೆಯನೆ— ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಮರದ ಕಾಯಿಯನ್ನೇ, (ಭಿಕ್ಷೆ (ದ್ರ) ಬಿಕ್ಕಿ) ತಿಂದ = ತಿಂದು ಬದು ಕಿದ; ದೇವಸದೊಳ್ = ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ (ದಿವಸ-ದೇವಸ) ಅಬ್ಬಾಡಿದ = ಸಂಪೂರ್ಣ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ [ಅಬ್ಬು + ಆಡು (ಧಾತು) ನಿರವಶೇಷೇ, ನಿರಶೇಷವೆಂದಿಲ್ಲವಾ ದುದು] ಬೀರಂ = ಪರಾಕ್ರಮವು; ಈಗಲ್ = ಈಗ, ಪೊಸತಾಯ್ತೇ ಏಂ = ಏನು ಹೊಸತಾಗಿ ಬಂತೆ? (ಒಪ್ಪದವೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧದ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮೊಡೆಯನು ನಿಮ್ಮ ನ್ನು' ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಹೀನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ದೇಶದ ಗಡಿಯಿಂದಲೂ ಹೊರಗೆ ಓಡಿಸಲು ಎಲ್ಲೋ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತ ಹಣ್ಣು ಕಾಯಿ ಗೆಡ್ಡೆಗೆಣಸುಗಳನ್ನದೆ ಸಿಕ್ಕಿದು ದನ್ನು ತಿಂದು ಸತ್ತಹೀನರಾಗಿ ಜೀವನ್ಮುತರಂತೆ ಬಾಳಿದವರಲ್ಲವೆ ನೀವು ಅಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಪೌರುಷವು ಇಂದೇನು ಹೊಸತಾಗಿ ಬಂತೆ? ನೀವು ಸತ್ತವಿಲ್ಲದವರೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ತೀರಾ ಬಲ್ಲೆನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು; [ಎಬ್ಬಿಟ್ಟೆಂ, ನಾಲ್ಕುಡಿ = ಇಲ್ಲಿ ಕಕಾರಕ್ಕೆ ಗಕಾ

ಮತ್ತನಯನರಸನನುಜನ ।

ಸತ್ತಟಲಂ ನಿನ್ನೊಳಿಹಿಸಲೆಂದಿದೊಂ ಬೆ— ॥

ಳ್ಳುತ್ತಿದೊಂನವೊಡೆತೊದ— ।

ಳಿತ್ತಣ ದಿನನಾಧನಿತ್ತ ಮೂಡುಗುಮಲ್ತೀ ॥ ೮ ॥

ಕಸವರದ ಸವಿಯುಮಂ ಭಯ— ।

ರಸಕದ ಸವಿಯುಮನದೆಂತುಮಾನಱಿಯದುದಂ ॥

ವಸುಮತಿಯಱುವುದು ನೀಂ ಪುರು— ।

ಡಿಸಿ ನುಡಿದೊಡೆ ನಿನ್ನ ನುಡಿದ ಮಾತೇಱುಗುಮೇ ॥ ೯ ॥

ರಾದೇಶವಿಲ್ಲ-ಇರೆವರ್ಗ ಪ್ರಥಮಂಗಳ, ಪರದೊಳ್ ಚಟವರ್ಗಮುಖಿಯೆ ತಮ್ಮ ತೃತೀಯಾ । ಕ್ಷರಮಕ್ಕುಂ ಪದವಿಧಿಯೊಳ್ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಪಾರದಲ್ಲಿ ಬಹುಳ ಸ್ಥಿತಿಯಂ ॥ ಬಹುಳಮೆಂಬುದಱಿಂದ ತೃತೀಯತ್ವಮಿಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣವಿದು ॥ ಶ. ಮ. ದ. ಸೂತ್ರ ॥ ೬೫ ॥]

ಮತ್ತನಯನ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಮತ್ + ತನಯನ = ನನ್ನ ಮಗನಾದ ವೃಷಸೇನನ, ಅರಸನ ಅನುಜನ = ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಹೋದರನಾದ ದುಶ್ಯಾಸನನ; ಸತ್ತ ಅಟಲಂ = ಸತ್ತುಹೋದುದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಆ ದುಃಖವನ್ನು, ನಿನ್ನೊಳ್ = ನಿನ್ನಲ್ಲಿ, ಅಹಿಸಲೆಂದು = ಹುಡುಕೋಣವೆಂದು, ಇದೊಂ = ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು, ಬೆಳ್ಳುತ್ತ ಇದೊಂ ಅಪೊಡೆ = ಹೆದರುತ್ತ ಇದ್ದೆನಾದೆ, ಏತೊದಳ್ = ಸುಳ್ಳೇನು (ನಿಜವಾಗಿಯೂ) ಇತ್ತಣ = ಈ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ (ಮೂಡುದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ) ಉದಯಿಸುವ ಸೂರ್ಯನು, ಇತ್ತ = ಇತ್ತ ಇನ್ನೊಂದು ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ (ಪಶುಗಡೆಯಲ್ಲಿ) ಮೂಡುಗುಂ ಅಲ್ತೀ = (ಉದಯಿಸಿಯೇ ತೀರುವನು) ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಉದಯಿಸುವನು ॥ ನನ್ನ ಮಗನ ವಿಷಯಕವಾದ ವ್ಯಸನ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಮಿಸೋದರನ ಕುರಿತ ವ್ಯಸನ ಇವೆರಡನ್ನೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ನೋಡುವ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದೆನಲ್ಲದೆ ಹೆದರಿ ಸಮ್ಮನಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆಯೇನು? ನಾನು ಹೆದರಿಕೊಂಡರೆ ಮೂಡಲು ಉದಯಿಸತಕ್ಕ ದಿನವನು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುವುದು ಖಂಡಿತವೆಂಬುದಾಗಿ ಭಾವಿಸಿಕೊ ॥ ೮ ॥

ಕಸವರದ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅಂ = ಕರ್ಣನೆಂದುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ನಾನು; ಕಸವರದ = ಐಶ್ವರ್ಯದ; ಸವಿಯುಮಂ = ಸವಿಯನ್ನೂ; ಭಯರಸಕದ = ಭಯಾನಕ ರಸದ (ಹೇಡಿತನದ) ರಸಕವೆಂದು ಸ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪತ್ಯಯವು; ಸವಿಯುಮಂ = ಸವಿಯನ್ನೂ; ಅಱಿಯದುದಂ = ತಿಳಿಯದಿರುವುದನ್ನು; ವಸುಮತಿ = ಭೂಮಿಯು

ಒಡಲುಂ ಪ್ರಾಣಮುಮೆಂಬಿವು ।

ಕಿಡಲಾದುವು ಜಸಮದೊಂದೆ ಕಿಡದದನಾಂ ಬ- ।

ಲ್ವಿಡಿವಿಡಿದು ನೆಗಟ್ಟಿ ನುಟಿದವಿ- ।

ವಡೆಮಾತಂ ಮಾಡಿ ನೀನೆ ಕೆಮ್ಮನೆ ನುಡಿವೈ । ॥ ೧೦ ॥

ಬಿದಿವಸದಿಂದೆ ಪುಟ್ಟುವುದು ಪುಟ್ಟಿಸುವಂ ಬಿದಿ ಪುಟ್ಟಿದಂದಿನಂ- ।

ಗಿದು ಬಿಯಮೊಲ್ವಿವಂಗಿದು ವಿನೋದಮಿವಂಗಿದು ಸಾವ ಪಾಂಗಿವಂ- ॥

ಗಿದು ಪಡೆಮಾತಿವಂಗಿದು ಪರಾಕ್ರಮಮೆಂಬುದನೆಲ್ಲ ಮಾಟೈಯಿಂ ।

ಬಿದಿ ಸಮಕಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟೊಡೆಯೊಳ್ ಕಿಡಿಸಲ್ ಕುಡಿಸಲ್

ಸಮರ್ಥರಾರ್ ॥ ೧೧ ॥

(ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಭೂಮಿಯು.) (ಇಲ್ಲಿ ಲೋಕವು ಎಂಬುದು ಅರ್ಥ) ಅದೆಂತು=ಅದು ಹೇಗೆ ತಾನೇ, ಅಟ್ಟುವುದು=ತಿಳಿಯುವುದು? ನೀಂ=ನೀನು(ಅರ್ಜುನನು) ಪುರುಡು=ಮತ್ತರಗೊಂಡು, ನುಡಿದೊಡೆ=ಹೇಳಿದರೆ; ನಿನ್ನ ನುಡಿದ, ಮಾತು=ನೀನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು; (ನಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯು) ಎಲ್ಲಗುಮೇ=ಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುವುದೇ? ಲೋಕಮಾನ್ಯವೆನಿಸುವುದೇ? ॥ ೯ ॥

ಒಡಲುಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂಡ ॥ ಒಡಲುಂ=ದೇಹವೂ, ಪ್ರಾಣಮುಂ=ಜೀವವೂ, ಎಂಬ ಇವು=ಎನ್ನುವ ಇವೆರಡೂ, ಕಿಡಲಾದುವು=ನಷ್ಟವಾಗಿರುವುವು; (ನಶ್ವರಗಳು) ಅದೊಂದೆಜಸಂ=ಯಶಸ್ಸು ಮಾತ್ರವೇ; ಕಿಡದು=ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದು; (ನಾಶರಹಿತವಾಗಿರುವುದು) ಅಂತದಂ ಬಲ್ವಿಡಿವಿಡಿದು=ನಾನದನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡೇ; ನೆಗಟ್ಟಿಂ=ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಬಾಳಿದೆನು; ಉಟಿದ=ಮಿಕ್ಕ (ಇತರ) ಅಟ್ಟಿವಡೆಮಾತಂ=ಕೆಟ್ಟ (ಸುಳ್ಳು, ಸುಳ್ಳಾದ) ವಾರ್ತೆಯನ್ನು, ನೀನೆ ಮಾಡಿ=ನೀನೇ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು; ಕೆಮ್ಮನೆ=ಸುಮ್ಮನೆ, (ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಇಲ್ಲದೇನೇ) ನುಡಿವೈ=ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆಯಷ್ಟೆ! (ದೇಹ ಪ್ರಾಣಗಳು ನಶ್ವರಗಳೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೇ ನಾನು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿರುವೆನು, “ಅಳಿವುದೇ ಕಾಯ; ಉಳಿವುದೇ ಕೀರ್ತಿ”ಯೆಂಬುದು ನನ್ನ ಮಂತ್ರವು ಹೀಗಿರುವಾಗ ನೀನು ಬೇಕು ಬೇಕೆಂದೇ ಅಪವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅದರಿಂದ ನನಗೇನೂ ನಷ್ಟವಿಲ್ಲ; ನಿನಗಾದರೂ ಅದರಿಂದ ಬರತಕ್ಕ ಲಾಭವೂ ಅಪ್ಪರಲ್ಲೇ ಇದೆ) ಎಂಬುದು ಸಾರಾಂಶವು ॥ ೧೦ ॥

ಬಿದಿವಸದಿಂದೆ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವ್ಯತ್ರಂ ॥ ಬಿದಿವಸದಿಂದೆ=

ಎಂದೀ ಬಾಯ್ವಾತಿನೊಳೇ- ।

ವಂದವುಡಣ್ಣಣ್ಣೆ ಕಾದುಕೊಳ್ಳೆನುತುಂ ಭೋ- ॥

ರೆಂದಿಸೆ ಪೊಸಮಸೆಯೆಂಬಿನ ।

ತಂದಲ ಬೆಳ್ಳರಿಗಳಿರದೆ ಕವಿದುವು ನರನಂ

॥ ೧೨ ॥

ದೈವಾಧೀನವಾಗಿಯೇ; ಹುಟ್ಟುವುದು=ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬರುವುದು, ಪುಟ್ಟಿಸುವಂ=ಜನ್ಮ ಹೊಂದಿಸುವಾತನು; ಬಿದಿ=ವಿಧಿಯು (ದೈವವು) ಪುಟ್ಟಿದಂ=ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೇ; ಇವಂಗೆ ಇದು ಬಿಯಂ=ಈತನಿಗೆ ಇದು ವ್ಯಯವು; ಇವಂಗೆಇದು ಒಳ್ಳು=ಇವನಿಗೆ ಇದು ಒಳ್ಳೆಯದು, ಇವಂಗೆ ಇದು ವಿನೋದಂ=ಇವನಿಗೆ ಇದು ಸಂತೋಷವು; ಇವಂಗೆ ಇದು ಸಾವಸಾಂಗು=ಇವನಿಗೆ ಇದು ಮರಣ ಹೊಂದುವ ರೀತಿಯು ಇವಂಗೆ ಇದು ಪಡೆಮಾತು=ಇವನಿಗೆ ಇದು ಸುದ್ದಿಯು (ವೃತ್ತಾಂತವು) ಇವಂಗೆ ಇದು ಪರಾಕ್ರಮಂ=ಇವನಿಗಿದು ಪೌರುಷವು, ಎಂಬುದ=ಹೀಗೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ; ಬಿದಿ=ದೈವವು, ಎಲ್ಲ ಮಾಡ್ಕಿಯಿಂ=ಬೇರೆಬೇರೆ ರೀತಿಗಳಿಂದ, ಸಮಕಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟೊಡೆ=ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವಾಗ; ಎಡೆಯೊಳ್=ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ; ಕಿಡಿಸಲ್=ಹಾಳುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ; ಕುಡಿಸಲ್=ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ; ಸಮರ್ಥರ್ ಆರ್=ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದು ॥ (ಕೇವಲ ವಿರಕ್ತನ ಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರಟು ಬರತಕ್ಕ ತಾತ್ವಿಕಭಾವನೆಯಿದು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾಚಾರನನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಲು ನಿಂತಿದ್ದ ಲೋಕೈಕವೀರನ ಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದೆಂದು ನಾವುಭಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕರ್ಣನ ಬಗೆಯು ಲೌಕಿಕ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಹೊಯ್ದಾಟದಿಂದ ಜರ್ಝರಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆತು ಆಶ್ರಯವಿತ್ತ ಸ್ವಾಮಿಯ ವಿಷಯಕವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವಾದರೆ, ಇತ್ತ ಜನ್ಮವಿತ್ತ ತಾಯಿಯೂ ಕಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾದ ಸೋದರರೂ; ತಾನು ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರಬೇಕು. ಆರ್ಜುನನಿಗೆ ಇದೊಂದರ ಅರಿವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ ಪಾರ್ಥ ಸಾರಥಿಯಿರುವನಲ್ಲ, ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಣನ ಒಳತೋಟಿಯು ತಿಳಿದಿರಬಹುದಾದರೂ ಅವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವನಲ್ಲದೆ ಏನೂ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ ಕರ್ಣನು ತನ್ನ ಭವಿತವ್ಯತೆಯನ್ನು ಆಗಲೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಇಂತಹ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೊರಗೆಡಹುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಳುವನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದ ಅರಿವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಇದೇಕೆ ನಡೆವೆ ನೇದಾಂತವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿರಬಹುದು. ನಾಟಕ ಸೂತ್ರಧಾರ ಸಂತೆ ವಿಧಿಯು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವಾಗ ದೈವಿಕವನ್ನು ಪೌರುಷದಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವೆನೆಂದು ಹಾರಾಡಿದರೆ ಅದು ಸಾಗದ ವಿಚಾರವೆಂಬುದು ಸಾರವು.) ಏಕಾವಳ್ಯ ಲಂಕಾರವು. ॥ ೧೧ ॥

೧೨ದು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎಂದು=ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ (ಕರ್ಣನು) ಈ

ಪಾತಂ ಲಕ್ಷ್ಯಂ ಶೀಘ್ರಂ ।

ಘಾತಂ ಬಹುವೇಗಮಂದವಯ್ವೇಸಿನೋಳಂ- ॥

ತೀತನ ದೊರೆಯಿಲ್ಲೆ ನಿಸಿದು- ।

ದಾತನ ಬಿಲ್ವಲ್ಮೆ ಸುರರಿನಂಬರತಲದೊಳ್ ॥ ೧೩ ॥

ಮೊನೆಯಂಬಿನ ತಂದಲೊಳ- ।

ಜುಫನನಂ ಕರ್ಣನುಮನಿಸು ಕಾಣದಣಂ ಮೆ- ॥

ಲ್ಲನೆ ಬಗಿದು ನೋಡಿ ಕುಡುಮಿಂ- ।

ಚಿನಂತೆ ಮೇಗೊಗೆದು ನಾರದಂ ನರ್ತಿಸಿದಂ ॥ ೧೪ ॥

ಬಾಯ್ವಾತಿನೋಳ್ = ಆಡಿಕೊಂಡ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳಿಂದ; ಏವಂದಪುದು (ಏಂ + ಬಂದಪುದು = ಏವಂದಪುದು) ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟಾಗುವುದು? ಅಣ್ಣ, ಅಣ್ಣ- [ಅಣ್ಣ (ಧಾತ್ವ) ಪೌರುಷೇ] ಪೌರುಷವನ್ನು ತೋರಿಸು ತೋರಿಸು; [ಚಪಲತೆಗೆ ದ್ವಿರುಕ್ತಿಯು; ಚಾಪಳಾದಿಗೆ ಸಾರಂಬುಧರಿಂಪದಕ್ಕೆ ಯುಗಳೋಚ್ಚರಣಂ ॥ ಶ. ಮ. ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೧೯೫ ॥] ಕಾಡು = ಹೋರಾಡು, ಕೊಳ್ = (ಬರುವ ಬಾಣಗಳನ್ನು) ತಡೆದುಕೊಳ್? ಎನುತುಂ = ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ; ಭೋರಿಂದು = (ಇದು ಅನುಕರಣ ಶಬ್ದವು) ಭೋರನೆ; (ಜೋರಾಗಿ) ಇಸೆ = ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೂಡಲು, ಪೊಸಮಸೆಯ = ಆಗ ತಾನೇ ಮಸೆದು ಹರಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ, ಅಂಬಿನ = ಬಾಣದ, ತಂದಲ = ಮಳೆಯ; ಬೆಳ್ಳರಿಗಳ್ = ಬಿಳುಪಾಗಿ ತೋರುವ ಸುರಿತಗಳು, ಇರದೆ = ಕೂಡಲೆ (ಸಮಯವಿಳಂ ಬವಿಲ್ಲದೆ) ನರನಂ = ಅರ್ಜುನನನ್ನು, ಕವಿದುವು = ಆವರಿಸಿದುವು ॥ ಪೊಸಮಸೆಯ ಬಾಣಗಳಾದುದರಿಂದ ಬೆಳ್ಳಗೆ ತೋರುತ್ತ ಸುರಿವ ಮಳೆಯ ಧಾರೆಗಳೆಂದು ರೂಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ರೂಪಕಾಲಂಕಾರವು ॥ ೧೨ ॥

ಪಾತಂ- ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಅಂಬರತಲದೊಳ್ - ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಸುರರಿಂ = ದೇವತೆಗಳಿಂದ, ಆತನ = ಆ ಕರ್ಣನ, ಬಿಲ್ವಲ್ಮೆ = (ಬಿಲ್ಲ + ಬಲ್ಮೆ) ಚಾಪಶಕ್ತಿಯು; ಪಾತಂ = ಎರಗುವುದು, ಲಕ್ಷ್ಯಂ = ಗುರಿ ಮುಟ್ಟುವುದು; ಶೀಘ್ರಂ = ವೇಗವುಳ್ಳುದು; ಘಾತಂ = ನಾಶಪಡಿಸುವುದು; ಬಹುವೇಗಂ = ಅತಿಚಲನೆಯುಳ್ಳುದು; ಎಂಬ = ಎನ್ನುವ, ಇವುಐದು = ಈ ಐದು ಗುಣವುಳ್ಳ, ಏಸಿನೋಳ್ = ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ; ಅಂತು ಈತನ ದೊರೆ ಇಲ್ಲ ಎನಿಸಿದುದು = ಹಾಗೆಯೇ ಹೊಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಇವನಿಗೆ ಸಮಾನರಾದವರು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿತು ॥ ೧೩ ॥

ಮೊನೆಯಂಬಿನ- ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಮೊನೆಯ = ಹರಿತಗಳಾದ; ಅಂಬಿನ = ಬಾಣಗಳ (ಜಾತ್ಯೇಕವಚನ) ತಂದಲೊಳ್ = ಮಳೆಯಲ್ಲಿ; ಅರ್ಜುನನಂ ಕರ್ಣ

ವ || ಆಗಲ್ಹಾ ಮದ್ರರಾಜನಂಗಾಧಿರಾಜನನಿಂತೆಂದನೀಯಂಬುಗಳೊಳೇಂ
ತೀರ್ದಪುದು. ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದೆಚ್ಚು ಪಗೆಯಂ ಸಾಧ್ಯಂಮಾಡೆಂಬು-
ದುಂ ಕೊಂತಿಗೆ ತನ್ನ ನುಡಿದ ನುಡಿವಳೆಯಂ ನೆನೆದು ಪುರಿಗಳೆಯು
ದೊಣೆಗೆ ಕೆಯ್ಯಂ ನೀಡದೆ ರೌದ್ರಶರದ ದೊಣೆಗೆ ಕೆಯ್ಯಂ ನೀಡಿದಾಗಲ್ಹಾ-

ಮುಳಿಸಂ ನೆಟಪಲ್ಯಾರ್ಥ- ।

ವಳೀಕಶರರೂಪದಿಂದಸುಂಗೊಳೆ ದೊಣೆಯಿಂ ||

ಪೊಳೆದು ಬರೆ ಕೆಯ್ಯೆ ತಾಂ ವಿ- ।

ಸ್ಫುಳಿಂಗಪಿಂಗಳಿತಭುವನಭವನಾಭೋಗಂ

|| ೧೫ ||

ನುಮಂ = ಅರ್ಜುನನನ್ನ ಕರ್ಣನನ್ನೂ, ಇನಿಸು ಅಣಂಕಾಣದಿ = ಒಂದಿಷ್ಟಾದರೂ
(ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ) ಕಾಣದೆ; ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಗಿದುನೋಡಿ = ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ (ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅತ್ತ
ಇತ್ತ ಸರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿ) ನೋಡಿ [ಬಗಿ (ಧಾತು) ವಿಶ್ಲೇಷೇ, ವಿಶ್ಲೇಷವೆಂದು
ಭಾಗಂ] ಕುಡುಮಿಂಚಿನಂತೆ = ಡೊಂಕಾದ ಮಿಂಚಿನ ಹಾಗೆ (ಬಳ್ಳಿಮಿಂಚಿನಂತೆ)
[ಕೊಂಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕುಡು ಎಂಬುದಾದೇಶವು] ಮೇಗೆ-ನೋಲ್ಕಾಗದಲ್ಲ; ಒಗೆದು =
ತೋರಿಕೊಂಡು [ಒಗಿ (ಧಾತು) ಜನನ ವಸ್ತುಪ್ರಕ್ಷಾಲನಯೋ] ನಾರದಂ = ಜ್ಞಾನ
ದಾಯಕನಾದ ನಾರದಮಹರ್ಷಿಯು; ನರ್ತಿಸಿದಂ = ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕುಣಿದಾಡಿದನು ||
ರೂಪಕೋಪಮಾಲಂಕಾರ || ೧೪ ||

ಆಗಲ್ಹಾ — ಇಂತೆಂದುವಚನಂ || ಆಗಲ್ಹಾ = ಆಗ; ಮದ್ರರಾಜಂ = ಶಲ್ಯನು,
ಅಂಗಾಧಿರಾಜನಂ = (ಅಂಗ+ಅಧಿರಾಜ) = ಕರ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು; ಇಂತೆಂದಂ —
(ಇಂತು+ಎಂದಂ) ಹೀಗೆಂದನು, ಈ ಯಂಬುಗಳೊಳ್ = ಇಂತಹಬಾಣಗಳಿಂದ, ಏಂ-
ತೀರ್ದಪುದು = (ವಿರೋಧಿಯನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಕಾರ್ಯವು (ಬಗೆಹರಿಯುವುದೇನು?)
ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದ = ಆಮೋಘಗಳಾದ ಶರಗಳಿಂದ; ಎಚ್ಚು = ಹೊಡೆದು, ಪಗೆಯಂ =
ವೈರಿಯನ್ನು; ಸಾಧ್ಯಂಮಾಡು (ಸಾಧ್ಯಮಂ+ಮಾಡು = ಕ್ರಿ. ಸ) ಅಧಿನವಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡು (ಜಯಿಸಿಕೊ) ಎಂಬುದುಂ = ಹೀಗೆನ್ನಲು, ಕೊಂತಿಗೆ = ಕುಂತಿದೇವಿಗೆ; ತನ್ನ
ನುಡಿದ = (ತಾಂ ನುಡಿದ; ಅಥವಾ ನುಡಿದ ತನ್ನ) ನುಡಿವಳೆಯಂ = (ಮಾತನ ರೀತಿ
ಯನ್ನು) ವಾಗ್ದಾನವನ್ನು; ನೆನೆದು = ಶ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು; ಪುರಿಗಳೆಯ = ಹುರಿಗಳೆಗಳಿಂ
ದಲೇ ತುಂಬಿದ (ಓಂದು ಬಗೆಯ ಅಸ್ತ್ರ) ದೊಣೆಗೆ = ಬತ್ತಳಿಕೆಗೆ; ಕೆಯ್ಯಂ ನೀಡದೆ =
ತೋಳನ್ನು ಚಾಚಿದೆ; ರೌದ್ರಶರದ = ಭೀಕರಾಸ್ತ್ರದ; ದೊಣೆಗೆ = ಬಾಣಧಿಯ ಕಡೆಗಾಗಿ;
ಕೆಯ್ಯಂನೀಡಿದ ಆಗಲ್ಹಾ = ಕೈಚಾಚಿದ ವೇಳೆಗೆ — ||

ಮುಳಿಸಂ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಮುಳಿಸಂ = ಕ್ರೋಧವನ್ನು; ನೆಟಪಲ್ಕೆ =
ನೆರವೇರಿಸದೇಕೊಂಡು; ಅಸುಂಗೊಳೆ = (ವೈರಿಯಾದ ಅರ್ಜುನನ್ನು) ಸಾಕಪಡಿಸಬೇ

ತುಡೆ ಕರ್ಣನದಂ ನಡನಡೆ ।

ನಡುಗಿ ಸುಯೋಧನನ ಸಕಲರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯುಂ ॥

ಸಡಿಲಿಸಿದ ತೋಳನಾಗಳ್ ।

ಸಡಿಲಿಸಲಣ್ಣಳೆ ದಲದಲಗುವೇಂ ಪಿರಿದೋ ॥ ೧೬ ॥

ಕೆಂದು, ವಿಸ್ತೃಳಿಂಗಪಿಂಗಳಿತಭುವನಭವನಾಭೋಗಂ = ವಿಸ್ತೃಳಿಂಗ = ಪ್ರಕಾಶದ ಕಿಡಿ
ಗಳಿಂದ; ಪಿಂಗಳಿತ = ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ, ಭುವನ ಭವನ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂ
ಡನೆಂಬ ಮನೆಯ, ಆಭೋಗಂ = ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳ, ತಾಂ = ಅಶ್ವಸೇನ
ನೆಂಬ ಸರ್ಪವು; ಆರ್ಥಾವಳಿಕಶರರೂಪದಿಂದ = ಆರ್ಥಾವಳಿಕನೆಂಬ ಬಾಣವಾಗಿ,
ಪೊಳಿದು = ಕೋಪದಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತ; ದೊಣೆಯಿಂ = ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ, ಕೈಗೆಬರೆ =
ಕೈಗೆಬರಲು ॥ (ಅಶ್ವಸೇನ - ಸರ್ಪರಾಜನಾದ ತಕ್ಷಕನ ಮಗನು ಖಾಂಡವನನ ದಹನ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹೊರಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಬದುಕಿಕೊಂಡು ಅರ್ಜುನನ ಮೇಲೆ ಹಗೆ
ಯನ್ನು ತೀರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊಂಚು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ, ಈಗ ಕರ್ಣನ ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂದ
ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಕರ್ಣನ ಕೈಗೆ ಬಂದನು) ॥ ೧೫ ॥

ತುಡೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಕರ್ಣಂ = ಅಂಗಾಧಿಪತಿಯು, ಅದಂ = ಆ
ಸರ್ಪಬಾಣವನು, ತುಡೆ = ಚಾಪದೊಡನೆ ಸಂಧಿಸಲು, [ತುಡು (ಧಾತು) ಶರಸಂಧಾನೇ;
ಭೂಷಣಾವರಣೇಚ] ನಡನಡನಡುಗಿ = ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗಿ [ದೂರಾಭೀಕ್ಷಣ
ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ತ್ರಿಪ್ರಯೋಗವೂ ಬರುವುದು ಕ್ರಿಯಾಸಮುಭಿಹಾ
ರಕ್ಕೆ = ನಡನಡನಡುಗಿ] ಸಕಲರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯುಂ = ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳ ಸಂಪದಧಿದೇವತೆ
ಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾದರೂ (ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು) ಸುಯೋಧನನ = ದುರ್ಮ್ಯೋಧನನ,
ಸಡಿಲಿಸಿದ = ತೊರೆದು ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಡಿಲು ಬಿಟ್ಟಿದ, ತೋಳಂ = ಭುಜದಂಡ
ವನ್ನು; ಅಗಳ್ = ಕರ್ಣನು ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದಾಗ, ಸಡಿಲಿಸಲ್ = ಸಡಿಲು
ಬಿಡಲು, ಅಣ್ಣಳೆದಲ್ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಶಕ್ತಳಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅದಲಿ = ಆ ಸರ್ಪ
ಬಾಣದ; ಅಗುವು = ಶಕ್ತಿಯು; ಏಂಪಿರಿದೋ? = ಎಷ್ಟು ಅಪಾರವಾದುದೋ? ॥
(ಇನ್ನು ಈತನ ಭುಜಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮೈರಿ
ಗಳ ಕಡೆಗಾಗಿ ಸಾಗಬೇಕೆಂದು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಹೊರಡಲುದ್ಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದುರ್ಮ್ಯೋ
ಧನನ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕರ್ಣನ ಇದೊಂದು ಪ್ರಯೋಗದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಇದ್ದಲ್ಲಿ
ನೆಲಸಿರಬಹುದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದಳೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಉತ್ತೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರವು ॥ ೧೬ ॥

ಆ ಕರ್ಣಾಂತಂ ತೆಗೆನೆಹಿ- ।

ದಾಕರ್ಣನಿಸಲ್ಕೆ ಬಗೆದೊಡುಡುಗುಡುಗಿಸಲೀ ॥

ಭೀಕರಬಾಣಮನಾದವಿ- ।

ವೇಕದನುರದೆಡೆಗೆ ತುಡದೆ ತಲೆಗೆಯೆ ತುಡುವಾ ॥ ೧೭ ॥

ಉರದೆಡೆಗೆ ತುಡೆ ಜುಯಶ್ರೀ- ।

ಗರಲೆಡೆ ನಿನಗಪ್ಪುದಾ ಸುಯೋಧನನೊಳ್ ಶ್ರೀ- ।

ಗರಲೆಡೆಯವ್ವುದು ಮೇಣಾದಿನ- ।

ಕರಸುತ ತೊಡಳುಂಟೆ ಬಗೆಯೆ ಸಂದೆಯಮುಂಟೇ ॥ ೧೮ ॥

ಆ ಕರ್ಣಾಂತಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಆ ಕರ್ಣಂ = ಅಂಗಾಧಿಪತಿಯಾದ ಆ ವೀರಶ್ರೇಷ್ಠನು; ಆ ಕರ್ಣಾಂತಂ = ಕಿವಿಯ ಕೊನೆವರೆಗೂ, ತೆಗೆನೆಹಿ = ಸರಿಯಾಗಿ ಸೆಳೆದು [ತೆಗೆನೆಹಿ (ಧಾತು) ಆ ಕರ್ಣಾಂತೇ] ಇಸಲ್ಕೆ = ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂದು. [ಇಸು (ಧಾ) ಶರವಿಮೋಚನೇ] ಬಗೆದೊಡೆ = ಯೋಚಿಸಲು, ಅದ = ಉಂಟಾದ, ಅವಿವೇಕದಿಂದ = ತಿಳಿಗೇಡಿತನದಿಂದ; ಉಡುಗಿಸಲ್ = ಇಲ್ಲದಾಗಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ಸಂಕೋಚಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ) ಈ ಭೀಕರ ಬಾಣಮಂ = ಭಯಂಕರವಾದ ಈ ಸರ್ಪಾಸ್ತ್ರವನ್ನು; ಉಡುಗು = ಸಂಕೋಚಗೊಳಿಸು (ಸೆಳೆತದಿಂದ ಹಿಂತೆಗೆ) (ಇದನ್ನು) ಉರದೆಡೆಗೆ = ಉರಸ್ಥಳಕ್ಕೆ (ಎದೆಗೆ), ತುಡದೆ = ಸಂಧಿಸದೆ, ತಲೆಗೆಯೆ = ಶಿರಸ್ಸಿಗಾಗಿಯೇ; ತುಡುವಾ? = ಗುರಿಹಿಡಿಯುವೆಯೇನು? (ಕರ್ಣನೇ ನೀನು ಶಿರಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಗುರಿಹಿಡಿದುದು ತಪ್ಪಾಯಿತು. ಆ ವೈರಿಯ ಎದೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರಿಹಿಡಿದು ಆ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ತಪ್ಪಿಕೋ! ಎಂಬುದು ಸಾರಾಂಶವು) ॥ ೧೭ ॥

ಉರದೆಡೆಗೆ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ದಿನಕರಸುತ = ಸೂರ್ಯನ ಸುಕುಮಾರನಾದ ಕರ್ಣನೇ; ಉರದೆಡೆಗೆ = ಎದೆಗಾಗಿ; ತುಡೆ = ಗುರಿಹಿಡಿಯಲು, ನಿನಗೆ = ನಿನ್ನಲ್ಲಿ, ಜಯಶ್ರೀಗೆ = ಜಯಾಂಗನೆಗೆ, ಇರಲ್ ಎಡೆ ಅಪ್ಪುದು = ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಗುವುದು: ಮೇಣ್ = ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ; ಸುಯೋಧನನೊಳ್ = ದುರ್ರೋಧನನಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಗೆ = ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ (ಸಂಪತ್ತಿಗೆ) ಇರಲ್ ಎಡೆ ಅಪ್ಪುದು = ನೆಲಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಗುವುದು; • ಬಗೆಯೆ = ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡಲು, ತೊಡಳುಂಟೆ = (ಇದರಲ್ಲಿ) ಸುಳ್ಳಿರುವುದು? ಸಂದೆಯಂ = ಸಂದೇಹವು; ಉಂಟೇ = ಇರುವುದು? (ಎದೆಗೆ ಗುರಿಹಿಡಿದರೆ ನಿನಗೆ ಜಯದ ಲಾಭವು; ದುರ್ರೋಧನನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಲಾಭವು; ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ; ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗುವುದು) ॥ ೧೮ ॥

ವ || ಎಂಬುದುಂ ಶಲ್ಯನ ನುಡಿದ ನುಡಿಯನವಧಾರಿಸಿ ತನ್ನ ಮನದೊಳೆ
ಕರ್ಣನಿಂತೆಂದಂ—

ಎನಿತುಂ ಶಲ್ಯನ ಪೇಟ್ಟ ವಾಂಗೆ ತೊದಳಿಲ್ಲಿಂತಾದೊಡಾ ಶಕ್ರವು- ।
ತ್ರನನಾಂ ಕೊಂದೊಡೆ ಧರ್ಮಪುತ್ರನಟಿಗುಂ ತಾಯೆಂದೆ ಮುಂ ಕೊಂತಿ ಬಂ-||
ದಿಸಿಸಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಪೋದಳೆನ್ನನದನಾಂ ಮಾಣ್ಡೆದೊರ್ನಿರ್ದಾ ಗಳೊ- ।
ಳ್ಳಿನ ವೆರ್ಮಾತಿನ ನನ್ನಿ ಬನ್ನದೊಳೊಡಂಬಟ್ಟಿರ್ಪುದಂ ಮಾಟ್ಟಿನೇ || ೧೯ ||

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಹೀಗೆನ್ನಲು, ಶಲ್ಯನು
ನುಡಿದ = ಶಲ್ಯನು ಹೇಳಿದ, ನುಡಿಯಂ = ಮಾತನ್ನು, (ಪ್ರಥಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ =
ಅಥವಾ, ನುಡಿದ ಶಲ್ಯನ ನುಡಿಯಂ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು) ಅವಧಾರಿಸಿ =
ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದು, ಕರ್ಣಂ = ಕರ್ಣನು, ತನ್ನ ಮನದೊಳೆ ಇಂತೆಂದಂ = ತನ್ನ
ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗಿಂದನು ||

ಎನಿತುಂ — ಇಂತೆಂದು ಮ. ವಿ ವೃತ್ತಂ || ಎನಿತುಂ = ಎಷ್ಟಾದರೂ (ಎಷ್ಟೆ
ಷ್ಟು ಯೋಚಿಸಿದರೂ, ಶಲ್ಯನ ಪೇಟ್ಟ = ಮದ್ರಭೂಪಾಲನು ಹೇಳಿದ; ಪಾಂಗೆ =
ರೀತಿಯೆ, ತೊದಳಿಲ್ಲಿ = ಸುಳ್ಳಾದುದಲ್ಲ, ಇಂತಾದೊಡೆ = ಅವನು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯೆ
ಗುರಿಹಿಡಿದನಾದರೆ, ಆಂ = ನಾನು (ಕರ್ಣನು) ಶಕ್ರಪುತ್ರನಂ = ಇಂದ್ರನ ಸಕುಮಾರ
ನಾದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು; ಕೊಂದೊಡೆ = ನಾಶಪಡಿಸಿದನಾದರೆ, ಧರ್ಮಪುತ್ರಂ = ಯುಧಿ
ಷ್ಠಿರನು, ಅಟಿಗುಂ = ನಾಶಹೊಂದುವನು, ಮುಂ = ಮೊದಲು, ಕೊಂತಿ = ಕುಂತಿ
ದೇವಿಯು, ಬಂದು = ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಚಿತ್ತೈಸಿ, ತಾಯೆಂದೆ = ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆದವಳು
ತಾನೆಂದೇ; ಎನ್ನಂ = ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು (ನನ್ನೊಡನೆ) ಇನಿಸಂ = (ಸೋದರರನ್ನು
ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಇರಬೇಕು ಎಂಬ) ಇಷ್ಟು ವಿಚಾರವನ್ನು, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ = ಯಾಚಿಸಿ
ಕೊಂಡು, ಪೋದಳೆ = ಹೋದಳು, ಆಂ = ನಾನು, ಅದಂ = ಆ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು;
ಮಾಣ್ಡೆದೊರ್ = ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದೆನು, ಇರ್ದಾರ್ಗಳ್ = ಅದರೂ ಈ ಕರ್ಣನು ಜೀವಿಸಿ
ರುವ ತನಕ, ಒಳ್ಳಿನ = ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ವಭಾವದ, ವೆರ್ಮಾತಿನ = ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯ ಮಾ
ತಿನ; ನನ್ನಿ = ಸತ್ಯವು; ಬನ್ನದೊಳೆ = ಭಂಗದಲ್ಲಿ (ತಪ್ಪಿಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ) ಒಡಂ
ಬಟ್ಟು = ಸಮ್ಮತಿಸಿ (ಬೆರೆತು) ಇರ್ಪುದಂ = ಇರುವುದನ್ನು, ಮಾಟ್ಟಿನೇ = ಮಾಡುವೆ
ನೇ. (ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಶಲ್ಯನ ಮಾತು ಯಥಾರ್ಥವಾದುದು, ಅಂತೆಯೇ
ಗುರಿಹಿಡಿದನಾದರೆ ಅರ್ಜುನನು ನಾಶಹೊಂದುವನು; ಅದು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಯುಧಿ
ಷ್ಠಿರನು ಜೀವಿಸಿರಲಾರನು, ಕುಂತಿಯು ಬಂದು ನನ್ನ ಜನ್ಮವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ
ಸೋದರರೊಂದಿಗೆ ಬಾಳೆಂದಿದ್ದಳು ಅದನ್ನು ಮೀರಿದ್ದೆನಾದರೂ ತಾಯಿಗೆ ವಚನ

ತನಗುಟುವಂತುಟಾಗಿ ಕಡುನನ್ನಿಯ ಪೆಂಪುಮನಾಂತು ಭೂಭುಜರ್ - ।
ತನಗಿನಿತೂನಮಾಗೆ ಮೆಟಿದಾ ಭುಜವೀರ್ಯಮನಾಂತು ಮಾಣ್ಣುದೇಂ ॥
ತನಗುಟುವೊಂದು ನನ್ನಿಯನೆ ಪೂಣ್ಣುಕರಂ ಪಿರಿದುಂ ಬಲಸ್ಥನ- ।

ಪ್ಪನನೆ ಕಟುತ್ತಾಕಾದಿ ನೆಗಟ್ಟಾತನೆ ನನ್ನಿಯಬೀರದಾಗರಂ ॥ ೨೦ ॥

ನನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆನಷ್ಟೆ' ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗವುಂಟಾದರೆ ಘನತೆಯೇನುಳಿಯಿತು, ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ನಾನೆಂದಿಗೂ ಬಾಳತಕ್ಕವನಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂಬುದು ಸಾರಾಂಶವು) ' ೧೯ ॥

ತನಗೆ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಭೂಭುಜರ್ = ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಯಾರಾದರೂ ಸರಿಯೆ, ತನಗೆ ಉಪ್ಪುವ = ತನಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವ, ಅಂತುಟು ಆಗೆ = ಹಾಗಾಗಲು, ಕಡುನನ್ನಿಯ = ಪರಮಾರ್ಥದ, ಪೆಂಪುಮಂ = ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು, ಅಂತು = ಹೊಂದಿಕೊಂಡು; ತನಗೆ ಇನಿತು ಉನಮಾಗೆ = ತನಗೆ (ಅನುಕೂಲತೆಯು) ಹೊಂದಿಕೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲು, ಆ ಭುಜವೀರ್ಯಮಂ = ಕ್ಷತ್ರಿಯಜಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪುವುದಾದ ಆ ಬಾಹುವಿಕ್ರಮವನ್ನು, ಅಂತು = ಹೊಂದಿಕೊಂಡು. ಮೆಟಿದು = ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದು; ಮಾಣ್ಣುದೇಂ = ಮೊದಲು ಹೊಂದಿದ ಕಡು ನನ್ನಿಯ ಪೆಂಪನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದೇನು? ತನಗೆ ಉಪ್ಪುವ ಒಂದು ನನ್ನಿಯನೆ = ತನಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತಹ ಸತ್ಯವನ್ನೇ; (ತನ್ನಿಂದ ಪಾಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಹ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ) ಕರಂ = ಸರಿಯಾಗಿ, ಪೂಣ್ಣು = ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ; ಪಿರಿದುಂ = ಅತಿಯಾಗಿ (ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೂ) ಬಲಸ್ಥನಪ್ಪನನೆ = ಬಲಶಾಲಿಯಾಗಿರುವವನನ್ನೇ, ಕಟುತ್ತ = (ಹಟಹಿಡಿದು) ಆನೇಶಗೊಂಡು, ಕಾದಿ = ಹೋರಾಡಿ; ನೆಗಟ್ಟಾತನೇ = ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದವನು ಮಾತ್ರವೇ; ನನ್ನಿಯ = ಸತ್ಯದ (ಹಾಗೂ) ಬೀರದ = ಪರಾಕ್ರಮದ, ಆಗರಂ = ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನನು [ನೆರವೇರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದೆಂದು ಕಂಡು ಒಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದ ನುಡಿಯನ್ನು (ಸತ್ಯವನ್ನು) ಪಾಲಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ತೋರಲು ಕೈಮಾಡುತ್ತ ಆದನ್ನಲ್ಲೇ ಬಿಡುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಒಪ್ಪತಕ್ಕ ವಿಚಾರವಲ್ಲ. ತಾನು ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂತಹ ಕಠಿಣಪ್ರಸಂಗವೊದಗಿದರೂ ಎದೆಗುಂದದೆ ಅಧಿಕಬಲಶಾಲಿಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಹಾಗೂ ಪೌರುಷವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾತನೇ ವೀರನೆನಿಸುವನು ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಣನ ಅಂತರಂಗವು ಯೋಚನಾಮಗ್ನನಾಗಿ ನಿದಾನವಾಗಿ ನೆಲೆಮುಟ್ಟುವುದನ್ನು ಕಾಣುವೆವು. ನಾನು ಅಮ್ಮನಿಗೆ ಮಾತು ಕೊ

ಅಱಿಯರ್ ವಾಂಡವರಿನ್ನನಿನ್ನುಮಱಿಪಲ್ ನೀಮೆಂದದಂ ಚಕ್ರಿಗಾ- ।
 ನಱಿಪಿದೆಂ ಪೃಥೆಯುಂ ಮದೀಯಸುತರೊಳ್ ವೈಕರ್ತನಂ ನನ್ನಿಯಂ ॥
 ನಿಱಿಪಲ್ಯಾರ್ಕುಮಮೋಘಮೆಂದು ಮನದೊಳ್ ನಂಬಿದಳಿನ್ನಿಲ್ಲಿ ಪೆಂ- ।
 ಪೆಱಿಕಂಬೆತ್ತಿರೆ ಕಾವೆನ್ನ ನುಡಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡ ಕಟ್ಟಾಯಮಂ ॥ ೨೧ ॥

ಟೈನು ಈಗ ಸ್ವಾವಿಯ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ನಾನು ಒದಗಬೇಡವೇ ಸತ್ಯ
 ವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋರಾಡಿ ಕೀರ್ತಿ ಸಂಪಾದಿಸುವುದೇ ನನ್ನ ಧೈಯವು.
 ಇದೇ ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞೆನಾದ ವೀರನ ಕಾಯವು] ॥ ೨೦ ॥

ಅಱಿಯರ್ — ಇಂತೆಂದು ಮ ವಿ. ವೃತ್ತಂ ॥ ಪಾಂಡವರ್ = ಆ ಯುಧಿಷ್ಠಿ
 ರಾದಿಗಳ್, ಎನಂ = ಕುಲಗೋತ್ರವೇ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ನಾನಾ
 ರೆಂಬುದನ್ನು; ಇನ್ನುಂ ಅಱಿಯರ್ = ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ, ನೀಮ್ = ನೀವು; ಅದಂ =
 ನನ್ನ ಜನ್ಮ ವಿಚಾರವನ್ನು; ಅಱಿಪಲ್ = ತಿಳಿಸಬಾರದು, [ಅಱಿಪಲ್ = ಇದು ನಿಷೇ
 ಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅಲ್ಪಯೋಗವು = ಸತತಂ ಮಧ್ಯಮಪುರುಷ ಪ್ರತಿಷೇಧದ ವಿಧಿ
 ಯೊಳಂ ಪ್ರಯೋಜನವಸ್ತು. ಶ್ರಿತಹೇತುಕ್ರಿಯೆಯೊಳಮು. ನಿತಮಲ್ಪ್ರಿಯತಾಂ
 ಕ್ರಿಯಾರ್ಥಮಪ್ಪೆಡೆಗಳೊಳಂ” ॥ ಶ. ಮ ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೨೩೩ ॥ ಪ್ರತಿಷೇಧದೊಳಂ
 ಕೆಲಬರ. ಸುತದಿಂದಲ್ ವರ್ತಿಕುಂ ॥ ಶ. ಸ್ಕೃ ॥ ೯೪ ॥] ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ;
 ಅಂ = ನಾನು, ಚಕ್ರಿಗೆ = ಚಕ್ರವನ್ನು ಆಯುಧವಾಗಿ ಧರಿಸಿರುವ ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ,
 ಅಱಿಪಿದೆಂ = ತಿಳಿಸಿದ್ದೆನು; ಪೃಥೆಯುಂ = ಕುಂತಿದೇವಿಯಾದರೂ (ಪೃಥೆ = ಯದು
 ವಂಶದ ಶೂರರಾಜನ ಮಗಳು ಆವಳೆ ಅಂಕಿತ ನಾಮವು ಪೃಥೆಯೆಂದು. ಶೂರರಾ
 ಜನ ಸೋದರತ್ತೆಯ ಮಗನಾದ ಕುಂತಿಭೋಜನು ಕುಂತಿ ದೇತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡು
 ತಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಶೂರನ ಮಗಳಾದ ಪೃಥೆಯನ್ನು ಮಗಳಾಗಿ
 ಸಾಕಿದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಕುಂತಿ ಎಂಬ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಬಂತು.) ಮದೀಯ ಸುತರೊಳ್ =
 ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ; ವೈಕರ್ತನಂ = ಸೂರ್ಯಸುತನಾದ ಕರ್ಣನು, ನನ್ನಿಯಂ = ಸತ್ಯ
 ವನ್ನು; ನಿಱಿಪಲ್ = ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ (ಽಱಿಪಾಲಿಸಲು) ಅಮೋಘಂ ಆರ್ಕುಂ =
 ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವನು; ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ; ಮನದೊಳ್ = ಹೃದಯದಲ್ಲಿ;
 ನಂಬಿದಳ್ = ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಳು; ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ = ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನೀಗ;
 ಪೆಂಪು = ಗೌರವವು; (ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು) ಎಱಿಕಂಬೆತ್ತಿರೆ = ಐಕ್ಯಹೊಂದುವ
 ಹಾಗೆ; ಎನ್ನ ನುಡಿಯಂ = ನನ್ನ ವಾಗ್ದಾನವನ್ನೂ; ಕೆಯ್ಯೊಂಡ = ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ; ಕಟ್ಟಾ
 ಯಮಂ = ಹೆಚ್ಚಿನ ಪೌರುಷವನ್ನೂ; ಕಾವೆಂ = ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು ॥ ೨೧ ॥

ಎಂಬುದನೆ ಬಗೆದು ಪೆಟಿತನ- ।

ಣಂ ಬಗೆಯದೆ ಮದ್ರಪತಿಯನೆಂದಂ ಮುಂತೊ- ॥

ಟ್ಟಂಬನದನುಗಿದು ಕುಂದಿಸಿ- ।

ದಂ ಭಯದಿಂ ಕರ್ಣನೆಂದು ಲೋಕಂ ನಗದೇ ॥ ೨೨ ॥

ಉಡುಗುಡುಗುಡುಗಿಂದಿಸೆ ಬಟ- ।

ಸಿಡಿಲೆಟಪಂತೆಟಪ ಸರಲ ಬರವಂ ಕಂಡಾ- ॥

ಗಡೆ ಚಕ್ರಿ ನೆಲನೊಳೆಣ್ಣೆರ- ।

ಲಡಂಗೆ ನರರಥಮನೊತ್ತಿದಂ ನಿಪುಣತೆಯಿಂ ॥ ೨೩ ॥

ಒತ್ತುವುದುಂ ಶರಮಿರದೆ- ।

ಯ್ದುತ್ತೆ ಕಿರೀಟಿಯ ಕಿರೀಟಮಂ ಕೊಱಿದೊಡೆ ಪ- ॥

ರ್ವಿತ್ತು ಭಯಮಿಂದ್ರನಂ ಮು- ।

ತ್ತಿತ್ತುಲೀಶ್ವರನನಾಗಳಾ ಸಂಕಟದೊಳ್ಳಾ ॥ ೨೪ ॥

ಎಂಬುದನೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಎಂಬುದನೆ = ಈ ರೀತಿಯನ್ನೇ, ಬಗೆದು = ನಿಶ್ಚೈಸಿ; ಪೆಟಿತಂ = ಬೇರೆ ವಿಧವನ್ನು; ಅಣಂ = ಸ್ವಲ್ಪವೂ, ಬಗೆಯದೆ = ಯೋಚಿಸದೆ; ಮದ್ರಪತಿಯಂ = ಶಲ್ಯನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ; ಕರ್ಣಂ = ಅಂಗಾಧಿಪತಿಯಾದ ಕರ್ಣನು; ಭಯದಿಂ = ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ, ಮುಂ = ಮೊದಲು, ತೊಟ್ಟು = ಸಂಧಿಸಿದ, ಅಂಬಂತದಂ = ಆ ಬಾಣವನ್ನು; ಉಗಿದು = ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸೆಳೆಕೊಂಡು [ಉಗಿ (ಧಾ) ಆಕರ್ಷಣೆ] ಕುಂದಿಸಿದಂ ಕಡಿಮೆಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು; ಎಂದು = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು; ಲೋಕಂ = ಮಂದಿಯು; ನಗದೇ = ಪರಿಹಾಸಮಾಡಲಾರದೆ? ॥ ೨೨ ॥

ಉಡುಗು — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಉಡುಗುಉಡುಗುಉಡುಗು = (ವೈರಿಯ ಬಲವನ್ನು) ಇಲ್ಲದಾಗಿ; ಎಂದು ಎಂಬುದಾಗಿ; ಇಸೆ = ಹೊಡಲು, ಬಟಿಸಿಡಿಲ್ = ಭಯಂಕರವಾದ ಸಿಡಿಲು; ಎಟಿಪಂತೆ = ಬೀಳುವಹಾಗೆ, ಎಟಿಪ = ಬಂದು ಬೀಳುವ; ಸರಲ = ಬಾಣದ, ಬರವಂ = ಬರುವಿಕೆಯನ್ನು; ಕಂಡು = ನೋಡಿ; ಅಗಡೆ = ಅಗಲೆ (ಸಮಯ ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಕೂಡಲೆ) ಚಕ್ರಿ = ಕೃಷ್ಣನು; ನೆಲನೊಳ್ = ನೆಲದಲ್ಲಿ; ಎಣ್ಣೆರಲ್ = ಎಂಟು ಬೆರಳುಗಳ ಅಗಲದಷ್ಟು; ಅಡಂಗೆ = ಅಡಗುವ ಹಾಗೆ (ಕುಗ್ಗುವಂತೆ) ನಿಪುಣತೆಯಿಂ = ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ; ನರರಥಮಂ = ಆರ್ಜುನನ ತೇರನ್ನು; ಒತ್ತಿದಂ = ತಗ್ಗಿಸಿದನು ॥ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಗುರಿಯು ತಲೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಹೋಗಲು ದೇಶಾದಂತೆ ರಥವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದನು ॥ ೨೩ ॥

ಒತ್ತುವುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಒತ್ತುವುದುಂ = ಹಾಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ತೇರನ್ನು

ಒಳಗಟ್ಟಿಯದೆ ಕೌರವಬಳ- ।

ಜಳನಿಧಿ ಬೊಬ್ಬಿಡಿದು ಮೇಲುದಂ ಬೀಸಿದೊಡು- ॥

ಚ್ಚಳಿಸಿದ ಮಕುಟದ ಮಣಿಗಳ ।

ಪೂಳೆಪುಗಳಿದುಳ್ಳಮೆಬ್ಬು ವೆಂಟುಂ ದೆಸೆಯೊಳ್ ॥ ೨೫ ॥

ವ ॥ ಅಂತು [ಕಿರೀಟಿಯ] ರತ್ನಮಕುಟಮರಾತಿಶಾತಶರದಿನುರುಳ್ಳುದು
ಮಳಿನೀಳೋಜ್ಜ್ವಲಸಹಸ್ರಕುಂತಳಂಗಳ್ ಪರಕಲಿಸಿ ಬಂದು ಪೊಟ
ಮುಯ್ಯನಳ್ಳಿಡಿಯೆ ಪಚ್ಚುಗಂಟೆಕ್ಕಿ ಗಾಂಡೀವಧನ್ವಂ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ
ಪರ್ವನೆಗಂ—

ನೆಲಕ್ಕೆ ಒತ್ತುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ; ಶರಂ = ಬಾಣವು, ಇರದೆ = ಕೂಡಲೆ; ಎಯ್ದುತ್ತೆ = ಮುಂ
ದುವರಿಯುತ್ತ, ಕಿರೀಟಿಯ ಕಿರೀಟಮಂ = ಅರ್ಜುನನ ಕಿರೀಟವನ್ನು; ಕೊಟ್ಟಿದೊಡೆ =
ತುಂಡಿಸಲು [ಕೊಟ್ಟಿ (ಧಾ) ಖಂಡನೇ, ಧಾನ್ಯಭೇದೇಚ. (ಕೊರೆ = ನಿದ್ರಾಂಗದ್ವನೌ)
ಆಗಳ್ = ಆ ವೇಳೆಗೆ ಉಂಟಾದ, ಭಯಂ = ಹೆದರಿಕೆಯು, ಇಂದ್ರನಂ = ದೇವೇಂದ್ರ
ನನ್ನು, ಪರ್ವತ್ತು = ಹರಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು, ಅಟಿಲ್ = ವ್ಯಸನವು, ಈಶ್ವರನಂ = ಶಿವ
ನನ್ನು, ಮುತ್ತಿತ್ತು = ಅವರಿಸಿಕೊಂಡಿತು; ಆ ಸಂಕಟದೊಳ್ = ಬಹುಕಷ್ಟಕರವಾದ
ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ॥ ೨೪ ॥

ಒಳಗಟ್ಟಿಯದೆ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಒಳಗು+ಅಟ್ಟಿಯದೆ = ಅದೇನಿರ
ಬಹುದೋ ಎಂಬ ಗುಟ್ಟನ್ನರಿಯದೆ, ಕೌರವಬಳಜಳನಿಧಿ = ಕೌರವಸೈನ್ಯವೆಂಬ ಸಮು
ದ್ರವು, ಬೊಬ್ಬಿಡಿದು = ನೊರೆಯುತ್ತ, ಮೇಲುದು = ಅಂಗವಸ್ತ್ರವನ್ನು (ಮೇಲು
ಹೊದಿಕೆ) ಬೀಸಿದೊಡೆ = ಬೀಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಉಚ್ಚಳಿಸಿದ = ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸಿಡಿದ, ಮಕು
ಟದ = ಕಿರೀಟದ, ಮಣಿಗಳ = ರತ್ನಗಳ, ಪೂಳೆಪುಗಳಿದಂ = ಕಾಂತಿಗಳ ಪುಲಕ
(ಹೊಳಪುಗಳಿಂದ) ಎಂಟುಂದೆಸೆಯೊಳ್ = ಅಸ್ಪದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲೂ (ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೆಯೂ)
ಉಳ್ಳಂ = ಕೊಳ್ಳುಗಳು (“ಉಲ್ಕಾಸ್ಥಾನಿರ್ಗತಜ್ವಾಲಾ” ಎಂದು ಅಮರವು) ಎಬ್ಬಿವು =
ಎದ್ದವು ॥ ರೂಪಕ ಮತ್ತು ಅತಿಶಯೋಕ್ತೃಲಂಕಾರಗಳು ॥ ೨೫ ॥

ಅಂತು — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಅಂತು = ಹಾಗೆಯೇ, ಕಿರೀಟಿಯ = ಅರ್ಜು
ನನ; ರತ್ನಮಕುಟಂ = ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕಿರೀಟವು, ಅರಾತಿಶಾತಶರದಿಂ = ಅರಾತಿ =
ನೈರಿಯಾದ ಕರ್ಣನ; ಶಾತ = ಹರಿತವಾದ, ಶರದಿಂ = ಬಾಣದಿಂದ, ಉರುಳ್ಳುದುಂ =
ಹೊರಳುತ್ತಿರಲು; ಅಳಿನೀಳೋಜ್ಜ್ವಲಸಹಸ್ರ ಕುಂತಳಂಗಳ್, ಅಳಿನೀಳ = ತುಂಬಿಗಳಂತೆ
ನೀಲವೂ; ಉಜ್ಜ್ವಲ = ಶೋಭಾಯಮಾನವೂ ಆಗಿರುವ; ಸಹಸ್ರಕುಂತಳಂಗಳ್ =
(ತಲೆಯ) ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಕೂದಲುಗಳು; ಪೊಟಿಮುಯ್ಯಂ = ಹೆಗಲ ಹಿಂಭಾಗ

ಪುರಿಗಣೆಯಪ್ಪ ಕಾರಣದಿನಂತದು ತಪ್ಪಿದನೆಂದು ನೊಂದು ಪ- ।

ಲೊರಿದಹಿರೂಪದಿಂ ಮಗುಟ್ಟಿ ಬಂದಿನ ನಂದನನಲ್ಲಿಗೆನ್ನನಂ- ॥

ತರಿಸದೆ ತೊಟ್ಟು ಬೇಗಮಿಸು ವೈರಿಯನೀಗಳೆ ಕೊಂದವೆಂ ರಸಾಂ- ।

ಬರಧರಣೀವಿಭಾಗದೊಳಗಾವೆಡೆವೊಕ್ಕೊಡಮಂಗನಾಯಕಾ ॥ ೨೬ ॥

ವ ॥ ಎಂಬುದುಂ ನೀನಾರ್ಗೇನೆಂಬೆಯದಾವುದು ಕಾರಣದಿಂದಮೆನ್ನ ದೊ-
ಣೆಯಂ ಪೊಕ್ಕಿದೆಯೆಂದೊಡಾನಶ್ವಸೇನನೆಂಬ ಪನ್ನಗನೆನೆಂದು ತನ್ನ
ವೈರಕಾರಣಮನಜಿಯೆ ಪೇಟೊಡೆ ದರಹಸಿತಪದನಾರವಿಂದನಾಗಿ-

ವನ್ನು; ಪರಕಲಿಸಿ ಬಂದು = ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು; ಅಳ್ಳಿಲಿಯೆ = ಚಲಿಸುತ್ತಿರಲು;
[ಅಳ್ಳು + ಇಲಿ (ಧಾತು) ಸ್ಪಂದನೇ] ಪಚ್ಚುಗಂಟಿಕ್ಕಿ = ಅವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಭಾಗಿಸಿ
ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು; ಗಾಂಡೀವಧನ್ಯಂ = ಗಾಂಡೀವವೆಂಬ ಜಿಲ್ಲಳ್ಳವನಾದ ಅರ್ಜುನನು
[ಗಾಂಡೀವ-ಒಂದು ದಿವ್ಯ ಧನುಸ್ಸು. ಅದು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿತ್ತು. ಬಳಿಕ
ಇಂದ್ರನಿಗೂ ತರುವಾಯ ವರುಣನಿಗೂ ದೊರಕಿತು ಅದನ್ನು ಬಳಿಕ ಅಗ್ನಿಯು ವರುಣ
ನಿಂದ ಪಡೆಕೊಂಡನು. ಪಾಂಡವನನದಾಕಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ತನಗೆ ಉಪಕಾರ
ಮಾಡಿದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಇದರ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಆತನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ
ಜಯಿಸುತ್ತ ಬಂದನು. ಇದರಿಂದಲೇ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಗಾಂಡೀವಿಯೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು.]
ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ = ಯುದ್ಧಮಾಡಲು ತಯಾರಾಗಿ, ಇರ್ಪ ಅನ್ನೆಗಂ = ಇರುವ ವೇಳೆಗೆ ॥

ಪುರಿಗಣೆಯಪ್ಪ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಅದು = ಆಬಾಣವು,
ಪುರಿಗಣೆಯಪ್ಪ ಕಾರಣದಿಂ = ಸುರಿಗಣೆಯಾದ ಕಾರಣದಿಂದ, ಅಂತು = ಆ ರೀತಿ,
ತಪ್ಪಿದಂ = ಗುರಿಮುಟ್ಟಿದ ಹೋದನು; ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ, ನೊಂದು = ವ್ಯಸನ
ಪಟ್ಟು; ಹಲೊರಿದು = ಹಲ್ಲುಕಡಿಯುತ್ತ; ಅಹಿರೂಪದಿಂ = ಸರ್ಪವಾಗಿ; ಇನನಂದನ
ನಲ್ಲಿಗೆ = ಕರ್ಣನ ಬಳಿಗೆ; ಮಗುಟ್ಟಿ ಬಂದು = ಪುನಃಬಂದು; ಅಂಗನಾಯಕಾ = ಅಂಗಾ
ಧಿಪತಿಯೇ ನೀನು; ಅಂತರಿಸದೆ = ತಡಮಾಡದೆ; (ಬಿರೇನೂ ಯೋಚಿಸದೆ) ಬೇಗಂ =
ಕೂಡಲೆ; ಎನ್ನಂ = ನನ್ನನ್ನು; ತೊಟ್ಟು ಇಸು - ಸಂಧಿಸಿ ಹೊಡೆ; ರಸಾಂಬರಧರಣೀ
ವಿಭಾಗದೊಳಗೆ = ಪಾತಾಳ ಆಕಾಶ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ । ಅವನಿಡೆ = ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ
ಹೋಗಿ; ಪೊಕ್ಕೊಡಂ = ಅಡಗಿಕೊಂಡರೂ; ವೈರಿಯಂ = ವಿರೋಧಿಯಾದ ಅರ್ಜುನ
ನನ್ನು, ಈಗಳಿಕೊಂದವೆಂ = ಈಗಲೇ ನಾಶಪಡಿಸುವೆನು ॥ ೨೬ ॥

ಎಂಬುದುಂ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಎಂಬುದುಂ = ಆ ಸರ್ಪವು ಹೀಗೆ
ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು; (ಕರ್ಣನು) ನೀಂಆರ್ಗೇ = ನೀನಾರು (ನಿನ್ನ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳೇನು?
ತಂದೆತಾಯಿಗಳಾರು) ಏನೆಂಬೆ = ನೀನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದೇನು? ಅದು ಅವುದು

ಶರರೂಪದೊಳಿರೆ ನಿನ್ನಂ ।

ಶರಮೆಂದಾಂ ತೊಟ್ಟಿನೆನಿಡು ತುಡುವೆನೆ ನಿನ್ನಂ ॥

ನೆರದೊಳ್ ಕೊಲ್ವಂತೆನಗೇ- ।

ನರಿಯನೆ ಗಾಂಡೀವಧನ್ವನೆಂಬುದುಮಾಗಳಾ ॥ ೨೭ ॥

ನೀನ್ನಿನ್ನ ಪಗೆಯನಾರ್ಪೊಡ- ।

ದನ್ನೆನಿಪೆನೆ ನೆಗೆದು ಬರ್ಪ ವಿಷಪನ್ನಗನಂ ॥

ವನ್ನತನನೆಡೆಯೊಳರಿಗಂ ।

ತನ್ನಯ ಗರುಡಾಸ್ತ್ರದಿಂದೆ ಕುಡಿದುಡಿದುಡಿದಂ ॥ ೨೮ ॥

ಕಾರಣದಿಂದಂ=ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ, ಎನ್ನ ದೊಣೆಯಂ=ನನ್ನ ಬತ್ತಳಿಕೆಯನು
ಪೊಕ್ಕು ಇರ್ದೆ ಎಂದೊಡೆ=ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಆಂ ಅಶ್ವಸೇನಂ
ಎಂಬ ಪನ್ನಗನಂ=ತಾನು ಅಶ್ವಸೇನನೆಂಬ ಉರಗನಾಗಿರುವೆನು' ಪನ್ನಗನಂ=
[ವಿನುತಗುಣವಚನದೊಳ್ ಸ | ವರ್ನಾಮದೊಳ್ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳ್ ಪ್ರವರ್ತಿಪುವಾ
ಖ್ಯಾ | ತನಿಯುಕ್ತ ವಿಭಕ್ತಿಗಳವು] ಘನತರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗುಣೋಕ್ತಿಯೊಳಮವು
ರ್ದಿರ್ಕುಂ ॥ ವೃತ್ತಿ ॥ ಗುಣವಚನದೊಳಂ ಸರ್ವನಾಮದೊಳಂ ಸಂಖ್ಯೆಯೊಳಂ
ಸಂಸ್ಕೃತ ಗುಣೋಕ್ತಿಯೊಳಂ ಅಖ್ಯಾತವಿಭಕ್ತಿಗಳ್ ವರ್ತಿಸುಗುಂ, ಸಮುಚ್ಚಯ
ದಿಂ ಗುಣವಚನ ಮಲ್ಲದಲ್ಲಿಯುಮುಂಟು-(ಪನ್ನಗಂ+ಎಂ=ಪನ್ನಗನಂ) ಶ. ಮ.
ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೨೧೮ ॥] ಎಂದು=ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ, ತನ್ನ ವೈರಕಾರಣಮಂ=ತನಗೆ
ಅರ್ಜುನನೊಂದಿಗಿರುವ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಮೂಲವನ್ನು, ಅಪ್ರಿಯೆ=ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗಿ;
ಪೇಟ್ರೊಡೆ=ಹೇಳಲು; (ಕರ್ಣನು) ದರಹಸಿತವದನಾರವಿಂದಂ ಆಗಿ=ಮಂದಹಾಸ
ದಿಂದ ಕೊಡಿದ ಮುಖಕಮಲವುಳ್ಳವನಾಗಿ.

ಶರರೂಪದೊಳ್ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಶರರೂಪದೊಳ್ ಇರೆ=(ನೀನು)
ಬಾಣದ ಅಕೃತಿಯಿಂದಿರಲು; ನಿನ್ನಂಆಂ ಶರಂ ಎಂದು ತೊಟ್ಟಿಂ=ನಾನು ಬಾಣ
ನೆಂದೇ ತಿಳಿದು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿನೊಡನೆ ಸಂಧಿಸಿದೆನು; ಅಪ್ರಿಯೆ=ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು
ತಿಳಿದು; ನಿನ್ನಂತುಡುವೆನೆ=ನಿನ್ನನ್ನು ಹೂಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆ? (ತಿಳಿಯದೆ ಆದ ಕೆಲಸವಲ್ಲದೆ
ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ತುಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ) ನೆರದೊಳ್=ಅನ್ಯರ ಸಹಾಯದಲ್ಲಿ, ಕೊಲ್ವಂತೆ=ನಾಶ
ಪಡಿಸುವ ಹಾಗಿ; ಗಾಂಡೀವಧನ್ವಂ=ಅರ್ಜುನನು; ಎನಗೆ ಅರಿಯನೆ ಏಂ=ನನಗೆ
ಅಸಾಧ್ಯನಾದ ವೈರಿಯೇನು?] ಅರಿ (ಧಾತು) ಕೃಂತನೇ, ಶತ್ರುಚ, ಅಪ್ರಿ=ಜ್ಞಾನೇ]
ಎಂಬುದುಂ=ಹೀಗೆಂದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ; ಅಗರ್=ಕೂಡಲೇ ॥ ೨೭ ॥

ನೀನ್ನಿನ್ನ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ನೀಂ ಅಪೊಡೆ=ನೀನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿ

ವ || ಆಗಳಂಗರಾಜಂಗೆ ಶಲ್ಯಂ ಕಿನಿಸಿ ಮುಳಿಸಿನೊಳೆ ಕಣ್ಣಾಣದಂತಪ್ಪೇಕ
ಗ್ರಾಹಿಗಮೊರಂಟಂಗಂ ರಥಮನೆಸಗೆನೆಂದು ವರೂಧದಿಂದಿಡಿದು
ಪೋಗೆ—

ಅರಿಗನ ಬಟ್ಟಿನಂಬುಗಳ ಬಲ್ಲರಿ ಸೋಂಕುಗುಮೇಱಿಮೆನ್ನ ತೋ— |
ಳ್ಳಿರಮೆನೆಗೆನ್ನ ಬಿಲ್ಲೆ ನೆರಮೆಂದು ವರೂಧತುರಂಗಮಂಗಳಂ ||
ತುರಿಪದೆ ತಾನೆ ಚೋದಿಸುತುಮಾರ್ದಸುತುಂ ಕಡುಕೆಯ್ದು ಕಾದೆ ಭೀ— |
ಕರರಥಚಕ್ರಮಂ ಪಿಡಿದು ನುಂಗಿದಳೊರ್ಮೆಯೆ ಧಾತ್ರಿ ಕೋಪದಿಂ || ೨೯ ||

ರುವೆಯಾದರೆ; ನಿನ್ನ ಪಗೆಯಂ ಅದಂ=ನಿನಗಿರುವ ಆ ವೈರವನ್ನು; ನೆಱಿಪು=ನೆರವೇ
ರಿಸು; ಎನೆ=ಎಂದು ಹೇಳಲು, ನೆಗೆದು ಬರ್ಪ=ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿಬರುವ; ಪನ್ನ
ತನಂ=ವಿಕ್ರಮಿಯಾದ, ವಿಷಪನ್ನಗನಂ=ವಿಷ ತುಂಬಿದ್ದ ಆ ಸರ್ಪವನ್ನು, ಅರಿ
ಗಂ=ಅರ್ಜುನನು; ತನ್ನಯ=ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ, ಗರುಡಾಸ್ತ್ರದಿಂದ=ಗರುಡಮಂತ್ರಪ್ರೇರಿ
ತನಾದ ಬಾಣದಿಂದ, ಎಡೆಯೊಳ್=ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲೇ (ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ)
ಕುಱಿದಿಡಿದಿಡಿದಂ=ಕುರಿಯನ್ನು ತರಿಯುವಂತೆ ತರಿದನು (ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗು
ವಂತೆ ಕೊಚ್ಚಿದನು) || ೨೮ ||

ಆಗಳ್ — ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಆಗಳ್ = ಆ ವೇಳೆಗೆ, ಶಲ್ಯಂ = ಮದ್ರಾ
ಧಿಪನು, ಅಂಗರಾಜಂಗೆ = ಅಂಗಾಧಿಪನಾದ ಕರ್ಣನಿಗೆ, (ಕರ್ಣನ ಮೇಲೆ) ಕಿನಿಸಿ =
ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು; ಮುಳಿಸಿನೊಳೆ = ಕೋಪದಲ್ಲೇ; ಕಣ್ಣಾಣದೆ = ಮುಂದುಗಾಣದವ
ನಾಗಿ; ಇಂತು ಅಪ್ಪ = ಹೀಗಿರುವ, ಏಕಗ್ರಾಹಿಗಂ ಒರಂಟಂಗಂ = ತನಗೆ ತೋರಿದಂ
ತೆಯೇ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ಹಟವುಳ್ಳವನಾದ ಈತನಿಗೆ (ಭಲವಾದಿಗೆ) ರಥಮಂ = ತೇರನ್ನು,
ಎಸಗೆಂ ಎಂದು = ಚೋದಿಸಲಾರೆನು ಎಂದು; ವರೂಧದಿಂದೆ = ತೇರಿನಿಂದ; ಇಱಿದು
ಪೋಗೆ = ಇಳಿದು ಹೋಗಲು ||

ಅರಿಗನ — ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ಅರಿಗನ = ಅರ್ಜುನನ (ಅರಿ
ಕೇಸರಿಯ) ಬಟ್ಟಿನ = ನಸುಬಿಳಿದಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ (ಮಸೆದು ಹರಿತವಾದ,
ಬಟ್ಟಿನ = ವರ್ತುಲಾಕಾರದ ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು) ಅಂಬುಗಳ = ಬಾಣಗಳ; ಬಲ್ಲರಿ =
ದೊಡ್ಡ ಮಳೆಯು; ಸೋಂಕುಗುಂ = ತಾಗುವುದು; ಏಳಿಂ = ಎಚ್ಚರ ಹೊಂದಿರಿ (ಜಾ
ಗ್ರತರಾಗಿರಿ); ಎನಗೆ = ನನಗೆ; ಎನ್ನ ತೋಳ್ಳಿರಂ = ನನ್ನ ಭುಜವೇ ಸಹಾಯವು, ಎನ್ನ
ಬಿಲ್ಲೆನೆರಂ = ನನ್ನ ಧನುಸ್ಸೇ ಸಹಾಯವು; ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ; ವರೂಧ ತುರಂಗ
ಮಂಗಳಂ = ರಥಕ್ಕೆ ಹೂಡಿದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು; ತುರಿಪದೆ = ತ್ವರೆಯಿಂದ; (ತುರಿಪ
(ಸಂ) ತ್ವರಿತ) ತಾನೇ = ಸ್ವತಃ (ಆಸಹಾಯನಾಗಿ); ಚೋದಿಸುತುಂ = ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತ

ನ || ಅಂತು ತನ್ನಂ ಮುಯ್ಯೇಟಿ ಸೂಪ್ಪರಮೊಲ್ಲಣಿಗೆಯಂ ಪಿಟಿವಂತೆ
ಪಿಂಡಿ ಪಿಟಿದ ಪಗೆಗೆ ರಥಚಕ್ರಮಂ ನುಂಗುವುದುಂ ರಥದಿಂದಿಟಿದು
ಗಾಲಿಯನೆತ್ತುವಾಗಲಿವನನೀ ಪದದೊಳ್ ಕಡಿದೊಟ್ಟದಾಗಳ್ ಗೆಲ
ಲಾಟಿಯೆಂದು ನುಡಿದ ಮುಕುಂದನ ನುಡಿಗೆ ಕೊಕ್ಕರಿಸಿ ಜಗದೇಕ-
ಮಲ್ಲನಿಂತೆಂದಂ—

ಬಟುವಂ ಸಾರಥಿಯಿಲ್ಲ ಮೆಯ್ಗೆ ಮುಟಿಯುಂ ತಾನಿಲ್ಲದೆಂತೀಗಳಾ- |
ನಿಟುವೆಂ ನೋಡಿರೆ ಮತ್ತಮೊಂದನಿಸಲುಂ ಕೆಯ್ಯೇಟಿದೇಕೆಂದುಮಾ- ||
ನಟಿಯೆಂ ಕೂರ್ಮೆಯೆ ಮಿಕ್ಕು ಬಂದಪುದಿದಕೇಗೆಯ್ವೆನೆನೆಂಬೆನಾಂ |
ಮುಟಿದೆಂ ಮುನ್ನಿನದೊಂದು ವೈರಮನದಿಂತೇಕಾರಣಂ ಭೂಧರಾ || ೩೦ ||

(ನಡೆಯಿಸುತ್ತ), ಕಡುಕೆಯ್ತು = ಕಡುಕಿ (ಅಕ್ಕೋಶಗೊಂಡು) ಅರ್ದು = ಬೊಬ್ಬಿ
ರಿದು [ಅರ್ (ಧಾ) ಉಚ್ಚೈರ್ಧ್ವನೌ] ಇಸುತುಂ = ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹೂಡುತ್ತ; ಕಾದೆ =
ಹೋರಾಡುತ್ತಿರಲು, ಧಾತ್ರಿ = ಭೂದೇವಿಯು, ಕೋಪದಿಂ = (ಹಿಂದೆ ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಡಿ
ಹಿಳಿದ) ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ, ಒರ್ಮೆಯೆ = ಒಂದೇ ಬಾರಿಗೆ, ಭೀಕರರಥ ಚಕ್ರಮಂ = ವೈರಿ
ಭಯಂಕರವಾದ ಕರ್ಣನ ರಥದ ಗಾಲಿಯನ್ನು; ಪಿಡಿದು ನುಂಗಿದಳ್ = ಹಿಡಿದು ನುಂಗಿ
ದಳು [ನುಂಗು (ಧಾತು) ಗಿಲನೇ] || ೨೯ ||

ಅಂತು—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು = ಹಾಗೆ, ತನ್ನಂ = ತನ್ನನ್ನು (ಭೂಮಿ
ಯನ್ನು), ಮುಯ್ಯೇಟಿ ಸೂಪ್ಪಿವರಂ = ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಬಾರಿಯೂ, ಒಲ್ಲಣಿಗೆ
ಯಂ = ಗಾಣಹಾಕಿ; ಪಿಟಿವಂತೆ = ಹಿಂಡುವ ಹಾಗೆ, ಪಿಂಡಿಪಿಟಿದ = ಹಿಂಡಿ ಹಿಪ್ಪೆ
ಮಾಡಿದ; ಪಗೆಗೆ = ವೈರಕ್ಕೆ; ರಥಚಕ್ರಮಂ = ರಥದ ಗಾಲಿಯನ್ನು; ನುಂಗುವುದುಂ =
ಕಬಳಿಸಿದಾಗ; ರಥದಿಂದ ಇಳಿದು ಗಾಲಿಯಂ ಎತ್ತುವಾಗಳ್ = (ಕರ್ಣನು) ರಥದಿಂದ
ಕಳಿಗಿದು ಚಕ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೇಲೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾಗ; ಇವನಂ = ಈ ಕರ್ಣನನ್ನು,
ಈ ಪದದೊಳ್ = ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಕಡಿದು ಒಟ್ಟದಾಗಳ್ = ಕಡಿದು ರಾಶಿಹಾಕ
ದಿದ್ದಲ್ಲಿ [ಒಟ್ಟ (ಧಾ) ರಾಶೀಕರಣೇ] ಗೆಲಲಾಟಿ = ಜಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ; ಎಂದು
ನುಡಿದ ಮುಕುಂದನ ನುಡಿಗೆ = ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣನವಾತಿಗೆ, ಕೊಕ್ಕರಿಸಿ = ಅಸಹ್ಯ
ಪಟ್ಟು, ಜಗದೇಕಮಲ್ಲಂ = ಲೋಕೈಕವೀರನಾದ ಅರ್ಜುನನು, ಇಂತೆಂದಂ = ಹೀಗೆ
ಹೇಳಿದನು ||

ಬಟುವಂ — ಇಂತೆಂದು ಮ ವಿ. ವೃತ್ತಂ || ಭೂಧರಾ = ವರಾಹಾವತಾರ
ವೆತ್ತಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡವನೇ; (ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ)
ವರಾಹ — ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರನೆಯ ಅವತಾರ. ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ.

ವ || ಎಂಬುದುಮೆನಿತಱಿಯದಿದೋಡಂ ಸೋದರಿಕೆಯೆ ಮಿಕ್ಕು ಬರ್ಕು-
ಮಾಗದೆಯೆಂದು ತನ್ನಂತರ್ಗತದೊಳ್ ಬಗೆದಸುರಾಂತಕನಿಂತೆಂದಂ-

ನೆಗೆಟ್ಟ* ಭಿಮನ್ನುವಂ ಚಲದಿನಂದಿಡಿದಿಂದು ನಿಜಾಗ್ರಜಾತನಂ ।
ಸುಗಿವಿನಮೆಚ್ಚು ಬೀರದೊಳೆ ಬೀಗುವ ಸೂತಸುತಂತೆ ನೀನುಮಾ- ||
ಜಿಗೆ ಸೆಡೆದಿದೆಯವೊಡೆರು ಚಕ್ರನಿಘಾತದಿನಿಕ್ಕಿ ಬೀರಮು- ।
ವಿಗಗೆ ಪಡಿಚಂದಮಾಗೆ ತಡಿದೊಟ್ಟಿ ಜಯಾಂಗನೆಗಾಣ್ಮನಾದವೆಂ || ೩೧ ||

ವಿಷ್ಣು ಈ ಅವತಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದನು ಸಾರಥಿಯಿಲ್ಲ =
ರಥಚೋದಕನಿಲ್ಲ, ಮೆಯ್ಯೆ = ದೇಹಕ್ಕೆ, ಮರೆಯುಂ = ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಡೆ
ಯುವಂತಹ ಕಂಚುಕವು ಕೂಡ, ಇಲ್ಲದೆ = ಇಲ್ಲದೇನೇ; ತಾಂ = ಈ ಕರ್ಣನೀಗ,
ಬಯಿವಂ = ಬರಿದಾಗಿರುವನು (ನಿಸ್ಸಾರನಾಗಿರುವನು) ಆಂ = ನಾನು, ಈಗಳ್ ಎಂತು
ಇಱುವೆಂ = ಈ ವೇಳೆಗೆ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಹೊಡೆಯಲಿ? ನೋಡೀರಿ = ಸರಿಯಾಗಿ ಅವ
ಲೋಕಿಸಿರಿ, ಮತ್ತಂ = ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆಯೂ, ಒಂದಂ ಇಸಲುಂ = ಒಂದು ಬಾಣ
ಹೂಡುವುದಕ್ಕಾದರೂ, ಕೆಯ್ಯೇಲಿದು = ಕೈ ಮುಂದಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಆಂ ಏಕೆಂದುಂ
ಅಱಿಯೆಂ = ಇದರ ಕಾರಣವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿಯಲಾರೆನು, ಕೂರ್ಮಯೆ = ಪ್ರೀತಿಯೆ,
ಮಿಕ್ಕು ಬಂದವುಡು = ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲಾ, ಇದರ್ಕೆ ಏಗೆಯ್ಯೆಂ ಎನೆಂಬೆಂ =
ಇದಕ್ಕೇನು ಮಾಡಲಿ ಏನು ತಾನೇ ಹೇಳಲಿ? ಮುನ್ನಿನ = ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಪ್ರವರ್ಧ
ಮಾನವಾಗಿ ಬಂದ; ಅದೊಂದು ವೈರಮಂ = ಆ ಹಗೆಯನ್ನು ಕೂಡ; ಆಮೆಱಿ
ದೆಂ = ನಾನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆನು; ಅದುಇಂತು = ಅದು ಹೀಗೆ ಆಗಲು; ಏಕಾರಣಂ =
ಕಾರಣವೇನು ? || ೩೦ ||

ಎಂಬುದುಂ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬುದುಂ = ಅರ್ಜುನನು ಹೀಗೆ
ನೈಲು, ಎನಿತು ಅಱಿಯದಿದೋಡಂ = (ಜನ್ಮಸಂಬಂಧದ ವಿಚಾರವಾಗಿ) ಏನೂ ತಿಳಿ
ಯದಿದ ರೂ; ಸೋದರಿಕೆಯೆ = ಸೋದರಭಾವವೇ, ಮಿಕ್ಕು = ಮುಂದುವರಿದು,
ಬರ್ಕುಂ ಆಗದೆ = ಬಿರಲಾರದೆ? ಎಂದು = ಎಂಬುದಾಗಿ, ತನ್ನ ಅಂತರ್ಗತದೊಳ್
ಬಗೆದು = ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು; ಅಸುರಾಂತಕಂ = ಅಸುರ
ಮರ್ದನನಾದ ಕೃಷ್ಣನು; ಇಂತು ಎಂದಂ = ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು ||

ನೆಗೆಟ್ಟು — ಇಂತೆಂದು ಚಂ ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ || ನೆಗೆಟ್ಟು = ವೀರನೆಂದು ಹೆಸರು
ವಾಸಿಗೆ ಬಂದ; ಅಭಿಮನ್ನುವಂ = ಅಭಿಮನ್ನು ಕುಮಾರನನ್ನು; ಅಂದು = ದ್ರೋ
ಣನು ಚಕ್ರವ್ಯೂಹವನ್ನು ರಚಿಸಿದಂದು; ಚಲದಿಂ = ಒರಟುತನದ ಹಟದಿಂದ;

ವ || ಎಂಬನ್ನೆಗಂ ಭೂತಳಮಳಿತಿ ರಥದ ಗಾಲಿಯಂ ಕಿಟ್ಟು ಮತ್ತಂ ರಥ
ಮನಪ್ರತಿರಥನೇಱಿ ನಿಟ್ಟಾಲಿಯಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿವಂದು ಕಿಡಿಗುಟ್ಟಿ
ಮಮೋದ್ಧಾಟನಂಗೆಯ್ದು ಕಾದುವಾಗಳಾ ಕಪಿಧ್ವಜಂ ವನದಂತಿ
ಯಂತೆ ಧ್ವಾಂಕ್ಷಧ್ವಜಮನುಡಿದು ಕೆಡೆವಿನಮೆಚ್ಚಾಗಳಾ —

ಇಱಿದ=ಘಾತಿಸಿದ, ಇಂದು=ಈದಿನ, ನಿಜ+ಅಗ್ರಜಾತನಂ=ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ
ಯುಧಿಷ್ಠಿರನನ್ನು, ಸುಗಿವಿನಂ=ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ, ಎಚ್ಚು=ಹೊಡೆದು,
ಬೀರದೊಳೆ=ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲೇ; (ತಾನು ಶೌರ್ಯಶಾಲಿಯೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲೇ),
ಬೀಗುವ=ಗರ್ವಪಡುತ್ತಿರುವ, ಸೂತಸುತಂಗೆ=ಸೂತಪುತ್ರನೆನಿಸಿದ ಈ ಕರ್ಣನೊಂ
ದಿಗೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ, ಅಜಿಗೆ=ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ, ನೀನುಂ=ಗಾಂಡೀವಿಯೆನಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ
ನಾದ ನೀನೂ, ಸೆಡೆದು ಇರ್ದೆಅಪ್ಪೊಡೆ=ಹೆದರಿಕೊಂಡೆಯಾದರೆ; ಇರು=ಸುಮ್ಮನೆ
ಇದ್ದು ಬಿಡು, (ಆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಬೇಡ) ಬೀರಂ=ಪೌರುಷವು
ಉರ್ವಿಗೆ=ಲೋಕಕ್ಕೆ; ಪಡಿಚಂದಂ ಆಗಿ=ಇದು ತಾನೇ ಸರಿಯೆನಿಸುವ ಹಾಗೆ,
[ಪಡಿಚಂದ (ಸಂ) ಪ್ರತಿಚ್ಛಂದ] ಚಕ್ರನಿಘಾತದಿಂ=ಸುದರ್ಶನವೆಂಬ ನನ್ನ ಬಟ್ಟ
ಗೈದಿನ ಹೊಡೆತದಿಂದ, ಇಕ್ಕಿ=ಕೆಡಹಾಕಿ, ತಱಿದು ಬಟ್ಟ=ನುಚ್ಚುನೂರಾಗುವಂತೆ
ಕಡಿದು ರಾಶಿಹಾಕಿ, ಜಯಾಂಗನೆಗೆ=ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ, ಅಣ್ಣಂ=ಯಜಮಾನನು,
ಅದಪೆಂ=ಆಗುವೆನು || ೩೧ ||

ಎಂಬನ್ನೆಗಂ—ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಎಂಬ ಅನ್ನೆಗಂ=ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರು
ವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಅಪ್ರತಿರಥಂ=ಅಸಮಾನವೀರನೆನಿಸಿದ ಕರ್ಣನು; ಭೂತಳಂ=ಭೂಮಿ
ಯು (ಲೋಕವು) ಅಳಿಱಿ=ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೆ; ರಥದ ಗಾಲಿಯರ ಕಿಟ್ಟು=
ರಥದ ಚಕ್ರವನ್ನು ಉದ್ದರಿಸಿ, ಮತ್ತಂ=ತಿರುಗಿ (ಪುನಃ), ರಥಮಂ=ತೇರನ್ನು,
ಏಱಿ=ಆಡರಿ; ನಿಟ್ಟಾಲಿಯಾಗಿ=(ನಿಡಿದು+ಅಲಿ) ಕಣ್ಣು ಇದಿರಿಗೆ, ಸರಿಯಾಗಿ
ತೋರುವಂತೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ, ಮುಟ್ಟಿವಂದು=ಸಮೀಪಿಸಿ, ಕಿಡಿಗುಟ್ಟಿ=ವಿಶೇ
ಷವಾಗಿ, ಆಕ್ರೋಶಗೊಂಡು; ಮಮೋದ್ಧಾಟನಂಗೆಯ್ದು=ಮೂದಲಿಸಿ ಮಾತಾಡಿ,
ಕಾದುವಾಗಳಾ=ಹೋರಾಡುವ ವೇಳೆಗೆ, ಕಪಿಧ್ವಜಂ=ಕಪಿಯು ಧ್ವಜದಲ್ಲಿರುವ
ಅರ್ಜುನನು, ವನದಂತಿಯಂತೆ=ಕಾಡಾನೆಯ ಹಾಗೆ, ಧ್ವಾಂಕ್ಷಧ್ವಜಮಂ=ಕಾಗೆ
ಯು ಗುರುತಿರುವ ಕರ್ಣನ ಧ್ವಜವನ್ನು; ಉಡಿದು ಕೆಡೆವಿನಂ=ತುಂಡಾಗಿ - ಬೀಳು
ವಂತೆ, ಎಚ್ಚಾಗಳಾ=ಹೊಡೆದಾಗ ||

ಪಟಯಿಗೆ ಬಿಟ್ಟೊಡೆ ಬೀರದ ।

ಪಟವಿಗೆಯಂ ನಿಱಿಸಲೆಂದೆ ಹರಿವಕ್ತಮನ- ॥

ಲ್ಲಲಿವೋಗೆಯೆಚ್ಚು ಮುಳಿಸವ- ।

ಗಟಿಯಿಸುತಿರೆ ನರನ ಬಿಲ್ಲ ಗೊಣೆಯುಮನೆಚ್ಚುಂ ॥ ೩೨ ॥

ಬೆಳಗುವ ಸೊಡರ್ಗಳ ಬೆಳಗ- ।

ಗ್ಗಲಿಸುವವೋಲ್ ಪೋಪ ಪೊಟ್ಟಿಱೊಳ್ ತೇಜಂ ವ- ॥

ಜ್ವಳಿಸೆ ತಟತಟಿಸಿ ತೊಳ ತೊಳ ॥

ತೊಳಗಿದನಸ್ತಮಯಸಮಯದೊಳ್ ದಿನವಸುತಂ ॥ ೩೩ ॥

ಪಟಯಿಗೆ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಪಟಯಿಗೆ=ಬಾವುಟವು (ಪಟಯಿಗೆ (ಸಂ) ಪತಾಕೆ) ಬಿಟ್ಟೊಡೆ=ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಲು; ಬೀರದ=ಶಾರ್ಯದ; ಪಟವಿಗೆಯಂ=ಪತಾಕೆಯನ್ನು (ಇಲ್ಲಿ ಶಾರ್ಯಪತಾಕೆಯೆಂದು ರೂಪಕವು) ನಿಱಿಸಲೆಂದೆ= (ಸ್ಥಿರವಾಗಿ) ನೆಲೆನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದೇ; ಹರಿವಕ್ತಮಂ=ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಉರಸ್ಥಳವನ್ನು, ಅಲ್ಲಲಿವೋಗೆ=ಸೀಳಿಹೋಗುವ ಹಾಗೆ, ಎಚ್ಚು=ಹೊಡೆದು, ಮುಳಿಸು=ಕೋಪವು, ಅವಗಟಿಯಿಸುತಿರೆ=ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿರಲು, ನರನ=ಅರ್ಜುನನ, ಬಿಲ್ಲ=ಧನುಸ್ಸಾದ ಗಾಂಡೀವದ; ಗೊಣೆಯುಮಂ=ಧನುರ್ದಂಡ ತುದಿಯನ್ನು, (ಗೊಣೆಯೆಂದರೆ ಧನುಸ್ಸು ಬಳುಕುವಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳ. ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಿಯ ಅಕ್ಕಿ ಬಂದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಗೊಣೆಯೆಂದು ಹೇಳುವ ರೂಢಿಯುಂಟು ಅಥವಾ ಚಾಪದ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹೆದೆಯೇರಿಸುವ ಕೊಂಡಿ) ಎಚ್ಚುಂ=ಹೊಡೆದನು || ರೂಪಕ ಉತ್ತೇಕ್ಷೆ ಆವೃತ್ತಿದೀಪಕಾಲಂಕಾರಗಳು ॥ ೩೨ ॥

ಬೆಳಗುವ—ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ । ಬೆಳಗುವ=ಬೆಳಕನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸುವ (ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ), ಸೊಡರ್ಗಳ=ದೀಪಗಳ, ಬೆಳಗು=ಪ್ರಕಾಶವು, ಪೋಪ ಪೊಟ್ಟಿಱೊಳ್=ಅವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಎಣ್ಣೆ ಅರಿ ನಂದುವ ವೇಳೆಗೆ, ಅಗ್ಗಲಿಸುವ, ವೋಲ್=ಹೆಚ್ಚಾಗುವಂತೆ; ತೇಜಂ=ಪ್ರಕಾಶವು; ತಟತಟಿಸಿ=(ಇದು ಅನುಕರಣೆ) ಥಳಥಳನೆ, ಪಜ್ವಳಿಸೆ=ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ ತೋರುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ, ದಿನವಸುತಂ==ಸೂರ್ಯಸುಕುಮಾರನಾದ ಕರ್ಣನು, ಅಸ್ತಮಯಸಮಯದೊಳ್==ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ತನ್ನ ಅವಸಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ) ತೊಳತೊಳತೊಳಗಿದಂ=ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದನು || ಉಪಮೆ ಮತ್ತು ಅನುಪ್ರಾಸವು. ನಂದುವ ವೇಳೆಗೆ ದೀಪದ ಪ್ರಕಾಶವು ಹೆಚ್ಚಾಗುವಂತೆ ದಿನವಸುತನು ಅವಸಾನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳಗಿ

ವ || ಅಂತು ಕರ್ಣನಿಶಿತವಿಕರ್ಣಹತಿಯಿಂದಮಸುರಾಂತಕಂ ಕಟಿಯೆ
ನೊಂದು—

ಕಸೆಯಂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬಿಮಂ- ।

ತ್ರಿಸಿ ಚಕ್ರಮನಸುರವೈರಿಯಿಡುವಾಗಳ್ ಬಾ- ||

ರಿಸಿ ವೆಱಿತು ಗೊಣೆಯದಿಂದೇ- ।

ಱಿಸಿ ಬಿಲ್ಲಂ ತ್ರಿಭುವನಂಗಳಳ್ಳಾಡುವಿನಂ

|| ೩೪ ||

ವ || ಮುನ್ನಮಿಂದ್ರಕೀಲನಗೇಂದ್ರದೊಳ್ ಪಶುಪತಿಯನಾರಾಧಿಸಿ ವಾಶು
ಪತಾಸ್ತ್ರಂಬಡೆದಂದು ತೆಲ್ಲಟಿಯೆಂದು—

ದನು. ಸೂರ್ಯನು ಇತರ ತೇಜಸ್ಸುಗಳನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವನಾದರೆ ಅವನ ಮಗನೂ
ಹಾಗೆಯೇ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿರುವ “ದಿನಪಸುತಂ” ಎಂಬ ಪದದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು
ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು || ೩೩ ||

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು=ಹಾಗೆಯೇ; ಕರ್ಣನಿಶಿತವಿಕರ್ಣ
ಹತಿಯಿಂದ==ಕರ್ಣನ ಹರಿತವಾದ ಬಾಣದ ಹೊಡೆತದಿಂದ; ಅಸುರಾಂತಕಂ==
ದುಷ್ಟರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಯಮನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು, ಕಟಿಯೆ==ಬಹಳವಾಗಿ (ಸಾಯುವ
ಹಾಗೆ), [ಕಟಿ (ಧಾ) ನಿಧನಾತಿರೋಃ] ನೊಂದು=ವ್ಯಸನಪಟ್ಟು ||

ಕಸೆಯಂ— ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ || ಅಸುರವೈರಿ= ದಾನವಂತಕನಾದ ಶ್ರೀಕೃ
ಷ್ಣನು, ಕಸೆಯಂ= ಚಾಟಿಯನ್ನು, ಬಿಟ್ಟು= ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ, ಉಡಿದೆ= ಕೂಡಲಿ,
ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ= ಅಧಿದೇವತೆಯನ್ನು ಆವಾಹಿಸಿ, ಚಕ್ರಮಂ= ಸುರರ್ಶನವನ್ನು, ಇಡು
ವಾಗಳ್= ಬಿಡುವ ವೇಳೆಗೆ, ಬಾರಿಸಿ= ತಡೆದು; (ವಾರಿಸು (ಧ್ವ) ಬಾರಿಸು)
ವೆಱಿತು= ಬೇರೊಂದು, ಗೊಣೆಯದಿಂದೆ= ಬಿಲ್ಲಿನ ತುದಿಯ ಕೊಂಡಿಯಿಂದ; ತ್ರಿಭುವ
ನಂಗಳ್= ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ, ಅಳ್ಳಾಡುವಿನಂ= ಚಲಿಸುವಂತೆ, ಬಿಲ್ಲಂ ಏರಿಸಿ=
ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ || ೩೪ ||

ಮುನ್ನಂ— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಮುನ್ನಂ= ಮೊದಲು, ಇಂದ್ರಕೀಲನಗೇಂ
ದ್ರದೊಳ್= ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಇಂದ್ರಕೀಲದಲ್ಲಿ, ಪಶುಪತಿಯಂ= ಪಶು
ಪಾಶವಿನೋಚನಾದಿಗಳಿಂದ ಪಶುಪತಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಶಿವನನ್ನು, ಆರಾಧಿಸಿ=
ಪೂಜಿಸಿ, ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರಂಬಡೆದ ಅಂದು= ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪಡೆದ ವೇಳೆಗೆ,
ತೆಲ್ಲಟಿಯೆಂದು= ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ||

ಗಿರಿಜೆಯ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಟ್ಟ ನಿತಾಸ್ತ್ರಮಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರಮಂ ಭಯಂ- ।

ಕರತರನಾಗೆ ಕೊಂಡು ವಿಧಿಯಿಂದಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ಪೂಡೆ ಬಿಲ್ಲೊಳು- ॥

ವರ್ತೆ ನಡುಗಿತ್ತಜಾಂಡಮೊಡೆದತ್ತು ನೆಲಂ ಪಿಡುಗಿತ್ತು ಸಪ್ತಸಾ- ।

ಗರಮುಡುಗಿತ್ತು ಸಾಹಸಮದೇಂ ಪಿರಿದೋ ಕದನತ್ರಿಣೇತ್ರನಾ ॥ ೩೫ ॥

ನ ॥ ಆ ಗಳ ಖಿಳ ಭುವನಭವನಸಂಹಾರಕಮಪ್ಯಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರಮನಮೋ
ಘಾಸ್ತ್ರಧನಂಜಯನಾಕರ್ಣಾಂತಂಬರಂ ತೆಗೆದಾಕರ್ಣಾಂತಂ ಮಾ
ಡಲ್ ಬಗೆದು ಕಂಧರಸಂಧಿಯಂ ನಿಟ್ಟಿಸಿ—

ಗಿರಿಜೆಯ - ಇಂತೆಂದು ಚಂ. ಮಾಲಾವೃತ್ತಂ ॥ ಗಿರಿಜೆಯ = ಪರ್ವತರಾಜ
ನಾದ ಹಿಮವಂತನ ಮಗಳಾದ ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು (ಪ್ರಥಮಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿ),
ಮೆಚ್ಚಿ = ಮನಸ್ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ಕೊಟ್ಟ = ಇತ್ತು; ಅಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರಮಂ = ಅಂಜಲಿ
ಕಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ನಿತಾಸ್ತ್ರಮಂ = ಹರಿತವಾದ ಬಾಣವನ್ನು, ಭಯಂಕರ
ತರನಾಗೆ = ಬಹಳ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಹಾಗೆ, ಕೊಂಡು = (ಬತ್ತಳಿಕೆ
ಯಿಂದ) ಕೈಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು; ವಿಧಿಯಿಂದೆ = ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ರೀತಿಯಿಂದ; ಅಭಿಮಂ
ತ್ರಿಸಿ = ಅಸ್ತ್ರದ ಅಧಿದೇವತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಿ, ಬಿಲ್ಲೊಳ್ = ಧನು
ಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಪೂಡೆ = ಹೂಡಲು, ಉರ್ವರೆ = ಭೂಮಿಯು; ನಡುಗಿತ್ತು = (ಹೆದರಿಕೆ
ಯಿಂದ) ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಲಿಸಿತು; ಅಜಾಂಡಂ = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು, ಒಡೆದತ್ತು = ಒಡೆದು
ಹೋಯಿತು (ಒಡೆದು ಹೋಗುವಂತಾಯಿತು) ನೆಲಂ = ನೆಲವು; ಪಿಡುಗಿತ್ತು = ಕಂಪಿ
ಸಿತು; ಸಪ್ತಸಾಗರಂ = ಏಳು ಸಮುದ್ರಗಳ ಸಮೂಹವು; (ಸಮಾಹಾರದ್ವಿಗು, ಲವಣ,
ಇಕ್ಕು, ಸುರಾ, ಸರ್ಪಿ, ದಧಿ, ದುಗ್ಧ ಜಲಗಳೆಂದು ಸುಪ್ತಸಾಗರಗಳು) ಉಡುಗಿತ್ತು =
ಇಲ್ಲದಾಯಿತು (ನಾಶಹೊಂದಿತು); ಕದನ ತ್ರಿಣೇತ್ರನಾ = (ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಣ್ಣನಂ
ತಹ ಅಪ್ರತಿಮನು, ಧ್ವಂಸಕಾರಿಯು) ಅರ್ಜುನನು (ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅರಿಕೇಸರಿಗೆ
ಇರುವ ಬಿರುದು ಕದನತ್ರಿಣೇತ್ರನಾ. ಎಂಬಲ್ಲಿ ಷಷ್ಠಿಗೆ ದೀರ್ಘ) ಸಾಹಸಂ ಅದು ಏಂ
ಪಿರಿದೋ? = ಅದೆಂತಹ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳ ಸಾಹಸವೋ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ॥ ಇಲ್ಲಿಸಮು
ಚ್ಚಯಾಲಂಕಾರವು. ಕದನ ತ್ರಿಣೇತ್ರನ ಸಾಹಸವು ತಾಂಡವವಾಡುವಂತೆಯೇ ಪದ್ಮದ
ಗತಿಯೂ ಗುಡುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದೆ ॥ ೩೫ ॥

ಆಗಲ್ - ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ ॥ ಆಗಲ್ = ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಅಖಿಳ ಭು
ವನಭವನ ಸಂಹಾರಕಂ ಅಪ್ಪ = ಸಕಲ ಲೋಕಗಳೆಂಬ ವಸತಿಯನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿ
ಸಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವ, ಅಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರಮಂ = ಅಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರವನ್ನು;
ಅಮೋಘಾಸ್ತ್ರಧನಂಜಯಂ = ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಸಂಪನ್ನನಾದ ಅರ್ಜುನನು, ಅಕರ್ಣಾಂತಂ

ಮುಳಿದೆಚ್ಚುಗಳ್ ಮಹೋಗ್ರಪ್ರಳಯಶಿಖಿಶಿಖಾನೀಕಮಂ ವಿಸ್ಫುಲಿಂಗಂ-
ಗಳುಮಂ ಬೀಟುತ್ತು ಮಾರ್ವಜ್ವಳನರುಚಿಯುಮಂ ತಾನೆ ತೋಟುತ್ತು
ಮಾಟಂ- ||

ದಳುರುತ್ತುಂ ಬಂದು ಕೊಂಡಾಗಳೆ ಗಗನತಳಂ ವಾಯ್ದು ಕೆನ್ನೆತ್ತರಿಂದು- |
ಚ್ಚಳಿಸುತ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ ಬಿಟ್ಟುದು ಭರದೆ ಸಿಡಿಲ್ದತ್ತ ಕರ್ಣೋತ್ತಮಾಂಗಂ || ೩೬ ||
ವ || ಅಂತು ತಲೆ ನೆಲದೊಳುರುಳ್ಳೊಡೆ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಮಗುಂದಲೆಯಾದ
ಬೀರಮೆಸೆಯೆ ವ್ರಾಣಮೊಡಲಿಂದಂ ತೊಲಗೆಯುಂ ತೊಲಗದ ನನ್ನಿ
ಯನುದಾಹರಿಸುವಂತೆ ಪತ್ತೆಂಟು ಕೋಲನೆಚ್ಚಟ್ಟಿಯುಂ ನೆಲದೊಳಾ

ಬರಂ= ಕಿವಿಯು ಅಂತ್ಯದ ವರೆಗೂ, ತೆಗೆದು= ಸೆಳೆದು, ಆಕರ್ಣಾಂತಂಮಾಡಲ್=
ಆ ಕರ್ಣನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು, ಬಗೆದು= ನಿಶ್ಚೈಸಿ, ಕಂಧರಸಂಧಿಯಂ= ಕುತ್ತಿಗೆ
ಯಸಂಧಿಯನ್ನು (ರುಂಡಮುಂಡಗಳ ಜೋಡಣೆಯ ಸಂದನ್ನು) ನಿಟ್ಟಿಸಿ= ನೋಡಿ ||

ಮುಳಿದೆಚ್ಚು— ಇಂತೆಂದು ಮ-ಸ್ತ-ವೃತ್ತಂ || ಮುಳಿದು= ಓಟ್ಟುಗೊಂಡು,
ಎಚ್ಚು=ಹೊಡೆದ; ಆಗಳ್=ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮಹೋ-ಮಂ=ಮಹಾ-ಅತ್ಯಂತ,
ಉಗ್ರ=ಭಯಂಕರವಾದ, ಪ್ರಳಯಶಿಖಿ=ಕಲ್ಪಾಂತದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಬೆಂಕಿಯು,
ಶಿಖಾ=ಜ್ವಾಲೆಗಳು, ಅನೀಕಮಂ=ಸಮೂಹವನ್ನೂ, ವಿಸ್ಫುಲಿಂಗಂಗಳಮಂ=
ವಿಶೇಷವಾದ ಕಿಡಿಗಳನ್ನೂ, ಬೀಟುತ್ತುಂ=ಹರಡಿಸುತ್ತಾ, ಔರ್ವಜ್ವಳನರುಚಿ
ಯುಮಂ=ವಡವಾಗ್ನಿಯು ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ, ತೋಟುತ್ತುಂ=ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ,
ತಾನೇ=ಆ ಅಂಜಲಿಕಾಸ್ತ್ರವೇ, ಆಟಂದು=ಮೇಲೆಬಿದ್ದು, ಅಳುರುತ್ತುಂ=ವಿಜೃಂ
ಭಿಸುತ್ತ, ಬಂದು= (ಕರ್ಣನ) ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಕೊಂಡಾಗಳೆ=ತನ್ನ ಅಧೀನ
ವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, (ಕತ್ತರಿಸಿಬಿಟ್ಟಾಗಲೇ) ಪಾಯ್ಡು=ಮೇಲಕ್ಕೆ
ಹಾರಿದ, ಕೆನ್ನೆತ್ತರಿಂದೆ=ರಕ್ತದಿಂದ, ಗಗನತಳಂ=ಅಂತರಿಕ್ಷವು, ಉಚ್ಚಳಿಸುತ್ತಿ
ರ್ಪನ್ನೆಗಂ=ಮೇಲಕ್ಕೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವೇಳೆಗೆ; ಕರ್ಣೋತ್ತಮಾಂಗಂ= (ಕರ್ಣ+
ಉತ್ತಮಾಂಗಂ) ಕರ್ಣನ ತಲೆಯು, ಭರದೆ=ರಭಸದಿಂದ, ಸಿಡಿಲ್ದು=ಭೇದಿಸ
ಲ್ಪಟ್ಟು [ಸಿಡಿಲ್ (ಧಾತು) ವಿಕೀರ್ಣೇ ಮೇಘವಹ್ನಾಚ] ಅತ್ತ=ಆ ಕಡೆಗೆ,
ಬಿಟ್ಟುದು=ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟಿತು || ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಕ್ಕಿಯೆಂಬ ಅಲಂಕಾರವಿದೆ ! ವೀರರಸವು
ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿ ತೋರುವುದೆಂಬ ಭಾವನೆಯಾಗುತ್ತದೆ ವ.ಹಾಸ್ಯಗ್ಧರಾ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ
ಲಕ್ಷಣವು — ಸತತಂನಂಸಂರರಂಗಂ ನೆರೆದೆಸೆಯೆ ಮಹಾಸ್ಯಗ್ಧರಾವೃತ್ತಮಕ್ಕುಂ
|| ೩೬ ||

ಅಂತು— ಇಂತೆಂದು ವಚನಂ || ಅಂತು=ಹಾಗೆ, ತಲೆ= (ಕರ್ಣನ) ತಿರುವು;

ಚಂದ್ರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗೆ ಚತುರ್ದಶಭುವನಂಗಳಂ ವಸರಿಸಿ ನಿಂದೊಡೆ
ಸೆದುದಾಹರಣಮೊಳ್ಳಿ ನುದಾಹರಣಮುಮಾಗೆ ಗುಣಾರ್ಣವನ ಶರ
ವರಿಣತಿಯಿಂದೆ ಕುಲಶೈಲಂ ಬೀಟ್ಟಂತೆ ನೆಲನದರೆ ಬಿಟ್ಟಾಗಳ್ —

ಚಾಗದ ನನ್ನಿಯ ಕಲಿತನ- ।

ದಾಗರಮೆನೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ಕರ್ಣನೊಡಲಿಂದೆಂತುಂ ॥

ಪೋಗಲ್ಪಟಾಯದೆ ಸಿರಿ ಕರ- ।

ಮಾಗಳ್ ಕರಿಕರ್ಣತಾಳಸಂಚಳೆಯಾದಳ್

॥ ೩೭ ॥

ನೆಲದೊಳ್ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಉರುಳ್ಳೊಡೆ = ಹೊರಳಿದರೂ, ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಂ =
ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಿಗೂ, ಅಗುಂದಲಿಯಾದ = ಅತಿಶಯವಾದ, ಬೀರಂ = ಪೌರುಷವು,
ಎಸೆಯೆ = ಶೋಭಿಸಲು, ಪ್ರಾಣಂ = ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು, ಒಡಲಿಂದಂ = ದೇಹದಿಂದ,
ತೊಲಗೆಯುಂ = ಬಿಟ್ಟುಹೋದರೂ, ತೊಲಗದ = ಬಿಟ್ಟುಹೋಗದ, ನನ್ನಿಯಂ =
ಸತ್ಯವನ್ನು, ಉದಾಹರಿಸುವಂತೆ = ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವ ಹಾಗೆ, ಪತ್ತೆಂಟು
ಕೋಲಂ = ಎಂಟು ಹತ್ತೊ (ಎಂಟು ಹತ್ತು ಎಂದರೆ ಎಣಿಕೆ ಮಾಡತಕ್ಕಂತೆ ಕೆಲವೇ
ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು) ಕೋಲಂ = ಸರಳುಗಳನ್ನು, ಎಚ್ಚ = ಹೊಡೆದ, (ಬಾಣಗಳಿಂದ
ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿ) ಅಟ್ಟಿಯುಂ = ದೇಹವಾದರೂ; ನೆಲದೊಳ್ = ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಆ
ಚಂದ್ರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗೆ = ಚಂದ್ರಮಂಡಲವಿರುವ ತನಕವೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಂತೆ ಚತುರ್ದ
ಶಭುವನಂಗಳಂ = ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ; ವಸರಿಸಿ = ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿಂ
ದೊಡೆ = ನಿಲ್ಲಲು, ಎಸೆದ ಉದಾಹರಣಂ = ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯು,
ಒಳ್ಳಿನ ಉದಾಹರಣಮುಂ ಆಗಿ = ಉತ್ತಮವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ,
ಗುಣಾರ್ಣವನ = ಅಪಾರಗುಣಭೂಯಿಷ್ಠನಾದ ಅರ್ಜುನನ, ಶರವರಿಣತಿಯಿಂದ =
ಬಾಣದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ; ಕುಲಶೈಲಂ = ಏಳು ಕುಲಪರ್ವತಗಳು, (ಮಹೇಂದ್ರ,
ಮಲಯ, ಸಹ್ಯ, ತುಕ್ತಿಮಾನ್, ಚುಕ್ಕ, ವಿಂಧ್ಯ, ಪಾರಿಯಾತ್ರ) ಬೀಟ್ಟಂತೆ = ಕಡೆ
ಯುವ ಹಾಗೆ, ನೆಲಂ = ಭೂಮಿಯು, ಅದರೆ = ನಡುಗುತ್ತಿರಲು; ಜಿಟ್ಟಾಗಳ್ =
ಬಿದ್ದ ನೆಲೆಗೆ ॥

ಚಾಗದ — ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಚಾಗದ (ಸಂ) ತ್ಯಾಗದ = ದಾನ ಮಾಡು
ವಿಕೆಯ, ನನ್ನಿಯ = ಸತ್ಯ ಹೇಳುವಿಕೆಯ, ಕಲಿತನದ = ವಿಕ್ರಮಿಯಾಗಿರುವಿಕೆಯ,
ಆಗರಂ = (ಸಂ) ಆಕರ = ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವೆಂಬ ಹಾಗೆ, ನೆಗಟ್ಟಿ = ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ,
ಕರ್ಣನ ಒಡಲಿಂದೆ = ಕರ್ಣನ ದೇಹದಿಂದ, ಎಂತುಂ = ಹೇಗೂ; (ಜಿದ್ದು ಕೆಟ್ಟು
ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ) ಪೋಗಲ್ಪೆ = ತೊಲಗಿ ಹೋಗಲು, ಅಟ್ಟಿ

ಕುಡುಮಿಂಚಿನ ಸಿಡಿಲುರುಳಿಯೊ- ।

ಳೊಡಂಬಡಂ ಪಡೆಯೆ ಕರ್ಣನೊಡಲಿಂದಾಗಳ್ ॥

ನಡೆ ನೋಡೆ ನೋಡೆ ದಿನವನೊ- ।

ಳೊಡಗೂಡಿದುದೊಂದು ಮೂರ್ತಿ ತೇಜೋರೂಪಂ ॥ ೩೮ ॥

ಯದೆ = ತಿಳಿಯದೆ, ಆಗಳ್ = ಆಗ; ಸಿರಿ (ಸಂ) ಶ್ರೀ = ಸಂಪದಧಿದೇವತೆಯು, ಕರಂ = ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ, ಕರಿಕರ್ಣತಾಳಸಂಚಳಿ = ಆನೆಯ ಕಿವಿಯು ಚಲಿಸುವ ಹಾಗೆಯೇ ಬಹು ಚಂಚಲಿಯಾದಳು ॥ ಇಲ್ಲಿ-ಉಪಮೋತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾಲಂಕಾರಗಳು ॥ [ಪ್ರಾಣಿ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಕೂಡ ತಂತಮ್ಮ ವಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು ಹಾಗಿರುವಾಗ ವಿನೇಚನಾಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯು ಶೌರ್ಯದಾಢ್ಯವೀರ್ಯಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಕರ್ಣನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಸಂಕಟಗೊಂಡುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ ಹೇಗೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಲು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗದೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಆನೆಯ ಕಿವಿಯಂತೆ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ಕವಿಯು ಬಹುಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ] ॥ ೩೭ ॥

ಕುಡುಮಿಂಚಿನ - ಇಂತೆಂದು ಕಂದಂ ॥ ಕುಡುಮಿಂಚಿನ = ಬಳ್ಳಿಮಿಂಚಿನ [ಕೊಂಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕುಡು ಎಂಬಾದೇಶವು = ಕಿಡಿದಕ್ಕಾದೇಶಂ ಕುಡಿ, ಜಿಡಿವೆಂಬುದು ಬೆಟ್ಟತರ್ಕ ಕೊಂಕಿಗೆ ಕುಡೆಂ । ದಡಿ ॥ ಶ. ಮ. ದ ಸೂತ್ರ ॥ ೧೮೪ ॥ ಕೊಂಕು + ಮಿಂಚು = ಕುಡುಮಿಂಚು ಕ ಸಮಾಸ] ಸಿಡಿಲ್ = ಚದರಿಕೆಯು (ಚಲ್ಲಾಟವು) ಸಿಡಿಲ + ಉರುಳಿಯೊಳ್ = ಮೇಘಾಗ್ನಿಯ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ (ಮೇಘ ಜ್ಯೋತಿಯ ಪಿಂಡದಲ್ಲಿ) ಒಡಂಬಡಂ = ಐಕ್ಯವನ್ನು, ಪಡೆಯೆ = ಹೊಂದುವ ಹಾಗೆಯೇ, ಆಗಳ್ = ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ನಡೆನೋಡೆನೋಡೆ = ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ (ಬಹುಬೇಗನೆ) ಕರ್ಣನ ಒಡಲಿಂದೆ = ಕರ್ಣನ ದೇಹದಿಂದ, ತೇಜೋರೂಪಂ = ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ, ಅದೊಂದು ಮೂರ್ತಿ = ಹೀಗೆಯೇ ಇರುವುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತಹ ಅದ್ಭುತಕರವಾದ ಆಕೃತಿಯೊಂದು, ದಿನವನೊಳ್ = ಸೂರ್ಯಜಂಬದೊಡನೆ, ಒಡಗೂಡಿದುದು = ಲೀನವಾಯಿತು ॥ ಕುಡುಮಿಂಚಿನ ಸಿಡಿಲ್ ಸಿಡಿಲುರುಳಿಯೊಳ್ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು ಅಲ್ಲವಾದರೆ ಕುಡುಮಿಂಚಿನ ತೇಜೋರೂಪಂ ಸಿಡಿಲುರುಳಿಯೊಳ್ ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಅಂತವು ಮೂಲದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯುವುದು ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಉಂಟಾದ ತೇಜೋರೂಪವು ಸೂರ್ಯನೊಡನೆ ಐಕ್ಯಹೊಂದುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ. ಉಪಮಾಲಂಕಾರವು ॥ ೩೮ ॥

ಪದ್ಯಗಳ ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

—೦೦೦೦೦—

ಪದ್ಯ	ಪುಟ	ಪದ್ಯ	ಪುಟ
ಅಗುಟ್ಟಿ ರಲಾಕುಟ್ಟಿಯೊಳ್	13	ಉಡುಗುಡುಗುಡುಗಂದಿಸೆ	162
ಅಶಿವಶದವಿಶಾಲೋರು	21	ಉದಯಗಿರಿತಟದೊಳ್	101
ಅಂತಪ್ರದಟಿನನಾಜಿಯೊ	139	ಉರದೆಡೆಗೆತುಡೆ	158
ಅಂತರ್ಭೇದದೊಳಂತು	90	ಎಂತೆನೆ ಮುಯ್ಯೇಟಿ	137
ಅಂತುವಸುಷೇಣನಾ	13	ಎಂತೆನೆ ವಜ್ರವಜ್ರಕವಚ	42
ಅಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಿರಪೊಡಿಂ	111	ಎಂದರವಿಂದಪ್ರಿಯಸಖ	61
ಅನುಪಮ ವಿಕ್ರಮಕ್ರಮ	114	ಎಂದುಂ ಪೋಗಿಂದೆನೆ	18
ಅಹಿಂದೆಂ ಸೋದರರೆಂದು	55	ಎಂದೀ ಬಾಯ್ಪಾತಿನೊಳೀ	154
ಅಹಿಯದೆಯುಂ	119	ಎನಗಮರಾತಿ ಸಾಧನಮಿ	133
ಅಹಿಯರ್ ಪಾಂಡವರೆನ್ನಂ	161	ಎನಿತಳವುಳ್ಳಿಡಂ	81
ಅರಿಗನ ಒಟ್ಟಿನಂಬುಗಳ	166	ಎನಿತುಂ ಶಲ್ಯನಪೇಟ್ಟಿ	159
ಅರಿಗನ ಬಿಲ್ವಲೈಯೊಳಂ	32	ಎನಿತೊಲ್ಲದಿದೊಡಂ	116
ಅಸದಳವಾಗಿಯುಮೊ	84	ಎನೆ ನೆಗಟ್ಟಿ ಕುಲದ	106
ಅಹಿಂದೆಂ ನೆಟ್ಟನೆ ಬೆಟ್ಟನಿಂತು	66	ಎನೆಯೆನೆ ಬಾಪ್ಪವಾರಿ	50
ಅಕರ್ಣಾಂತಂ ತೆಗೆನೆಹಿ	158	ಎನ್ನ ಪೆಸರ್ಗೇಳ್ವ ಸೈರಿಸ	148
ಅಗಳ ಮಗನಂ ಪೆತ್ತವೊ	59	ಎಂಬುದುಮಂಗಮಹಾಪತಿ	120
ಅದಿಯೊಳವರಂ ಪಿರಿದೊಂ	71	ಎಂಬುದುಮಂಜಿಕೆ	63
ಅನಿರೆ ನೀಮಿದೇಕೆ	48	ಎಂಬುದನೆ ಬಗೆದು	162
ಅಮೃತಹಿಿಯದೆ	103	ಎರಿದನ ಪೆಂಪುಂ	131
ಅಯದ ಕಟ್ಟಾಳ್	107	ಎಳೆಯಂ ಕೋಳ್ವಟ್ಟುಂ	150
ಅರಯ್ಯಲೆಂದು ಬಂದೆವ	139	ಎಮ್ಮೊಗ್ಗೆ ಕರ್ಣನಂತೀ	140
ಇಂದರಸ ನೇಸಹಿಂದೊಳ	142	ಎವದ ಮುಳಿಸಿನ ಕಾರಣ	35
ಇಂದೆನ್ನ ಮಗನನರ್ಜುನ	122	ಎಟ್ಟಿಟ್ಟಿನೆಹಿದುನಿಮ್ಮಂ	151
ಇನ್ನುಂ ಕರ್ಣನ ರೂಪೆ	138	ಒಡವುಟ್ಟಿದ ಮಣಿಕುಂಡಲ	10
ಈ ನೆರೆದ ಗುರುಜನಂಗಳ	34	ಒಡಲುಂ ಪ್ರಾಣಮುಮೆಂಬಿವು	153

ಪದ್ಯ	ಪುಟ
ಒತ್ತುವುದುಂ	162
ಒಂದೆಗಡ ಹರಿಯು	120
ಒಪ್ಪಿಸಿದಂ ಕೆಯ್ಯಡೆ	60
ಒಳಗಡೆಯದೆ ಕಾರವಬಳ	163
ಕಟ್ಟಿದ ಪಟ್ಟಮೆಸರವಿಗೆ	71
ಕಂಸಾರಿಸುಖಂ	126
ಕಲಿತನದ ನೆಗಟ್ಟಿ	118
ಕಲಿತನದುಕುಂ ಜವ್ವನದ	75
ಕಲಿಯನೆ ವಂದೆನಾಟ್ಟಿ	114
ಕಸವರದ ಸವಿಯುಮಂ	152
ಕಸೆಯಂ ಬಿಟ್ಟುಡಿದಬಿ	171
ಕುಡುಮಿಂಚಿನ ಸಿಡಿಲುರಾಳಿ	175
ಕುರುಪತಿಗಿಲ್ಲ ದೈವಬಲ	54
ಕುಲಜರನುದ್ಧತರಂ	73
ಕುಲಮನೆ ಮುನ್ನಂ	73
ಕುಲಮೆಂಬುದುಂಟೆ	36
ಕುಲಹೀನನೆ ಅವ್ವೊಡೆ	117
ಕೂರಿಸೆ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷೆಯೊಳ್	19
ಕೆಳೆಯಂ ಗುಡಿಯುಂ	26
ಗಂಗಾಸುತಂ ಪೃಥಾಸುತರಂ	75
ಗಂಗೆಗೆ ಕೆಯ್ಯಡೆ	47
ಗದೆಯೊಳ್ ಬಿಲ್ಲೊಳ್	29
ಗಿರಿಜೆಯ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಟ್ಟಿ	172
ಗುರುಕೃಪ ಶಲ್ಯ	41
ಚಲಮನೆ ನೋಟಿಕ್ಕೊಡೆ	91
ಚಲಮುಂ ಚಾಗಮುಂ	62
ಚಾಗದ ನನ್ನಿಯ ಕಲಿತನದ	174
ತನಗುಡುವಂತುಟಾಗಿ	160

ಪದ್ಯ	
ತಾನುಂ ಹರಿಯುಂ	13
ತಿದಿಯುಗಿದುಕೊಟ್ಟಿ	125
ತುಡೆ ಕರ್ಣನದಂ	157
ತೊಳಗುವ ತೇಜಂ	31
ದ್ರೋಣಂಗಡಮಿಷುವಿದ್ಯೆಗೆ	25
ಧುರದೊಳ್ ನಿಮ್ಮಡಿಯುಂ	104
ನಡುಗುವುದುಂತೆ	97
ನರಕಾಂತಕನಂ ನುಡಿದಂ	140
ನರನಾರಾಯಣರ್	137
ನಿಜದೊಳೆ ಭೂಪರೆಂಬರ್	79
ನಿನಗಪ್ಪರಸಂ	63
ನಿನ್ನನೆ ನಚ್ಚಿದಂಕುರುಮಹೀಪತಿ	106
ನಿನ್ನುತ್ತತ್ತಿಯ ನಿಂತೆಂ	47
ನೀಶ್ವಿನ್ನ ಪಗೆಯನಾರ್ಪೊಡ	165
ನೀಮೆನಗಿನಿತಂ ಕಮ್ಮನೆ	117
ನುಡಿಯೆನದಂ ನಿನ್ನಂಬಿಕೆ	61
ನುಡಿವುದಂ ಪತಿಭಕ್ತಿಯ	104
ನೆಗಟ್ಟಿ ಕಲಿತನದ ಚಾಗದ	95
ನೆಗಟ್ಟಿ ಭಮನ್ಯುವಂ	168
ನೆತ್ತಮನಾಡಿ ಭಾನುವುತಿ	51
ನೆನೆಯದಿರಣ್ಣ	1;176
ಪಡೆದರ್ ತಾಯುಂ	62
ಪವನ ಸುತಂಗೆ	136
ಪಡಿಯಿಗೆ ಬಿಟ್ಟೊಡೆ	170
ಪಾತಂ ಲಕ್ಷ್ಮಂತೀಘ್ರಂ	155
ಪಿಡಿದನೆ ಪುರಿಗಣೆಯಂ	176
ಪಿಡಿಯೆಂ ಚಕ್ರಮನೆಂಬ	77
ಪಿಡಿಯೆಂ ಪುರಿಗಣೆಯಂ	67

ವದ್ಯ	ಪುಟ	ಪದ್ಯ	ಪುಟ
ಪಿಂಡಿ ಕಡಂಗಿ ತೇರನೆಸಗೆಂ	115	ಭೇದಿಸಲೆಂದೆದಲ್	45
ಸಿರಿದು ಪೊರೆದಂ ನಿನ್ನಂ	147	ಮಗನಟಿಲೊಂದು	145
ಪುಚ್ಚವಣಂ ನೋಡುವೆನೆಂ	8	ಮಂಗಳವಟಿಗೆಗಳ್	38
ಪುಸಿಯೆನೆ ರಥಮಂ ಹರಿ	113	ಮಣಿಕುಂಡಲಮುಂ	118
ಪುರಿಗಣೆಯಪ್ಪ ಕಾರಣದಿ	164	ಮತ್ತನಯನರಸನನುಜನ	152
ನೆಸರೆಸೆಯೆ ಬೀರಮಂ	149	ಮತ್ತಿತ್ತ ನೆಗಟ್ಟಿಯ	6
ಫೊಡೆದುದು ಬಿಲ್ಲ ಜೀವೊಡೆಯೆ	14	ಮಂತ್ರಪದಪ್ರವೀಣ	133
ಪೊಡೆಮಡುವರ್	39	ವಿಾನುಗುಲಿಗನೆನಾಗಿಯು	65
ಪೊಟಿಮಟ್ಟುಬರಲ್	60	ಮುದುಪರಬಿಲ್ ಬಲೆ	76
ಬಂದುಸುರನದಿಯ ನೀರೊಳ್	8	ಮುನಿಸಂ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಬಿಲ್ಲಂ	87
ಬರವಂ ಬೇಡಿದರ್ಗೀವ	43	ಮುಂಬೇಡಿದ ವರಮಂ	9
ಬರಿಸಿದ ಕಾರಣಮಾವುದೊ	9	ಮುಳಿದಿಂತು ಬೆಸಸೆ	141
ಬಟುವಂ ಸಾರಥಿಯಿಲ್ಲ	167	ಮುಳಿದಿಚ್ಚಾಗಳ್	173
ಬಳೆಯುತ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗಮಾ	6	ಮುಳಿಸಂ ನೆಟಿಪಲ್ಕರ್ಥಾ	156
ಬಾಳದಿನೇಶಬಂಜದನೆಟಿಲ್	11	ಮೊನೆಯಂಬಿನ ತಂದಲೊಳ್	155
ಜದಿವಸದಿಂದೆ ಪುಟ್ಟುವುದ.	153	ಯಮಸುತನಣ್ಣಿಸತ್ತೆ	129
ಬೀರವಟ್ಟುಮನಾನಿರೆ	84	ಯಾದವವಂಶಜರುಂ	24
ಬೆಸಸೆನೆಯುಂ ನುಡಿಯಲ್	112	ರಥಯಾನಪಾತ್ರದಿಂ	96
ಬೆಳಗುವ ಸೊಡರ್ಗಳ	170	ಶರರೂಪದೊಳಿರೆ ನಿನ್ನಂ	165
ಬೇಡಿದುದನರಿದು ಕೊಳ್ಳನೆ	17	ಸಂಗತ ತರಂಗಯುತೆಯಂ	58
ಬೇಡಿದೊಡೆ ಬಲದ	16	ಸಂಗತದಿನೀಗಂತೀ	33
ಭಗವತಿಯೇಟು ವೇಟ್ಟಿ	70	ಸಾರಂಗಳ್ ನಿನ್ನ ಶರಾ	88
ಭಯಮುಂ ಲೋಭಮುಂ	64	ಸಿಂಗದ ಮುಪ್ಪುಂ ನೆಗಟ್ಟೀ	72
ಭಯಮೇಕಕ್ಕು ಮದೆಂತು	148	ಸೋರ್ವ ವಸುಧಾರಿಯಂ	56
ಭುವನಂಗಳ್ ಪದಿನಾಲ್ಕುಮಂ	86		

